

**SEMİH EL-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE
MUKAVEMET EDEBİYATINDAKİ YERİ**

Muhammet Berat CAN

**Doktora Tezi
Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARAP DİLİ VE BELAĞATI ANABİLİM DALI**

Muhammet Berat CAN

**SEMİH EL-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE MUKAVEMET
EDEBİYATINDAKİ YERİ**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. İbrahim YILMAZ**

ERZURUM - 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

24/04/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "**SEMİH EL-KASIM'IN HAYATI, ESERLERİ VE MUKAVEMET EDEBİYATINDAKİ YERİ**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

24.04.2019
[Tarih ve İmza]

Muhammet Berat CAN

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. İbrahim YILMAZ danışmanlığında, Muhammet Berat CAN tarafından hazırlanan bu çalışma 24 / 04 / 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İsmail DEMİR

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Abbas ÇELİK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Riad KAMEL

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Seyfullah KORKMAZ

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ	VII
GİRİŞ	1
I. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI	1
II. YÖNTEM VE KAYNAKLAR	3
III. KONUNUN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	5
IV. TARİHSEL ARKA PLAN	6
A. İşgal Öncesi Filistin.....	6
B. Siyonist İşgal ve Filistin	7

BİRİNCİ BÖLÜM

SEMİH el-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE İLMİ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI	21
1.1.1. Ailesi, Doğumu ve Dürzi Çevresi	21
1.1.2. Öğrenim Hayatı	24
1.1.3. Çalışma ve Sosyal Hayatı.....	25
1.1.4. Yayın Hayatına Girişi.....	29
1.1.5. Aldığı Ödüller	30
1.1.6. Vefatı.....	33
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	35
1.2.1. Semih'in Edebi Kimliğini Etkileyen Dönemler	37
1.2.2. Birinci Dönem; 1956- 1967 Arasında Yazdığı Eserleri	37
1.2.3. İkinci Dönem; 1968- 1993 Arasında Yazdığı Eserleri.....	38
1.2.4. Üçüncü Dönem; 1993- 2014 Arasında Yazdığı Eserleri.....	39
1.3. ESERLERİ	40
1.3.1. Şiirleri.....	41
1.3.2. Şiir Antolojileri (سرديات).....	67
1.3.3. Tiyatroları.....	81

1.3.4. Hikâyeleri	83
1.3.5. Düzyazıları	85
1.3.6. Kolaj Çalışmaları.....	90
1.3.7. Araştırma Çalışmaları.....	92
1.3.8. Mektupları	94
1.3.9. Tercümelere	95
1.3.10. Diğer Çalışmaları	96

İKİNCİ BÖLÜM

MUKAVEMET EDEBİYATI

2.1. MUKAVEMET KELİMESİNİN ARAPÇA SÖZLÜK ANLAMI.....	98
2.2. MUKAVEMET EDEBİYATININ TARİHSEL SÜRECİ.....	99
2.2.1. Klasik Dönem Hamâse Örnekleme	101
2.2.2. İslami Dönem Hiciv Örnekleme	102
2.2.3. XII. Yüzyıl Haçlı Seferlerine Karşı Cihat Edebiyatı Örnekleme	103
2.2.4. Modern Dönem Mukavemet Edebiyatı Örnekleme.....	106
2.3. FİLİSTİN MUKAVEMET EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ.....	112
2.3.1. Filistin Mukavemet Edebiyatının Modern Dönem Temsilcileri	114
2.3.2. Mukavemet Edebiyatında Kullanılan Semboller	117
2.4. FİLİSTİN MUKAVEMET EDEBİYATINDA ELE ALINAN KONULAR ..	131
2.4.1. Kültürel ve Siyasi Mukavemet.....	132
2.4.2. Şehirler	134
2.4.3. Toprak Gaspları.....	138
2.4.4. Katliamlar	139
2.4.5. Mukavemet Edebiyatının Arap Devletleriyle Bağı	141
2.4.6. Mukavemet Edebiyatının Yabancı Ülkelerle Bağı.....	142
2.4.7. Ruhsal ve Zihinsel Mukavemet.....	143
2.5. MUKAVEMET EDEBİYATININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER.....	144
2.5.1. Konularda	145
2.5.2. Konu Bütünlüğünde	146
2.5.3. Lafızda Yenilik.....	146
2.5.4. Mensur Şiirleri.....	148

2.6. ARAP EDEBİYATINA ETKİSİ.....	150
2.7. ŞAİRLERE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER	151
SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA	158
EKLER.....	174
ÖZGEÇMİŞ.....	178

ÖZET

DOKTORA TEZİ

SEMİH EL-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE MUKAVEMET
EDEBİYATINDAKİ YERİ

Muhammet Berat CAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ

2019, 178 sayfa

Juri: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
Prof. Dr. İsmail DEMİR
Prof. Dr. Abbas ÇELİK
Prof. Dr. Riad KAMEL
Prof. Dr. Seyfullah KORKMAZ

Bu tezin amacı, Filistin mukavemet şairlerinden Semih el-Kâsım'ın hayatını, eserlerini ve mukavemet edebiyatındaki yerini ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmamızda Filistin topraklarında ortaya çıkan mukavemet olgusunun tarihçesi ve toplumla ilişkisi kısaca özetlenerek, mukavemet şairleri üzerindeki etkisine yer verilmiştir.

Semih, hayatı boyunca işgal altındaki Filistin topraklarında yaşamış ve işgalcilerin zulümleri karşısında her zaman kalemini silah olarak kullanmıştır. Semih yetmiş beş yıllık ömrü boyunca şiir, hikâye, tiyatro ve makalelerden oluşan 80 kadar eser kaleme almıştır. Eserleri ve hayatı hakkında bilgileri birinci bölümde, mukavemet edebiyatı ve Semih'in mukavemet şiirlerine de ikinci bölümde yer verilmiştir.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara göre işgal karşısında verilen mücadelede, kalemin etkisinin, silahın etkisinden daha geniş olduğu görülmüştür. Silah, mücadelenin tek cephesinde etkili olurken, kalem her iki cepheyi de etkilemektedir. Filistin mukavemet edebiyatı Filistin halkının yaşadığı zorlukları ve acıları edebiyat yoluyla tüm dünyaya ulaştırarak, tüm Müslümanların hayalini kurduğu özgür Filistin'in inşasına da katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Semih el-Kâsım, Mukavemet, Filistin, Modern Arap Şiiri, Semboller, İşgal

ABSTRACT**Ph. D. DISSERTATION****SAMEH AL QASEM'S LIFE, WORKS AND HIS PLACE IN LITERATURE OF RESISTANCE****Muhammet Berat CAN****Advisor: Prof. Dr. Ibrahim YILMAZ****2019, 178 pages****Jury: Prof. Dr. İbrahim YILMAZ
Prof. Dr. İsmail DEMİR
Prof. Dr. Abbas ÇELİK
Prof. Dr. Riad KAMEL
Prof. Dr. Seyfullah KORKMAZ**

The aim of this thesis is to reveal the Semih el Qasim's life who is the poet of Palestinian resistance, his works and his place in the literature of Palestinian resistance. For this purpose, in this study, the phenomenon of emerging resistance in the Palestinian territories' history and the relationship with society summarized briefly, and the influence of resistance on poets has been given.

Semih lived his life in the occupied Palestinian territories and always used his pen as a weapon in the face of the atrocities of the occupiers. He wrote poems, stories, plays and articles up to 80 through 75 years of his life. In the first chapter, his works, and information about his life has been given. The literature of resistance and Semih's poems which are about Palestinian resistance has been mentioned in the second chapter.

According to the results that we have reached in our research, it is obvious that the impact of pen is more extensive than the impact of weapon. While weapon is efficient in one side of struggle, pen can affect both sides. The aim of resistance literature of Palestine is to contribute to the construction of Free Palestine which every Muslims dreams, by carrying the difficulties and sufferings that Palestinians to the world.

Keywords: Semih al-Qasim, Literature of Resistance, Palestine, Modern Arabic Poets, Symbols, Occupation

KISALTMALAR DİZİNİ

A. y.	: Aynı yer
APJIR	: Akademik Platform İslam Araştırmaları Dergisi
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
G. Ü.	: Gazi Üniversitesi
GÜİFD	: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
H.Ü.E.F.D.	: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi
Haz.	: Hazırlayan
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
İSTEM	: (İslâm, San'at, Tarih, Edebiyat ve Musikisi) Dergisi
KSÜ.	: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Nr.	: Numarası
Nşr.	: Neşreden
Ö.	: Ölümü
Pf.	: Paragraf
S.	: Sayfa
S.B.E.	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
S.B.F.	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
Thk.	: Tahkik Eden
Ts.	: Tarihsiz
U.S.	: United States
Vd.	: ve diğerleri

ÖNSÖZ

Çalışmamızın konusunu; Filistin mukavemet edebiyatının önemli üç isminden birisi olan Semih el-Kâsım'ın hayatı, eserleri ve mukavemet edebiyatındaki yeri oluşturmaktadır. Semih 1948 sonrası Filistin topraklarında yaşanan zulümler karşısında ortaya çıkan mukavemet edebiyatını son nefesine kadar temsil etmiştir.

Semih'in mukavemet edebiyatına katkısı da şiiirleriyle olmuştur. Semih için şiir, ruh halinin kelimelere aksetmesidir. İç âleminde kurguladığı dünyayı kelimelerin taşıyamadığı zamanlardaysa kelimeleri güçlü anlatımıyla rumuzlara dönüştürmüştür. Semih şiirlerinde farklı dinlere ait sembollerin yanı sıra tabiata ve kültüre ait sembollere de yer vermiştir.

Semih'in hayatına, eserlerine ve mukavemete hasrettiği şiirlerine yer verdiğimiz çalışmamız; bir giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş bölümünde, konunun önemine, amacına, yöntemine ve yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir. Birinci bölümde "Semih el-Kâsım'ın Hayatı, Eserleri ve İlmi Kişiliği", ikinci bölümdeyse "Mukavemet Edebiyatı" konuları Semih el- Kasım özelinde ele alınarak değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında tezden elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

Yaklaşık bir asırdır zulüm gören Filistin halkının, korkusuz ve asil sesi olan Şair Semih'in hayatına ve mukavemet edebiyatındaki yerine, dikkatimi çekerek, beni bu konuyu çalışmaya yönlendiren, danışman hocam Prof. İbrahim YILMAZ' a teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak desteğini hep yanımda hissettiğim eşime ve kendilerine ayırmam gereken zamanı kısıtladığım için oğluma ve kızıma anlayışlarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Erzurum -2019

Muhammet Berat CAN

GİRİŞ

Mukavemet zulme, işgale, haksızlığa ve insanlığa aykırı tüm işlere karşı verilen bir tepkidir. Bilinen mukavemet örneklerinden birisi de Kur'an-Kerim'de geçen 'Ashâb-ı Kehf'¹ örneğidir.

"...Biz sana onların başından geçenleri gerçek olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetini arttırdık. Onların kalplerini metin kıldık. O yiğitler (o yerin hükümdarı karşısında) ayağa kalkarak dediler ki: "Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Biz, O'ndan başkasına tanrı demeyiz. Yoksa saçma sapan konuşmuş oluruz..."²"

Kötülerin dünyaya egemen olduğu, şartların kötüleştiği, zulmün ve haksızlıkların her tarafı kapladığı zamanlarda Allah Teâlâ insana nasıl davranması gerektiğini Ashab-ı Kehf örneğiyle Kur'an-ı Kerim'de bildirmektedir.

Buna mukabil başarılı olamayan bazı mukavemet hareketleri direnişi yakıp yıkmak olarak anlasalarda, gerçek mukavemet; zulmün ve işgalin gölgesinde olan bir toplumda yaşamak zorunda kalınsa dahi hayatın kılcal damarlarına girerek bir uyanış hareketi başlatabilme becerisidir³.

Bu sebeple insana düşen yegâne görev, zulmün ve insanlığa aykırı olan her şeyin karşısında, ilahi buyruk gereği dik durabilmesidir. Dünya tarihi içerisinde işgalin ve zulmün çeşitleri meydana gelmiş, buna karşılık zaman zaman mukavemet hareketleri de sergilenmiştir.

I. KONUNUN ÖNEMİ VE AMACI

İngilizler komutan Edmund Allenby (1861-1936) öncülüğünde 1917 yılında Filistin topraklarında ilerleyerek 1918 yılına kadar Kudüs dâhil tüm Filistin topraklarını ele geçirmiştir. Bu tarihten itibaren bölgedeki Osmanlı hâkimiyeti de sona ermiştir⁴. İngilizler I. Dünya savaşından 1948'e kadar Filistin topraklarında devam ettirdiği sömürgeyi (manda rejimi), tüm haklarını BM'ye bırakarak geri çekilmiştir. Bu çekilmenin hemen akabinde işgalci rejim kendi devletini kurmuş, Filistin topraklarında günümüze değin uzanan sıkıntıların ve zulümlerin fitilini ateşlemiştir. Din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin Yahudi olmayan tüm Filistinliler bu durumdan etkilenmiştir.

¹ Mustafa Şentürk, "Kur'an'da Bir Pasif Direniş Öyküsü: Ashâb-ı Kehf", *GÜİFD*, 2013, 2(2), 224-237.

² Kehf: 18/13-16

³ İlhami Güler, *Direnış Teolojisi*, Ankara Okulu, Ankara 2015, 90.

⁴ M Lütfullah Karaman, "Filistin", *DİA*, İstanbul 1996, XIII, 93.

Filistin topraklarında yaşayan, o toprakların gerçek sahipleri mallarından ve canlarından olmakla tehdit edilerek işgalciler tarafından sürgüne gönderilmiştir. Ancak vatani namus bilen Filistinliler her alanda işgalcilere karşı zorlu bir mukavemete girişmişlerdir.

İşgal topraklarında yaşamayı zorunlu göçe tercih eden Arapların çoğunluğu kıyı kesimlerinde yaşayan çiftçilerden oluşmaktadır⁵. Bu emekçiler hem 1948 öncesi sömürgeci kolonilerinden kurtuluş için direniş göstermiş, hem de 1948 yıkımının yaşandığı günlerde işgalcilerin elinden en çok sıkıntıyı çeken kimseler olmuşlardır.

İşgalcilerin dayattığı kapitalist rejim doğrudan Filistinlilerin özgürlüklerini, kazançlarını ve günlük hayatlarını hedef alması sebebiyle çiftçiler geçimlerini sağlarken, günlük kazançlarını temin ederken işgalcilerin tavizsiz baskılarıyla karşılaşmışlardır.

Baskıların beraberinde getirdiği ve Filistin halkının yaşadığı bu zorluklar, edebiyat alanında birçok makale, hikâye ve şiirde konu edilmiştir. Tefik Zeyyâd'ın 'المستحيل' şiiri, Semih el-Kâsım'ın 'بطاقة من سوق البطالة' şiiri ve Mahmut Derviş'in birçok şiiri bu konuları işlemiştir⁶.

Bu konular karşısında kaleme alınan eserler, mukavemet edebiyatının oluşumunda önemli yer tutmaktadır. Bu zor şartlar ve onlara karşılık olarak gösterilen tepkiler Filistin topraklarında mukavemet olgusunu gerek edebiyatta, gerekse normal hayatta ortaya çıkartan sebepler olarak sayılmaktadır.

Mukavemet edebiyatı tarih boyunca her devirde savaşlarda roller üstlenmiştir. Ancak mukavemet edebiyatının savaş öncesi kini ve intikam hırsını bileyici özelliğine, savaş esnasında kahramanlık hikâyeleriyle cesaretlendirmesine ve savaş sonrası övünç kaynağı olan zafer hikâyelerinin nesillere aktarılması rollerine önümüzdeki dönemlerde ihtiyaç kalmayacaktır. Çünkü savaş teknolojilerinin ilerlediği günümüzde, neredeyse askerlerin düşman askerini görmeden savaşı bitirdiği, bir bombayla büyük şehirlerin yok edildiği bir çağa gelinmiştir.

⁵ Gassan Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-Ihtilâl 1948-1968*, Müessesetü'd-Dirâsât'ü'l-Filistiniyye, Beyrut 1968, 63.; Riad Kamel, "Sûratu'l-Âmil fi Ş-Şi'r Zeyyâd ve'l-Kasım", (Erişim: 27.03.2019), <http://m.ahewar.org/s.asp?aid=627099>

⁶ a. y.

Bunların yerine, savaşlar başlamadan önce masa başında, yazılı ve görsel basın yoluyla icra edilmektedir. Bu sebeple fikirsel planda belki de şimdiye değin hiç ihtiyaç duyulmadığı kadar bu edebiyat türüne ihtiyaç duyulacaktır.

Günümüzde sinema sektörü ve sosyal medya marifetiyle halklar ayaklandırılıp isyan ve kargaşa ortamları çok rahat bir şekilde sanal âlemde masa başından yönetilebilmektedir. Amerika'nın Irak'ı işgaliyle Ortadoğu coğrafyasında yaşanan savaşlar, halk hareketleri ve darbeler buna örnek olarak gösterilebilir.

Bu sebeple mukavemet edebiyatını yaparken bilimsel bir metot kullanmak zorunluluk haline gelmiştir. Salt edebiyat ve kültürel yazılar insanlara ulaşmak ve onları etkilemek için yeterli olmamaktadır.

Günümüzde gerek fiziki gerekse kültürel olarak işgale uğrayan halkların tepkisi önemli olduğu kadar, dünya kamuoyunun o işgal karşısında vereceği tepkileri yönlendirmekte önemlidir. Haklı bir dava bu sayede haksız, haksız bir dava da haklı konuma geçebilir. Bu sebeple Mukavemet edebiyatı bu bilinci harekete geçirme, halkın ve toplumun hikâyesini doğru bir şekilde insanlara aktarma görevini üstlenmektedir.

Filistin işgalini ve onun getirdiği sıkıntıları yakından müşahade eden Filistinli yazarlar olası bir tehlikeyi önceden sezinleyerek, bunu şiir, hikâye, tiyatro eserleri ile halka ulaştırmayı kendilerine görev addetmişlerdir. Özellikle 1967 sonrası birçok mukavemet edebiyatı yazarı kendi ülkelerinde olduğu kadar diğer Arap Ülkeleri tarafından da tanınmış ve eserleri takip edilmiştir.

II. YÖNTEM VE KAYNAKLAR

Semih el-Kasım'ın şiirlerini farklı bir dile çevirmek başlı başına bir çalışmayı gerektirir. Şiirin kendisi aynı dili kullanan insanlar tarafından bile zaman zaman şerhe ihtiyaç duyarken, bir de onu farklı bir dile tercüme etmek ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkar⁷. Çünkü şiir hissedilen şeylerin kelimeye dökülmesi halidir. Oysa insan hisleri, söz

⁷ Şiir çeviri ile alakalı (bkz. Atıol Behramoğlu, *Şiirin Dili Anadil*, İstanbul 2007, 179-181.) ; Ayfer Altay, "Şiir Çevirisinde Çevrilemeyenler", *H.Ü.E.F.D.* , 2001, 18(1), 29-43; Ebru Yener Gökşenli, "Şiir Çevirisinde Çeviri Kayıpları ve Eşdeğerlik Sorunları", *İ. Ü. Çeviribilim Dergisi*, sy. 7 (2013), 87-102; Mehman Musaoğlu, "Türkçede Çeviri ve Aktarma", *Bilig*, 2003, 24, 1-22.

kalıplarıyla yeterince anlatılamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Birde hislerin kelime kalıplarına dökülmesi, adeta manayı içine hapsetmesi anlamına gelir⁸.

Şiirin tercümesi esnasında kendisinde var olan ses ve kafiye uyumunun aktarılan dilde tam olarak sağlanamaması sebebiyle şekil açısından bir kayıp görülür. Kelimelerin anlamlarının farklılık göstermesi sebebiyle de anlamsal bir kısıtlılık da ortaya çıkabilir. Ancak şiirlerin tercümelerinde karşılaşılan bu tür aksaklıklar onların mana yönünden incelemeye tabi tutulmasına mani değildir.

Bizde çalışmamız boyunca yer verdiğimiz şiirleri tercüme ederken, zikredilen zorlukları aşma sadedinde bazı tedbirler aldık. İlk olarak serbest bir çeviriden ziyade lafzi çeviriyi esas alarak kelime kelimesine tercüme⁹ seçtik. Tercümenin daha iyi anlaşılması için az da olsa katkıda bulduk. Çeviri esnasında eklediğimiz kelimeleri parantez içerisinde belirttik. İkinci olarak şiirin tercümesi esnasında, edebi niteliği tutturabilmek için devrik cümlelere yer verdik. Son olarak tercümelerini yaparak harekelediğimiz şiir kesitlerini, yaptığımız tercümenin hemen öncesinde verdik. Bu haliyle okuyucular orijinal metinle mana arasında kolaylıkla kıyas yapabilme imkânı bulacaktır.

Semih el-Kâsım'ın hayatını ve edebi kişiliğini irdelediğimiz çalışmamızda tarihsel sıralamanın yanı sıra sosyolojik yöntemi¹⁰ de kullandık. Mukavemet edebiyatının öncü isimlerinden birisi olan Semih, Filistin topraklarında yaşanan sosyo-kültürel olayların haricinde düşünülemez. Bu sebeple düşünce dünyası ve eserleri dönemin önemli olaylarından hem etkilenmiştir hem de o olayları etkilemeyi bilmiştir.

Çalışmamızın temel kaynağını Semih'in farklı zamanlarda yayınlanan şiirleri oluşturmaktadır. Bu sebeple Semih'in 'ديوان سميح القاسم' (*Dîvânu Semih el-Kâsım*) ve altı cilt halinde Kâhire'de yayınlanmış 'الأعمال الكاملة' (*el-Âmal el-Kâmile I-VI*) isimli eserini çalışmamızda sıklıkla kullandık. Hayatı ile ilgili bilgileri ihtiva eden konularda yazarın kendisinin kaleme almış olduğu 'إنها مجرد منفضة (الجزء قبل الأخير)' (*İnnhâ Mücerradü*

⁸ İbn Fâris es-Sâhibî, *fî Fıkhî'l-Luğati'l-'Arabîyye ve Mesâilihâ ve Süneni'l-Arab fî Kelâmihâ* (nşr. Muhammed Ali Baydûn), Beyrut 1997, 19-20.

⁹ Bu yöntemde çevrilen metinle ana metin arasında ki kelime sayısı korunur. (Bkz. Musaoğlu, 1-22.)

¹⁰ Sosyolojik yöntemin temel prensibi, edebiyat yazarı ve eserinin sosyolojik olaylardan etkilendiğinin varsayılmasıdır. (Bkz. İlhan Genç, *Edebiyat Bilimi, Kuramlar-Akımlar-Yöntemler* (ed. İlyas Yazar), İzmir 2007, 231-233.) ; Eyüp Akşit, *Mahmut Derviş Şiirlerinde Dini Semboller (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, B.E. , İzmir 2016, 3.

Minfezatün/el-Cüz'ü kable'l-'Ehîr) isimli biyografi kitabını esas aldık. Bununla birlikte kendisiyle farklı tarihlerde yapılmış tv röportajlarından¹¹ da yararlandık.

Bütün bunlara ilaveten Semih el-Kâsım ile alakalı Arap dünyasında yapılmış çalışmalardan azami derecede istifa ettik. Yararlandığımız kaynakları dipnotlarda gösterirken Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzunu esas aldık. Kılavuzda yer almayan Arapça yer ve şahıs isimlerinin yazımında *Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopesi*'nin kullanımına yer verdik.

III. KONUNUN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışmamızda Filistin topraklarında işgalin başladığı 1917'den günümüze değin, bu işgaller karşısında süregelen mukavemetin, kalemlili cephesinde yer alan mukavemet edebiyatını ve özelde Semih el-Kâsım'ın bu edebi akımın içindeki konumunu ele alacağız.

Yazarımızın mukavemet eserlerini incelerken çalışmamızı mukavemet şiirleri ile sınırlı tuttuk. Şairin şiirlerini ele alırken de şekil açısından değil içerik açısından önemini ele alıp değerlendirdik. Asıl üzerinde durduğumuz husus mukavemet edebiyatı olduğundan, şiirlerinde kafiye ve vezin incelemesinde bulunmadık.

Giriş bölümünde mukavemet edebiyatının ne olduğunun anlaşılmasına katkı sağlaması sadedinde tarihsel arka plan olarak, son yüzyıl boyunca Filistinde yaşanan olayları ana başlıklar halinde vermeye gayret ettik.

Semih el-Kâsım'ın hayatını ve edebi kişiliğini incelediğimiz birinci bölümde ise; Semih'in biyografisini aktarırken yalnızca kronolojik bir sıralamaya gitmedik. Bununla birlikte yaşadığı önemli olaylara, siyasi oluşumların üzerindeki etkilerine ve mensup olduğu Dürzi topluluğun, İsrail nezdindeki önemine de değindik. Bütün bunların edebi yönüne nasıl tesir ettiğini okuyucuya aktarmaya gayret ettik.

¹¹ Muhammet Rıza Nasrallah, *Hâzâ Hüve*, [Tv Programı], Cebel Hayder, 1993; Hişam Fehmi, *Da Ba Tivi*, [Tv Programı], (30/01/2011); Remzi Hakım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, [Tv Programı], Musawa, Filistin, (23/08/2016); Haydar Ali el-Ensârî, *Halkatü Etrâfi'l-Hadıs*, [Tv Programı], eş-Şarkiyye, Irak 2013; Vefâ el- Âmm, *Hivâru's-Sâati*, [Tv Programı], el-Meyâdeen, 2014; Dimeh el-Cemel, *Min en-Nâsıra*, [Tv Programı] el-Meyâdeen, Nâsıra Filistin, 2014; Visâm Şayâ, *Kelâmü'l-Aklâm*, [Tv Programı], DMTV, (26/04/2011); İbrahim Mülhim, *Bernâmecü Hâricü'n-Nass*, [Tv Programı], Filistin, (ts.); *Emsiyetü Tekrim eş-Şa'ir el-Kebîr Semih el-Kâsım*, [Tv Programı], EHNATV, Merkezü Mahmut Derviş, Nâsıra, (2012)

Semih'in edebi yönünü değerlendirirken, eserlerini; şiirleri, tiyatroları, düzyazıları, araştırma çalışmaları ve tercümelemleri olarak sınıflandırdık.

Semih verdiği eserleriyle, edebiyat dünyasına, kendi halkına ve Filistin'e yaptığı katkılar sebebiyle çeşitli kuruluşlar tarafından ödüllendirilmiştir. Aldığı ödülleri de tarihsel sıralamasıyla bu bölümde verdik.

İkinci bölümde mukavemet edebiyatına, tarihsel sürecine ve temsilcilerine yer verdik. Mukavemet edebiyatının izlerini klasik dönem, sadrul İslam dönemi, XII yy. haçlı savaşları dönemi ve modern dönem olarak ele aldık. Ayrıca edebiyatta önemli yer tutan sembollerin kullanımıyla alakalı olarak mukavemet edebiyatında kullanılan sembolleri örnekleriyle inceledik. Semih'in şiirlerinde kullandığı sembolleri; dini, tarihi, kültürel, edebi ve tabiata dair semboller olarak ayrı ayrı inceledik.

Mukavemet edebiyatının diğer edebi akımlardan farkını ve ele aldığı konuları tespit ederek Arap edebiyatına kattığı yenilikleri konu, konu bütünlüğü, lafız ve mensur şiirler olarak dört bölümde ele aldık.

IV. TARİHSEL ARKA PLAN

A. İşgal Öncesi Filistin

Filistin ismini milattan önce XII yy.da kavimler göçüyle bu topraklara gelen *Filistler*'den aldığı söylenir¹². Siyon kelimesi Kudüs şehri için kullanılan isimlerden bir tanesidir¹³. Eski ahitte anlatıldığına göre Siyon¹⁴ kral Davut tarafından fethedilip krallığın merkezi yapılmıştır. Zamanla tüm İsrail topraklarını kapsar şekilde kullanım kazanmıştır.

Tarihi boyunca çeşitli kavimlerin birbirlerine üstünlük göstererek ele geçirdiği topraklar, üç ilahi dinin de kutsal saydığı merkezi içinde barındırıyor olması sebebiyle, çok kez el değiştirmiştir. Hz. Ömer'in Kudüs'ü fethinden¹⁵ (M. 637) sonra İslam

¹² Karaman, "Filistin", 89.

¹³ Ömer Faruk Harman, "Kudüs", *DİA*, Ankara 2002, XXVI, 323; M. Lütfullah Karaman, "Siyonizm", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII, 329.

¹⁴ *Kutsal Kitap*, "II. Samuel 5/7", Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2008, 321.

¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Ebu Ca'fer Muhammet b. Cerir et-Taberi, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülük*, Beyt'ul Efkâr ve'd-Düveliyye, Ürdün ts., 628-630.

toplumunun bir parçası olan topraklar uzun yıllar pek çok etnik ve dini unsuru da içinde barındırmıştır.

Filistin toprakları Mercidabık Muharebesiyle (1516) yılında Yavuz Sultan Selim (1512-1520) tarafından Kudüs'ün fethinden sonra Osmanlı idaresine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566)'ın Filistin civarını fethiyle bölgede Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır. Birçok iç ve dış tehlikeler atlatılmasına rağmen XIX. yy. kadar bu topraklarda Osmanlı hâkimiyeti devam etmiştir¹⁶.

Osmanlıda Arz-ı Filistin olarak anılan bu coğrafya, Şam eyaletine bağlı olarak, Akka, Nablus ve Kudüs sancaklarıyla yönetilirdi¹⁷.

Bölge XIX. yy. kadar sakin bir dönem geçirmiş, XIX. yy. da batıda yükselen ırkçılık ve dini düşünceler sebebiyle kutsal kitapta anlatılan toprakların yeniden keşfi gayesiyle toplumsal hareketlenmeler başlamıştır. Bu durum batılı ve Hristiyan ülkelerde Filistin'e olan ilginin artmasına sebep olmuştur¹⁸.

B. Siyonist İşgal ve Filistin

XIX. yüzyılda Avrupa'da yükselişe geçen anti-semitizm (Yahudi karşıtlığı) adeta Siyonizm'in temellerini atmış ve günümüze kadar ki süreçte önemli rol oynamıştır¹⁹. Avrupa'nın doğusunda özellikle Çarlık Rusya'sında bulunan Yahudiler gerek devlet baskısı, gerek Hristiyan toplum temelli olan birçok baskıya maruz kalmıştır. Bu baskılar bazı Musevi düşünürler tarafından, bir Yahudi yurduna temelli olarak göç fikrinin benimsenmesine sebep olmuştur.

Batı Avrupa'daki Yahudiler ise bu göç fikrini Fransız İhtilali²⁰ sonrasında düşünmeye başlamıştır. Rusya, Romanya ve Galiçya bölgelerinde bulunan 'Hovevei' (*Hibbat*) ve 'Siyon' (*Siyon Severler*) guruplarına bağlı bazı Yahudiler bu fikri sadece

¹⁶ Karaman, "Filistin", 92.

¹⁷ Fatma Sel Turhan, "Diyar-ı Kenan'dan Arz-ı Filistin'e Kutsal Toprakların Kayıp Geçmişi", *Anlayış*, n. 2, Temmuz 2003, 37; Karaman, "Filistin", 92.

¹⁸ Butrus Abu-Manneh, "The Rise of the Sanjak of Jerusalem in the Late Nigteenth Century", Ilan Pappé (ed.), *The Israel/ Palestine Question*, Londra, New York: Routledge 1999, 42.

¹⁹ Mim Kemal Öke, "Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)", *Marife*, 6(1), 263.

²⁰ Daha geniş bilgi için bkz. (Mehmet Ali Ağaoğulları, "Fransız Devriminde Birey Devlet ilişkisi", *Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi*, 44(3), 195-228.)

savunmakla kalmayıp Kudüs'e ilk göç dalgasına başlamıştır. Bu göç dalgası ilerleyen yıllarda 'Aliyah²¹' ismini verdikleri sistemli göçlere zemin hazırlamıştır.

Siyonizm kelimesini ilk kullanan kişi 'Hibbat' ve 'Siyon' örgütlerinin Avusturya'daki öncülerinden olan Natham Birbaum²²'dir²³. Ancak sistemli ve siyasi bir hareket haline 1890'da Theodore Herzl²⁴ tarafından getirilmiştir. T. Herzl'in çabaları ile Siyonizm XIX. ve XX. yy'da uluslararası bir aktör haline gelerek, bir devlet gibi faaliyetlere girişmiştir²⁵.

T. Herzl'in öncülüğünde 29 Ağustos 1897'de Basel²⁶ şehrinde Dünya Siyonist kongresinde Dünya Siyonist Teşkilatı²⁷ kurulmuştur. Bu teşkilat kuruluşundan itibaren amaç edindiği şeyler hususunda, ne Osmanlıları ne de ılımlı Yahudileri kaygılandırmak istememiştir. Örneğin kongrede alınan Yahudi yurdu hakkındaki kararlar, kelimelerin arkasına gizlenerek kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu minvalde Siyonist teşkilat kendisine amaç olarak aşağıdaki şekli belirlemiştir;

“...Kendilerine normal hayat şartlarının esirgendiği ülkelerde yaşayan Museviler için kamu hukukunun güvencesi altında bir yurt temini...”²⁸

Burada geçen 'kamu hukuku' sözcüğünü Siyonist teşkilat Osmanlı devletine karşı Osmanlı'nın kamu hukuku, sömürgeci devletlere karşı ise batılı devletlerin kamu hukuku olarak kullanmıştır²⁹.

Dünya Siyonist Teşkilatının kapsayıcı kurumsal yapısı, düzenli toplantı ve kongreler yoluyla planlanan işgal projesinin gerçekleşmesi hususunda, tarihin bütün dönemlerinde en temel organ olarak görevini icra etmiştir.

Musevilerin XVI. yy'da, Rusya ve Avrupa'dan göç başlamadan önce, hayatlarının son günlerini kutsal topraklarda geçirmek ve haccetmek için Kudüs topraklarına gelen,

²¹ Yahudilerin sistemli ve kalıcı bir şekilde tüm dünya şehirlerinden Kudüs'e göç etmesine verilen isim. (Bkz. Erişim: <https://web.archive.org/web/20080512073236/http://www.jafi.org.il/education/100/CONCEPTS/alayah1.html>)

²² (1864-1937) yılları arasında yaşamış Avusturyalı gazeteci ve yazar. (Bkz. Erişim:02/04/2019 http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Birnbaum_Nathan)

²³ Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, Timaş, İstanbul 2018, 39.

²⁴ (1860-1904) yılları arasında yaşamış Macaristan uyruklu gazeteci ve yazardır. Politik Siyonizm'in kurucusudur. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/theodor-herzl>)

²⁵ Öke, "Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)", 262; Karaman, "Filistin", 93.

²⁶ İsviçre'nin kuzey batısında Fransa ve Almanya'ya sınırında bulunan bir şehirdir. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/place/Basel-Switzerland>)

²⁷ 'World Zionist Organization' merkezi Viyana Avusturya'dadır. (Bkz. Erişim: 02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Jewish-Agency#ref613>)

²⁸ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 59.

²⁹ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 59.

İspanya engizisyonundan kaçmış ve o zamandan beri Osmanlı tebaasında yaşayan ‘*Yişhuv*’ isimli bir kolonileri vardı. Bunlar Saferdim (*Araplar içinde asimile olmuş*) ve Eşkenaz (*Avrupa ve Slav ırkından*) Musevilerinden oluşuyordu. Bu Yahudiler geçimlerini dünya Yahudilerinden gelen ‘*Haluka*’ isimli sadakalarla sağlıyorlardı³⁰.

Dini amaçlar dışında, tamamen Siyonist amaçlarla *Hibbat* ve *Siyon* öncülüğünde göç ederek Kudüs’e gelen Siyonist Yahudiler ‘*Eski Yişhuv*’ kolonilerinden esinlenerek hemen kolonileşmeye başlar. Ancak hayatlarının önceki dönemlerinde tarımla uğraşmamış halk, kısa zamanda çaresizliğe düşmüştür. Bunun üzerine örgütlerin bu faaliyetlerine adının gizli kalması şartıyla *Baron Edmond de Rothschild*³¹ Osmanlı topraklarını onlar adına satın alarak destek vermiştir. Bu yardımları sebebiyle kendisine ‘*Yişhuv’un babası*’ unvanı verilmiştir³².

Yurtsuz olan ve dağınık şekilde yaşayan dünya üzerindeki Yahudiler bu gelişmeler üzerine ata yurtları olarak tarif ettikleri topraklara sistemli, kalıcı olarak ve siyasi bilinçle yani işgal amacıyla göç etmeye başlamıştır. 1880 yılından itibaren II. Dünya savaşı yıllarına kadar Aliyah ismini verdikleri 5 büyük göç dalgasından söz edilmektedir. Bu göçler ağırlıklı olarak Rusya, Romanya, Galiçya, Polonya ve Nazizm’in revaçta olduğu orta Avrupa’dan gerçekleşmiştir.

1882-1903 yılları arasında Rusya, Romanya ve Galiçya’dan 20000 ila 30000 arası kişi;

1904-1914 yılları arasında Rusya’dan 35000 ila 40000 arası kişi;

1919-1923 yılları arası Rusya, Polonya ve Romanya’dan 35000 kişi;

1924-1931 yılları arası Polonya’dan 88000 kişi;

1932-1938 yılları arası Nazizm sebebiyle 215000 kişi göç etmiştir³³.

³⁰ Roger Garaudy, *Siyonizm Dosyası*, (Çev. Nezih Uzel), Pınar, İstanbul 1983, 18.

³¹ (1845-1934) yılları arasında yaşamıştır. Balfour bildirisine muhatap olan kişi ile karıştırılmamalıdır. (Bkz. G. Hirschler “Rothschild Baron Edmond-James de”, *New Encyclopedia of Zionism and Israel (I,II)*, Associated University Press, London 1994, II/1125.)

³² Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 50.

³³ Karaman, “Siyonizm”, 329.

Bununla birlikte 1948-2001 arası Türkiye'den İsrail'e göç eden Yahudi sayısı yaklaşık olarak 80000'dir³⁴.

Bu göçlerle Filistin topraklarına gelen Yahudilerin, sistemli bir şekilde yerleştirilmesi için Dünya Siyonist Teşkilatı tarafından bazı kurumlar hayata geçirilmiştir. Bu minvalde Basel'de toplanan II. Kongrede (1898), Yahudi sömürge emniyet sandığı kolonileştirme komisyonu faaliyete geçmiş, 1901 yılında da Yahudi milli fonu oluşturulmuştur. Bu fonun nihai amacı Yahudilerin inkâr edilemez biçimde toprak kazanımlarının sağlanması olmuştur.

Filistin topraklarına gelip yerleşen Yahudiler temel olarak ikiye ayrılır. İlki bölgede tamamen dini gayelerle Mesih inancı doğrultusunda Kudüs'e yerleşmiş olan Musevilerdir. İkinci grup ise T. Herzl ile başlayan ve Filistin'de kalıcı bir devlet kurma fikri ile bölgeye göçen Siyonist Yahudilerdir³⁵.

Siyonizm tohumları yeşerirken isgalcilerin göz diktiği Filistin, Osmanlı toprağıdır. Ulus devletlerin kapitülasyonlar ve azınlık hakları adı altında, Osmanlı topraklarında kolonileştirme faaliyetleriyle, Yahudilere Filistin'de bir yurt kurulması fikri karşısında sarayın kat'i duruşu Siyonistleri çaresizliğe itmiştir.

Siyonizm siyasi bir hareket olarak şekillenmeye başlayınca Sultan II. Abdülhamid ile görüşmek ve kamuoyu oluşturmak için T. Herzl 1896-1902 arasında beş kez İstanbul'a gelmiş ve iki kez görüşmüştür³⁶. Filistin'de bir Yahudi yurdu kurulmasına izin verilmesi halinde, Osmanlı devletinin dış borçlarının yapılandırılması ve zengin Musevi kişilerce üstlenilmesi gibi tekliflerini iletmiştir. Benzer bir teklifi, İngiliz Diplomat Lawrence Oliphant³⁷, 1879 yılında Yahudilere Osmanlının Belka³⁸ sancağında bir koloni oluşturmak için yapmıştır³⁹.

³⁴ Kemal Arı, "Jewish Migration From Turkey To Israel After The Foundation Of Israel", *Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 4(2), 2019, 228 (203-230); Selim Amado, "İsrail'de Türkiye Kökenli Yahudiler", *Görüş*, September 2003, 52.

³⁵ Garaudy, 17.

³⁶ Habib Tokgöz, "İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm", *Anasay*, 1(1), 2017, 189. 183-196 (1829-1888) yılları arasında yaşamış İngiliz diplomatı olarak misyonerlik faaliyetleri yürütmüştür. Cape Town doğumludur. (Bkz. Erişim: <https://www.britannica.com/biography/Laurence-Oliphant>)

³⁷ XIX. Yüzyılda Osmanlı devletinin Şam eyaletinin Beyrut vilayetine bağlıdır. Sancağın merkezi Nablus'tur. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/belka>)

³⁸ Polat Ziya, "Yahudilerin II. Abdülhamid Döneminde Filistin'e Göç Girişimleri ve Oliphant'ın Siyonist Koloni Talebi", *Beytul Makdis Araştırmaları Dergisi*, 2017, 7, 11; Tufan Buzpınar, *Hilafet ve Saltanat II. Abdülhamid Döneminde Halifelik ve Araplar*, Alfa Yay. İstanbul 2016, 384.

Sultan II. Abdülhamid Siyonist teklifler karşısında Yahudilerin Filistin'den toprak satın almasını yasaklayan kanunlar çıkartılması ve hac için Kudüs'e gidecek olanlara kırmızı tezkere verilmesi gibi tedbirlere başvurmuştur.

Theodor'un hatıralarında Sultan II. Abdülhamid ile ilgili görüşmesini kendi dilinden şöyle anlatır;

"...Ben, Yahudilere bir karış dahi olsa toprak satmam, zira bu vatan bana değil milletime aittir. Milletim bu vatani kanları ile mahsuldar kılmıştır. O bizden ayrılmadan tekrar kanlarımızla örteriz..."

...Filistin'i hiç karşılıksız ele geçirebilirler. Fakat yalnız bizim cesetlerimiz taksim edilebilir. Ben canlı bir beden üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade etmem.⁴⁰"

Ancak bu bilgilere ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Zira Sultan II. Abdülhamid bu toprakların Osmanlıdan ayrılacağını hiç düşünmemiştir. Kaldığı 1920'de kabul edilen Misâk-ı Milli'de belirtilen⁴¹ ve M. Kemal Atatürk'ün Gazze'den Samsun'a, Edirne'den Musul ve Filistin'e kadar olan hattın Türk toprağı olduğu ifadesi bu toprakların Misâk-ı Milli sınırları içinde kabul gördüğüne işaret etmektedir⁴².

Meşrutiyetin ilanı ile (1908) kısa süreli de olsa Sultan II. Abdülhamid döneminde yürürlüğe giren kırmızı tezkere kanunu iptal edilmiş ve Filistin'de yabancılara toprak satışına izin verilmiştir. Hükümetin bu tavrı Yahudi çevreleri ümitlendirmiş, 'Aliyah' göçlerinin en büyükleri bu süre zarfında gerçekleşmiştir. Ancak 31 Mart vakası sonrasında azınlıkların problem haline gelen ayrıcalıkları ve Yahudilerin hızlı ve sistemli göçü, hükümete geri adım attırmıştır. Yahudiler 'Aliyah' sonucunda Hayfa'dan Gazze'ye uzanan kıyı bölgesinde toprağa sistemli bir şekilde yerleşmiştir. 1909 yılında Yafa'nın kuzeyinde Telaviv kurulmuştur. 1914'e gelindiğinde göçlerin etkisiyle Filistin topraklarında Yahudi nüfusu 60000'e yaklaşmıştır⁴³.

1901 yılında kurulan Yahudi Milli Fonunun⁴⁴ çalışmalarıyla Filistin topraklarında mülk edinmek için Yahudilerin akıttıkları paraların cazibesine kapılan bazı Arapların topraklarını satması, devlet yetkililerinin dikkatinden kaçmamıştır. Nablus mutasarrıfı

⁴⁰ Theodore Herzl, *The Complete Diaries of Theodore Herzl*, New York 1960, I/s. 378; Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 67.

⁴¹ Cevdet Küçük, "Misâk-ı Milli", *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2005, XXX, 175.

⁴² İbrahim Yılmaz, "er-Rihletü İnde'ş-Şua'ra el-Kudemâa: Şua'ra'u'l-Asr'i'l-Evvel", *Mecma'u'l-Kâsîmi li'l-Lügati'l-Arabiyye*, 2016, 317.

⁴³ Karaman, "Siyonizm", 330; Justin McCarthy, *The Population of Palestine: Population Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate*, Columbia University Press, New York 1998, 19-20.

⁴⁴ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 62.

olan Süleyman Fethi Bey'in 1911 tarihli layihasında da yörede Müslüman nüfusu azalırken Yahudi nüfusun arttığına ve Yahudilerin hükümet tarafından alınan onca tedbire rağmen toprak almaya ve yerleşmeye devam ettiğine, bununla birlikte Osmanlıca ve Arapça bilenlerin sayısında azalma olduğuna dikkat çekilmektedir⁴⁵.

Kendi arazilerinin gerek parayla satılması, gerekse zorla elinden alınarak işgal edilmesiyle Araplarla işgalci gruplar arasında yaşanan Arap-Siyonist çatışmalarına işgalcilerle birlikte batılı devletler de odun taşıyarak, Siyonistleri bu topraklarda kendi amaçlarına alet etmekten çekinmemişlerdir.

I. Dünya savaşı boyunca Siyonistler amaçları doğrultusunda çalışmaya devam etmişlerdir. T. Herzl'in 1904'te ölümünden sonra Siyonist hareketin başına geçen⁴⁶ 'Chaim Weizmann'⁴⁷ işgal amaçları doğrultusunda İngiliz kabinesine bir teklif sunmuştur. Siyonist amaçları içeren bu teklif ABD başkanının da muvafakatı alındıktan sonra İngiliz dışişleri bakanı 'Arthur Balfour' tarafından 2 Kasım 1917 tarihinde Filistin'de yurt edinmek isteyen Siyonist dernekleri federasyonu adına, Lord Rothschild'a mektup şeklinde sunulmuştur. Bu bildiri tarihe 'Balfour Deklarasyonu' olarak geçmiştir.

"Sevgili Lord Rothschild,

...Majestelerinin Hükümeti, Filistin'de Museviler için bir millî yurt kurulmasını uygun karşılamaktadır...

...Musevi olmayan toplumların dini ve medeni haklarına zarar verecek herhangi bir şey yapılmayacaktır...⁴⁸"

Bu bildiri aslında Ortadoğu'da kilometre taşı önemi taşımaktadır. Yahudiler için kontrat niteliği taşıyacak olan bu belge, onlara göre Filistin topraklarının tapusunun Yahudi milletine verilmesi demek olacaktır.

İşgalcilerin ortaya atmış olduğu Filistin sorunu sebebiyle Araplar Osmanlıyı suçlamıştır. I. Dünya savaşı esnasında ve sonrasında Mekke Emiri Şerif Hüseyin Osmanlıya karşı Arap isyanını başlatması halinde İngiltere tarafından destekleneceğine inandırılmıştır⁴⁹. Emir, Mac Mahon'a kendi halifeliğinin tanınması ve kendisinin Arap krallığının başına geçirilmesi talebinde bulunmuştur. Balfour, Mac Mahon ve Şerif

⁴⁵ Hasan Karaköse, "Yahudilerin Filistin'e Yerleşme Girişimleri ve Süleyman Fethi Bey'in Layihası (1911)", *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 2004, 54.

⁴⁶ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 77.

⁴⁷ 1874-1952 yılları arasında yaşamıştır. Belarus doğumludur. İsrail'in ilk cumhurbaşkanı olmuştur. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Chaim-Weizmann>)

⁴⁸ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 333.

⁴⁹ M İra Lapidus, *İslam Toplamları Tarihi- XIX Yy. 'dan Günümüze*, İletişim, İstanbul 2010, II, 139.

Hüseyin yazışmaları birlikte değerlendirildiğinde, kendisi de Musevi olan ‘Arthur Koestler⁵⁰ ve Filistinli Tibawî’nin Balfour hakkında ki sözleri daha iyi anlaşılır.

Arthur Koestler şöyle der;

“...Bu belgeyle bir millet (İngiliz) başka bir millete (Yahudiler), üçüncünün (Arapların) ülkesini vaat etmiştir...⁵¹”

‘Abdul Latif Tibawî⁵²’ bu söylemi daha da ileri götürür;

“...Bir gücün (İngiltere), hükümraniği başka bir devlete (Osmanlı) ait olan bir toprağı, bir milletten (Filistinli Araplardan) alıp başka bir millete (Yahudilere) devretmeyi kabullenmesi...⁵³”

şeklinde ifade eder⁵⁴.

1916’da İngiltere ve Fransa arasında yapılan gizli antlaşma Sykes-Picot ile ‘Bilad’üş-Şam’ Osmanlı yönetiminden çıkararak doğrudan sömürü (manda) yönetimine girer. 1917 yılında Kudüs’ün düşmesi bu topraklarda Osmanlı devletinin sonu anlamına gelir. 1918 yılına gelindiğinde İngiltere Filistin topraklarının tamamını işgal ederek ele geçirir. O tarihte Filistin nüfusu 748128’dir. Bu nüfusun 611098’i Müslüman, 58728’i Yahudi, 70429’u Hristiyan, 7268’i Dürzi, 162’si Şii, 443 kişiyse diğer dinlere mensuptur⁵⁵.

1920 ‘San Remo⁵⁶’ da alınan kararla Filistin toprakları dörde bölünür. İngiltere; Irak ve Filistin’i, Fransa; Suriye ve Lübnan’ı işgal eder. Sonunda Osmanlı devletinin birliği Ortadoğuda dağılmış olur. Siyonistler de Basel’de almış oldukları kararı resmen uygulama fırsatı bulmuş olurlar.

%90 Arap, %2 Yahudi’den oluşan Filistin’de İngiltere’nin böyle bir yetkisi yoktur. Çünkü Filistin bir Osmanlı toprağıdır. İngiltere’nin Siyonizm’i desteklemesinin iki temel nedeni vardır. Birincisi, ulus devletlerarasında yapılacak paylaşımında I. Dünya savaşı sonrasında güttüğü hedefler, ikincisi Protestan kültüründe Yahudilerin kutsal topraklara geri dönüşünü tasvip eden ideolojik arka plan. Bu sayede İngiltere II. Dünya savaşına

⁵⁰ 1905-1983 yılları arasında yaşamış Rus Musevi’si çok yönlü bir yazardır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Arthur-Koestler>)

⁵¹ Arthur Koestler, *Promise and Fulfilment Palestine 1917-1949*, The Macmillan Company, New York 1949 s. 4.

⁵² 1910-1981 yılları arasında yaşamış Filistin’in Tayibe kentinde doğmuştur. Filistin tarihçisi ve eğitimcidir.

⁵³ A. L. Tibawi, *Anglo-Arap Relations and The Question of Palestine 1914-1921*, Luzac Company, London 1978, 196.

⁵⁴ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 334.

⁵⁵ McCarthy, 26; Karaman, “Siyonizm”, 331.

⁵⁶ I. Dünya Harbinin akabinde, 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında İtalya’nın San Remo şehrinde Osmanlı bakiyesinin paylaşılması ve yapılacak olan Sevr Antlaşması’nın şartlarının belirlenmesi için toplanan uluslararası konferanstır.

kadar Filistin topraklarında direniş adına ortaya çıkan siyasi hareketlerin bel kemiğini kırmıştır. Yahudi devletinin kurulması için de yolu açmıştır⁵⁷.

Göçlerle Filistin'e yerleşmiş Siyonist Yahudiler, İngiltere'nin saflarında '*Siyon Katır Birlikleri*⁵⁸' olarak Çanakkale'de Osmanlı'ya karşı savaşmışlardır⁵⁹. İşgalcilerin bu gönüllü faaliyetlerine karşılık Balfour bildirisinin ilan edildiği varsayılmaktadır⁶⁰. İşgalcilerin bu derece gönlünü kazanan İngiltere, savaş boyunca Musevilerin elinde bulundurduğu basın yayın organları ile kendi faaliyetlerine destekçi bulmuştur.

İşgalciler göçleri hızlandırmak için çabalarırken, ağırlığı Müslüman nüfus olan yerli halk bir Arap devleti kurmak için çaba harcamıştır⁶¹. 1920'lere geldiğinde yoğun göç faaliyetleri sebebiyle artan huzursuzluklar, İngiliz manda yönetimine geçen Filistin'de yerini ayaklanmalara ve Arap-Yahudi çatışmalarına bırakmıştır. Bu minvalde Araplar arasında ortaya çıkan en büyük problem kabileler arasındaki görüş ayrılıkları olur. Arapların bu bölünmüşlüğüne karşılık, Dünya Siyonist Teşkilatı ve Yahudi Ajansı bir devlet gibi organize çalışmasıyla hem Yahudi nüfusunu, hem de topraklarını artırmaya devam etmiştir⁶².

İngiltere mandasında bulunan Filistin'de ilk anayasa, 1922 yılında ilan edilir. İngiliz, Müslüman, Yahudi ve Hristiyan temsilcilerden oluşan 23 kişiyle yönetim oluşturulur.

1932 yılında Araplar tarafından '*Genç Müslümanlar Derneği*' kurulur. Bu dönemde kurulan Arap partileri kendilerine temel olarak işgalcilerle mücadeleyi almışlardır. Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni⁶³ bu hareketlerin merkezinde yer almıştır. Filistin'in bağımsızlığı için İzzeddin Kassam⁶⁴'ın öncülüğünde direniş grubu kurulur. İrili ufaklı

⁵⁷ Perry Anderson, "Scurrying Towards Bethlehem", *New Left Review*, July-August 2001, London, 7.

⁵⁸ Osmanlı Zabitlerinden Mısır'a kaçmayı başaran Siyonistlerden müteşekkildir. Siyonistlerin silahlı çetesi olan Haganah'a çalışan örgüt.

⁵⁹ Öke, "Çanakkale Savaşlarında Siyonist Alayı'nın Faaliyeti", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XLIII, İstanbul 1987, 413.

⁶⁰ Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, 321.

⁶¹ Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Kronik Kitap, İstanbul 2017, 38.

⁶² Armaoğlu, 42.

⁶³ (1895-1974) tarihleri arasında yaşamıştır. Filistin Ulusal Hareketinin kurucusudur. (Bkz. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/emin-el-huseyni>)

⁶⁴ (1882-1935) tarihleri arasında yaşamıştır. Filistin'in İngiliz mandasından kurtularak bağımsızlığa kavuşturulması için kurulan ilk İslami guruptur. (Bkz. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kassam-izzeddin>)

kurulan bu gruplar 1933 yılına gelindiğinde Hacı Emin el-Hüseyni önderliğinde ‘*Yüksek Arap Komitesi*’ ismiyle birleşirler⁶⁵.

Yaser Arafat’ın önderliğinde el-Fetih direniş hareketi kurulur⁶⁶. Doğu Kudüs’te I. Filistin kongresi toplanır. Filistin Kurtuluş Örgütü kurulur⁶⁷.

Belirtmek gerekir ki 1948 tarihine kadar Arapların oluşturduğu gruplar işgalcilerin Filistin’e girmesine engel olmaya çalışmıştır. Ancak 1948 sonrasında ise bütün gayretleri işgalcileri topraklarından çıkartma hususunda olmuştur⁶⁸.

1933 yılında Prag’da toplanan Siyonist kongrede, Nazizm etkisi ile Yahudilerin resmi veya gayri resmi yollarla Filistin’e göç ettirilmesi kararlaştırılır. Bu sayede üç yıl gibi kısa bir sürede Yahudi nüfusu Müslüman nüfusun 1/3’üne ulaşmıştır. Toprakları işgale uğrayan halk ile göçmenler arasında çatışmalar kaçınılmaz olmuştur. Yişuv’un savunulması için kurulan ‘*Haganah*’ örgütünü yetersiz bulan bazı Siyonist gruplar ‘*Stern ve İrgun*’ adında başka örgütlerde kurarlar. II. Dünya savaşına kadar bu çatışmalarda yaşanan can kayıpları iki taraf içinde artarak devam etmiştir.

II. Dünya savaşı patlak verince, Almanya’da Yahudilere karşı artan baskılar Siyonistlerin dünya çapında bir destek kazanmasına sebep olmuştur. 1942 Biltmore⁶⁹ kongresinde Siyonistlerin Filistin’de kurulmasını istedikleri resmi devlet talepleri açıkça dile getirilmiştir. Kongrede tarihe Biltmore Programı olarak geçen maddeler şekillendirilmiştir. Bu programla günümüze kadar devam eden Siyonizm-Amerika yaklaşması başlamıştır.

İngiltere yönetimi Şeria Nehrinin doğusunda bir Ürdün Krallığı oluşturur. Filistin’in kalan diğer topraklarındaki kendi manda rejiminin haklarını BM’ye devreder⁷⁰. Tarihe ‘*Taksim Kararı*’ olarak geçen 1947’de BM’de alınan kararla Filistin üç bölge

⁶⁵ Yüksel Kaştan, *Orta Doğu’da Arap-İsrail Mücadeleleri ve Türkiye*, 1798. (Erişim: 07/12/2018), <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/KA%C5%9ETAN-Y%C3%BCksel-ORTA-DO%C4%9EU%E2%80%99DA-ARAP-%C4%B0SRA%C4%B0L-M%C3%9CCADELELER%C4%B0-VE-T%C3%9CRK%C4%B0YE.pdf>

⁶⁶ 1959 yılında kurulmuştur. Kurucuları arasında Mahmut Abbas’ ta vardır. Filistin idaresinde bulunan iktidar partisidir. (Bkz. Erişim: <https://www.gzt.com/mecra/filistin-kurtulus-hareketi-fetih-3116603>)

⁶⁷ 1964 yılında Mahmut Abbas öncülüğünde kurulmuştur. (Bkz. Erişim: <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin-kurtulus-orgutu>)

⁶⁸ Öke, *Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)*, 265.

⁶⁹ New York’ da Biltmore otelinde gerçekleşen Siyonist kongredir. Organizatör ilk İsrail başbakanlığı yapacak olan David ben Gurion’ dur. (bkz. Sedat Kızıloğlu, “İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi”, *Sosyal Bilimler*, Kırıkkale 2012, 2(1), 35-64).

⁷⁰ Lapidus, 140.

Araplara, 3 bölge Yahudilere, Yafa Arap özerk bölgesi ve BM' ye bağlı bir komisyon tarafından ortak yönetime alınan Kudüs olarak 8 parçaya bölünür. Bu da Filistin topraklarının yaklaşık olarak %57'sinin Yahudilere geçmesi anlamına gelmektedir. Hâlbuki bu durumu kendi devlet başkanları David Ben Gurion itiraf gibi şöyle ifade eder;

"BM' nin taksim kararı öncesinde toprağın %94' ü Araplara aitken Yahudiler sadece %6'lık bir toprağa sahipti⁷¹."

BM'nin paylaşım kararından sonra işgalciler, BM tarafından kendilerine verilen topraklarda, insanları göçe zorlamaya ve katliamlar yapmaya başlarlar. '*Deyr Yasin*⁷²' bu katliamlardan bir tanesidir.

Filistinlileri kendi topraklarında azınlık haline getiren taksim kararı sonrasında, 15 Mayıs 1948'de İngiltere bu topraklardaki manda yönetimini sonlandırmıştır. Bu açıklamayı fırsat bilen bir grup işgalci, Ben Gurion önderliğinde, Tel Aviv şehrinde bir araya gelerek İsrail devletini kurduklarını ilan ederler. Bildirilerinde bu devletin Yahudilerin tabii ve tarihi haklarına istinaden kurulduğunu savunurlar. Bu tabii haklarını '*Vaat edilmiş topraklar*' olarak kutsal kitaba dayandırırılar.

Siyonistler ideolojik olarak İsrail'i oluşturacak olan halkın sadece Yahudi ırkından olmasını prensip olarak benimserler. Bu sebeple Filistinliler mülteci konumuna düşerler. Yaklaşık 700000 Filistinli katliamlardan kaçmak ve göç etmek zorunda kalır. Filistinlilerin bir kısmı Gazze'ye bir kısmı Batı Şeria'ya bir kısmı da Ürdün'deki kamplara göç ederler.

İsrail devleti Amerika ve Sovyetler Birliği tarafından derhal tanınır. Araplar tarafından itiraz edilse bile İsrail, zeminini meşrulaştırmak için ilk Arap-İsrail (1948) savaşını başlatır. Arapların kendi bölgelerinde direnmesi ile başlayan hareketlere ek olarak diğer Arap ülkeleri '*Arap Birliği*' olarak savaşa dâhil olurlar. Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak orduları Filistin'e girer. Ancak savaş kısa sürede Arapların aleyhine döner ve Gazze Mısır'ın, Batı Şeria'da Ürdün'ün eline geçer. Bunun dışındaki bütün topraklara İsrail hâkim olur.

⁷¹ Ayşe Fildiş Tekdal, "Birleşmiş Milletlerin Taksim Kararı ve İsrail Devletinin Yaratılışı", *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, XIV (I), 345.

⁷² 9 Nisan 1948 günü işgalci örgütlerden olan İrgun'un Deyr Yasin köyüne gerçekleştirdiği saldırıdır. Yaklaşık 250 sivil insan öldürülmüştür. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.dunyabulteni.net/filistin/israilin-temelini-deir-yasin-katliami-atmisti-h326914.html>)

1949'da savaşın ardından hezimete uğrayan Arap devletleriyle yapılan anlaşmalarda, İsrail kendi sınırlarını meşrulaştırmakla kalmaz aynı zamanda 1948 savaşıyla mevcut kazanımı olan sınırları da BM'de kabul edilir. Böylece uluslararası arenada kendini kabul ettirmiş olur. Aslında 1930'larda kurulan Yahudi ajansının gayesi etnik temizliktir. İsrail'in kendini meşrulaştırmak için giriştiği 1948 savaşı, bu ameliyenin icrasına hizmet etmiştir⁷³.

1948 sonrasında Dünya Siyonist teşkilatı çalışmalarına düzenli olarak devam etmiştir. 1952 yılında İsrail parlamentosunda Yahudi ajansına ve Siyonist Teşkilata kanunla resmi statü verilerek yeni görevler verilmiştir. Buna göre dünya üzerindeki Yahudiler arasında bağlantıyı kurmak, yeni göç dalgalarının organizesini yapmak, tarımsal kalkınmanın planlanmasını yapmak bu görevlerin arasındadır. Ayrıca Yahudi Milli Fonu aracılığı ile Filistin'e ilk kez gelen göçmenlerin toprak edinmeleri, konut masrafları ve topluma adapte olması için gereken maddi ihtiyaçları karşılanmıştır.

İşgalciler tarafından İsrail topraklarına Yahudi göçü devlet politikasına dönüştürülmüştür. İsrail hükümeti 1950'de çıkardığı göç kanunu, 1952'de çıkardığı vatandaşlık kanunuyla dünya üzerinde dağınık bir şekilde yaşayan Yahudileri İsrail'e göçe teşvik etmiştir. 1948-1986 yılları arasında 1800000 Yahudi İsrail topraklarına göç ederek vatandaşlığa geçmiştir. 1991'de Sovyetler birliğinin dağılması ile 1000000 Yahudi İsrail'e göç ederek vatandaşlık almıştır. İlk başlarda göç yoğunluğu Avrupalı Yahudilerinden oluşmaktayken, sonraki yıllarda Asya ve Afrika Yahudileri ağırlık kazanmıştır⁷⁴.

İsrail'in siyasi yapısında da Siyonistler söz sahibi olmuşlardır. Aliyahların ilk üç dalgası ile gelenlerin içinde beyin takımını oluşturan Yahudiler mevcuttur. Bu Yahudiler emek gücü, tarımsal kalkınma, ortaklaşa yaşam fikirleri ile devletin kuruluşunda öncü rol oynayan sosyalistlerdir. İlerleyen yıllarda siyasi yapı değişiklik gösterse dahi işçi partileri İsrail toplumunda ağırlığını korumuştur.

Bu kanadı temsilen manda yönetimi boyunca varlığını sürdüren '*Mapai*⁷⁵' devlet kurulunca '*İşçi partisi*' olarak devam etmiştir. Partinin ihtilal fikriyle ünlenen Poale Zion

⁷³ Anderson, 12.

⁷⁴ Karaman, "Siyonizm", 333.

⁷⁵ (1930-1968) arasında Faaliyet göstermiştir. Kurucusu David Ben Gurion'dur. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Mapai>)

grubu üyeleri Rothschild tarafından Rusya'dan getirilmiştir. Bu parti devlete uzanan süreçte '*Histodrut*' ve '*Haganah*' çetelerini kurarak işgallere öncülük etmiştir. Bu da onları Yahudi toplumunda kayda değer bir konuma ulaştırmıştır⁷⁶. Diğer örnek ise Marksist çizgide olan '*Mapam*⁷⁷' (Birleşik işçi partisi)'dir.

1948'de hezimete uğrayan Arap devletleri ve İsrail arasında, Mısır'ın önderliğinde Suriye ve Ürdün'ün de katılımıyla, 5-10 Haziran 1967 tarihleri arasında altı gün sürecek olan bir savaş başlamıştır. İsrail bu savaşta ezici bir galibiyet alarak Sina yarım adası, Golan tepeleri, Batı Şeria ve Gazze Şeridini de işgal ederek topraklarını dört katına çıkartmıştır. Bu savaşı Araplar '*Harbu Huzeyrân*' diye isimlendirirken, İsraililer '*Altı Gün Savaşları*' olarak isimlendirmiştir.

1967 itibarıyla sınırlarını sürekli tacizlerle arttıran İsrail, 1993 Oslo barış sözleşmesi sonrasında dahi tedrici olarak yerleşke alanlarını genişletmeye devam etmiştir.

Amerika'nın girişimleri ile 1993 yılı Oslo görüşmelerinde İsrail sosyalist işçi partisinin hükümeti ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında Washington'da antlaşma imzalanır. Antlaşma gereği 1948 yılından önce Filistin topraklarından ayrılan Filistinliler artık vatanlarına dönemeyecektir. Antlaşmaya İsrail adına imza koyan İsrail Sosyalist İşçi Partisi toprak vermiş olmasına rağmen, Filistin'de kişi başına düşen milli gelir oranı ¼ oranında düşmüş günümüze kadar ki olan süreçte daha da fazla çöküntüye uğramıştır.

İşgalciler, 1993'ten itibaren daha önceden işgal edilen bazı yerlerin Filistinli halka geri verilmesiyle Arap otoritesi artıyor izlenimi uyandırmıştır. Ancak günümüzde işgalci yapılanma Batı Şeria'nın %60'ını kapsayacak şekilde tek başına, geriye kalan %27'sini de Filistin hükümeti ile ortaklaşa denetiminde tutmaya ve su kaynakları başta olmak üzere birçok alanda direk müdahil olmaya devam etmektedir⁷⁸.

1982'de Lübnan başbakanının öldürülmesi sonrasında İsrail bu topraklarda bulunan Filistin Kurtuluş Örgütüne ait kamplara saldırır. '*Sabra ve Şatila*' isimli kamplarda bulunan Filistin arşivlerini yaktırır. Bu katliam sonrasında çoğu sivil olmak üzere yaklaşık 20000 kişi hayatını kaybeder. Tarihe '*Sabra ve Şatila Katliamı*⁷⁹' olarak geçer.

⁷⁶ Kaştan, 1798.

⁷⁷ (1948-1997) arasında Faaliyet göstermiştir. Kurucusu Yakov Hazan' dır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Mapam>)

⁷⁸ Anderson, 18.

⁷⁹ 16 Eylül 1982'de İsrail yanlısı aşırı sağcı Hristiyan Falanjist milislerin Batı Beyrut'ta Sabra ve Şatila adındaki Filistin mülteci kamplarını basarak çocuklar dâhil binlerce (750 ile 3500 arasındadır) kişiyi katletmesi olayıdır. Katliamda

Filistin Kurtuluş Örgütü Lübnan topraklarından çıkmak zorunda kalır. Oslo görüşmelerine kadar, Filistin Kurtuluş Örgütü çalışmalarını Tunus'ta sürdürür. Özellikle 1967 savaşı sonrasında başka ülkelere göç etmek zorunda bırakılan iki milyondan fazla Filistinli olduğu tahmin edilmektedir.

İsrail'in Lübnan topraklarında yaptığı kırım sonrasında Filistin halkı kendi imkânlarıyla 1987 yılında 'I. İntifada' adını verdikleri taşlı-sopalı bir direnişe girişirler. Liderliğini 'Hamas'⁸⁰ Partisi üstlenir.

2000 yılına gelindiğinde Camp David görüşmelerinde ortaya çıkan anlaşmazlıklar sebebiyle II. İntifadanın fitili ateşlenmiştir.

Siyonizm'i süreci itibarı ile sömürgeci, hedefleri açısından saldırgan ve yayılmacı, oluşumu bakımından ırkçı ve ayrımcı, maksat ve vasıtaları bakımından faşist bir hareket olarak kabul eden Araplar 1988'e kadar BM'nin ve Amerika'nın öncülüğünde gerçekleştirilen Oslo ve Balfour bildirimleri vb. girişimleri İsrail'in kurulması için birer hile olarak nitelendirmişlerdir.⁸¹

Görüldüğü üzere siyasi olarak Siyonizm'in sağında da solunda da Filistinlilere milli egemenlik tanıma niyeti yoktur. İsraili bir yazar Filistin ve Arap halklarının da bu durumu kabullendiğini şöyle ifade ediyor;

“Siyonizm'in en büyük zaferi Oslo anlaşması oldu. Zira bu sayede bütün geri çekilmelere rağmen Siyonist hareketin birincil kurbanı ve hasmı olanlar artık Filistin'de bir Yahudi devletin var olma hakkını kabullendi.”⁸²

Filistin topraklarında kendilerine bağımsız bir devlet kurmak üzere dünya siyasetine giren Siyonistler İsrail'in kurulması ile yetinmeyerek kutsal kitaplarından referans aldıkları 'Arz-ı Mev'ud' planını Nil'den Fırat'a uzanan aralıkta oluşturmak için işgallerine devam edecektir⁸³.

sonradan İsrail'in eski başbakanlarından olan Ariel Şaron'un rolü olduğu bilinmektedir. BBC'ye göre İsrail Meclis Araştırma Komisyonu Şaron'u katliamdan dolayı olarak sorumlu bulmuş, Şaron bunun üzerine Savunma Bakanlığı görevinden istifa etmiştir. (Bkz. erişim: 24/04/2018 <https://aa.com.tr/tr/dunya/sabra-ve-satilla-katliaminin-35-yili-911849>)

⁸⁰ Genel merkezi Gazze'dedir. Abdülaziz el-Rantisi ve Ahmet Yasin kurucularındandır. Halen Filistin parlamentosunda çoğunluğu elinde bulundurmaktadır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Hamas>)

⁸¹ Anderson, 15.

⁸² Baruch Kimmerling, *Politicide: Ariel Sharon's War Against The Palestinians*, Verso Pupliching, New York 2003, 215.

⁸³ Celil Bozkurt, "Türkiye Siyonizmle Mücadele Derneği ve Faaliyetleri", *Çankırı Karatekin Üniversitesi S.B.E. Dergisi*, 2016, 7, 603-607.

Günümüze kadar ki süreçte Siyonizm'e uluslararası arenada da bazı çözüm önerileri yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi BM'de uzun yıllar görev yapmış olan John Davis'in tespiti⁸⁴.

“Dünya kamuoyu hatta İsrail’de yaşayan İsrail halkı mevcut çatışmanın sebebini Siyonizm olarak görecektir. Yine İsrail’in yapacağı de-siyonizasyon ile barışın nihai temeli atılacaktır⁸⁵.”

Filistin tarihine dair meydana gelen bütün bu olaylar şu veya bu şekilde mukavemet edebiyatı eserleri için temel malzeme konumunda olmuşlardır. Bu minvalde tarih doğru okunmalı ve doğru yazılmalıdır. Aksi takdirde bilerek veya bilmeyerek yine işgalcilerin amaçlarına hizmet edilmiş olur.

Mukavemet edebiyatının nasıl ortaya çıktığını ve hangi şartlarda kendine yer bulduğunu incelediğimiz çalışmamızda, bu akımın ortaya çıktığı topraklarda XVIII yy.’ın sonlarından günümüze değin süre gelen olayların, Filistin halkı üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalıştık. Çünkü mukavemet eserleri edebi eserler olmalarının yanında Filistin topraklarında yaşanan olaylarında bir tarihçesi niteliğinde olmuştur.

⁸⁴ Karaman, “Siyonizm”, 335.

⁸⁵ Hagy Davis John, *The Evasive Peace a Study of Zionist-Arap Problem*, Dillon Liederbach, London 1976, 112; Karaman, “Siyonizm”, 335.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEMİH el-KÂSİM'İN HAYATI, ESERLERİ VE İLMİ KİŞİLİĞİ

Şairlerin ortaya koyduğu eserler yaşadığı bölgenin ve zamanın ürünüdür. Bu sebeple mukavemet edebiyatı anlatılmak ve anlaşılacak isteniyorsa Filistin topraklarının son bir asırlık tarihi incelenmelidir. Bununla birlikte günümüzde birçoğu topraklarından çıkarılmış, vatansız ve sürgün hayatı yaşamak zorunda bırakılan Filistin halkının, sosyal ve psikolojik yapısı iyi analiz edilmelidir.

Nitekim Semih el-Kâsım daha 10 yaşındayken işgali yaşamıştır. Bu onun edebi, sosyal ve siyasi kimliğinde derin etkiler bırakmıştır. Bu bölümde Semih'in hayatı, edebi kişiliği ve eserleri incelenirken, salt biyografik bir incelemeden ziyade dönemin sosyo-kültürel olaylarıyla bağlantılı bir şekilde aktarılmaya çalışılacaktır.

1.1. HAYATI

1.1.1. Ailesi, Doğumu ve Dürzi Çevresi

Tam adı Semih Muhammed el-Kâsım Muhammed el-Hüseyin'dir. 11 Mayıs 1939'da doğu Ürdün'ün “الزرقي” (ez-Zerkâ)⁸⁶ şehrinde Dürzi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir⁸⁷. Bu tarihlerde Filistin ve Ürdün İngiliz mandasında bulunmaktadır⁸⁸. Babası Muhammed el-Kâsım Ali Hüseyin İngiliz sınır kuvvetlerinde görevli bir subaydır⁸⁹. Annesi Hena Şehhâde Muhammed Feyyaz, ev hanımıdır.

İkinci dünya savaşının patlak vermesi üzerine ailesi asli vatanları olan Filistin'in Batı Celile bölgesinde bulunan Rama'ya yerleşirler⁹⁰. Rama'ya dönüş yolunda trendeyken Semih küçük bir çocuktur ve ağlamaya başlar. Trende bulunan diğer yolcular Alman birliklerinin ağlama sesinden kendilerinin yerlerini tespit etmesinden korkarlar.

⁸⁶ Ürdün'ün başkenti Amman'ın kuzeydoğusunda bulunan bir şehir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/place/Al-Zarqa>)

⁸⁷ Adnan Müsa'ade, “Hayatuhû” *Kitap Te'bini eş-Şâ'ir'u'l-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmîatu'n-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 9.

⁸⁸ Abdülvehhâb el-Keyyâli, *Târîhu Filistin el-Hâdis*, Beyrut 1990, 86; Cabbâra Teysir, *Târîhu Filistin*, Amman 1998, 125; William L. Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi* (Çev. Mehmet Harmancı), İstanbul 2008, 265-267.

⁸⁹ Müsa'ade, 9.

⁹⁰ Nebiyye el-Kâsım, *Semih el-Kâsım Mübdiu'n La Yeste'zinü Ahaden*, Mevsu'atu Ebhâs ve Dirâsât fi'l-Edeb el-Filistinî el-Hadîs, 3; Semih el-Kâsım, *İnnehâ Mücerradü Minfezatün*, Dâr Râyetün li'n-Neşr, Hayfa 2011, 7.

Yükselen sesler karşısında babası beylik tabancasını çıkarır ve çocuğunu susturmasını isteyenlerin üzerlerine doğrultur ve onları uzaklaştırır. Benliğinde derin izler bırakan hikâyenin kalan kısmını Semih kendisi şöyle tamamlar;

“Onlar beni küçüklüğümde beri susturmaya çalışıyorlar. Ben onlara nerede ve ne zaman istersem yüksek sesle konuşabileceğimi göstereceğim! Beni susturmaya güçleri yetmeyecek⁹¹.”

Uzun yıllar kan ve gözyaşının dinmediği bir coğrafyada gözünü açan Semih yaşamı boyunca da birçok yıkıma yakından tanıklık etmiştir.

Ailesinden ileri gelen bazı ihtiyarlar bu topraklara gelen ilk dedelerinin Hayr Muhammed el-Hüseyin isimli Karamîta⁹² efendilerinden bir atlı süvari olduğunu anlatırlar. Dedeleri Rum’larla savaşmak için Arap Yarımadasından gelmiş ve Hayder dağının eteklerine yerleşmişlerdir. Günümüzde halen bu bölge “خلة خير” olarak bilinmektedir⁹³.

Temmuz 1977’de şair eşi Nevvâl Selman Hüseyin hanımefendi ile evlenir. Vatan Muhammed, Vaddah, Ömer, Yasir isminde 4 çocuğu vardır.

1.1.1.1. Dürziler

Dürzilik ilk olarak Fâtîmi halifelerinden Hâkim Biemrillah⁹⁴’ın kendinde ilahlık iddia etmesi, Hamza b. Ali⁹⁵’nin vezâret (peygamber) makamında olduğunu söylemesi sonrasında 1017 yılında Mısır’da ortaya çıktığı söylenir. Bu aynı zamanda Dürziler için takvim başlangıcıdır⁹⁶.

Dürziler kendilerini Şii İsmailiyye’sinin bir kolu olarak görür ve ‘*Muvahhidûn*⁹⁷’ olarak tanımlarlar. Burada ki tevhit inancı Ehli Sünnet’in tevhit inancı değildir. Dürziler Osmanlı zamanında da varlığını sürdürmüş olup ‘*Terezîler*’ olarak bilinirdi⁹⁸.

⁹¹ Semih el-Kâsım, *İnnhâ Mücerradü Minfezatün*, 13-39; Müsa’ade, 9.

⁹² Aşırı Şii İsmâiliyye mezhebine mensup bir zümre. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/karmatiler>)

⁹³ Müsa’ade, 9.

⁹⁴ (985-1021) yılları arasında yaşayan Asıl adı Ebu Ali el-Mansur olan VI. Fatimî halifesidir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/hakim-biemrillah>)

⁹⁵ (985-1021) yılları arasında yaşamıştır. Dürziliğin kurucu kabul edilir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/durzilik>)

⁹⁶ Şihabettin Tekindağ, “Dürziler”, *İA*, İstanbul 1979, III, 667.

⁹⁷ Mezhep inancına göre Şehadeteyn’e denk olarak gördükleri Hakim’i birlemek demektir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/durzilik>)

⁹⁸ Şenzeybek, a. y.

Dini inanışlarına dair çok fazla bilgi olmayan Dürzilerin ‘*Resâil’ül-Hikme*’ veya ‘*Hikmet’üş-Şerîfe*’ isimli kutsal saydıkları metinleri vardır.

İnanç sistemlerindeki ‘*Tekammus*’ (Tenâsüh⁹⁹) İslam’ın tevhit inancı ile bağdaşmaz. Namaz, oruç gibi ibadetlerin olmayışı da onları Müslümanlıktan ayırmaktadır. Dürzi inancına sahip kimselerin konuşmalarında ve eserlerinde Kur’an Ayetlerini ve Hadis-i Şerifleri kullanmaları İslam’a bağlı oldukları için değil bilakis kendi görüş ve düşünce sistemlerini desteklemek içindir¹⁰⁰.

Hâkim’in ölümünden sonra yerine geçen oğlu VII. Fatimî Halifesi Zâkir Biemrillah babasının inancını benimsememiş, bilakis babasının inancını benimseyenleri de öldürtmüştür. Bunun üzerine canını kurtarabilen Dürziler Lübnan’a ve Vâdi ut-Teym¹⁰¹’e kaçmışlardır.

1.1.1.2. Filistin/İsrail Dürzileri

Filistin topraklarında yaşayan Dürzilerse günümüzde İsrail işgali altında bulunan topraklarda Batı Celile ve Cermel Dağı eteklerinde yaşamaktadır. Sayıları 73000 civarındır¹⁰². Ziraatla uğraşarak geçimlerini sağlarlar.

I. Dünya savaşı sırasında Fransa’nın Suriye’yi işgalinde ve 1948’de İsrail’in Filistin’i işgali sırasında Dürziler, Müslüman Araplarla birlikte işgale direniş göstermeyerek tarafsız kalmışlardır¹⁰³. Bu sebeple İsrail hükümetinin mezhepsel olarak Dürzilere verdiği önem onları diğer Araplar arasında ayrıcalıklı bir konuma çıkartmıştır.

İsrail hükümeti tarafından çıkarılan bir kanunla 15 Nisan 1957’de ‘*Devletle bütünleşmek ve askerlik yapmak*’ koşuluyla Dürzilere mezhepsel bir kimlik hakkı verilmiştir¹⁰⁴. İsrail kimliği almaya hak kazanan Dürzilerin kimliklerinde inanç

⁹⁹ Günümüzde Ruh göçü ve reenkarnasyon ile ifade eden bir terim. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/tenasuh>)

¹⁰⁰ Mustafa Öz, “Dürzilik”, *DİA*, İstanbul 1994, X, 47.

¹⁰¹ Lübnan’ın doğusunda yer alan uzunca vadinin adıdır. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.revolvy.com/page/Wadi-al%252DTaym>)

¹⁰² Druze in İsrail, (Erişim: 11/02/2019), https://joshuaproject.net/people_groups/11620/IS

¹⁰³ Majid al-Haj, “Adjustment Patterns of the Arab Internal Refugees in Israel”, *In Internal Migration*, 1986, 24 (3), 654; *İsrail*, (Erişim: 11.12.2018), [http://web.archive.org/web/20060903022121/http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/F11200E8ECD83F71802570B8005A7276?OpenDocument](http://web.archive.org/web/20060903022121/http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/F11200E8ECD83F71802570B8005A7276?OpenDocument)

¹⁰⁴ Human Rights Committee, *Initial Report of States Parties Due in 1993:Israel. 09/04/98. CCPR/C/81/Add.13. (State Party Report)*, (Erişim: 11.12.2018),

[http://web.archive.org/web/20070604194825/http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CCPR.C.81.Add.13.En?Op=endocument, pf. 252.](http://web.archive.org/web/20070604194825/http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CCPR.C.81.Add.13.En?Op=endocument, pf. 252)

hanelerinde ‘*Dürzi, Çerkez, Arap*’ gibi isimler yazılmıştır. Bu sayede tehcir gibi Arapların düştükleri sıkıntıların birçoğuna düşmemişler ve kendi topraklarında kalmalarına işgalci yönetim tarafından izin verilmiştir¹⁰⁵. Günümüzde halen Dürziler İsrail ordusunda bireysel ve tabur halinde görev almaktadır¹⁰⁶.

1.1.2. Öğrenim Hayatı

Semih el-Kâsım eğitim hayatına 1945 yılında Rama¹⁰⁷, da bir Latin ilkokulunda başlar¹⁰⁸. Lise eğitimi için Nasıra¹⁰⁹ şehrine gider ve 1957 yılında mezun olur. Buraya farklı köy ve kasabalardan lise eğitimi için gelen birçok idealist öğrenci ile arkadaşlık eder¹¹⁰. Bunlardan bazıları; Tefkî Feyyâz¹¹¹, Feraç Nur Selman, Raşit Hüseyin¹¹², Şekip Cehşan¹¹³, Cemal Ka‘vâr¹¹⁴, Taha Muhammed Ali¹¹⁵, Amr Hamûde ez-Za‘bi, Ahmed Rinavî gibi isimler ilerleyen yıllarda Filistin davasının öncü isimlerinden yazar ve şair olurlar.

Semih el-Kâsım daha lise yıllarındayken defterinin kenarına karaladığı şiirlerinde ve arkadaşlarına gönderdiği mektuplarda kullandığı edebi incelik, şiirsel yeteneğinin ortaya çıktığını gösterir¹¹⁶. Bir gün hocası yazdığı şiirlerini incelerken “*Sen şiir yazmaya çalışma, şiir senin içinden çoşsun.*” der¹¹⁷. Bu vesileyle edebi anlamda eleştiriyle de tanışmış olur. Şiir yeteneği olan bazı arkadaşları ile birlikte yazdıkları şiirleri birbirlerine

¹⁰⁵ İzzettin Artokça, “Ortadoğu’da Dürziler”, *Tasam*, 2013, 19, (Erişim: 10.12.2018),

http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/ortadoguda_durziler.pdf_17c703ba-2245-45a7-8a61-bf6798af74fd.pdf

¹⁰⁶ M Lina Kassem, *The Construction of Druze: Druze in Israel Between State Policy and Palestinian Arab Nationalism*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Cincinnati, Fen Edebiyat Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümü, 2005, 77.

¹⁰⁷ Filistin’in kuzeyinde Hayder dağının güney yamaçlarında Celil’de bulunan bir Filistin köyüdür. (Bkz. Erişim:09/04/2019 https://www.palestineremembered.com/GeoPoints/al_Rama_1507/index.html)

¹⁰⁸ Semih el-Kâsım, *İnnêhâ Mücerradü Minfezatün*, 40.

¹⁰⁹ Filistin’in Celil bölgesinde bulunan önemli bir kenttir. İsrail’in 1948 yılında yaptığı yıkımdan sonra Araplar için adeta bir merkez konumunda olmuştur. Ayrıca Hristiyanlar için kutsal bir yer olan bu şehir “ناصری” kelimesine nispet edilir. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <https://www.palestineremembered.com/NazarethTownSnapshot.html>)

¹¹⁰ Nebiyye el-Kâsım, 3.

¹¹¹ Filistin’in Cenin şehrinde 1939 yılında doğmuştur. İsraili yetkililer tarafından 2017 yılına kadar Filistin’e dönmesine izin verilmeyen yazar sırasıyla Kahire, Beyrut ve Tunus’ta yaşamıştır. Halen Tunus’ta ikamet etmektedir. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <http://diwanalarab.com/spip.php?article4873>)

¹¹² Filistin’in Ümm el-Fahm şehrinde 1936 yılında doğmuştur. Önemli mukavemet şairlerinden sayılmaktadır. 1977’de New York’ta vefat eden şair doğum yeri olan Musmus köyüne defnedilmiştir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=ssd&shid=151>)

¹¹³ Filistin’in Tabriya şehrinde 1936 yılında doğmuştur. 2003 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <http://www.albaptainprize.org/encyclopedia/poet/0721.htm>)

¹¹⁴ Filistin’in Nasıra şehrinde 1930 yılında doğmuştur. 2013 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 https://www.marefa.org/%D8%AC%D9%85%D8%A7%D9%84_%D9%82%D8%B9%D9%88%D8%A7%D8%B1)

¹¹⁵ Filistin’in Celil şehrinde 1931 yılında doğmuştur. 20 yüzyılın önemli mukavemet şairlerindedir. Nasıra’da 2011 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <http://www.maannnews.com/Content.aspx?id=425811>)

¹¹⁶ Semih el-Kâsım, *İnnêhâ Mücerradü Minfezatün*, 41

¹¹⁷ Semih el-Kâsım, *İnnêhâ Mücerradü Minfezatün*, 42

sunabilecekleri edebiyat halkaları kurarlar. 1971 yılında Sovyetler birliğinde 1 yıl Felsefe, İktisat ve Rusça dersleri alır¹¹⁸ ve Filistin'e döner.

1.1.3. Çalışma ve Sosyal Hayatı

Ülkesine dönen Semih el-Kâsım işgalci güçlerin zorunlu askerlik¹¹⁹ uygulamasıyla karşı karşıya kalır. Semih buna açık bir şekilde itiraz etmiştir. Böylece ilk siyasi oluşumunu “الشباب الدروز الأحرار لرفض التجنيد” (Zorunlu Askerliği Reddeden Hür Dürzi Gençliği) ismiyle kurar¹²⁰. Kısa zamanda birçok Dürzi genci toplantı ve konferanslarda zorunlu askerliğe karşı olduklarını bildirmek için bu oluşum etrafında toplanır. Günümüzde halen bu oluşum “لجنة المبادرة العربية الدرزية” (Dürzi Arap Girişimciler Komitesi) ismiyle¹²¹ Filistin halkının sorunları ile ilgilenmektedir.

İşgalci askeri yönetim Semih ve etrafında toplanan birçok genci farklı askeri hapisanelere atarlar. Askeri güçler onun direncini kırmak için ağır işlerde görevlendirir. Bir süre Hayfa'da bulunan Rambam hastanesinin morgunda ve farklı muhitlerde yol yapım işlerinde çalıştırılır¹²².

Askeri yetkililer onun diğer askerlerin arasına karışarak onları bir isyan hareketine teşvik edebileceğini sezer ve görevine son verir. Bunun üzerine Semih ailesinin yanına Rama'ya döner. Yakın bölgelerdeki Arap ilkokullarında öğretmen olarak çalışırken üzerindeki baskılar devam eder. Susmaya zorlanma, emri vakilerle istekleri kabul ettirme ve başka beldelere sürgün edilme gibi baskılara ve eziyetlere maruz kalır.

1958'de “مواكب الشمس” isimli ilk koleksiyonunu, 1964'de “أغاني الدروب” isimli koleksiyonunu kaleme alır. Bu koleksiyonlarının yayınlanması üzerine İsrail eğitim bakanlığı tarafından, hakkında İsrail'e karşı direniş gösterisinde bulunduğu iddiasıyla görevine son verilmiştir¹²³.

¹¹⁸ Müsa'ade, 10.

¹¹⁹ Wilson Scott, *Golan Height Lands, Lifestyles Lure Settlers* (Erişim:11.12.2018), <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/29/AR2006102900926.html?noredirect=on>

¹²⁰ Yahya Yahlef, *Kırâatun fi Nesri Semih el-Kâsım*, Müessesetü Yaser Arafat, (Erişim:13/04/2018), <http://yaf.ps/server/uploadedFiles/docs/paletinian-issuse8/12.pdf>, 162; Nebiyye el-Kâsım, 3; Fevziyye eş-Şaddiy, “Semih el-Kâsım: Sîretün Zâtıyyetün ve İbdâiyyetün”, *Divân el-Arab*, 2014, 3. , (Erişim:13/02/2018), www.diwanalarab.com/spip.php?article40244,

¹²¹ Yahlef, 162.

¹²² Nebiyye el-Kâsım, 4.

¹²³ Nebiyye el-Kâsım, 4.

Birçok ağır işte çalışan Semih geçimini sağlamak için, bir süreliğine Hayfa'da Tahniyûn isimli bir şirkette çalışmaya başlar. Ancak İsrail istihbaratı yine peşini bırakmaz ve işten kovulmasına sebep olur.

Nasıra belediyesinde çalışırken, Arap topraklarına zorla el konulmasına ve çeşitli hilelerle Filistinlilerin elinden alınmasına karşı çıktığı için bu görevinden istifa eder. Ama bütün bu ağır işler onu mücadele azminden döndüremez ve devrim şarkılarını içeren şiirlerini söylemeye devam eder.

Siyasi, kültürel ve edebi çalışmaları sebebiyle çok kez İsrail hükümeti tarafından gözaltına alınan Semih el-Kâsım (1961-1967) yıllarında 2 kez hapse atılmıştır¹²⁴. Son olarak günde 5 kez imza vermek kaydıyla ev hapsi cezası verilir. Arkası kesilmeyen asılsız iddialar ve ithamlar sebebiyle birçok şiir mecmuası toplatılmıştır. Yurt içinde ve yurt dışında çok kez öldürülme tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır¹²⁵.

Semih'e uygulanan sansür ve baskılara yurtdışından da tepkiler gelmektedir. 1969 yılında "ويكون ان يأتي طائر الرعد" isimli divanının toplatılması üzerine Fransız filozof Jean-Paul Sartre¹²⁶ olaya tepkisini dile getirmiştir¹²⁷.

Bütün bu zorluklara rağmen Semih, asla geliştirici fikir yapısından, Arap milliyetçiliği fikrinden ve silahlı direnişten vazgeçmemiştir. Bilakis her durumda şiirlerini ve edebi yönünü sert bir silah olarak kullanmayı bilmiştir. Böylece Filistin davası konusunda kendisini suçlayanlara da karşılık vermiştir.

1.1.3.2. Siyasi hayatı

Semih, İsrail'in (14 Mayıs 1948) fiili olarak varlığını göstermesinden sonra yaşanan "Nakba"¹²⁸ (Büyük Yıkım)'dan (5 Haziran 1967) tarihinde yaşanan "Nekse"¹²⁹ (Kayıp Günü) 6 gün savaşlarına kadar, Filistin topraklarında yaşanan felaketlerin birçoğuna

¹²⁴ Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1966*, 159.

¹²⁵ Müsa'ade, 9.

¹²⁶ (1905-1980) yılları arasında Fransa'da yaşamıştır. Varoluşçu felsefesiyle tanınır. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Jean-Paul-Sartre>)

¹²⁷ Nebiyye el-Kâsım, 4.

¹²⁸ İsrail'in Filistin topraklarında bağımsızlığını ilan etmesi anlamında kullanılmaktadır.

¹²⁹ Aynı zamanda "altı gün savaşları" olarak ta bilinir. Bu savaş İsrail ile Arap devletleri (Mısır, Suriye, Ürdün ve kendilerini destekleyen Lübnan, Irak, Cezayir, Suudi Arabistan ve Kuveyt) arasında meydana gelmiştir. Savaş İsrail'in Sina'daki Mısır birliklerine saldırmasıyla patlak vermiştir. Amerika'nın İsrail'e lojistik destek vermesiyle birlikte Batı Şeria, Gazze, Sina, Golan tepelerinin işgal edilmesi ile sonlanır. Bu savaşın sonunda Arap halkları ve askeri güçleri ciddi zarar görmüşlerdir.

tanıklık etmiştir. Yine Filistin halkının maruz kaldığı “*Sabra ve Şatila*” katliamına, Gazze’yi yok etmeye yönelik düzenlenen Aralık 2008, Ocak 2009, Temmuz 2014’te yapılan saldırılara da şahit olmuştur.

Bütün bu acılardan hem etkilenmiş hem de edebiyatı, mücadelesi ve siyasi dehası ile halkı da etkilemeyi bilmiştir. Kendisini destekleyen ve Dürzilere tabi olan birçok kişinin işgalciler için söylediği gibi “*Vatan toprağına ve namusuna kasteden bir ateş parçası*” yapışmıştı. Bundan dolayı kendisinin de başında olduğu “¹³⁰1948 عرب” isimli oluşum işgale uğrayan tarihi vatan topraklarında mücadele etmek için ister istemez zorunlu hale gelmişti.

Siyasi hayatına 1967’de Damon hapishanesindeyken, savaşa karşı olan “Rakah¹³¹” ismiyle bilinen “الحزب الشيوعي الإسرائيلي” Komünist parti saflarına katılarak başlamıştır¹³². Bu partidekilerin çoğunluğunu “1948 عرب” üyesi (*Tevfik Zeyyad*¹³³, *Mahmut Derviş*¹³⁴, *Emil Habibi*¹³⁵, *Emil Toma*¹³⁶, *Tevfik Tubi*¹³⁷) gibi isimlerden oluşmaktadır¹³⁸.

Kendilerini resmi olarak ifade edebilmeleri için Arap şairlerin, siyasi partilere katılmaktan başka çareleri de yoktur¹³⁹. Çünkü siyasi partiler bu edebiyatçılar için adeta bir zırh olmuştur. Bu sebeple Semih ve birçok arkadaşı, İsrail Komünist partisine katılmıştır¹⁴⁰. 1968 yılında Komünist parti üyesi olarak, arkadaşı Mahmut Derviş’le

¹³⁰ 1948 yılında İsrail’in Filistin topraklarını işgal etmesi üzerine ülkesini terk etmeyerek vatanında kalan Araplara verilen isimdir.

¹³¹ 1 Eylül 1965’te İsrail Komünist Partisinin içerisinde çıkan anlaşmazlıktan ötürü ayrılan üyeler tarafından kurulmuştur. Yahudi ve Arap üyeler arasında İsrail’in meşruiyeti ve Filistin halkının durumu konularında ortaya çıkan tartışmalar, Sovyetler Birliğinin tutumuyla kırılma noktasına gelir. Ayrı bir parti olarak meclise giren Rakah Siyonizm’e karşıdır. Abluka altında ki Gazze’ye yardım götürən gemi baskını dâhil birçok İsrail zulmünü açıkça kınamıştır.

¹³² Müsa’ade, 10; Basil Muhammed Ali Bezirâvî, *Dirâsetu’n-Nakdiyye fi Kasâid el-Mahzûfe*, (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Câmîiatu Necah el-Vataniyye, Külliyyetu’t-Dirâsetu’l-Ulyâ, Filistin 2008, 162; Naci Muhammed Sâlim, *el-Bu’d’ el-Kavmi fi Şi’r Semih el-Kâsım*, (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*), Câmîiatu’l-Ezher, Külliyyetu’l-Edeb ve’l-‘Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018, 47; eş-Şaddiy, 5.

¹³³ 1929 yılında Nasıra’da doğan şair ve fikir adamı yazar 1994 yılında Ürdün’de bir trafik kazasında hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim: 09/04/2019, <https://www.aldiwan.net/cat-poet-tawfiq-ziad>)

¹³⁴ 1941 yılında Celil’de doğmuştur. Hayatının geri kalan yıllarını sürgün olarak yaşamak zorunda kalan usta edebiyatçı 2008 yılında Teksas’ta hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <https://www.aldiwan.net/cat-poet-mahmoud-darwish>)

¹³⁵ 1921 yılında Hayfa’da doğmuştur. Edebiyat, siyaset ve gazetecilikle uğraşmıştır. 1996 yılında Hayfa’da hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Emile-Habibi>)

¹³⁶ 1919 yılında Hayfa’da doğan tarihçi düşünür 65 yaşında 1985 yılında vefat etmiştir. (Bkz. Erişim: 09/04/2019 <https://www.wafainfo.ps/persons.aspx?id=297>)

¹³⁷ 1922 yılında Ortodoks bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 2011 yılında Hayfa’da hayata gözlerini yummuştur. (Bkz. Erişim:09/04/2019 http://info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=7081)

¹³⁸ Semih el-Kâsım, *İnnhâ Mucerradü Minfezatün* s. 83.; Riad Kamel, “*Sûratu’l-Âmil fi Şi’r Zeyyâd ve’l-Kâsım*”, a. y.

¹³⁹ en-Nakkâş, 255.

¹⁴⁰ en-Nakkâş, 254.

birlikte Bulgaristan Sofya’da tertip edilen Gençlik Festivaline katılır¹⁴¹. İsrail pasaportu taşımaları ve festivalde düzenlenen kortejde, İsrail bayrağı taşımaları sebebiyle bazı kesimler tarafından acımasızca eleştirilmiştir¹⁴².

Sovyetler Birliğinde katıldıkları bir toplantı sırasında partisine mensup bazı Yahudi arkadaşları ile aralarında cereyan eden ihtilaf sonrasında partisinden istifa etmiştir. Semih işgale mukavemet gösterirken, özgürlükçü ve komünist düşüncesiyle parti tecrübesini kullanmaktan geri durmamıştır.

Semih Nasıra’da 1974 yılında 4’lü ittifakla kurulan “الحزب الشيوعي، رابطة الجامعيين و” معلمي المدارس الثانوية، لجنة التجار و الحرفيين و أصحاب المصالح الخاصة، لجنة الطلاب الجامعيين من أبناء الناصرة” (Komünist Parti, Lise Öğretmenleri ve Üniversiteli Gençler Birliği, Tüccar, Sanatkârlar ve Serbest Meslek Erbabı Komisyonu, Nasıra’lı Üniversiteli Gençlik Komisyonu) Arap ve Yahudilerden oluşan “الجبهة الديمقراطية للسلام والمساواة” (Barış ve Eşitlik İçin Demokratik Cephe) isimli oluşumun kurucularındandır.

Semih, Siyonist partide çalışması, İsraili sivil toplum kuruluşlarına üye olması, İsrail helikopterinde ölen İsrail askerlerini anma töreninde “كل العرب” isimli şiiri okuması, (12 Ağustos 1976)’da 52 gün süren Lübnan’ın batısında meydana gelen Suriye rejimine ve aşırı sağcı Lübnanlı milislere¹⁴³ atfedilen, yaklaşık 55 bin top mermisinin kullanıldığı "مخيم تل الزعتر"¹⁴⁴ katliamına sessiz kalarak zalimleri desteklemesi gibi iddialarla, birçok kez siyasi ve sosyal olarak eleştirilere maruz kalmıştır.

Suriye’nin ölen başkanı Hafız Esed’den sağlığında övgüyle bahsetmiş, ölümü üzerine de ‘أسد العروبة¹⁴⁵’ isimli bir şiir yazmıştır. Bu şiiri üzerine Suriyeli makamlar

¹⁴¹ Recâ en-Nakkâş, *Şâ‘ir’u’l-Arz el-Muhtelle*, Dâru’l-Hilâl, Kahire 2011, 252.

¹⁴² Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, 87; en-Nakkâş, 252.

¹⁴³ Bu faşist milisler Mesihî Marunî gurubu temsil eden “بيار الجميل” liderliğinde “حزب الكتائب” partisine bağlı ideolojik bir örgütlenmedir.

¹⁴⁴ “1949 yılında 1km karelik bir alana kurulan kamp Beyrut’un kuzey doğusunda yer alır. İlk başlarda sığınmacılara ev sahipliği yapan kamp daha sonraları tarımsal faaliyetlerle ve sanayideki gelişmelerle adını duyurmaya başlamasıyla demografik yapısı değişir. Katliamdan hemen önce kampta yaklaşık olarak 20000 Filistinli ve 10000 Lübnanlı yaşamaktadır. (<https://dogruhaber.com.tr/haber/217309-filistinlilerin-unutmadigi-tel-ez-zater-katliami/>; erişim tarihi:24/04/2018)” Bu kıyımdan boşalan çadırken günümüzde halen boştur. Mahmut Derviş bu çadır kentte şehit olanların anısına “احمد زعتر” ismini verdiği bir mersiye yazmıştır. Daha sonra bu mersiye “أعراس” isimli divanında yayınlamıştır.

¹⁴⁵ Araplığın aslanı.

tarafından kendisine ‘ شاعر بلاط¹⁴⁶ ’ (saray şairi) lakabı verilmiştir. 20 Kasım 2000’de Suriye’de onur konuğu olarak, Beşar Esed ile buluşmuştur¹⁴⁷.

Semih Filistin toprak bütünlüğü konusunda aynı zamanda Arap-İslam kültürünün de sınırları olan “عرب 1948” sınırlarını benimsemektedir. Toprakları işgal edildikten sonra göçe zorlanan veya sürgüne gönderilen Filistinlilerin, göçü reddederek yapacakları etkinin bütün Arap ordularının bir araya gelerek yapacakları etkiden fazla olduğunu bu sebeple işgal topraklarındaki Filistinli sayısının, hızla artmasının önemli olduğunu düşünür.

1.1.4. Yayın Hayatına Girişi

Semih el-Kâsım işgalciler tarafından yapılan siyasi baskılar neticesinde, Arap okullarında yaptığı öğretmenlik mesleğini bırakmak zorunda kalır. Çalıştığı diğer işlerde de, yöneticilerin yaptığı usulsüzlükler karşısında adaletli olmayı seçmiştir. Haksızlıklar karşısında daha özgür bir şekilde mücadele verebileceği daha fazla kitleye ulaşma imkânı olduğunu bildiği yayın hayatına atılır.

Ancak işgalci güçlerin baskısı sebebiyle işgal topraklarında sadece güçlülere hizmet eden yayınlara izin verilmektedir. Bu sayede halk kültürel bir baskı altında tutulmaktadır. Bunu Gassan Kenefâni bir yazısında ‘حصار ثقافي’ (kültürel kuşatma)¹⁴⁸ olarak nitelemektedir. Semih gerek ulusal gerekse uluslararası arenada haksızlığa uğrayan halkının sesini daha gür bir şekilde haykırabilmek adına günlük, haftalık, aylık olmak üzere çeşitli dergi ve gazetelerde yazılar yazmaya ve editörlük yapmaya başlar. Fiili işgal sonrası kültürel manada dayatılan işgale direnebilmek için siyasi partilerde de görev almıştır. Birçok kez Komünist partiden âzâ olarak seçilmiştir.

1.1.4.1. Çıkarttığı ve Ortak Olduğu Yayınlar

Semih birçok gazete ve dergide yazarlık, başyazarlık, editörlük, genel yayın yönetmenliği yapmıştır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir;

¹⁴⁶ Saray şairi.

¹⁴⁷ Halit Sindâvi, “Mazâ Muntesebe’l-Kâmeti”, *Kitap Te’bini’ş-Şâ’ir’u’l-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmiati’u’n-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 93.

¹⁴⁸ Kenefâni, *el-Edeb’u’l-Filistîni el-Mukâvim Tahte’l-İhtilâl 1948-1966*, Dâr Menşûrât el-Rimâl, Kıbrıs 2013, 15.

- Nâsıra'da "كل العرب" isimli dergiyi kurar ve uzun yıllar genel yayın yönetmenliğini yapar. Rama'da geçirdiği trafik kazası sonrasında editörlük vazifesini bırakmak zorunda kalır ve fahri editörlüğünü yapmaya devam eder. Davasını kendine has üslubuyla haftalık olarak "نقطة سطر جديد" başlığıyla yayınlamaya devam eder.

-Tel Aviv'de 1966 yılında işgal karşıtı Yahudi Ori Efniri'nin yönettiği İbranice yayımlanan "هعلوم هازية" isimli derginin editörlüğü ile birlikte yine Ori'nin sahibi olduğu "هذا العالم" isimli solcu gazetede başyazarlığa başlar. Ancak Semih temel fikirler noktasında Ori ile fikir ayrılığına düştüğü için yolları ayrılır.

- İsrail Komünist Partisinin yayın organları olan "الغد", "الجديد", dergilerindeki ve "الاتحاد" gazetesindeki yazılarına ek olarak başkanlığını yaptığı "اتحاد كتاب العرب" cemiyetinin dergisinde 48 sayı boyunca başyazarlık yapar.

-Semih yazarlık işi ile yetinmeyerek 1973 yılında İsam Hûri ile birlikte Hayfa'da "منشورات عربسك" isimli yayınevini kurar¹⁴⁹.

-Hayfa'da bulunan "الموسسة الشعبية للفنون" derneğinde idarecilik yapar.

-Nebiyye el-Kâsım ile birlikte yazılar yazdığı üç ayda bir yayımlanan "إضافات" isimli dergide editörlük yapar.

-Yazarlar birliği olarak bilinen "اتحاد الكتاب العرب في اسرائيل" ve "الاتحاد العام للكتاب العرب" "الفلسطينيين" isimli oluşumlarda kuruluşundan itibaren başkanlık görevini yürütür¹⁵⁰.

Semih el-Kâsım öldüğünde arkasında şiir divanları, hikâyeler, tiyatro, roman, makale, kolaj ve tercümelere oluşan yaklaşık 80 eser bırakmıştır. Şiirlerini topladığı altı ciltten oluşan eseri Kudüs, Kahire ve Beyrut'ta farklı zamanlarda basılmıştır¹⁵¹. Başta farklı dillere çevrilen şiirleri olmak üzere, onun eserleri hakkında makaleler yazılmış ve akademik çalışmalar yapılmıştır.

1.1.5. Aldığı Ödüller

Semih el-Kâsım doğu ve batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere, Eski Sovyet Ülkeleri, Mısır, Ürdün, Suriye, Tunus, Mağrip, Katar, Bahreyn, Umman, Birleşik Arap

¹⁴⁹ Nebiyye el-Kâsım, 4; eş-Şaddiy, 3.

¹⁵⁰ Nebiyye el-Kâsım, 5; eş-Şaddiy, 3.

¹⁵¹ Nebiyye el-Kâsım, 5.

Emirlikleri ve İran'da davet edildiği; şiir festivalleri, şiir geceleri, sempozyum ve konferans gibi yüzlerce programa davasını anlatmak için katılmıştır. Bununla birlikte kendine has üslubu ile yazdığı eserleriyle birçok ödüle de layık görülmüştür. Farklı devletlerden aldığı ödüller onun uluslararası mecrada hitap gücünün olduğunu göstermektedir.

Aldığı ödüller şunlardır¹⁵²;

- İspanya: “غار الشعر”

- Fransa: Mağrip’li şair ve yazar Abdülülâtif el-La’bi’nin Fransızcaya tercüme ettiği şiirleri iki kez ödüle layık görülmüştür.

- Kuveyt: “جائزة البابطين”

- Filistin: “وسام القدس للثقافة” Yaser Arafat tarafından iki kez ödüle layık görüldü.

- Filistin: “جائزة الشعر” Filistin Kültür Bakanlığı

- Filistin: “جائزة السلام” merkezi el-Lud¹⁵³ Şehrinde bulunan Vahati’s-Selâm tarafından ödüle layık görülmüştür.

- Mısır: “نجيب محفوظ” ödülüne layık görülmüştür.

Semih el-Kâsım mukavemet edebiyatının güçlü kalemlerinden biri olması sebebiyle başta Arap ülkeleri olmak üzere, Avrupa ülkelerinden de çeşitli ödüller verilerek onure edilmiştir. Onun tanınmasında, geliştirdiği kendine has üslubuyla direnişin sembollerinden biri olması ve Filistin davasını kalemiyle korkusuzca savunması önemli rol oynamıştır.

Semih’e İsrail devleti tarafından verilecek bir ödülü kabul etmesi karşılığında, kendisine Nobel ödülünün verilmesi teklif edilmiş. Ancak O, ne İsrail’in ödülünü ne de Nobel ödülünü kabul etmediğini, şartlı olan ve ücret ödenen hiçbir ödülü de kabul etmeyeceğini ifade etmiştir¹⁵⁴.

¹⁵² Nebiyye el-Kâsım, 5.

¹⁵³ Filistin’in en eski şehirlerinden birisidir.1948 sonrası İsrail’in ırkçı tutumu ve temizliği sonrası işgal güçlerinin yönetimine geçmiştir. Günümüzde sadece ¼ Arap olmak üzere kalan nüfusu Yahudiler oluşturmaktadır. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/place/Dead-Sea>)

¹⁵⁴ Muhammed el-Hamâmîsi, ‘Ene’ş-Şâ’ir’u’l-Ahîr ‘ale’l-Kürati’l-‘Arziyye’, *el-Jûba*, Şeriketü’l-Vataniyye li’t-Tevzî’, Suudi Arabistan 2008, (19), 83; Ramâh Müfid, “eş-Şâ’ir Semih el-Kâsım fi Hivârin Şâmilin anî’n-Nakd ez-Zâtî ve’l-Cünûn ve’l-İntihâr”, *el-Kuds el-‘Arabî*, 8-9 Eylül 2016, 18 (5394), 17.

1.1.5.1. Kendisine Verilen Lakaplar

”شاعر المقاومة الفلسطينية“ (*Filistin Mukavemet Şairi*)

”شاعر القومية العربية“ (*Arap Milliyetçisi Şair*),

”شاعر العملاق“ (*Dev Şair*)-(Lübnanlı Eleştirmen Muhammed Dekrub)

”مغني الرابطة وشاعر الشمس. البطل الدائم في عالمه الشعري“ (*Rebap ustası ve Güneşin Şairi Şiir dünyasında kalıcı kahraman*)-(Şair Yazar Emel Mûsa)

”متنبي الفلسطين“ (*Filistin'in Mütenebbi'si*)-”قيثارة فلسطين“ (*Filistin'in Gitarı*) ve (Rukiyye Zeydan)

”هاملت الفلسطيني“ (*Filistin'in Hamlet'i*)-(Muhammet Ali Şemsüddin)

”هوميروس من الصحراء“ (*Çölün Homerusu*)-(Süheyl Keyvanî)

”شاعر العرب الأكبر“ (*En Büyük Arap Şair*)-(Eleştirmen, Şair Mütevekkil Taha)

”شاعر العروبة, بلا منازع وبلا نقاش وبلا جدل“ (*Tartışmasız, Arap Milliyetçisi Şair*)-(Yazar Muhammed Ali Taha)

”شاعر الغضب الثوري“ (*Devrim Öfkesinin Şairi*)-(Mısır'lı Eleştirmen Racâ Nakkaş)

”شاعر القديس“ (*Aziz 'yüce' Şair*)-(Yazar Lütfi Bul'abe)

”سيد الأبجدية“ (*Alfabenin Efendisi*)-(Yazar Abdulmecid Daknîş)

”فارس الشعراء“ (*Şairlerin Efendisi*)

”أبو وطن“ (*Vatanın Babası*)

”أبو الرجال“ (*Adamların Babası*)

”سيد القلاع الثالث, الشعروالتاريخ والوطنية“ (*Üç Kalenin Efendisi-Şiir, Tarih, Vatan*)

”الشاعر المؤرخ“ (*Tarihçi Şair*)

”شاعر الخطابة“ (*Hatîp Şair*)

”الشاعر المبدع المتجدد دائما والمتطور أبدا“ (*Sürekli Yenilenen ve Gelişen Şair*)-(Eleştirmen, Yazar Dr.Nebiyeye el-Kâsım)

”وجه له فرادة النبوة“ (*Onun bir kâhin tarafı var.*)-(Lübnan'lı Eleştirmen Şair Habîb Sadık)

“الشاعر الوحيد الذي تظهر في أعماله ملامح ما بعد الحداثة في الشعر العربي” (*Eserleri Arapça şiirdeki post modern özellikleri gösteren tek şair*)-(Araştırmacı Şair Dr. Selma el-Ceyûsî)

“الرجل المتفوق في قوة مخيلته والتي يصعب أن نجد مثلها لدى شعراء آخرين” (*Başka şairlerde bulunması güç olan hayal gücünü kullanan üstün adam*)-(Yazar Tayyib Çelebi)

“الشاعر النبوي” (*Kehanet Şairi*)-(Dr. Emil Toma)

“شاعر المواقف الدرامية” (*Dramatik Olaylar Şairi*) “شاعر الملاحم” (*Destanların Şairi*)

“شاعر الصراع” (*Çatışmalar Şairi*)-(Dr. Abdurrahman Yâğî)

“مارد سُجِنَ في قمقم” (*Şişede hapsolmuş bir Şeytan*)-(Dr. Mişâl Süleyman)

“شاعر البناء الأوركستراي للقصيدة” (*Şiiri Orkestraya Çeviren Şair*)-(Şevki Hamîs)¹⁵⁵

1.1.6. Vefatı

Semih ömrünün son yıllarında, yakalandığı ve üç buçuk yıl mücadele ettiği ciğer kanserine yenik düşmüştür. Rama Safd hastanesinde 19 Ağustos 2014'te 75 yaşında vefat etmiştir. Cenaze törenine Müslüman, Dürzi ve Hristiyan din adamları başta olmak üzere Arap ülkelerinden çok sayıda şair, yazar, oyuncu ve sevenleri katılmıştır. Cenazesi namazı kılındıktan sonra Dürzi inancına göre teşyi edilmiştir. Cenazesi vasiyeti üzerine Hayder dağının en yüksek noktasına gömülmüştür¹⁵⁶.

Semih ölümü şiirinde şöyle dile getirir.

"أَنَا لَا أُجِبُّكَ يَا مَوْتُ... لَكِنِّي لَا أَخَافُكَ.

وَأَدْرِكُ أَنَّ سَرِيرَكَ جِسْمِي وَرُوجِي لِحَافُكَ.

وَأَدْرِكُ أَنِّي تَصْبِقُ عَلَيَّ ضِفَافُكَ.

أَنَا لَا أُجِبُّكَ يَا مَوْتُ... لَكِنِّي لَا أَخَافُكَ"¹⁵⁷

¹⁵⁵ Muhammed Sadık Emin, *fi Zikrâ Rahilihi*, (Erişim: 06/08/2018)

<http://alkhaleejonline.net/%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9-%D9%88%D9%81%D9%86/%D9%81%D9%8A-%D8%B0%D9%83%D8%B1%D9%89-%D8%B1%D8%AD%D9%8A%D9%84%D9%87-%D9%82%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85-%D9%82%D9%86%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D9%84-%D8%AA%D8%B6%D9%8A%D8%A1-%D8%AF%D8%B1%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9>

¹⁵⁶ Müsa'ade, 15; (Erişim: 09/02/2019): <https://www.alarab.com/article.php?newsid=631075>

¹⁵⁷ Semih el-Kâsım, *Kolaj II*, El Hakîm li't-Tibâa' ve'n-Neşr, Nasıra 2009, 158-159; Muhammed Ali Tâhâ, “el-Mevtû Lâ Ya'rifü'l-İntizâr”, *Kitap Te'bini eş-Şa'ir el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmiatü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 15-31.

“Seni sevmiyorum ey ölüm, ama senden de korkmuyorum,
Anlıyorum ki senin yatağın benim cismim, ruhum da yorganın,
Anlıyorum ki beni kenarlarında daraltıyorsun,
Seni sevmiyorum ey ölüm, ama senden de korkmuyorum.”

Bedenini saran ve bitkin düşüren kötü hastalıkla alay ederek şu sözleri söyler;

«إِشْرَبْ فِنْجَانَ فَهَوَاتِكَ، يَا مَرَضَ السَّرَطَانِ، كَيْ أَفْرَأَ بَخْتِكَ بِالْفِنْجَانِ»¹⁵⁸

“Ey kanser hastalığı, sen bir bardak kahveni iç,
Ben fincan falına bakarım.”

Kendi sesini kaydederek cenazesinde yayımlattığı ses kaydında taziyesini şöyle tarif eder;

«وَيَوْمَ تُعَادِرُ رُوحِي فَضَائِي لِشَيْءٍ يَسْمُونَهُ الْمَوْتُ،

أَرْجُو أَلَّا تُعَادِرُ إِلَّا بُتْسَامَةَ وَجْهِي..»¹⁵⁹

“Bugün ruhum ölüm diye isimlendirilen bir âleme ayrıldı.
(Sizden) ricam yüzümdeki gülümsemeyi eksik etmeyin.”

«أَشْكُرُ مَنْ قَدَّمَ لِتَشْيِيعِ جُنْمَانِي.

وَلِكُلِّ الَّذِينَ أَتَّاحُوا لِي رَفْعِي عَلَى أَكْتَفِيهِمْ وَأَوْلِيكَ الَّذِينَ حَمَلُوا أَكَالِيلَ الْوَرْدِ.

مَاذَا أَقُولُ؟

وَجَاؤُوا لِتَكْرِيمِ شَخْصِي الضَّعِيفِ لِهَذِهِ الْجَنَازَةِ.

أَلَّا عَظَّمَ اللَّهُ أَجْرَكُمْ أَجْمَعِينَ...».

“Cenazemi teşyi’ için gelen,

Cenazemi sırtlanan, çiçek demetleri taşıyan herkese teşekkür ederim.

Ne diyebilirim ki?

Bu cenazeye katılarak bu zayıf adamı yücelttiniz. Allah Teâlâ da sizlerin ecirlerini
yüceltsin.”

¹⁵⁸ Semih el-Kâsım, *Kolaj III*, Menşûrâtü'l-Müessese'l-Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, Beyrut 2012, 85.

¹⁵⁹ Semih el-Kâsım, *Kolaj III*, 73.

Şiirde ki ikizi 10 Eylül 2008’de ölen Mahmut Derviş’e yazdığı ‘خذني معك’ isimli uzunca bir şiirinde ona olan özlemini şöyle dile getirmiştir;

“وَلَوْلَا إِعْتِصَامِي بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ

يَدْنُو سَرِيْعًا وَلَكِنْ بِبُطْءٍ

لَكُنْتُ زَجْرْتُكَ: خُذْنِي مَعَكَ¹⁶⁰”

“Şayet Allah’ın ipine sarılmamış olsaydım,

Acele ederdim, ama O yavaş!

‘Beni de yanına al!’ diye yalvarırdım.”

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Semih el-Kâsım geliştirdiği kendine has, zengin, duygu yüklü şiirsel metoduyla diğer birçok Arap şairden ayrılmaktadır. Bu üslubunun oluşmasında bazı çevresel etkenler söz konusu olmuştur.

Semih’in şiirlerindeki en güçlü motivasyonunu, 1948 sonrası Filistin halkının uğradığı büyük sıkıntı (*Nakba*) hadisesi sebebiyle derinden hissettiği Arap milliyetçiliği oluşturmaktadır. 22 Temmuz 1952’de Mısır’da Cemal Abdünnâsır¹⁶¹’ın başını çektiği “*Hür Subaylar Devrim Hareketi*”¹⁶²yle tüm Arap dünyasında tetiklenen Arap milliyetçiliği, bu yönünü daha da güçlendirmiştir.

Milliyetçilik etkileri Semih’in 1958’de gazetede yayın hayatına başlamadan önce Ayn el-Esed, Sâcur, Nahf, Dâliye el-Kermel’de öğretmenlik yaparken¹⁶³ oluşturduğu (موكب الشمس) isimli şiir koleksiyonunda görülmektedir. Bu koleksiyonunda Arap milliyetçiliği ve yiğitlik konularını ele alarak, adeta tüm Arap ülkelerini saran bir devrim şarkısı söylemektedir. Şiirlerindeki milliyetçilik etkileri sonraki yazdığı divanlarında da görülmektedir.

¹⁶⁰ Semih el-Kâsım, *Mükâlemetün Şahsiyyetün Cidden*, Menşürâtü İzâât, Matbaatu’l-Hakîm, Nâsıra 2009, 113.

¹⁶¹ (1918-1970) yılları arasında Mısır’da yaşamıştır. Mısır’ın II. Cumhurbaşkanıdır. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/cemal-abdulnasir>)

¹⁶² Başlarını Cemal Abdünnâsır ve Enver Sedat’ın çekmiş olduğu bu hareket 1949 yılında kurulmuştur. 1952 yılında İhvan ve benzeri sivil toplum kuruluşlarının da desteğiyle yaptıkları bir darbeyle Kral Faruk’u devirerek Mısır’da 150 yıldır süregelen Kavalalılar Monarşi rejimine son vermişlerdir.

¹⁶³ Müsa’ade, 9.

Semih'in doğduğu ve yetiştiği çevre; ilim, kültür yönüyle öne çıkar. Bunlara ek olarak Müslümanların, Hristiyanların ve farklı mezheplerin bir arada yaşayabildiği dini ortam, farklı dini ritüelleri tanınmasına, karşılaştırma yapabilmesine ve hepsinin üzerinde birleştiği şeyi bulmasına olanak sunar.

Dini çevreye ek olarak ilmi ve kültürel çevre Semih'i yeni hakikatleri araştırmaya, sorgulamaya ve öğrenmeye iter. Bunun sonucunda Semih; Yunan, Hint, Farisi ve Arap İslam felsefesini kullanarak Arap milliyetçiliğinin ve Arap İslam felsefesinin ilerlemesi konusunda kafa yorar. Onun siyasi, toplumsal, kültürel ve psikolojik olarak gelişiminde özgürlükçü Karamita¹⁶⁴ büyükleri önemli rol oynamıştır¹⁶⁵.

Semih bir dönem Marks ve Lenin'in fikirlerini benimser. Hatta dünyanın içinde bulunduğu buhranlı durumundan Marks'ın sosyalist fikirlerini benimsemeksizin çıkamayacağını savunur.

Yaklaşık olarak 25 yılını verdiği bütün bu ideolojilerden, partilerden kendine has fikir yapısını özgürce kullanabilmek için ayrılmaya karar verir.

Sonraki dönemlerde verdiği eserlerde bu tutumu açıkça görülmeye başlanır. Her seferinde şunu vurgular:

“Yeni bir şey oluşturmak, var olan her şey karşısında kalıcı bir devrim niteliğindedir. Yeni bir dünya oluşturmaya davettir. Bundan dolayıdır ki kalıcı devrimin kendisi dengesini kaybetmemelidir. Sosyal ve entelektüel fikirlerin ekseninden ayrılmamalıdır. Şayet bu (anarşist) bir hal alırsa o vakit yaptığından fazla yıkımı söz konusu olur¹⁶⁶.”

Semih bilinçli bir tutum sahibi olarak kelimelere yüklenen görevin farkındadır. Bu farkındalığını hayatı boyunca verdiği eserlerinde; sürekli yeni şeyler üretmek, cahillikle savaşmak ve teslimiyetçiliği kırmak için kullanmıştır.

Semih el-Kâsım kendini sürekli yenileyen ve okuyucuyu da geliştiren bir şair olmayı bilmiştir¹⁶⁷. Birbiri ardına gelen eserleri, birbirlerini tamamlayıcı özellik taşırlar. Onun eserleri parça parça farklı eserler olmaktan daha ziyade, başından sonuna kadar

¹⁶⁴ Aşırı Şii İsmâiliyye mezhebine mensup bir zümre. (Bkz. Sabri Hizmetli “Karâmitiler”, *DİA*, 2001, XXIV, 510-514.)

¹⁶⁵ Nebiyye el-Kâsım, 6.

¹⁶⁶ Nebiyye el-Kâsım, 7.

¹⁶⁷ Riad Kamel, “*Dirâsât fi 'l-Edebi'l-Filistînî*”, (Erişim: 27.03.2019), <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article47051>

devam eden, birbirine bağılı eserlerden oluşmaktadır. Bu sayede mukavemet bilinciyle kaleme aldığı şiirlerinde Filistin halkının hikâyesini canlı tutabilmiştir.

Örneğin; “مواكب الشمس”, “أغاني الدروب”, “إرم” isimli üç şiiri dünyanın farklı bölgelerine dağılılan Filistin halkının yanı sıra uzun yıllar kimliksiz kalan ve bağımlı olarak yaşayan Arap toplumunun özgürlüğünü¹⁶⁸ resmeder. Şiirleri boyunca, bütün zalimlerle savaşarak, güneşin süresini uzatmayı ve imkânsızları başarma arzusunu dile getirir.

İrem isimli ‘*Medinetü'l-Fâzıla*’nın hayalini kurarak tüm insanlar arasında sevgi ve eşitliğin yayılması gerektiği görüşünü açıkça dile getirir.

Farklı ideolojileri deneyimleyen Semih hayatının her döneminde hakikatleri yüksek sesle haykırmaktan vazgeçmemiştir. Arap topraklarını küçük devletçikler halinde bölen ‘*Sykes-Picot*’ anlaşmasına da karşı çıkarak Arapların tek ümmet olduğunu vurgulamıştır¹⁶⁹.

1.2.1. Semih’in Edebi Kimliğini Etkileyen Dönemler

Özelde Semih el-Kâsım, genelde Filistin mukavemet edebiyatında kalem oynatan edebiyatçıların ortaya koyduğu edebi eserleri; şekil ve içerik yönünden etkileyen başlıca üç dönemden söz edilebilir.

Birincisi; 1948’de İsrail’in kurulmasıyla başlayan ve 1967 savaşına kadar süren dönemde yaşanan olaylardır. İkincisi; 1967 yılında Arap-İsrail savaşıyla başlayan ve tüm Arap dünyasını saran büyük Arap birliği düşüncesinin etkili olduğu dönemdir. Üçüncüsü; Filistinde 1993 yılında Amerika önderliğinde Filistinli yetkililerle İsraili yetkililer arasında yapılan oslo anlaşması gereği, Filistinlilerin bir devlet kurmasıyla başlayan ve sonrasında kalemlerin artık barışı yazmaya zorlandığı dönemdir.

1.2.2. Birinci Dönem; 1956- 1967 Arasında Yazdığı Eserleri

‘Nakba’ ile ‘Nekse’ hadiseleri arasında geçen süreyi kapsamaktadır. Semih’i bu dönemde milliyetçi fikirlerle şiir yazmaya iten en önemli etken 1948 yılında İsrail’in devlet olarak kurulması üzerine yaşanan ‘*Nakba*’ hadisesidir. Bu dönemde kaleme aldığı

¹⁶⁸ Nebiyye el-Kâsım, 7.

¹⁶⁹ Cemal Zeydan, “eş-Şâ‘ir Semih el-Kâsım”, *Kitap Te'bîni’ş-Şa‘ir el-Kebîr Semih el-Kâsım*, 28.

şiiirlerinin ana temasını; Nakba sonrası Filistin halkının yaşadığı sıkıntılar ve yurtlarından edilen Arapların arkalarında bıraktıkları Filistin beldeleri oluşturmuştur.

Semih 1956-1967 arasında Mısır eski cumhurbaşkanı Cemal Abdünnasır'ın başında olduğu ve tüm dünyada yankı bulan 'Hür Subaylar Hareketi'nden etkilenmiştir. Milliyetçilik fikirlerinin zirveye ulaştığı bu dönemde Semih; din, mezhep ve coğrafya farklılıklarını bir kenara bırakarak, Arap toplumunu tek vücut olarak kabul etmiştir¹⁷⁰.

Siyasi ve toplumsal olarak Filistin halkının yaşadığı zulüm ve eziyetler onun şiirlerinde öne çıkar. Bütün bu zor şartlar, onun devrimci fikirlere ve öfkesi dinmeyen Arap milliyetçiliği fikrine kapılmasına sebep olmuştur. Bu sebeple şiirlerinde devrimci fikirler, başkaldırı ve itirazlarla dolu öfke vardır¹⁷¹.

'Mevâkibü's-Şems (1958), Ağâniye'd-Durûb (1964), İrem (1965) ve Demî Alâ Keffî (1967)' isimli dört şiir kaleme almıştır. Şiirlerinde güçlü dilinin yanında, şiirsel üslup olarak 'استنكاري' (reddedici, kınayıcı) ve 'استفهامي' (sorgulayıcı) üslupları çoğunlukla tercih etmiştir.

1.2.3. İkinci Dönem; 1968- 1993 Arasında Yazdığı Eserleri

1967 savaşı olarak ta bilinen Arap devletleriyle-İsrail arasında yapılmış savaştan sonraki 'Nekse' dönemini kapsar. Bu olay sonrası milyonlarca Filistinli yurdunu terk etmek zorunda bırakılmış ve tekrar dönüşlerine izin verilmemiştir. Semih bu olaydan sonra da vatanını terk etmemiş ve Filistin'de yaşamaya devam etmiştir. Semih hiçbir zaman yazdığı şiirlerinde acılara önderlik etmemiş yas tutmamıştır. Bunun yerine işgalcilere ve yaptıkları zulümlere, Filistin kimliğine ve topraklarına el konulmalara karşı; devrimci fikirler, direnişle birlikte büyük Arap birliğinin gerçekleşmesine yönelik şarkılar yer almıştır.

Bu dönemde sürgüne gönderilen Filistinlilerin acıları ve diğer zulümler her Filistinli gibi onu da derinden etkilemiştir. Kaleme aldığı şiirlerinde içerik ve başlık olarak ölüm, hüznün ve ümitsizlik konuları öne çıkmaktadır¹⁷².

¹⁷⁰ Sâlim Naci Muhammed, *el-Bu'd'u'l-Kavmî fi Şi'r Semih el-Kâsım*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmiatu'l-Ezher, Külliyyetu'l-Edeb ve'l-'Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018, 56.

¹⁷¹ Sâlim Naci Muhammed, 55.

¹⁷² Sâlim Naci Muhammed, 63.

Bu dönemde ‘Duhânü’l-Berâkîn (1968), Sukûtu’l-Ekni’a’ (1969), Ve Yekûnu en Ye’tiye Tâiru’r-Ra’d (1969), İskenderun fi Rihle ed-Dâhil ve’l-Hâriç (1970), Dîvânu Semih el-Kâsım (1970), Kur’ânu’l-Mevt ve’l-Yasemîn (1971), El-Mevtu’l-Kebîr (1972), Murâsî Semih el-Kâsım (1973), İlâhi İlâhi limâzâ Kateletnî (1974), Vema Katelûhu vema Salebûhu Velakin Şübbihe Lehüm (1976), Sâlisü Aksîd Karbon (1976), Dîvânu’l-Hamase (I, 1978), (II, 1979), (III, 1980), Uhibbuke Kemâ Yeştehî’l-Mevt (1980), El-Cânibu’l-Ma’tem mine’t-Tüffâha, El-Cânibu’l-Mazîi mine’l-Kalb (1981), Cihâtu’r-Rûh (1983), Karâbîn (1983), Kolaj I (1983), Sahrâ (1984), Şahsun Ğayr Merğûb Fîhi (1986), Lâ Este’zinu Ehaden (1988), Sebhatun li’s-Sicillât (1989), Ahzetü’l-Emîra Yebûs (1990)’ isimli 24 adet divan ortaya koymuştur.

Semih mukavemeti yüksek sesle haykırdığı bu şiirleriyle; halk arasında, meydanlarda ve Arap dünyasında mukavemet edebiyatında tanınan bir isim olmuştur.

Bu dönem kaleme aldığı şiirlerinde klasik kaside tarzıyla birlikte, serbest (tef’ileli) tarzda şiirler kaleme alarak her iki formu da kullanmıştır. Şiirlerinde Arap birliği ve Arap toplumları adına şiirler kaleme aldığı için ferdiyetçilikten ziyade cemiyetçi yönü öne çıkmaktadır.

1.2.4. Üçüncü Dönem; 1993- 2014 Arasında Yazdığı Eserleri

Oslo anlaşmasıyla Filistin’de bir yönetimin kurulmasından sonraki döneme tekabül etmektedir. Semih’in şiirleri bu dönemde uzun şiirlere ve şiir seçkileri haline dönüşmüştür. Klasik ve tef’ileli formları bu dönemde şiirlerinde çeşitlendirmiştir. Yine bu dönemde mensur eserleri ortaya çıkmıştır.

Nakba ve nekse’ hadiselerinin acılarına ve onca zulme rağmen Arap birliği ümidini kaybetmemiştir¹⁷³. Genel olarak Oslo anlaşmaları sonrasında mukavemet edebiyatında görülen değişim Semih’in şiirlerinde de kendini göstermiştir. Filistin meselesinin bir anlaşmayla çözüme kavuşmasıyla (!) kalemler artık barışı yazmaya mecbur edilmiştir. Semih, isteklerini artık direk muhatap kipinde dile getirmeyi terk etmiştir¹⁷⁴. Hayalini

¹⁷³ Sâlim Naci Muhammed, 69.

¹⁷⁴ Sâlim Naci Muhammed, 74.

kurduğu büyük Arap birliğinin kurulamaması ve düşmanla anlaşma yapılmış olması, şiirlerinde hüznü belirgin bir şekilde ortaya çıkartmıştır¹⁷⁵.

Bu dönemde ‘Arzun Murâvağatün (1995), Hazeletnî Sahârâ (1998), Kelimâtu’l-Fakîd fi Mehracâni Te’bînihî (2000), Seahrucü min Sûratî Zâte Yevmin (2000), el-Mümessil ve Kasâid Uhrâ (2000), Melikü Atlantis (2003), Acâibu Gânâ el-Cedîde (2006), Mukaddimetu İbn Muhammed Liruâ Nostrasemihdamus (2002), Bağdat ve Kasâidun Uhrâ (2008), Mükâlemetün Şahsiyyetün Cidden (2009), Kolaj II (2009), Kitâbu’l-Kudüs (2009), Ene Mûteessif (2009), Hizâmu’l-Verd en-Nâsif (2009), El-Cidrân (2010), Hevâcis li Tukûsi’l-Ahfâd (2012), Kolaj III (2012), El-Ankâ ve Kasâidu’l-Uhrâ (2012), Guantanamo ve Kasâidu’l-Uhrâ (2012), Biğad’din-Nadar (2012)’ isimli 20 divan ortaya koymuştur.

1.3. ESERLERİ

Semih’in şiir başta olmak üzere hikâye, tiyatro, araştırma, biyografi ve tercüme gibi farklı alanlarda 80’e yakın edebi çalışması vardır¹⁷⁶. Seçkin şiir çalışmaları 7 cilt halinde Kudüs’te (Dâr al-Hedy, 1991), 6 cilt halinde de Beyrut’ta (Dâr el-Celîl) ve Kahire’de (Dâr Suad Sabbâh) farklı yayınevleri tarafından yayınlanmıştır.

Şiirlerinden bazıları İngilizce, Fransızca, Almanca, Rusça, Türkçe, Japonca, İspanyolca, Yunanca, İtalyanca, Tacikçe, Vietnamca, Farsça ve İbraniceye tercüme edilmiştir¹⁷⁷.

Semih şiirlerinde coşkulu anlatımı ve hatip üslubunun yanı sıra fasih, belağatlı ve zengin bir dil kullanmıştır. Kendine has üslubu ile ‘*Serbiyyât*’ adını verdiği uzun şiirleri vardır. Bu şiirlerinde yaşadığı coğrafyaya, Ken’anî ve Suriye topraklarına ait Kur’an ve Tevrat’ta geçen mitolojik sembollerden, efsanelerden ve yaşadığı toplumun durumunu anlatan sosyal, tarihi olaylardan esinlenmektedir. Aynı zamanda şiirlerindeki müziksel ahenkle Filistin türkülerine de katkıda bulunmuştur.

Hikâye alanında bilinen dört çalışması vardır. ‘*Cehenneme git Leylak Rengi ve Albümdeki Son Resim*’ isimli iki eseri kendi hayat hikâyesini anlatırken, üçüncü olan

¹⁷⁵ Sâlim Naci Muhammed, 72.

¹⁷⁶ Halit Sindâvî, “Mazâ Muntesebe’l-Kâmeti”, 92.

¹⁷⁷ Adnan Müsa’ade, 11.

‘*Günde Üç Kez Bir Küçük Kaşık Zehir*’ isimli eseri başkasının gözünden Filistin işgalini ve askeri oluşumu anlatmaktadır. Dördüncüsü de 2011 yılında kendi hayat hikâyesini yazdığı “*Bir Kül Tablasından İbare*” isimli eseridir.

Eleştiri alanında kaleme aldığı ‘*Tutum ve Sanat Hakkında*’ isimli bir eseri vardır.

Sabiha Hamîs ile 1976’da ortak yaptıkları belgesel çalışması ile Filistinli siyasetçi ve tarihçi olan Emil Toma ile kaleme aldığı iki adet araştırma-belgesel çalışması vardır.

Biri kendisine ait diğer ikisi ortak çeviri olan üç adet İbraniceden Arapçaya çevirisi bulunmaktadır.

Mahmut Derviş’le mektup yazışmaları ‘الرسائل’ ismiyle ayrı bir eser olarak derlenmiştir.

1.3.1. Şiirleri

Semih ilk şiir çalışmalarına lise yıllarında başlar¹⁷⁸. İlk divanı olan ‘مواكب الشمس’ isimli çalışmasını öğretmenlik¹⁷⁹ yaparken 1958 yılında yayımlar. İkinci divan çalışması olan ‘أغاني الدروب’u da 1964 yılında yayımlar.

1.3.1.1. ‘مَوَاكِبُ الشَّمْسِ’ Mevâkibü’ş-Şems, (*Güneş Alayları*)

İlk kez Matbaat el-Hakîm tarafından Nâsıra’da 1958 yılında basılmıştır. Semih’in ilk divanıdır. Genelde vezin ve kafiye düzenine göre yazılmıştır. Şiirini on sekizli yaşlarda yazmış olması sebebiyle aşk ve gazel konularına yer vermektedir. Buda sanatsal açıdan bazı toylukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Sonraki baskılarda yazar bazı şiirlerini çıkartmıştır.

Şiiri başlık olarak seçtiği üç mısralık ‘Mevâkib eş-Şems’ şiiriyle başlar.

فَسَوْفَ نَغْضِيْلُ عَنْ أَفَاقِنَا الظَّلْمَا.	"فَجُرُّ الشُّعُوبِ أَطْلَ الْيَوْمِ مُبْتَسِمَا
ظَلَامَ لَيْلٍ عَلَى أَيَّامِنَا جُنْمَا	مَوَاكِبُ الشَّمْسِ قَدْ مَارَتْ مُحْطَمَةً
وَالشَّمْسُ أَضْحَتْ لَنَا فِي رَحْفِنَا عَلْمَا ¹⁸⁰ "	وَنَحْنُ سِرْنَا بِهَا وَالْحَقُّ رَائِدُنَا

¹⁷⁸ Semih el-Kâsım, *İnnehâ Mücerradü Minfezatün*, 41

¹⁷⁹ Mûsa‘ade, 9; Nebiyye el-Kâsım, 4.

¹⁸⁰ Semih el-Kâsım, *el-A‘mâl el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, I, 9.

“Halkların şafağı bugün gülümseyerek attı. Ufuklarımızdaki karanlığı yıkayacağız.

Güneş alayı ezici bir şekilde geçti. Günlerimizin üzerine çöken gecenin karanlığı uzadı.

Onunla yürüdük hak rehberliğinde, Güneş (hürriyet) ilerleyen ordumuz da bize bayrak oldu.”

1.3.1.2. ‘أَغَانِي الدُّرُوبِ’ Ağâniye’ d-Durûb, (Yol Arkadaşları)

İlk kez Matba’atü Hakîm tarafından Nâsıra’da 1964 yılında basılmıştır. Kaleme aldığı ilk 3 divanından ikincisidir. Uzun şiirinin giriş kısmında Kaf Suresi 20-22:

‘Sûr’a üfürülecek. İşte bu, tehdidin gerçekleşeceği gündür. Herkes beraberinde bir sevk edici, bir de şahitlik edici (melek) ile gelir. (Ona) Ant olsun ki sen bundan gaflette idin. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir (denir.)¹⁸¹”

ayetlerine yer vermiştir.

Kırk farklı başlıktan oluşan eserinde doğu ve batıya ait birçok efsaneye yer vermiştir¹⁸². Örneğin Sodom kentine yağın azap ile kendi şehrine işgalciler tarafından yapılan eziyetleri benzeterek şu mısraları söyler:

”تَفَجَّرَتْ عَلَى السَّلَامِ زُوبِعَهُ

هَدَّتْ عِشَائِنَ سَرَبِنَا الْوَدِيعَ

وَهَشَّمَتْ حَدِيقَةً. مَا جَدَدَتْ ”سُودُمْ“¹⁸³

وَلَا أَعَادَتْ عَارَ ”رُومًا“ الْأَسْوَدَ الْقَدِيمَ

وَلَمْ تُدَيِّنِ رَوْعَةَ الْحَيَاةِ“¹⁸⁴

“Barışın üzerine bir fırtına koptu.

Yumuşak huylu sürülerimizin yuvaları yıkıldı.

Bahçe yıkıldı. “Sodom” bir daha yenilenmedi.

Eski “Roma”nın (yüz karası) utancı bir daha dönmedi.

Hayatın güzellikleri bir daha çirkefleşmedi.”

¹⁸¹ Kaf: 20/22

¹⁸² Sâmîye Alevî, “et-Tenâssu’l-Uzdûrî fi Şi’r Semih el-Kâsım”, Mecelletü Külliyyet’ü’l-Edeb ve Ulum el-İnsaniyye ve’l-İctimâiyye, VII, Cezair 2010, 1.

¹⁸³ Sodom ve Gomore Ölüdeniz kenarında bir şehirdir. Haddi aşmaları sebebiyle Allah Teâla’nın gazabına uğramış ve bir ses vasıtasıyla helak olmuşlardır.

¹⁸⁴ Semih el-Kâsım, Divan-u Semih el-Kâsım, Dâr el-Avde, Beyrut 1987, 55.

1.3.1.3. 'دَمِي عَلَى كَفِّي' Demî Alâ Keffî, (*Kanım Avuçlarımda*)

Dördüncü divanı olan bu eseri toplamda 39 şiirden oluşmaktadır. İlk kez Matba'atü Hakîm tarafından Nâsıra'da 1968 yılında basılmıştır. İsa'ya (a.s.) ait sözlerle başlar ancak şair sonraki baskılarda bu mukaddimeyi kaldırmıştır¹⁸⁵. İşgalci zihniyetin baskısı sonucu "Yevgeny Yevtushenko¹⁸⁶'ya hitaben" başlıklı şiirini eserinden çıkartmak zorunda kalmıştır¹⁸⁷.

"رُبَّمَا تُحْرِقُ أَشْعَارِي وَكُتَيْبِي

رُبَّمَا تُطْعِمُ لَحْمِي لِلْكَلابِ

رُبَّمَا تَبْقِي عَلَيَّ قَرِينَتَنَا كَأَبُوسَ رُغْبِ

يَا عَدُوَّ الشَّمْسِ.. لَكِنْ.. لَنْ أُسَاوِمَ..

وَأَلِيَّ آخِرَ نَبْضٍ فِي عُرْقِي.. سَأُقَاوِمُ!!¹⁸⁸"

"Belki duygularımı ve kitaplarımı yakabilirsiniz,

Belki etlerimi köpeklere yedirebilirsiniz,

Belki köyümün üzerine korku kâbusu gibi çökebilirsiniz,

Ey güneşin düşmanları... Ama... Sizinle asla pazarlık yapmayacağım...

Damarımın son nabzına kadar... Direneceğim!"

1.3.1.4. 'دُخَانُ الْبَرَائِينِ' Duhânü'l-Berâkîn, (*Volkanın Dumanları*)

İlk kez Şeriketü'l-Mektebetü's-Şa'biyye isimli yayınevi tarafından Nâsıra'da 1968 yılında yayınlanmıştır. On yedi farklı başlıktan oluşan eserine şair 'Hâkim olanlar konuşmayı bıraktıklarında, mahkûm olanlar konuşmaya başlayacaklar...' ¹⁸⁹ diyerek başlar.

¹⁸⁵ Bezirâvî, 61.

¹⁸⁶ (1933-2017) yılları arasında Rusya'da yaşamış yazar, şair ve yönetmendir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Yevgeny-Yevtushenko>)

¹⁸⁷ Bezirâvî, 48

¹⁸⁸ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 448; Gazlan Hâşimî, "Semih el-Kâsım Merkeziyetü Mesûl fi Zakirati'n-Nassiyyetin", *Kitap Te'bîni eş-Şâ'ir el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmiatü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 46.

¹⁸⁹ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 151.

Mukavemet edebiyatının kıymetli eserlerinden olan bu eseri, 1967 yılında Fetih Hareketi¹⁹⁰'nin öncülüğünde Filistin halkında uyanışa geçen devrim sevincinin yansıması olarak ortaya çıkmıştır.

Şair bu şiirinde zulümlerin ardında kalan kadınlardan bahsetmektedir. Eleştirmen Nebiyye el-Kâsım bu durumu şöyle ifade etmektedir;

'Kadının direnişteki konumu ve yeri meselesi tüm Filistinlileri etkilediği gibi Semih'te derinden etkilenmiştir'¹⁹¹.

Bundan dolayı şair toplumsal ayrılıkları bırakarak, devrimci sınıfa bağlılığı vurgular. Devrimde kadının durumunu ve rolünü şiirinde şöyle dile getirir;

"ذَاتَ يَوْمٍ فَاجْؤُنِي.

دَفَعُوا أُمِّي وَأُخْتِي جَانِبًا،

وَأَعْتَقَلُونِي.

كَالتَّمَاتِيلِ التُّرَابِيَّةِ كَانُوا

يُؤْجُوهُ فَقَدَتْ ضَوْءَ الْعُيُونِ

يَوْمَ جَاؤُوا فَجَاءَ...¹⁹²"

"O gün donakaldım.

Annemi ve kız kardeşimi kenara iteklediler,

Ve beni tutukladılar.

Onlar sanki topraktan heykel gibi (hissizlerdi),

Yüzleri (o gün) gözlerinin ışığını kaybetti,

Aniden geldikleri gün..."

¹⁹⁰ Yaser Arafat'ın önderliğinde 1959'da kurulan Filistin kökenli direniş örgütü ve Filistin Ulusal Yönetimindeki iktidar partisi. (Bkz. Erişim: 01/04/2019, <http://www.plo.ps/category/113/1/%D8%AD%D8%B1%D9%83%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%AA%D8%AD%D8%B1%D9%8A%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%88%D8%B7%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A--%D9%81%D8%AA%D8%AD>)

¹⁹¹ Nebiyye el-Kâsım, 6.

¹⁹² Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 188.

1.3.1.5. 'سُقُوطُ الْأَقْنَعَةِ' Sukûtu'l-Ekni'ah (*Maskenin Düşüşü*)

Toplamda 35 şiirden oluşan eseri altıncı divanıdır. İlk kez Menşûrâtü Dârü'l-Edeb tarafından Beyrut'ta 1969 yılında basılmıştır. Sanatsal kaygıları nedeniyle eseri ikinci kez basılırken "Sukûtu'l-Ekni'a" şiirinin ismini "İle'l-Melik Faysal" olarak değiştirmiştir. Ancak "el-A'mal Kamile" isimli eserinde yine aynı isimle yayınlamıştır¹⁹³.

"يَا ضَمِيرَ النَّاسِ! مَنْ يَحْمِي مِنَ الْعَرَبِ الرُّعَاعَ

بَيْتُ الْحَزَائِي الْعَائِدِينَ مِنَ الضِّيَاعِ؟"¹⁹⁴

"Ey insanların vicdanı! Arap halklarını kim koruyacak,

Kayıplardan dönen gamlı kadınların evlerini?"

1.3.1.6. 'وَيَكُونُ أَنْ يَأْتِيَ طَائِرُ الرَّعْدِ' Ve Yekûnu en Ye'tiye Tâiru'r-Ra'd (*Ateş Kuşunun Gelişi*)

Toplamda 28 şiirden oluşan eseri ilk kez Dârü'l-Celîl Littîbâa ve'n-Neşr tarafından Yasin Rifâiyye'nin mukaddimesi ile Aka'da 1969 yılında basılmıştır. Şairin bu eseri çok kez işgalci yönetimin engellemelerine maruz kalmıştır.

İşgalci yönetimin koyduğu kurallar gereği genel olarak kitaplar yayınlanmadan önce İsrail makamlarınca denetime tabi tutulmaktadır. Semih kitaplarını denetleyen genç subayların, şiiri okuyabilmeyi bırakın, Arapçayı anlamaktan aciz olduğunu görünce bu kitabını kontrole göndermeksizin yayınlamıştır. Kitabı ilk yayınlandığında kitabın kapak fotoğrafı tüm polis merkezlerine asılarak, toplatılması istenmiştir¹⁹⁵. Hayfa Polisi tarafından evi aranmış ve şair bu yüzden iki gece hapiste kalmıştır¹⁹⁶. Kitap haline getirdiğinde "Şems-ü Eriha ve Berlin Teste'iddü Şi'rahâ" isimli iki şiirini çıkartmak zorunda kalmıştır¹⁹⁷.

¹⁹³ Bezirâvî, 60.

¹⁹⁴ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 632.

¹⁹⁵ Abdullah el-Udharî, *Semih el-Kâsım: Şiirden Korkan Rejimde Yaşanmaz*, Yarı, 2, Ankara 1984, 4.

¹⁹⁶ Semih el-Kâsım, *el-A'mâl el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, VI, 51; Bezirâvî, 21.

¹⁹⁷ Bezirâvî, 48

Ebabil kuşlarına atıf yaptığı şiirinden bir kesit:

"طَائِرُ الرَّعْدِ!

لَا بُدَّ أَنْ يَأْتِيَ

فَلَقَدْ بَلَّغْنَاهَا،

بَلَّغْنَا قِمَّةَ الْمَوْتِ!!¹⁹⁸"

"Ateş kuşu!

Mutlak gelecek

Ona kavuştuğumuzda,

Ölümün zirvesine kavuşmuş olacağız!"

1.3.1.7. 'رحلة السراييب الموحشة' Rihletu's-Serâdîb el-Mûhişeh (*Kasvetli İzbelerde Yolculuk*)

İlk kez Dâru'l-Avde yayınevi tarafından Beyrut'ta 1969 yılında basılmıştır. Bu divanı üç seyahati kapsar. Birincisi 'İskenderun fi Rihle ed-Dâhil ve'l-Hâriç', ikincisi 'Rihletü es-Serâdîb el-Mûhişe', Üçüncüsü 'Atfâlu Rafah'.

Şair eserinde yer verdiği şiirlerinde koleksiyon yaparcasına sadece savaş ve acıları işlememiştir. Bunlarla birlikte dünya milletlerinin sıkıntılarını da dert edinmiştir. Daha yeşil ve daha refah bir dünya ve daha özgür bir nesil için şiirlerini mısralara dökmüştür.

Örneğin 'Rihletü es-Serâdîb el-Mûhişe' isimli şiirinin altıncı bölümünde şöyle ifade eder:

"حَلَّتْ صَنْوَبِرَةٌ صَفَائِرَهَا، وَظَلَّتْ الْجُنُودُ الْعَائِدِينَ مِنَ الْخُدُودِ

شَمْسُ الظَّهيرةِ فِي بِنَادِقِهِمْ وَأَثْرِبَةَ الْخَنَادِقِ

الْجُوْ خَائِقُ!

أَبْصَرْتُهُ مُتَحَوِّزًا

أَبْصَرْتُ فِي كَفِّهِ مَوْتِي

¹⁹⁸ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 439.

جَمَدَتْ يَدَايَ عَلَى حَدِيدِ الْبُنْدُقِيَّةِ
 لَمْ يُطْلَقِ النَّارَ. اقْتَرَبْنَا. إِزْدَادَ حَجْمِ السِّنْدِيَّانِ
 بَادَلْتُهُ تَبَعًا بِمَاءٍ¹⁹⁹

“Kozalak örgülerini açtı, askerler sınırdan döndü.

Tozlu siperlerinde ve tüfeklerin tetiklerinde güneş parıldıadı.

Boğucu bir havada!

Eli tetikte hazır gördüm.

Ölümlümü avuçlarımda gördüm.

Tüfeğin demir tetiğine elim donmuş halde,

Ateş etmedi. Yaklaştık. Çamların boyları büyümeye başladı.

Su ile dumanı takas ettim.”

1.3.1.8. ‘طَلَبُ اِنْتِسَابِ الْحِزْبِ’ Talebu İntisâb li'l-Hizbi (*Partiye Katılma İsteği*)

Bir mukaddime üç şiirden oluşan eserini ilk kez Dâru'l-Avde yayınevi Beyrut'ta 1970 yılında yayınlamıştır. Eserini yazarken içinde bulunduğu ruh hali ve ideolojik yapısının etkisiyle, şiirlerinde kullandığı bazı başlıklar işgalci yönetim tarafından yasaklamalara maruz kalmıştır. Bu eserinde de Marksist düşüncelere yer verdiği için bazı bölümleri çıkarmak durumunda kalmıştır. Şiirlerinde partiye katılma talebinde bulunduğu yıllarda yaşadığı duygu yoğunluğunu dile getirmiştir.

Örneğin şiirinin başlığında hitap ettiği kimseleri şöyle sıralamıştır:

"إِلَى مَايِرَ فَلَنْزَرُ.. وَشَيْو عَيِّنَ
 لَا أَعْرِفُ أَسْمَاءَهُمْ مِنْ أَسْبُوطِ وَاللَّادِقِيَّةِ
 وَفُولُغُو عِرَادَ وَمَرْسِيْلِيَا وَنِيُوْبُورَكَ
 وَإِزْمِيرَ، وَمَنْ جَمِيعِ الْمُدُنِ وَالْفُرَى
 وَأَكْوَاخِ الصَّفِيْحِ وَالْعَرَائِشِ.."

¹⁹⁹ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 741; Semih el-Kâsım, *Rıhletu 's-Serâdib el-Mûhişe*, Dâru'l-Avde, Beyrut 1969, 59-60.

أَلَمْ تَسْبِقْتَهُ بِكُؤُكِبِنَا - بِكُرْتِنَا الْأَنْضِيَّةِ! ²⁰⁰

“Mayer Felner²⁰¹’e ve Komünistlere

Asyut’tan Lazkiye’ye ismini bilmediklerime,

Volgograd²⁰², Marsilya, Nevyork ve İzmir’deki,

Ve bütün şehirlerde ve köylerdeki

Gecekondularda ve kamelyadaki...

Gezegenimize ve dünyamıza sarılanlara...”

Eleştirmen Adil Usta, Semih’in partiye katılma isteğini dile getirdiği bu eser hakkındaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Yaşanan acılara ve eşitsizliklere rağmen gardiyan misali beklemektense, tüm dünyada arkadaşları olan bir mahkûm misali partiye katılan kişinin, işgalcilerle daha dirayetli bir mücadele yapılabileceğini düşünmektedir. Çünkü şair, şiiri sadece edebiyat olarak görmez, aynı zamanda siyasi fikirlerini ifade ederken bir araç olarak ta düşünür²⁰³.”

1.3.1.9. ‘دِيَوَانُ سَمِيحِ الْقَاسِمِ’ Dîvânu Semih el-Kâsım

İlk kez Dâru’l-Avde yayınevi tarafından Beyrut’ta 1970 yılında yayınlanmıştır. Mukaddimesini Mutâ’a Safdî’nin yazmış olduğu eseri ‘Yol Şarkıları’, ‘Volkanın Dumanları’, ‘Partiye Girme Talebi’, ‘İrem’, ‘Ye’ti Tâiru’-Ra’d’, ‘Kanım Avuçlarımda’, ‘Maskenin Düşüşü’, ‘İskenderun fi Rihle ed-Dâhil ve el-Hâriç’ şiirlerini içermektedir.

1.3.1.10. ‘فُرَّانُ الْمَوْتِ وَالْيَاسَمِينِ’ Kur’ânu’l-Mevt ve’l-Yasemîn (Yasemin ve Ölümün Kitabı)

İlk kez Mektebetu’l-Muhtesib yayınevi tarafından Kudüs’te 1971 yılında 143 sayfa olarak yayınlanmıştır. Eserinden ‘Urîdu en Ezhebe ila Amelî²⁰⁴’ ve ‘Mersiyetu ila

²⁰⁰ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 271.

²⁰¹ İsrail komünist partisinin önde gelen kurucularındandır. (Bkz. Erişim:09/04/2019 http://www.ppp.ps/ar_page.php?id=ea4bdey15354846Yea4bde)

²⁰² Ukrayna, Kazakistan ve Gürcistan sınırında yer alan komünistlerce önemli görülen bir şehirdir. (Bkz. Erişim:09/04/2019 <https://www.britannica.com/place/Volgograd-Russia>)

²⁰³ Adil Usta, *Zâhiratu’l-Hazf*, Camiatu Beyt el-Lahm, 2006, 7; Bezirâvî, 64.

²⁰⁴ Semih el-Kasım, *Kur’anu’l-Mevt ve’l-Yasemîn*, Mektebetu’l-Muhtesib, Kudüs 1971, 102.

Muhammed²⁰⁵ isimli iki şiirini çıkarmıştır. 1977 yılında 102 sayfa olarak Menşûratü Salâhüddîn tarafından tekrar yayınlanmıştır.

"أَنْتُمْ أَيُّهَا الرِّجَالُ... وَأَنْتُنَّ أَيُّهَا النِّسَاءُ..."

أَنْتُمْ، أَيُّهَا الشُّيُوخُ وَالْحَاخَامِيُّونَ وَالْكَرَادِلَةُ...

وَأَنْتُنَّ أَيُّهَا الْمُمَرِّضَاتُ وَعَامِلَاتُ النَّسِيجِ...

لَقَدْ إِنْتَظَرْتُمْ طَوِيلًا... وَلَمْ يَفْرَغْ سَعَادُ الْبَرِيدِ أَبْوَابَكُمْ...

حَامِلِينَ إِلَيْكُمْ الرِّسَائِلَ الَّتِي تَسْتَهُونَ... عَبْرَ الْأَسِجَةِ الْيَابِسَةِ...

أَنْتُمْ، أَيُّهَا الرِّجَالُ... وَأَنْتُنَّ، أَيُّهَا النِّسَاءُ...

لَا تَنْتَظِرُوا... اِخْلَعُوا ثِيَابَ تَوَمِكُمْ...

وَاَكْتُبُوا إِلَى أَنْفُسِكُمْ... رِسَائِلَكُمْ الَّتِي تَسْتَهُونَ...²⁰⁶

"Siz ey erkekler... Ve siz ey kadınlar..."

Sizler, ey ihtiyarlar, hahamlar, kardinaller,

Sizler ey hemşireler ve sizler ey tekstil işçileri,

Çok uzun zamandır beklediniz... Postacı kapınızı çalmadı.

Özlediğiniz mesajlarınızı getiren... Çitlerin ardından.

Sizler ey adamlar ve sizler ey kadınlar...

Beklemeyin... Uyku elbiselerinizi çıkarın...

Kendinize yazın... Beklediğiniz mesajları..."

1.3.1.11. 'وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ' Ve ma Katelûhu ve ma Salebûhu Velakin Şübbihe Lehüm (Onu öldürmediler, Onu Çarmıha germediler, O sadece Ona benzeyen biriydi²⁰⁷.)

İlk olarak Menşûratü Salâhu'd-Din yayınevi tarafından Kudüs'te 1971 yılında yayınlanmıştır.

²⁰⁵ Semih el-Kâsım, *Kur'anü'l-Mevt ve'l-Yasemîn*, 106.

²⁰⁶ Semih el-Kâsım, *Kur'anü'l-Mevt ve'l-Yasemîn*, 10.

²⁰⁷ Nisa: 4/157

Hız. İsa'nın (a.s.) başına gelen sıkıntılar ve felaketlerin yanı sıra genel olarak Filistin'in iyileşmeyen yaralarını anlattığı eseridir. İsrail'in Filistin topraklarına yerleşebilmek için ahlaki ve değer olgularının ihlaline dayandırdığı işgaline öfkesini "قلیلا!" isimli şiirinde şöyle dile getiriyor:

"لَأَنَّهَا أَمَارَةٌ بِالسُّوءِ

تَسْتَفْطِبُ الْفَاتِلَ وَالسَّارِقَ وَالزَّانِيَ وَالشَّائِبَةَ وَالْمُؤْبُوءَ

تَشْهَدُ بِالزُّورِ عَلَى الْمَغْبُونِ وَالْمَوْجُوعِ

وَتَنْهَزُ السَّائِلَ

وَتَقْفَرُ الْيَتِيمَ

وَتَسْتَرِي بِذَهَبِ الْعَجَلِ

صُكُوكَ الصَّفْحِ وَالْغُفْرَانَ

وَتُقْسِدُ الْوُضُوءَ

وَتَنْهَزُمُ الْإِنْسَانَ فِي الْإِنْسَانِ

لَأَنَّهَا أَمَارَةٌ بِالسُّوءِ

لَأَنَّهَا.. فِي عَقْلَةِ الزَّمَانِ! ²⁰⁸

"Çünkü O kötülüğü emreder,

Katil, hırsız, ırz düşmanı, çirkin ve hastalıklı kim varsa çeker.

Tanık olursun ezilenlere ve acı çekenlere,

İsteyenlere kızıldığına,

Yetimlerin hor hakir görüldüğüne,

Altın buzağuların alındığına,

Bağışlanma ve affedilme adına.

Abdestin bozulduğuna,

İnsanların insanlara yenildiğine.

²⁰⁸ Semih el-Kâsım, *el-'A'mâl el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, II, 268.

Çünkü O kötülüğü emreder,

Çünkü O... Zamandan habersizdir.”

1.3.1.12. 'الْمَوْتُ الْكَبِيرُ' el-Mevtu'l-Kebîru (*Büyük Ölüm*)

İlk olarak Dâru'l Âdâb neşriyat tarafından Beyrut'ta 1972 yılında yayınlanmıştır. Yetmişli yıllara gelindiğinde Lübnan'da patlak veren çatışmalar²⁰⁹ ve tüm Arap dünyasındaki yenilgiler onu milliyetçilik fikrine yönlendirmiştir. Ne pahasına olursa olsun vatan toprağı Filistin'i savunmayı kararlaştırmış ve bu kararlılığını başlığında “ölüm” kelimesi geçen şiirlerinde açıkça dile getirmiştir²¹⁰. Eserinde karşılıklı konuşmalara (diyalog) ve kendi kendine konuşmalara (monolog) yer vermektedir.

Filistin coğrafyasını resmettiğı “Gazze”, “Atfâl'u-Rafah” ve “Kudüs” şiirlerinin yanı sıra komünist duygularının güçlü olduğı dönemde Lenin'e ve Lübnanlı aktivist Tanyus Şahin²¹¹'e hitaben yazdığı şiirleri de bu eserinde yer almaktadır.

Örneğın Gazze isimli şiirinden bir kesit;

"الْيَوْمَ صَارَ عَلَى الْمُجِبِّينَ اخْتِيَارُ الْمَوْتِ

أَوْ أَبَدُ الْفِرَاقِ

الْيَوْمَ عُرْسُ دَمِي الْمُرَاقِ

وَأَنَا.. وَأَنْتِ..

نَعِيشُ يَا حَبِي الْمَقَاوِمِ

أَوْ نَمُوتُ! ²¹²"

“Bugün âşıklar ölmeyi seçti.

Veya ebedi bir ayrılığı.

Bugün dökülen kanımın düğün günü,

Ben ve sen...

²⁰⁹ Lübnan cephesi ve Lübnan milli hareketi arasında 1975-1990 yılları arasında süren iç savaştır.

²¹⁰ Nebiyye el-Kâsım, 8.

²¹¹ Lübnan da Feodal düzene karşı çiftçi devriminin saflarında ilk örgütlenen Arap'tır. (Bkz. Erişim: <http://dergiipark.gov.tr/download/article-file/183230>)

²¹² Semih el-Kâsım, II, 72.

*Ey direnen aşkım! Ya birlikte yaşarız,
Yahut birlikte ölürüz.”*

1.3.1.13. ‘ديوان الحماسة’ Dîvânu’l-Hamaseh (I, 1978), (II, 1979), (III, 1980)

1978-1979-1980 yılları arasında oluşturduğu üçlü koleksiyonudur. 50’şer sayfadan oluşan yiğitlik divanları hayatı boyunca Filistin topraklarında yaşanan hadiselerle değinmektedir. Eserler ilk kez Menşûrâtü’l-Esvâr yayınevi tarafından Aka’da yayınlanmıştır.

“Likâun Âhar Ma’al Cemîleti Tiflis” isimli şiirini Gürcistan’ın başkenti Tiflis’te iken yazmıştır. Yanında bulunanların kendisine Rus şair Vladimir Mayakovski’nin şehirle alakalı bir şiiri olduğunu hatırlatmaları üzerine üzerinde fazla düşünmeksizin irticalen bu şiirini söylemiştir²¹³. Sözlük kullanmayı gerektirecek derecede zor ve güçlü kelimeleri seçmesi sebebiyle diğer şiiirlerinden ayrılır.

Şiirlerinde ümitsizliğe düşmez bilakis Hamase divanının mukaddimesinde bu gerçeği şöyle dile getirir:

"هُنَاكَ سَنَوَاتٌ سَيِّئَةٌ وَمَارَشٌ جَيِّدٌ"

“Birçok zor yıl vardı birde güzel bir marş.”

Eleştirmen Muta’a Safdi, Semih’in hamase divanları için şu ifadeleri kullanmıştır;

“Şiirlerinde bir varmış bir yokmuş tarzını bırakarak direniş sanatını kullanıyor. Bazen bir şarkıyla bazen bir türkü ile süslüyor. Pasajlar arasını sıradan lafızlar ile bağlıyor. Her birimizin gönlünde büyümeye başlayan direnişin vicdan telleri üzerine yeni bir iz bırakıyor²¹⁴.”

Semih şiirlerinde klasik Arap şiirinin vezinlerini ve modern şiirin hece ölçü yapılarını, okuyucuyu sıkmadan ustalıklı kullanmıştır. Bunu yaparken musiki havasını da vermekten geri durmamıştır. Böylece şair, direniş ve kurtulma yollarını göstererek, dil ve musiki yönüyle sıkmayarak okuyucuyu iki yönden etkilemiş oluyor²¹⁵.

²¹³ *Gazze ve Serbiyye Semih el-Kâsım ‘Ene Mûteessif’*, Camiatu Beyt el-Lahm, 2015, 6. , yzs, (Erişim:21.01.2019) <https://staff-old.najah.edu/sites/default/files/%20%D9%81%D9%8A%20%D8%A3%D8%AF%D8%A8%20%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD%20%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85.pdf>

²¹⁴ Nebiyye el-Kâsım, 9.

²¹⁵ Nebiyye el-Kâsım, 9.

1.3.1.14. 'أُحِبُّكَ كَمَا يَشْتَهِي الْمَوْتُ،' Uhibbuke Kemâ Yeştehî'l-Mevt (*Seni Ölümüne Seviyorum*)

İlk olarak Menşûrâtu Ebû Rahmân yayınevi tarafından Aka'da 1980 yılında yayımlanmıştır.

Şair Filistin davasında verdiği sözü sonuna kadar tutmuştur. Bu uğurda defalarca hapse girmiş çıkmış ve hayatının son zamanlarını göz hapsinde geçirmek durumunda kalmıştır. Bütün bunlara rağmen fikrini değiştirmemiş şiirleriyle düşmanların ve işgalcilerin karşısına cesurca çıkmaya devam etmiştir. Şair eserine isim olarak verdiği başlıktaki gibi mukavemet davasını ölümüne sevmektedir.

"أُحِبُّكَ"

لَا تَنْدَمِي

لَا تَمْدِي يَدًا لِتَنْتَسِلِينِي

اسْمَحِي لِي أَنْ أُحِبُّكَ،

كَمَا يَشْتَهِي الْمَوْتُ..

أُحِبُّكَ..

كَمَا يَشْتَهِي الْمَوْتُ! ²¹⁶

"*Seni seviyorum,*

Pişman olmayasın,

Kaldırmak için elini uzatmayasın.

Seni sevdiğim için bağışla beni

Ölümüne...

Seviyorum...

Ölümüne!"

²¹⁶ Semih el-Kâsım, II, 493.

1.3.1.15. “الْجَانِبُ الْمَعْتَمُ مِنَ التَّفَاحَةِ، الْجَانِبُ الْمُضِيءُ مِنَ الْقَلْبِ” el-Cânibu’l-Ma’tem mine’t-Tüffâha, el-Cânibu’l-Muzîi Mine’l-Kalb (Elmanın Karanlık Tarafı, Kalbin Aydınlik Yanı)

İlk olarak Dâru’l-Farabî tarafından Beyrût’ta 1981 yılında yayınlanmıştır.

1.3.1.16. “جِهَاتُ الرُّوحِ” Cihâtu’r-Rûh (Ruhun Yönleri)

İlk olarak Menşûrâtu Arabesk yayınevi tarafından Hayfa’da 1983 yılında yayınlanmıştır.

Şair Mahmut Derviş’e hitaben yazdığı (Mahmut Derviş’e Yabancılaşma) "تغريبة الى محمود درويش" isimli şiirinde aşk ve barışın öldükten sonra bitmemesini bilakis ebedi olmasını temenni ederken İsa (a.s.) ile ilgili ayeti kerimeye atfen “Doğduğum gün, öleceğim gün ve diriltileceğim gün bana selâm (esenlik verilmiştir)²¹⁷.” şöyle ifade eder:

"سَلَامٌ عَلَيْكَ

سَلَامٌ عَلَيَّا

عَلَى الْحَبِّ

يُولَدُ

ثُمَّ يَمُوتُ

-سَلَامٌ عَلَيْهِ-

وَيُبْعَثُ حَيًّا.²¹⁸

“Sana selam olsun,

Bana selam olsun,

Aşk üzere doğar,

Sonra ölür,

-Ona da selam olsun-

Diriltileceği gün.”

²¹⁷ Meryem: 19/33

²¹⁸ Semih el-Kâsım, II, 688.

1.3.1.17. 'فَرَابِين' Karâbîn (Kurbanlar)

İlk kez Merkez London lit'Tibâa ve'n-Neşr tarafından Londra'da 1983 yılında basılmıştır.

Şair bu divanında, 1982 İsrail-Lübnan savaşı esnasında ve öncesinde Lübnan'ın güneyinde, Beyrut'ta, Trablus'ta bulunan kahraman Filistinlilerin dirayetli duruşlarını tasvir etmektedir. Sürgün edilirken Filistinlilere eşlik eden, hüznlerini, karamsarlık ve üzüntülerini dizelerine dökmektedir²¹⁹.

Acıları dile getirdiği, kendi türküsü olarak nitelendirdiği, şiirinden bir örnek:

"قَطُفْتُ مِنْ بُسْتَانٍ مَنْ أَحَبَّ وَرَدَّتَيْنِ

وَاحِدَةً أَهْدَيْتُهَا لِلْمَوْتِ

وَأَخْتُهَا دَفَنْتُهَا تَحْتَ بَلَاطِ النَّبْتِ

لَيْلَى، يَا لَيْلَى يَا يَا عَيْنُ

زَرَعْتُ فِي بُسْتَانٍ مَنْ أَحَبَّ وَرَدَّتَيْنِ...²²⁰

"Sevdiğim bahçeden iki gülü kopardım.

Birini ölüme hediye ettim.

Diğerini evin zeminine gömdüm.

Leyla! Ey Leyla! Ey Ey Göz(üm),

Sevdiğim iki gülü bahçeye ekтім..."

1.3.1.18. 'Persona non Grata: شَخْصٌ غَيْرٌ مَرْغُوبٌ فِيهِ' Şahsun Ğayr Mergûbun fîhi (İstenmeyen Kişi)

İlk kez Dâru'l-İmâd yayınevi tarafından Hayfa'da 1986 yılında basılmıştır. Bu kitabı toplamda yedi şiirden oluşmaktadır. 'Kâsîdetu'n-Müfehaha', 'Ebi', 'Leylen Alâ Bâbi Federiko', 'Ente Tedrî Kem Nuhîbbuke', 'Me'sât (Harry Haudini²²¹) el-Müdhîş',

²¹⁹ Nebiyye el-Kâsım, 10.

²²⁰ Semih el-Kâsım, el-'A'mâl el-Kâmile I-VI, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, III, 53.

²²¹ Macar asıllı Amerikalı illüzyonist. (Bkz. erişim:02/04/2018 <https://www.biography.com/people/harry-houdini-40056>)

'Feseveysâ Alâ Kubbeti es-Sahrâ', 'Şahs Gayr Merğûb Fîhi' isimli şiirlerinde klasik Arap şiiri üslubunu, kendine has metodunu ve nesir tarzını bir arada kullanmıştır.

Bu eseri başta Filistinliler olmak üzere 1948 sonrası, ülkelerinde istenmeyen kişi olarak ilan edilenleri konu edinmektedir.

"بِلَادِي.. بِلَادِي.. بِلَادِي!"

أَكُنْتُ كَثِيرًا عَلَيْنِكَ وَكُنْتَ كَثِيرًا عَلَيَّ

وَكُنَّا كَثِيرًا عَلَى الْأُمْنِيَّاتِ وَفِي الْخَطَوَاتِ وَبَيْنَ اللِّغَاتِ وَبَيْنَ الْبَشَرِ؟²²²

"Memleketim... Memleketim... Memleketim!

Ben mi sana fazla geldim, sen mi bana fazla geldin?

O kadar insan içinde, o kadar dil içinde,

O kadar adım arasında isteklerimiz fazla mı geldi?"

"أَجَلٌ تَتَكَاتَرُ فِي قَاعِ نَوْمِي الْأَفَاعِي،

أَمْدٌ ذِرَاعِي إِلَى كَوْكَبِ فِي الْفَضَاءِ الْبَعِيدِ

تَحْرُ الْبُرُوقُ شَرَابِينَ صَدْرِي، وَأَصْرُخُ لَا أَلْمَاءَ،

صَرَخْتِي شَارَتِي أَنْبِي لَا أزالُ عَلَى الْأَرْضِ جِسْمًا وَحُرْنًا،

أَمْدٌ ذِرَاعِي وَأَصْرُخُ مِنْ لَوْعَةٍ،

يَا حَبِيبِيهِ عُمْرِي نَمُوْتُ وَلَا لَنْ نَمُوْتُ

أَجَلٌ جَسَدِي أُمَّةٌ وَيَدِي دَوْلَةٌ وَفَمِي نُورَةٌ وَأَصَابِعِي كَفِّي مَزَارِعُ

أُورِدْتِي مِنْشَأَتْ جَبِينِي مَصَانِعُ أَنْفِي جُسُورٌ وَسَاقِي شَوَارِعُ

أُنْبِي مَدَارِسُ عَيْنِي بِيُوتُ

وَإِي أَمُوْتُ وَلَا لَنْ أَمُوْتُ²²³"

"Ecel uykumun derinliklerinde yılanları besliyor,

Gökyüzünün derinliklerinde yıldızlara uzatıyorum kollarımı,

Göğsümün içinde damarlarımda şimşekler çakıyor, acısız çığlık atıyorum,

²²² Semih el-Kâsım, *Şahs Gayr Merğûb Fîhi*, Dâr el-Kelime, Beyrut 1986, 123.

²²³ Semih el-Kâsım, *Şahs Gayr Merğûb fîhi*, 105-106.

*Çılgılığım rozetimdir, bedenen ve ruhen hala yerdeyim
Kollarımı uzatıyor ve ıstırabımdan dolayı çılgılık atıyorum.
Ey hayatımın aşkı biz ölelim yahut ölmeyelim,
Vücutum millet, ellerim devlet, ağzım devrim, parmaklarım çiftlikler,
Damarlarım tesisler, alnım fabrikalar, burnum köprüler, ayaklarım caddeler,
kulağım okullar, gözlerim evler,
Ölsem de ölmesem de...”*

1.3.1.19. 'لا أَسْتَأْذِنُ أَحَدًا' Lâ Este'zinu Ehaden (Kimseden İzin Almam)

İlk kez Riyâzu'r-Rîs lil-Kütüb ve'n-Neşr yayınevi tarafından Londra'da 1988 yılında basılmıştır. Bu eseri diğer uzun şiirlerine nazaran destansı bir şiir sayılmaz. Bu kitapta topladığı şiirlerinin bazıları dört kelimeyi geçmez.

"سَتَضِيْقُ نَافِذَتِي / وَيَتَّسِعُ الْجِدَارُ"²²⁴

Pencerelerim daraldı. / Duvarlarım Genişledi.

"Bu koleksiyonundaki şiirlerde şekil, söz dizimi, kelimelere yüklenen manalar ve görevleriyle, şiirsel imgelerin imkânsız başarısıyla ileri bir evre sergilemektedir. Şiirinde Filistin insanı kaybolmadığı gibi açıkça ismi de zikredilmez. Baskın bir şekilde oradadır. Hem vardır hem yoktur. Semih'in davası tek uğraşdır. Bağarmaktan, ağlamaktan, yas tutmaktan, kendi kendine dövünmekten, hakaret etmekten ve mahkûmiyetten kaçınmayı tercih ediyor. Hüznünü gizliyor ve şiir boyunca davayı anlama görevini okuyucuya bırakıyor. Bu sayede her yönü ile güçlü ve sarsıcı duyguların oluşmasına sebep oluyor."²²⁵

"أَقْذِفُ حَجْرِي

فِي وَجْهِ الْكُرَّةِ الْأَرْضِيَّةِ

وَأَعْتَبِي

لِعَوَاصِفِ سَخَطِي فِي لَيْلِ الْبَشْرِيَّةِ

لَا أَسْتَأْذِنُ أَحَدًا!

أَقْضِمُ نَفَّاحَةَ مَوْتِي

وَأَعْتَبِي وَأَعْتَبِي

²²⁴ Semih el-Kâsım, *La Este'zinu Ahaden*, Riyâzu'r-Rîs lil-Kütüb ve'n-Neşr, Londra 1988, 19.

²²⁵ Nebiyye el-Kâsım, 12.

لِلْحُرِّيَّةِ! ²²⁶

“Taşımı fırlatırım

Dünyanın suratına

Şarkımı söylerim.

İnsanlığın gecelerinde kopan öfke fırtınaları için,

Kimseden izin almam!

Ölüm elmamı dişlerim

Şarkımı söylerim, şarkımı söylerim,

Özgürlük için!”

1.3.1.20. ‘سُبْحَةَ السِّجَّاتِ’ Subhatun li’s-Sicillât (Kayıtlı Dualar)

İlk kez Dâru’l-Esvâr yayınevi tarafından Aka’da 1989 yılında yayınlanmıştır. Semih bu eserinde kelimelerin kullanımı ve dağılımıyla şiir üslubunu çeşitlendirirken basit ama doğru kelimeleri kullanmaya gayret etmektedir²²⁷.

Otuz üç parçadan oluşan bu eseri hem klasik vezin ve iki satırın kullanıldığı şiirleri ihtiva ederken hem de kendine has üslubu olan serbest vezin ve nesirden oluşan şiirleri ihtiva etmektedir²²⁸.

Şair eserinde bir gün Filistin devletinin kurulacağını öngörmektedir. Semih 1986 yılında meydana gelen Filistin intifadasıyla, Filistin’in fark edileceğine, Filistinlilerin hesap sorma günlerinin geldiğine ve Filistin topraklarında Filistin devletinin tekrar dirilme zamanının geldiğine inanmaktadır. Bu eseri için birçok eleştirmen tarafından farklı yorumlar yapılmıştır. Yine de bütün eleştirmenler Semih’in şiirinin geliştiği ve ilerlediği konusunda hemfikirdir²²⁹.

²²⁶ Semih el-Kâsım, III, 323.

²²⁷ Halil Alâc, *Efneytü Umrî fî Hidmet el-Kasîde*, (Erişim:10/05/2018)
<http://www.jehat.com/ar/Ghareeb/Pages/Sameeh23-9-2012.aspx>

²²⁸ Nebiyye el-Kâsım, 13.

²²⁹ Nebiyye el-Kâsım, 13.

1.3.1.21. 'أَخَذَةُ الْأَمِيرَةَ يَبُوسُ' Uhzetü'l-Emîrah Yebûs (*Prenses Yabûs'un Büyüsü*)

İlk kez Dâru'n-Nevres tarafından Kudüs'te 1990 yılında yayınlanmıştır.

Şairin şiirlerinde 1990'lı yıllara gelindiğinde Kudüs öne çıkmaya başlar. Şiir koleksiyonuna başlık olarak Kudüs'ün eski isimlerinden birisini vermiştir. Şiiri ismini milattan 3000 yıl önce Filistin topraklarında bulunan Ken'ani Araplarının başkenti olan 'Yebus²³⁰' şehrinden almıştır.

Şiirinde efsanelere ve Tevrat kıssalarına yer vermektedir. Ayrıca şair kimi zaman tılsımlı bir dil kullanırken, kimi zaman mistik bir dil kullanmaktadır. Şiirlerinin belli kısımlarına yerleştirdiği vefkler bulunmaktadır.

"ضَعُ فِي قَلْبِ يَبُوسِ جَمِيعِ الْمَيْلِ

إِلَى مُقْتَبِلِ السَّيْنِ وَمُكْتَمَلِ الْحَاءِ

ضَعُ شَوْكًا فِي مَدْرَجَةِ لَا تَقْضِي بِيَبُوسِ

إِلَى سَيِّدِ عَشَّاقِ يَبُوسِ

مَلِكِ الْجِنِّطَةِ وَالنَّامُوسِ"²³¹

"Yabus'un kalbine bütün arzuları koyun

Sin harfinden Ha harfine kadar.

Yollarına diken koyun Yabus'a ulaşmasın

Yabus'un âşıklarının efendisine

Buğday ve hukuk kralına."

Bu şiirde geçen 'س' harfi 'السر' harfi de 'الحب' kelimesini temsil etmektedir²³².

²³⁰ Muammer Gül, "Kudüs ve Tarih İçinde Aldığı İsimler", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 2001, 307.

²³¹ Semih el-Kâsım, III, 590.

²³² İbrahim Nemr Musa, *Áfak er-Ru'ye eş-Şi'riyye, Dirâsât fî Envâi et-Tenâs fî Şi'r el-Filistîni, Vizâratü's-Sekâfetü'l-Filistîniyyeh, Filistin 2005*, 53.

1.3.1.22. 'الْكَتُبُ السَّبْعَةُ' El-Kütüb es'Seb'a (Yedi Kitap)

İlk kez Dâr el-Cedîd yayınevi tarafından Beyrut'ta 1994 yılında basılmıştır. Bu koleksiyonunda yer alan şiirlerinde Kur'an-ı Kerim ayetlerini semantik olarak değiştirerek kullanması dikkati çekmektedir.

"إِنَّ أكرمَنَا أَمَامَ اللَّهِ أَنْقَانَا

وَأَنْقَانَا أَمَامَ الْبَحْرِ وَالصَّحْرَاءِ سَيِّدَةٌ

تُلُوبُ عَلَى سَرَابِ الْبَيْدِ

إِسْمَاعِيلُ طِفْلٌ لَا يَعِي أَبْوَابُهُ

وَالطَّرْفَاتُ قَاسِيَةٌ

يَصُوغُ مَوْرَخُ جَهْمُ رَوَائِيَهُ

وَيَتَّبِعُهَا بِأَنَّ اللَّهَ أَعْلَمُ

هَاجِرُ إِخْتَرَلْتُ مَخَاوِفَهَا وَبَاتْتُ فِي الْعَرَاءِ

لِلْآخِرِينَ الْبَحْرُ

وَالصَّحْرَاءُ مَنْزِلُنَا

وَبَابٌ وَاحِدٌ يُفْضِي إِلَى بَابِ السَّمَاءِ²³³"

"Allah katında en değerlimiz bizden en çok sakınanımızdır.

Denizin ve çölün önünde bizim sakınanlarımız efendidir.

Çölün serabından mahrum

İsmail bir çocuk anne babasının farkında değil

Yollar zorlu

Yazar romanlarında cehennemi yazıyor

Allah bilir onu takip ediyorlar

Hacer korkularından sıyrıldı ve açık alanda geceledi.

Başkaları için deniz,

²³³ Semih el-Kâsım, *el-Kütüb 'u's-Seb 'u*, Dâr el-Cedîd, Beyrut 1994, 170-171.

Çöl bizim evimiz

Ve göğe açılan kapımız...”

Şair şiirinin başında "إِنَّ أكرمكم عند الله اتقاكم"²³⁴ ayetini semantik yapısını değiştirerek kullanmıştır. Ayet-i kerimede Hacer'in durumu ile ilgili anlatılanla, Filistin'in çektiği sıkıntıları bir birine benzetmiştir. Hacer'in çölde uzun bir süre yalnız kalmasının ardından Allah'ın yardımına mazhar olduğu gibi Filistin'in de diğer milletler arasında yalnız kalmasının akabinde, mutlaka kazanacağına olan umudunu ifade etmiştir²³⁵.

1.3.1.23. 'أَرْضٌ مُرَاوَعَةٌ، حَرِيرٌ كَاسِدٌ، لَا بَأْسَ، La Be's (Aldatılan Yer, Müşterisiz İpek, Sorun Değil)

İlk olarak Menşûrâtü İbdâ' yayınevi tarafından Nâsıra'da 1995 yılında yayımlanmıştır.

'Şehâdetü Vefâtü li Dinâsor el-Ahîr' isimli şiiriyle başlayan eseri birer sayfa veya daha az olan yirmi bir şiirden oluşur. Şiirleri genelde ölüme işaret eden ve karamsarlık ifade eden fiillerle biter. Altı kelimedenden oluşan eserinin başlığı içindeki şiirleri temsil etmektedir. 'Arzun Muravva'atün' ve 'La be's' kelimeleri eserinde bulunan 'Filistin Evvelen' şiirine işaret ederken 'Harirün Kasidin' kelimeleri ise 'İhaletü Devdetün el-Kuzza Ala't-Tekâudi el-Mübekkir' şiirini kast etmektedir²³⁶.

Şairin bu kitabına kapak olarak seçtiği resim bize Mahmut Derviş'in 'Yühbünenî Meyyiten' isimli divanını hatırlatır.

Şiirinde Derviş şöyle bahseder:

"لِمَاذَا كَتَبْتَ الْقَصِيدَةَ بِيَضَاءٍ

وَالْأَرْضُ سَوْدَاءٌ جَدًّا. أَجِبْتُ: لِأَنَّ ثَلَاثِينَ بَحْرًا تَصُبُّ بِقَلْبِي"²³⁷

“Neden beyaz kaside yazdım, yeryüzü gerçekten kapkara.

²³⁴ Hucurat: 49/13

²³⁵ Hasan Bindârî ve Diğerleri, “et-Tenâs fi eş-Şi'r el-Filistinî el-Muâsır”, *Mecelletü Câmîatü'l-Ezher bi Gazze, Silsiletü'l-Ulûm el-İnsaniyye*, 2009, 2, 250.

²³⁶ Usta, *Edeb'ü'l-Mukaveme min Tefâul'i'l-Bidâye ilâ Haybet'i'n-Nihaye*, Müessesetü Filistin li's-Sekâfe, Şam 2008, 163; Usta, *el-Arz Muravva'tiün Harirün Kâsid Lâ Be's*, (Erişim:14/05/2018) http://diwanalarab.com/spip.php?page=article&id_article=14056

²³⁷ Mahmut Derviş, *Hisâru li-Medâih'i'l-Bahr*, Aka 1984, 220.

Cevap verdim: Çünkü otuz deniz kalbime dökülüyor.”

Eleştirmen Adil Usta Semih’in bu kitabıyla ilgili şunları ifade ediyor;

“Şair kitabının kapağını oluştururken bu kıtadan haberi var mıydı bilemeyiz ancak kapakta arka plan tamamen siyah seçilmiş. Yazarın, şiirin, yayınevinin isimleri beyaz punto ile yazılmış. Bununla kapkara olan dünyada; yazar, şiir ve yayınevi aydınlık olarak simgelenmiş. Yine kitabın ikinci sayfasında yer alan şiirinde de arka plan siyah seçilmiş ama harfler beyaz puntolu yazılmış. Burada şairin bunca karanlık ortamlara rağmen umut dolu olduğu ve karamsarlığa düşmediğini anlarız²³⁸.”

Son olarak şair eserini sonlandırırken yol arkadaşı olan Tevfik Zeyyad’a atfen şöyle bitiriyor:

"وَجَنَامًا.. وَمَا مِنْ جَنَامٍ
سَلِّمُوا لِي عَلَى أَسْرَتِي
وَعَلَى إِخْوَتِي
وَعَلَى حَارَتِي
سَلِّمُوا لِي عَلَى ثَوْرَتِي
وَعَلَى رَائِتِي
وَالسَّلَامُ"²³⁹

“Son olarak... Sonsuz kere
Aileme benden selam söyleyin
Ve kardeşlerime,
Ve hücrelerime
Devrimime selam söyleyin.
Ve görüşlerime
Vesselam.”

²³⁸ Usta, a.y.

²³⁹ Semih el-Kâsım, *el-Arz Muravva'tün Harîrûn Kâsid Lâ Be's*, Aka, 54.

1.3.1.24. 'سَأَخْرُجُ مِنْ صُورَتِي ذَاتَ يَوْمٍ' Seahrucü min Sûratî Zâte Yevmin, (O Gün Kalıbımdan Ayrılacağım)

İlk olarak Menşûrâtü'l-Esvâr yayınevi tarafından Aka'da 2000 yılında yayımlanmıştır. Fatiha isimli şiiriyle başlayan eseri elli yedi şiirden oluşur. Eser genel olarak kendisiyle konuşma (monolog) şeklindedir.

"وَرَقًا. سَيِّدِي،

أَشْتَهِي وَرَقًا لِلْكِتَابَةِ

كَيْ أُعِيدَ الْكِتَابَةَ

أَنْ مَوْتِي دُعَابَةٌ...²⁴⁰"

"Yaprak. Efendim,

Kâğıda yazmayı özliyorum.

Tekrar yazmaya başlamayı,

Benim ölümümdür oyun eğlence..."

1.3.1.25. 'الْمُمَسِّلُ وَقَصَائِدُ أُخْرَى' el-Mümessil ve Kasâidu Uhrâ (Aktör ve Diğer Şiirler)

İlk olarak Menşûrâtü'l-Esvâr yayınevi tarafından Aka'da 2000 yılında yayımlanmıştır. 'Hamsûn' isimli şiiri ile başlayan eseri toplamda on bir şiirden oluşmaktadır. Eserinde Lübnan, Şam ve Umman'a ayrı yer verdiği şiirleri vardır. Şiirleri baştan sona ikili şatırdan oluşan klasik usulle yazılmıştır. Arapların bir birine bağlılığını Leyla ile Mecnun örneğiyle açıklamaktadır.

"مَجْنُونُ لَيْلَى وَاحِدٌ بَعْدَآبِهِ / وَأَنَا عَدَابِي أُمَّةٌ لَيْلَاءُ!²⁴¹"

"Leyla'nın Mecnun'u nasıl çektiği sıkıntıda eşitse,

Bende Leyla'nın ümmetinin (çektiği sıkıntıların) hepsini çekiyorum."

²⁴⁰ Semih el-Kâsım, *Seahrucu min Sûratî Zâte Yevmin*, Müessesetü Esvâr, Aka 2000, 5-6.

²⁴¹ Semih el-Kâsım, *el-Mümessil ve Kasâid el-Uhrâ*, Müessesetü Esvâr, Aka 2000, 54.

1.3.1.26. 'مُقَدِّمَةُ ابْنِ مُحَمَّدٍ لِرُؤْيِ نُوسْتَرِاسْمِيحْدَامُوسْ' Mukaddimetu İbn Muhammed Liruâ Nostrasemihdamus, (Nostrasemihdamus'un Rüyalarına İbn Muhammed'in Mükaddimesi)

İlk kez Menşûrâtu İzâat, Matba'atu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2006 yılında yayınlanmıştır.

Semih el-Kâsım'ın dünya milletleri üzerine kurguladığı yüz on bir rüyadan oluşmaktadır. Fransız kâhin ve astrolog Nostradamus'un kehanetlerine benzemektedir. Gelecekteki dünya düzeni, kâinatın sonu, Washington'un şüpheleri, Amerika ve İsrail gibi zorba devletlerin sonlu olduğu gibi, konuları karamsar bir tavır sergilemeksizin şiire dökmetedir.

"رُؤْيَا رُؤْيِ نُوسْتَرِاسْمِيحْدَامُوسْ.

عَلَى مَتَاهَةِ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ

يَنْتَصِرُ اللَّهُ عَلَى الشَّيْطَانِ

وَيَبْعَثُ الْإِنْسَانَ فِي الْإِنْسَانِ

وَيُولِدُ الْإِنْسَانَ لِلْإِنْسَانِ

وَيَفْرَحُ الْإِنْسَانُ بِالْإِنْسَانِ"²⁴²

"NostraSemihdamûs'un rüyalarından birinde.

Zaman ve mekân labirentlerinde

Allah şeytan'a galip gelir

Ve insanı insana gönderir

İnsandan insan doğar

Ve insan insanla sevinir."

²⁴² Semih el-Kâsım, *Mukaddimetu ibn Muhammed Liruâ Nostrasemihdamus*, Menşûrâtu İzâat, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2006, 153.

1.3.1.27. 'بَغْدَادُ وَفَصَائِدُ أُخْرَى' Bağdat ve Kasâidu Uhrâ (*Bağdat ve Diğer Şiirler*)

İlk kez Menşûrâtu İzâât, Matba'atu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2008 yılında yayınlanmıştır.

Uzun şiirlerinin bulunduğu bu kitabındaki kasideleri eski Arap şiiri tarzında yazmış ve aruz vezinlerinden “*basît bahri*” kullanmıştır. Konularını eski Arap şiirlerinde kullanılan konulara benzer konulardan seçmiş ve Bağdat, Cezayir, Şam, Umman, Lübnan, Mısır, Amman, Kayravan gibi bazı Arap ülkelerine ve başkentlerine hasretmiştir.

Bunun yanında Hafız Esed, Yaser Arafat, Ahmet Şevki, İsmail Şemûd gibi şahsiyetler içinde mersiyeler yazmıştır. Bu şiiri eleştirmenler tarafından modern muallaka²⁴³ olarak adlandırılmaktadır²⁴⁴.

"بَايَعْتُ عَيْدَكَ وَاسْتَنْتَيْتُ أَعْيَادِي
مُسْتَسْرِفًا عَدَّ أَبْنَائِي وَأَحْفَادِي
وَكَانَ نَدْرِي دَمِي، فُرْبَانَةٌ سَنَحَتْ
عَلَى مَذَابِحِ آبَائِي وَأَجْدَادِي
وَقُلْتُ لِاسْمِكَ "كُنْ رُؤْيَا" فَصَارَ رُؤْيَى
لِطَارِفِ الْمَجْدِ مَوْصُولًا بِأَثْلَادِي."²⁴⁵

“Senin bayramının benimkilere üstünlüğünü kabul ettim.

Çocuklarımın ve torunlarımın yarınlarını özlemle bekleyerek.

Kanımı adadım, kurban olsun.

Babalarımız ve dedelerimizin yolunda kurban olduğu gibi.

Senin adını ‘bir rüyada görmek istedim’. Rüyalar oldun.

Köklü geçmişine bağlı zaferler peşinde...”

²⁴³ Hayrullah Said, *Muallakatu Semih el-Kâsım el-Muâsıra ‘Bağdat ve Kasâidu Uhrâ’*, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2008.

²⁴⁴ Nebiyye el-Kâsım, 20.

²⁴⁵ Hayrullah Said, *Bağdat Muallakatu Semih el-Kâsım el-Muâsıra*, 14, (Erişim:23/05/2018)
<http://www.thawabitna1.com/culture/General/Genera24.htm>

1.3.1.28. 'كِتَابُ الْقُدْسِ' Kitâbü'l-Kudsi (*Kudüs Kitabı*)

İlk kez Filistin Kültür Bakanlığı tarafından (Isdâru Beytu'ş-Şi'r) Ramallah'ta 2009 yılında yayınlanmıştır.

1984 öncesinde Kudüs ile alakalı yazdığı şiirlerin bir araya getirilmesi ile oluşan kitaptır. Eserinde 'Zenâbik li-Mezheriyyeti Feyruz (1968), el-Müzilletü (1968), Mezâmîr, İzâ Nesiye'l-Kuds (1972), Erâ (1981), Metâ (1983)' şiirleri bulunmaktadır²⁴⁶.

1.3.1.29. 'حِزَامُ الْوَرْدِ النَّاسِفِ' Hizâmu'l-Verd en-Nâsif, (*İmha Eden Güllü Kemer*)

İlk kez Menşûrâtu İzâât, Matba'atu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2009 yılında basılmıştır. Daha sonra Filistin Kültür Bakanlığı (Isdâru Beytu'ş-Şi'r) tarafından da basılmıştır. İçerisinde gazel tarzı, hararetili şiirlerin yer aldığı önemli bir eserdir.

1.3.1.30. 'الْجُدْرَانُ (أوبريت)' el-Cüdrân (Opera), (*Duvarlar*)

İlk kez Menşûrâtu İzâât, Matba'atu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2010 yılında yayınlanmıştır.

1.3.1.31. 'مُخْتَارَاتُ الشَّعْرِيَّةِ- مُنْتَصِبِ الْقَامَةِ أَمْشِي' Muhtârâtu'ş-Şi'riyyeh-Muntasibe'l-Kâmeti Emşi (*Şiir Seçkileri, Başım Dik Yürüyorum*)

İlk kez Menşûrâtu'l-Esvâr tarafından Aka'da 2012 yılında yayınlanmıştır. Lübnanlı ses sanatçısı Marsil Halife tarafından şarkı olarak okunmuştur. Filistinliler için bir marş niteliği taşımaktadır. Şairin 'من مفكرة أيوب' şiirinden bir kısım olan 'أمشي' şiiri dünya genelinde tanınmasında etkili olmuştur.

"مُنْتَصِبِ الْقَامَةِ أَمْشِي- مَرْفُوعِ الْهَامَةِ أَمْشِي

فِي كَفِّي قَصْفَةً زَيْتُونٍ- وَعَلَى كَتْفِي نَعَشِي

وَأَنَا أَمْشِي وَأَنَا أَمْشِي.

قَلْبِي قَمْرٌ أَحْمَرٌ- قَلْبِي بُسْتَانٌ

فِيهِ الْعَوْسَجُ- فِيهِ الرَّيْحَانُ.

²⁴⁶ Gazze ve Serbiyye Semih el-Kâsım 'Ene Müteessif', 5.

شَفَّائِي سَمَاءٍ تُمَطِّرُ نَارًا جِيئًا- حُبًّا أَحْيَانُ.
 فِي كَفِّي قَصْفَةٌ زَيْتُونٍ وَعَلَى كَتْفِي نَعْشِي
 وَأَنَا أَمْشِي وَأَنَا أَمْشِي²⁴⁷

“Başı yukarda omuzları dik yürürüm.

Elimde taze zeytin dalları, omuzumda tabutum.

Ben yürürüm, ben yürürüm.

Kalbim kızıl bir ay, kalbim bir bahçe,

İçinde dikenli çalı, içinde reyhan.

Dudaklarım gökyüzü olmuş, bazen ateş yağdırır, bazen aşk.

Elimde taze zeytin dalları, omuzumda tabutum.

Ben yürürüm, ben yürürüm.”

1.3.2. Şiir Antolojileri (سرديات)

Uzun şiirlerden oluşan şiir seçkilerini ‘سرديات’ (sürüler) olarak isimlendirmiştir. Serbiyyeleri ‘İrem’, ‘İskenderûn fi Rihleti’l-Haric ve Rihletu’ d-Dâhil’, ‘Murâsî Semih el-Kâsım’, ‘İlâhi İlâhi limâzâ Kateletni’ ‘Sâlisü Aksîd Karbon’, ‘Sahrâ’, ‘Hazeletni Sahârâ’ isimli şiirlerden oluşmaktadır.

Arap edebiyatında şiire kazandırdığı bu yeni tarz, Semih’in patentindedir. Uzun destan şiirleri anlamına gelmektedir. Bu şiirler sadece uzun şiirlerden oluşmaz. Karmaşık müzik yapısı, vezinleri ve kullandığı girift dil sebebiyle diğer şiirlerinden ayrılmıştır.

1.3.2.1. “İrem”

İlk kez Nâdi’n-Nahza fi Ümmü’l-Fahm, Matbaatu’l-İttihâd, Hayfa, 1965 yılında yayınlanmıştır.

Serbiyye ismini verdiği uzun şiirinin girişi kısmında bir açıklama yaparak “İrem” hakkında bilgiler verir.

²⁴⁷ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 174-175.

“Şeddad Bin Âd’a atfedilen bir efsanede şöyle anlatılır; Dünya üzerindeki hâkimiyet alanı genişleyince, işinde ehil olan ustaları bir araya toplar ve hayalindeki şehri inşa ettirmek ister. Duvarları misk ve amber ile boyalı, güneş ışığı değdiği zaman yansıma yapmayacak şekilde, altın kaplamalı, gümüş duvarlarla çevrili altın şehir oluşturma isteğini yerine getirirler.

Şehir yüz bin saraydan müteşekkil ortaya çıkar. Şehrin belli başlı yerlerine yakut ve zümrüitten sütunlar dikilir. Şehrin iki yanında mücevherlerle bezenmiş nehirler akmaktadır. Kenarlarında gövdeleri altın kaplamalı, yaprakları ve meyveleri incilerden oluşan, dallarında çeşit çeşit kuşların şarkı söyleyip ötüştüğü ağaçlar bulunmaktadır.

Bu şehrin halkı “إرم” sayılamayacak kadar çok nimetin içindeyken sapkın isteklere ve rezilliklere dalarlar. Allah Teâlâ onlara uyarıcı göndermesine rağmen onlar sapkınlıkları sürdürürler ve O’nu inkâr ederler²⁴⁸.

Ayeti kerimelerde bundan sonrası şöyle anlatılır; “*Bu yüzden Allah onların üzerine azap kamçısı yağdırdı*²⁴⁹.” ve insanlığa bir ibret olarak gösterdi. “*Görmez misin? Rabbin Âd’a ne yaptı? İçi sütunlarla dolu olan İrem’e ki; onun gibi bir şehir inşa edilememişti*²⁵⁰.”

Semih kendi iremini şöyle tarif eder;

“İşte bu şehir adı efsanelere konu olan, Kur’an-ı Kerimde geçen ve hakkında yazarların, şairlerin birçok eser yazdığı ‘İrem’ dir. Ama benim rüyasını kurduğum kaleme aldığım ‘İrem’ ‘Yeni İrem’, ‘İrem el-Fâzıla’ dır. Bütün insanlık onun hayalini kurmakta ve birbirleriyle rekabet etmektedir. Büyük fedakârlıklar gerektiren, felaketlerle dolu uzun ve meşakkatli yolunda kurbanlar verilmesi gerekmektedir. Kendisine güvenilecek tek alternatif olmakla birlikte insanlığın köleliğine ve evrensel mimarisine en güvenilir alternatiftir.”

Eseri “*Neşîd el-İftitâh (9²⁵¹), Neşîd ed-Dehûr (83), Neşîd el-Kuhne (69), Neşîd el-Enbiya (92), Neşîd el-Harb (42), Neşîd el-İnsan el-Cedîd (184) ve Neşîd el-Hitâm (36)*” olmak üzere yedi başlık ve toplamda 515 beyitten oluşmaktadır.

²⁴⁸ Semih el-Kâsım, *el-A’mal el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, IV, 9.

²⁴⁹ Fecr: 89/13

²⁵⁰ Fecr: 89/6-8

²⁵¹ Satır sayısını ifade etmektedir.

Ayrıca *Neşîd el-İnsan el-Cedîd* başlığındaki beyitlerinde Paul Robeson²⁵², Fidel Kastro²⁵³, ya, Jean-Paul Sartre²⁵⁴, ye, Necip Mahfuz²⁵⁵, a, Kristof Kolomp²⁵⁶, a, Vietnam Ulusal Kurtuluş Cephesine²⁵⁷, Uri Davis'e²⁵⁸, Ustalara, Muhammet Mehdi el-Cevâhîrî²⁵⁹, ye seslenerek onlara hitaben beyitlerini dile getirmektedir. Şiir genel itibarıyla diyaloglardan oluşur.

Neşîd el-İftitah başlığında insanlık ile şairin karşılıklı konuşması vardır.

البشرية: إرماً.. تُريدُ الأَقَالَةُ؟! ”

الشاعر: إرماً.. عَلَى أَرْضِ جَدِيدَةٍ

إرماً.. سَعِيدَةٌ

إرماً.. وَلَكِنْ فَاضِلَةٌ!

البشرية: مَاذَا لَدَيْكَ؟! ”

الشاعر: لَدَيَّ عَنْ إِرَمٍ قَصِيدَةٍ!

البشرية: فَلْتَسْكُنُوا...

فَلْتَسْكُنُوا...

”وَلْيُلِقْ شَاعِرُنَا نَشِيدَهُ!!“²⁶⁰

“İnsanlık: İrem.. Oraya yolculuk var mı?

Şair: İrem.. Yeni bir yerdir.

²⁵² Amerikalı köle kökenli bir ailenin çocuğudur. Yazar, ses sanatçısı ve sivil halklar savunucusudur. 1898-1976 arası yaşamıştır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Paul-Robeson>)

²⁵³ Tam ismi Fidel Alejandro Castro Ruz, Kübalı Marksist-Leninist devrimci ve Küba Devrimi'nin önderidir. Yaşamı boyunca ve öldükten sonra diktatör olarak anılmıştır. (Bkz. Erişim: 02/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/fidel-castro>)

²⁵⁴ Tam ismi Jean-Paul Charles Aymard Sartre, ünlü Fransız yazar ve düşünür. 1905-1980 yılları arasında yaşamıştır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/jean-paul-sartre>)

²⁵⁵ 1988 yılında Nobel ödülü kazanan Mısır'lı ilk ve tek Müslüman Arap yazardır. 1911-2006 yılları arasında yaşamıştır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.biography.com/people/naguib-mahfouz-9395429>)

²⁵⁶ İtalyan Cenovalı gezgin, Kaşif, sömürgecidir. 1446-1506 yılları arasında yaşamıştır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/kristof-kolomb>)

²⁵⁷ Kuruluş tarihi 19 Aralık 1960 olup merkezi Güney Vietnam'dadır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Viet-Cong>)

²⁵⁸ Fetih Hareketine bağlı olup Filistinli insan hakları savunucusudur. Ramallah'ta yaşayan 1943 Kudüs doğumlu Profesör Filistinli bir bayanla evliliği sonrasında Müslüman olduğunu duyurmuştur. Halen Kudüs Üniversitesinde çalışmaktadır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 http://uridavis-official-website.info/bio_and_cv.htm)

²⁵⁹ 1903 Necef Doğumlu Irak'lı yazar yeni klasik Irak okulunun önderidir. 1997'de Şam'da hayatını kaybetmiştir. (Bkz. Erişim: 02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Muhammad-Mahdi-al-Jawahiri>)

²⁶⁰ Semih el-Kâsım, IV, 11.

İrem.. Mutluluk

İrem.. Ama Erdemlidir!

İnsanlık: *Ne hazırladın?*

Şair: *Yanımda İrem'e dair bir şiirim var!*

İnsanlık: *Susun...*

Susun...

Şairimiz bize şiirini okuyacak!"

1.3.2.2. 'إِسْكَندَرُونُ فِي رِحْلَةِ الْخَارِجِ وَرِحْلَةِ الدَّاخِلِ' İskenderûn fi Rihleti'l-Haric ve Rihletü'd-Dâhil (Yurtdışı ve Yurtiçi Seyahatlerinde İskenderun)

İlk kez Matbaatu'l-Hakîm tarafından Nasıra'da 1970 yılında yayınlanmıştır. Karısı ile birlikte gittiği seyahatini anlatmaktadır. Bu şiiri 'Rihletü'l Hâric ve Rihletü'd-Dâhil' ile 'Rihletü's-Serâdib el-Vahşiyye' isminde iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk 229 satır ikincisi 183 satırdan oluşan bölümlerde kendi içinde yedişer bölüme ayrılmıştır. İrem'in aksine bu şiirinde bölümlere başlık koyulmamış, yerine rakamla numaralandırma yapılmıştır.

"مُتَلِّمًا بِالرِّيحِ،

مُتَلِّمًا بِخَارِطِي الرَّحْبِيَّةِ!

أَلْقَى التَّحِيَّةَ،

كَاطْمًا جَرَحِي وَحَفْدَ الْغَنَعْرِيَّةِ

وَأَقُولُ فِي تَقَّةِ لِكُلِّ الْأَصْدِقَاءِ

وَأَقُولُ فِي تَقَّةِ لَوَالِدِي الْحَزِينَةِ

حَلُّوا الْمَخَارِمَ وَالْبُبُكَاءِ

لِطُقُوسِ عَوْدَتِي الْقَرِيْبَةِ

مُتَلِّمًا بِالرِّيحِ،

مُتَّنَفًّا بِخَارِطِي الرَّحِيْبَةِ! ²⁶¹

“Rüzgâra karşı,

Geniş coğrafyaya bakarken,

Selam verdi,

Kangren olan kininin ve yarasının acısını yutarak,

Bütün arkadaşlarıma, inanarak söylüyorum,

Bana üzülen anneme, inanarak söylüyorum,

Ağlamayı da mendili de bırakın,

Kutlamak için yakın dönüşümü,

Rüzgâra karşı,

Geniş coğrafyaya bakarken...”

1.3.2.3. ‘مُرَائِي سَمِيحِ الْقَاسِمِ’ Murâsî Semih el-Kâsım (Semih el-Kâsım’ın Mersiyeleri)

İlk kez Dâru’l-Âdâb yayınevi tarafından Beyrut’ta 1973 yılında yayınlanmıştır.

Şair bu eserinde “بلادي” kelimesinin harfleriyle bölüm başlıklarını oluşturur. Bunun dışında “fi Resâi Tufûletî, fi Resâi’t-Tarîk, fi Resâi Nefsihî, fi Resâi Cündi’l-Mechûl, fi Resâi’llezîne lem Yemûtû” ismini verdiği bölümleri de ilave etmiştir. Toplamda 397 mısradan oluşmaktadır. Mısraların aralarında Kur’an-ı Kerimden ayetler ve düzyazılarda bulunmaktadır. Yine “fi Resâi Tufûletî” şiirinde İngilizce ve İbranice ifadelerden oluşan şarkı sözleri vardır.

“قَالُوا أَمْنَا مِنْ شِدَّةِ حُبِّكَ

وَكَفَّرْنَا مِنْ شِدَّةِ حُبِّكَ” ²⁶²

“Dediler ki sana olan sevgimizin şiddetinden iman ettik,

Ve sana olan sevgimizin şiddetinden inkâr ettik.”

²⁶¹ Semih el-Kâsım, IV, 48.

²⁶² Semih el-Kâsım, IV, 89.

"قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَخْيَبْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ؟"²⁶³

"Şöyle derler: "Ey Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa da dirilttin. Günahlarımızı kabulleniyoruz. Şimdi (bu ateşten) bir çıkış yolu var mı?"

"حُزْنَا حَزْنًا، وَبُكَاءَ يَا أَبِي بَكَيْتُ

وَلَمْ تَزَلْ مَنَازِلِي الْمَهْجُورَةَ

مَعَايِرًا وَحَشِيَّةً"²⁶⁴

"Bir hüznle hüznlendim, babacığım bir ağlamakla ağladım,

Terk ettiğimiz evimiz

Vahşi bir mağara olmuş."

1.3.2.4. 'إِلَهِي إِلَهِي لِمَاذَا قَتَلْتَنِي؟' **İlâhi İlâhi limâzâ Kateletnî (Beni Niçin Öldürdün Tanrım?)**

İlk kez Matba'atu'l-İttihâd tarafından Hayfa'da 1974 yılında basılmıştır.

Yaklaşık dokuz yüz satırdan oluşan şiirinde "İlâhi limâzâ kateletnî? , İlâhi limâzâ Teraktenî?, İlâhi limâzâ Gayyebenî?, İlâhi limâzâ Tehalleyte annî?, İlâhi limâzâ zenhateni?, İlâhi limâzâ Nebezetnî?, İlâhi limâzâ Şebakatnî?, İlâhi limâzâ Hâceratnî?" gibi nidalar ile seslenir. Şiirinde cahiliye şiirinden alıntılar, tarihsel olaylardan nesir olarak alınmış kesitler, Arapçaya tercüme edilmiş eserden alıntılar ve Kur'an-Kerimden ayetler mevcuttur. Bu eserini baştan sona bölüm oluşturmaksızın yazmıştır. Şiirinde kullandığı isyan ve şirk cümleleri sebebiyle birçok eleştirilere maruz kalmıştır.

1.3.2.5. 'ثَالِثُ أَكْسِيدِ الْكَرْبُونِ' **Sâlisü Aksîd Karbon, (Karbon üç oksit)**

İlk kez Menşûrâtu Arabesk yayınevi tarafından Hayfa'da 1976 yılında yayımlanmıştır. Şair eserinin başında şiirine koyduğu başlığın manasına dair açıklama yapar. Ayrıca eserindeki ilk şiiri; mensur şiir olarak kaleme almıştır.

'Kimya, fizik ve bütün bilim kurgu alanlarına müracaat etseniz size 'Sâlisü Aksîd el-Karbon'u anlatmaktan aciz kalır. Bu görevi ben üstlendim ve siz bu maddeyi anlatacağım.

²⁶³ Mü'min: 40/11

²⁶⁴ Semih el-Kâsım, IV, 98.

Bilim adamlarına göre bizler nefes aldığımız zaman karbon dioksit salınımı yaparız. Bu kişiler görüşlerini laboratuvar sonuçlarına dayandırarak söylemekteler. Ancak benim en büyük laboratuvarda yaptığım kendi çalışmamın sonucuna göre yeni bir sonuç elde ettim. Nefes alıp verdiğimiz zaman açığa çıkan madde karbondioksitten daha karmaşık bir maddedir. Bu madde ruh halleri olarak bildiğimiz psikolojik unsurları da kapsamaktadır.

Bizler ömür boyunca gün içerisinde soluk alıp verirken binlerce kez içimize çektiğimiz ruh hallerini bilmezsek insanlığımıza açık bir şekilde zulmetmiş oluruz. Hele ki Siyonist genç imparatorluk boyunduruğundayken.

Ruhun maddesi üzüntüden, sevinçten, görüntüden, endişeden, yardımdan, yenilgiden vb.lerinden oluşur. Bunlar maddi olarak bedenimize etki ederler. İşte biz bütün bunları hayatımız boyunca her gün binlerce kez teneffüs ederiz.

Böylece nefes alıp verirken sadece "ثاني أكسيد كربون" (karbondioksit) solunumu yapmadığımızı bunun yanında hayatımız boyunca günde binlerce kez teneffüs ettiğimiz madde "ثالث أكسيد" "تالث أكسيد (Karbon üç oksit) dur"²⁶⁵.

‘Siretü Beritâfur²⁶⁶, Siretü Benyun²⁶⁷, Siretü Câlut²⁶⁸’ olmak üzere üç bölüm ve 614 satırdan oluşmaktadır. Tevrat kıssaları yer almaktadır.

"سَجَلُ يَا قَرْنَ الْعِشْرِينَ * عَمَارُكَ فِلِسْطِينَ

عَلِّي جَرَى وَعَلِّي صَارَ * بَيْنَ الْعَسْكَرِ وَالتَّوَارِ

طَلَعَتْ كِلَابُ الْأَثَرِ * مِنْ عَا قَبْلَ الْعَصْرِ

عَلَى يَزْكَاءَ وَالْمَكْرَ * وَالرَّامَةَ وَشَعْبِ وَالْمَعَارِ

وَرُؤُودُ الشَّبَابِ السَّمْرِ * بِنَادِقُ، وَعُيُونُ جَمْرُ

وَالْبِيَارِقُ بِيضٌ وَجَضْرُ * وَسُودٌ وَحُمْرٌ وَنُورٌ وَنَارُ"²⁶⁹

“Filistin savaşlarını kaydet ey 20.yy

Hayatım ordu ile devrimciler arasında geçti.

İkindiden önce köpeklerin etkisi Aka'dan ortaya çıktı,

Rama'ya, halka ve mağaraya, Yarka ve Meker üzerine,

Kara yağız, kömür gözlü delikanlıların ellerinde tüfekler,

Bayrakların rengi beyaz ve yeşil, siyah ve kıvı, nur ve ateş.”

²⁶⁵ Semih el-Kâsım, IV, 167.

²⁶⁶ Semih el-Kâsım, IV, 168.

²⁶⁷ Semih el-Kâsım, IV, 181.

²⁶⁸ Semih el-Kâsım, IV, 191.

²⁶⁹ Semih el-Kâsım, IV, 172.

1.3.2.6. 'الصَّحْرَاءُ' es-Sahrâ (Çöl)

İlk kez Menşûrâtü'l-Esvâr tarafından Aka'da 1984 yılında yayınlanmıştır. Bu şiirinde şairin bilindik üslubu dikkat çekmektedir.

Sürgün yaşayan Arapların, aslında çöllerdeki köklerinin derinde olduğunu ve bir gün vatanlarına geri döneceklerini açıkça ilan eder. Semih el-Kâsım'ın şiirinde 'çöl' eleştirmen Naim Arayîdi'nin deyimiyile;

“Çöl; ne şiirde bir arka plan ne de edebi bir istiaredir. Bilakis Semih'in ideolojik yapısının omurgası ve ana sembolüdür. Gerek şekil gerekse içerik bakımından bir mektup, bir fikir, bir şiir, bir dil, bir resim olmakla beraber geçmişin, şimdinin ve geleceğin anlatıldığı Arapların yaşamına dair ortak noktaları ifade etmektedir.”²⁷⁰

Şair bu şiirini bölümlere veya başlıklara ayırmamıştır. Yaklaşık 1380 mısradan oluşmaktadır. Şair eserini görünmez kahraman Ebu Zerr el-Gifâri'nin huzurunda, yabancılarla tanışması hatırasına, büyük kardeşi Ahmet bin Bala'ya atfeder.

"صَحْرَاءُ"

هَذِي رِسَالَتُنَا الثَّانِيَّةُ

وَهَذَا رَسُولٌ جَدِيدٌ

يُحَطِّمُ أَسْنَانَكُمْ الْعَاتِيَّةَ

وَهَذَا بِلَالٌ جَدِيدٌ

يُؤَدِّنُ مِنْ قِمَّةِ الْهَآوِيَّةِ

وَهَذَا كِتَابُكَ

قَوْمِي نُحَارِبُ...!

وَهَذَا كِتَابُكَ

صَحْرَاءُ صَحْرَاءُ

صَحْرًا !!!!!!!²⁷¹

"Çöl

²⁷⁰ Nuaym Arayidi, *Mesiratu'l-İbdâ' Dirasetu'n-Nakdiyye ve Tahliliyye fi'l-Edebi el-Filistini el-Muasır*, Matbaatu Dar el-Meşrik li't-Tercüme ve'-Tıbaa ve'n-Neşr, Beyrut 1988, 57-58.

²⁷¹ Semih el-Kâsım, *Sahrâ*, Aka 1984, 109; Semih el-Kâsım, IV, 287.

Bizim ikinci elçimiz

Bu yeni bir elçidir,

Güçlü putlarını yıkan.

Yeni bir Bilal,

Uçurumun başından ezan okuyan.

Bu senin kitabındır,

Kavmimle savaştığımız.

Bu senin kitabındır.

Çöl, çöl, çöllll...!"

1.3.2.7. 'خَدَلْتَنِي الصَّحَارَى' Hazeletnî es-Sahârâ, (*Sahâra Beni Engelledi*)

İlk olarak Matba'atü Venüs tarafından Nasıra'da 1998 yılında yayınlanmıştır. Arap dünyasında meydana gelen olaylar sonrasında oluşan hayal kırıklıklarını, şairin duygusal olarak zirve denilebilecek seviyede aktardığı eseridir.

Şiir boyunca şair Sahârâ'yı yanında tutar. Ona şarkılar söyler. Ona arkadaşlık eder yardım elini uzatır ancak Sahârâ bir kez olsun ona elini vermez. Ve onu yüz üstü bırakır.

Semih önceki şiirlerinden 'er-Racül el-Ahîr' isimli şiirinde Hamlet'in yolunun takip ettiğini kendisi bildirir. Şiirlerinde gerek şöhret, gerekse kullandığı tabirler yönüyle onu örnek aldığını söyler. Kendisini Hamlet'in kardeşi olarak niteler ve şiirinde açıkça kendisine 'Hamlet el-Arabî' lakabını verir²⁷².

"هَامَلْتُ الْعَرَبِيَّ أَنَا"

وَالْفَسَادُ نَسَرَ مَمْلَكَتِي

هَامَلْتُ الْعَرَبِيَّ أَنَا

تِلْكَ جُمْجُمَتِي

فِي أَكْفَتِ الْعِبَادِ

²⁷² Hasan ed-Dîk, "Ramziyyetü Kınâ' fi Serbiyyeti Semih el-Kâsım", *Mecelletü Câmîatü Ezher bi Gazze*, 2011, 12, 814.

وَعَلَى كُلِّ فَمٍ
 غَيْمَةٌ مِنْ حَلِيبٍ وَدَمٍ
 فِي سُؤَالٍ مُعَادٍ
 هَامَلْتُ الْعَرَبِيَّ أَنَا
 غَائِبٌ فِي حُضُورِي هُنَا
 حَاضِرٌ فِي غِيَابِي هُنَا
 وَجْهٌ أَوْفِيلِيَا جَنَّتِي
 قَلْبُهَا مِحْنَتِي
 هَامَلْتُ الْعَرَبِيَّ أَنَا
 خَدَعْتَنِي ثُلُوجُ الشِّمَالِ
 وَجِهَاتُ الرَّمَالِ
 أَيْنَ أَوْفِيلِيَا
 أَيْنَ أَوْفِيلِيَا!
 أَيْنَ أَوْفِيلِيَا؟
 خَدَّلْتَنِي الصَّخَارَى²⁷³

*“Arab’ın Hamlet’i benim,
 Bozukluk memleketimi de bozdu,
 Arab’ın Hamlet’i benim,
 O benim kafa yapım,
 Kölelerin sırtında,
 Bütün ağızlarda,
 Süt ve kan bulutu,
 Aleyhte bir sorguda,
 Arab’ın Hamlet’i benim,*

²⁷³ Semih el-Kâsım, *Hazeletnî es-Sahârâ*, Matbaatu Venüs, Nasıra 1998, 52.

*Burada, ben varken olmayan,
 Burada, ben yokken var olan,
 Ofilya²⁷⁴'nın yüzü cennetim,
 Gönlü benim çilem,
 Arab'ın Hamlet'i benim,
 Kuzeyin soğukluğu beni aldattı,
 Kumdan yönleriyle,
 Nerede Ofilya,
 Nerede Ofilya,
 Nerede Ofilya?
 Sahâra beni yalnız bıraktı.”*

1.3.2.8. 'كَلِمَةُ الْفَقِيدِ فِي مَهْرَجَانِ تَأْيِينِهِ' Kelimâtu'l-Fakîd fi Mehrecâni Te'bînihî (Ölen Kişinin Cenaze Törenindeki Sözleri)

İlk kez Menşûrâtü'l-Esvâr yayınevi tarafından Aka'da 2000 yılında yayınlanmıştır. Uzunca şiiri yaklaşık altmış sayfadır. Cenazesi teşyi edilirken, tabutunda ve teşyi alanında şiirinden beyitler yer almıştır.

Semih bu şiirinde maskeleme tekniğini kullanır. Başlıkta geçen 'مَهْرَجَانِ' kelimesiyle aslında Filistin topraklarının bölüşüldüğü, *Oslo, Madrid, Washington, Şerm eş-Şeyh, Wye River* gibi anlaşmaların yapıldığı toplantıları kasteder. Bu toplantılarda alınan kararların Filistin halkını yaşayan ölüye çevirdiğini ve toplantıya katılanlarında bu halkı teşyiini simgeler²⁷⁵.

Örneğin 'عين الصواب' isimli şiirinde Filistinli halkın topraklarının nasıl işgal edildiğini şöyle dile getirir:

"فِي الْكُونِ مُتَسِعٌ لِكُلِّ النَّاسِ"

²⁷⁴ Semih Filistin'i Hamlet'in sevgilisine benzetiyor.

²⁷⁵ İhsan ed-Dik, "Kelimât'u'l-Fakîd fi Mehrecâni Te'bînihî", *Mecelletü Camiat Ezher bi Gazze*, Silsiletü Ulûm el-İnsâniyye, 2011, 12, 818.

هَلْ فِي النَّاسِ مُتَسِعٌ لِبَعْضِ الْكُونِ؟"

"Kâinat herkese yetecek kadar geniştir.

Ya insanlar bazı kâinatları içine alacak kadar geniş mi?"

1.3.2.9. 'مَلِكُ أَتْلَانْتِسْ' Melikü Atlantis, (*Atlantis Kralı*)

İlk kez Dâr Sekâfât el-Manâma yayınevi tarafından Bahreyn'de 2003 yılında yayımlanmıştır. Eserinde kullandığı rumuz ve simgeler okuyucuyu sanattan koparmadan metindeki olaylara yaklaştırırken, yine okuyucuyu metne yabancılaştırmadan olaylardan uzaklaştırmaktadır. Şiirinde ele aldığı konular genelde içinde yaşadığı Filistin toprakları, Filistin'de yaşayan Araplardır²⁷⁶.

"أَكْثِنُ!

وَتَبْدَأُ النُّرُوقَةَ. صَلَیَّةُ أُخْرَى. وَعَرْضُ هَائِلٌ.

یَوْمُ النُّشُورِ. وَمَوْقِفُ الْحَشْرِ الْكَبِيرِ

مَهْدٌ. وَلَحْدٌ. وَالْمَدَى الْأَرْضِي بَيْنَهُمَا سَرِيرٌ.

یَوْمُ الْقِيَامَةِ. إِنَّهُ یَوْمُ الْقِيَامَةِ.

لَا یُرِيدُ الطُّفْلُ أَزْهَارًا عَلَى الْقَبْرِ الطَّرِیِّ. وَلَا تُرِيدُ الرِّیْحُ مِرْوَحَةً.

وَلَا تَهْبُ الْبِدَايَةُ حُلْمَهَا. عَنْ طِيبِ خَاطِرِهَا. لَمَّا سَاءَ الْمَصِيرُ.²⁷⁷"

"Sahne!

Prova başlar. Başka bir yayılım ateşi daha. Korkunç bir yer.

Diriliş Günü. Büyük haşır yeri.

Beşik. Mezar. Her yer yatak.

Kıyamet günü. O kesin kıyamet.

Çocuk taze mezarının üstüne çiçek istemiyor. Rüzgar yelpaze istemiyor.

Rüyalarında yeller esmiyor. Temiz zihnine, Kader istediğinde."

²⁷⁶ Abdülkerim Hasan, "eş-Şi'r fi Zaman el-Mihne, Mukaddime Divan Semih el-Kâsım Meliku Atlantis", *Isdâru Mecelle es-Sekâfât*, Bahreyn 2003.

²⁷⁷ Semih el-Kâsım, "Melikü Atlantis", *Mecelletü Sekâfât Fasliyye*, Bahreyn 2002, 2, 77.

1.3.2.10. 'عَجَائِبُ قَانَا الْجَدِيدَةُ' Acâibu Gânâ el-Cedîde (Yeni Kana'nın Harikaları)

İlk kez Menşûrâtü İzâât, Matbaatu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2006 yılında basılmıştır. Yetmiş iki sayfalık bu eserini tek parça olarak kaleme almıştır.

Şiirini 2006 yılında patlak veren İsrail-Lübnan savaşı üzerine Lübnan'daki direniş katkıda bulunmak için yazmıştır. Şair şiirinde dini motiflere de yer vermiştir. Örnekte: 'البِسْمَلَةُ' kelimesi ile 'Bismillahirrahmanirrahim'i kastetmiştir. 'الْحَوْفَلَةُ' kelimesi ile de 'La havle ve lâ kuvvete illâ billâhilaliyyil Azîm' i kastetmiştir²⁷⁸.

"لَا شَيْءَ فِيهَا سِوَى الْبِسْمَلَةِ

وَمَا فِي يَدَيْهَا سِوَى الْحَوْفَلَةِ"²⁷⁹

"Besmelenin dengi bir şey yoktur.

Elinden 'La Havle' den başka bir şey de gelmez."

1.3.2.11. 'أَنَا مُتَأَسِّفٌ', Ene Müteessif, (Üzgünüm)

İlk kez Menşûrâtü İzâât Matbaatu'l-Hakîm tarafından Nâsıra'da 2009 yılında basılmıştır. Şair bu eserini İsrail'in 2008 yılında Gazze topraklarını Yahudileştirmek gayesiyle saldırması üzerine bir savunma olarak kaleme almıştır. Semih şiirinde insanlığını, gözyaşlarını, kararlılığını ve hakkını savunmaktadır. Şiir uzun olması hasebiyle destanı andırmaktadır. Manada ve musikisindeki iniş çıkışları ustaca kullanarak okuyucu üzerinde duygusal etkileşimi sağlamaktadır²⁸⁰.

Yahudilerin kendilerini seçilmiş ırk olarak görmelerini şu dizelerle eleştirir:

"تَقُولُ لَنَا اخْتَارَكَ اللهُ أَنْتَ. هُدَى لِلْبَرَايَا

وَنُورًا عَلَى الْعَالَمِ الْمَعْتَمِ الْمُبْتَنِّسِ

وَكَفَّارَةً لِلْخَطَايَا

وَنُقُوسِمْ أَنْتَكَ (أَيُّزُ أَلْسُنِ)"²⁸¹

²⁷⁸ Vüheybe Fügali, *el-İnzıyah fi Şi'r Semih el-Kâsım Kasâid Acâibu Ganâ Cedide Enmûzecen*, Câmîatü Akli Mohand Oulhadj, Cezayir 2012, 72.

²⁷⁹ Semih el-Kâsım, *Acâibu Ganâ Cedide*, Menşûrâtü İzâât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2006, 9.

²⁸⁰ Nebiyye el-Kâsım, 21.

²⁸¹ Semih el-Kâsım, *Ene Müteessif*, Menşûrâtü İzâât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2009, 20.

“Bize diyor ki; Allah seni seçti. Halka yol gösterici olarak.

Üzülen karanlıklar içinde olan dünyaya bir ışık olarak.

Hatalara kefaret olarak

Sana yemin ederiz ki: Sen Uber Ales²⁸²'sin.”

1.3.2.12. 'هُوَاجِسُ لِيَطْفُوسِ الْأَخْفَادِ' Hevâcis li Tukûsi'l-Ahfâd (Torunların Geleceği İçin Endişeler)

İlk kez Menşûrâtü'l-Müessese'l-Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr yayınevi tarafından Beyrut'ta 2012 yılında yayınlanmıştır. Daha sonra Menşûrâtü Külli Şey'in tarafından 2012 yılında Hayfa'da da yayınlanan eseri irili ufaklı şiirler halinde birçok dergi ve gazetede yayınlanmıştır.

Yaklaşık doksan sayfa olan eserin kırk iki sayfadan oluşan birinci bölümü ayrı bir eser sayılabilecek uzun bir şiirle başlar. Farklı konular ele alınmış olsa da Semih şiirdeki ustalığı sayesinde okuyucuya olayın sıcaklığını hissettirmektedir. İkinci bölümünde ise Semih'in eserlerinden bazı seçki şiirler yer alır. Bununla birlikte şiirinde dünyanın daha yaşanılabilir bir yer olması, gelecek nesillerin yaşanmış acıları tekrar yaşamaması için ihtiyarlık ve hastalığın zorlukları ile ümitlerinden ve isteklerinden bahseder.

Örneğin torunları için endişesini şu dizelerle dile getirir:

"بِرَاءَةٌ أَحْفَادِنَا نُفْطَةُ الصَّغْفِ فِينَا

نَخَافُ عَلَيْهِمْ مِنَ الْخَوْفِ وَالْفَقْرِ وَالْجُوعِ

نَخْشَى خَفَايَا الزَّوَايَا وَمُنْعَطَفَاتِ الشُّوَارِعِ

نَحْنُ نَخَافُ عَلَى طُهُرِ أَحْفَادِنَا

مِنْ دُخَانِ الْمَصْنَعِ

مِنْ مَافِيَاتِ السَّرَادِيبِ وَالْإِفْئِيَّةِ

نَخَافُ لِحْتِبَاسِ الْحَرَارَةِ

نَخْشَى انْقِلَابَ الْمُنَاخِ عَلَيْهِمْ

²⁸² Nazi Almanya'sında Almanların üstünlük taslamak için söyledikleri söz. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=uber%20alles>)

وَتَقَاتِلْنَا الْبَيْئَةَ²⁸³

“En büyük zaafımız torunlarımızın kurtuluşudur.

Onlar için korkudan, fakirlikten, açlıktan korkuyoruz.

Sokak köşelerinden ve köşelerin iç yüzünden korkuyoruz.

Torunlarımıza bulaşmış olmasından korkuyoruz.

Fabrikaların dumanlarının,

Yeraltı örgütleri ve mafyaların,

Küresel ısınmadan korkuyoruz.

İklim değişikliğinden korkuyoruz.

Ve çevre bizi öldürüyor.”

1.3.3. Tiyatroları

1.3.3.1. ‘فَرْقَاشْ’ Karkaş (*Kargaşa*)

İlk kez 1970 yılında el-Mektebetu’ş-Şa’biyye tarafından Nâsıra’da, daha sonrada Dâr el-İttihat et-Teâvûniyye tarafından Hayfa’da basılmıştır.

Şiir tarzında yazılmış bir tiyatro eseridir. Necip Mahfuz ödülüne layık görülen eser ismini Türkçe bir isim olan ‘Karkuş’tan almaktadır. Karkuş adaletsizliğin, adaletin karşısında olanların ve zulmün simgesidir. Tarihte Karkuş 1201’de Kahire’de ölen Selahaddin’in vezirlerinden birisidir. Tehlikeli bir isim olarak bilinmektedir. Halk arasında bilinen Karkuş ile tarihteki farklılık göstermektedir. Halk arasında bilinen Karkuş; baskılara, zulümlere ve çeşitli işlerde zorla çalıştırmalara canlı bir örnek olarak görülmektedir. Semih’in de isim olarak seçtiği bu şahsiyettir. Semih eserini ‘Karkuş’ olarak değil de ‘Karkaş’ olarak isimlendirmiştir. Tiyatrosunda zulüm içinde olan halkı mizah ve alaycı bir tavırla resmetmiştir.

Bir sahnesinde diktatör olan kişi halkından ağlayan bir kadının neden ağladığını öğrenmek ister. Ve şöyle seslenir:

²⁸³ Semih el-Kâsım, “Hevâcis li Tukûsi’l-Ahfâd”, *Mecelletü Nizva*, 2011, 66, 113.

"مِنْ أَيْنَ تَعَلَّمْتَ الْحُرْنَ

يَا بِنْتَ الْخَائِنِ وَالْبُلْهَاءِ؟

وَمَتَى أَصْبَحَ فِي هَدْيِ الدَّوْلَةِ

يَفْعَلُ مَا طَابَ لَهُ.. مَنْ شَاءَ؟"

"Nereden öğrendin üzölmeyi

Ey hainin kızı, Aptal?

Bu devlet ne zamandan beri yapar oldu

Hak ettiği şeyi... Dileyene?"

Yardımcılarından birine döner ve şöyle der:

"مِنْ هَدْيِ اللَّحْظَةِ فِي هَذَا الْيَوْمِ

عَيْنُكَ أَنْتَ وَزِيرًا لِلْحُرْنَ

فَاخْرُجِي بِاسْمِ الشَّعْبِ!"

"Bugünden itibaren

Seni üzüntü veziri tayin ettim

Bundan sonra halkın adına da üzöl!"

Daha sonra Diktatör olan kişi üzüntüyle suçlanan kadın hakkında tuhaf bir karar verir. Ve hükümleri sıralar:

"تَقْفِينِ عَلَي سَاقِي وَاحِدَةٍ

سِتَّةَ أَيَّامٍ

وَقُبَيْلَ الْيَوْمِ السَّادِسِ, تَلْدِينِ

سَبْعَةَ أَوْلَادٍ

سَابِعُهُمْ يُؤْخَذُ لِلْخِدْمَةِ فِي الْجُنْدِيَّةِ

وَالسَّنَةِ.. أَيْضًا لِلْخِدْمَةِ فِي الْجُنْدِيَّةِ!284"

"Altı gün boyunca tek ayaküstünde dur

²⁸⁴ Semih el-Kâsım, *Kargâş*, Dâr'u'l-İttihâd'u't-Teavûniyye, Hayfa, El-Mektebetu's-Şa'biyye, Nâsıra 1970, 65-66.

Altıncı gün olmadan yedi çocuk doğur.

Yedinci çocuk askerlik hizmeti için alı konulacak.

Kalan altısı da aynı şekilde askerlik hizmeti için alı konulacak.”

1.3.3.2. 'المُعْتَصِبَةُ وَمَسْرَحِيَّاتُ أُخْرَى' el-Mu'tasab ve Mesrahiyyât Uhrâ (*Gaspçılar ve Diğer Tiyatrolar*)

İlk kez Dâru'l-Kâtib yayınevi tarafından Kudüs'te 1978 yılında basılmıştır. İçinde bulunan diğer tiyatrolar farklı gazete ve dergilerde yayınlanmıştır.

'المُعْتَصِب' Nesir tarzında yazdığı tiyatro eserlerinden birisidir. '*Harbu Huzeyrân*' denilen savaştan sonra yazmıştır. Modern Filistin tiyatrosunun ilk eserlerindedir. Alıntılar yaparak, semboller kullanarak, maskeleyerek, modern tiyatro üslubunu ustaca kullanmıştır. Genel olarak İsrail karşısında Araçların düştüğü durumu ve acıları dramatize ederek ele alır²⁸⁵.

Eserin içinde "هكذا استولى هنري علي المطعم الذي كان يريده رضوان و شلومو" *Hâkezâ İstevlâ Henri Ale'l-Mad'am Ellezi Kâne Yürîdühû Rızvân ve Şelûmû* (1970), "المؤسسة الوطنية" *el-Müessesetü'l-Vataniyye li'l-Cünûn* (1970), "كيف رد الرابي مندل علي تلاميذه" *Keyfe Radde er-Râbî Mindilün 'Alâ Telâmîzihi* (1973), "الإبن" *el-İbn* (1974) isimli nesir tarzında yazdığı kısa tiyatro oyunları da yer almaktadır.

1.3.4. Hikâyeleri

1.3.4.1. 'إلى الجحيم أيها اللئيم' ile'l-Cahîm Eyyühe'l-Leylek (*Cehenneme Git Leylak Rengi*)

İlk kez Menşûrâtu Salâhuddin yayınevi tarafından Kudüs'te 1977 yılında yayınlanmıştır. Semih'in nesir tarzda kaleme aldığı ilk otobiyografik eserdir. Altı bölüm 102 sayfadan oluşmaktadır. Her bölümün kendine özel başlığı vardır. İsmi ailesiyle Ürdün'den dönüşte tren yolculuğunda giymiş olduğu leylak rengi bir elbiseden almaktadır.

²⁸⁵ Kevser Câbir Kassûm, "Semih el-Kâsım ve'd-Dürri'l-Mensûr", *el-Mecelle Mecmeul Luğati'l-Arabiyye*, Nasıra 2016, 7, 76.

Hikâye bütününde Filistin'in işgalini anlatmaktadır. Konusu Semih'in komünist fikirleri benimsediği ve partiye üye olduğu dönemde geçmektedir. Biri diğerinden ayrı düşünilemeyen iki halkın, bir arada yaşamasına bir çözüm aradığı dönemleri anlatmaktadır. Eser bir manada Yahudilerin '*Filistin'in bütün parçaları benim*' iddialarına karşılık Filistin halkının '*Filistin toprakları denizden nehre bizindir*' cevabıyla ortaya çıkan anlaşmazlıklara '*Biz kendi başımıza yok oluruz siz kendi başınıza yok olursunuz*' sözüyle orta yolu bulma çabasındır.

1.3.4.2. 'الصُّورَةُ الْأَخِيرَةُ فِي الْأَلْبُومِ' es-Sûratu'l-Ehîrah fi'l-Albûm, (*Albümün Son Resmi*)

İlk kez Dâru'l-Kâtib yayınevi tarafından Kudüs'te 1980 yılında yayınlanmıştır.

Semih bu hikâyesinde kendi ırkını üstün gören ve başka insanları hor hakir görerek zulmeden işgalci fikirleri reddetmektedir. İşgalcilere göre batılı bir subay Araplardan ve doğulu Yahudilerden üstündür. Hikâyesinde Alman Hitlerin, Yahudilere yaptıklarını hatırlatır ve Nazi Almanya'sında saf Alman ırkını korumak için Hitlerin Alman kızlarına yaptığı '*Sami ırkından olanlarla ilişkiye girmeyin*²⁸⁶' uyarısı sebebiyle batı bloğunda oturan bir subayın kızına doğu bloğundaki bir Yahudi subayı ile evliliğine izin vermeyişine benzetir.

Semih Yahudilerin yaptıklarını Nazi Almanya'sında Nazilerin marifetmiş gibi Yahudilere yaptıklarına benzetir. Tabi ki burada Semih yapılanın doğru olduğunu savunmaz bilakis yapılan zulme ve ırkçılığa dikkat çeker²⁸⁷.

Ayrıca eserde Filistinli direnişçiler ile İsraili askeri güçler arasında vuku bulan acımasız olaylara da değinmektedir²⁸⁸.

²⁸⁶ Ahmet Asker, "Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2012, 12, 82.

²⁸⁷ Usta, a.y.

²⁸⁸ Nebiyye el-Kâsım, 15.

1.3.4.3. 'مِلْعَقَةُ سُمِّ صَغِيرَةٍ، ثَلَاثُ مَرَّاتٍ يَوْمِيًّا، حِكَايَةُ أُوثُوبِيُو عُرَافِيَّةٍ،' Mil'akatü Sümmin Sağîratin, Selâsü Merrâtin Yevmiyyen, Hikâyetün Otobiyoğrafiyyetün (Günde Üç Kez Bir Küçük Kaşık Zehir)

İlk kez Menşûrâtü İzâât ve Matbaatu'l-Hakîm yayınevi tarafından Nâsıra'da 2011 yılında basılmıştır.

Şairin 'İle'l-Cahîm Eyyühâ'l-Leylek' (1977) ve 'Suvaru'l-Ehir Fi Albûm' (1979) çalışmaları gibi otobiyografik bir çalışma olan eseri 138 sayfadır. Anlatım üslubu olarak birinci tekil şahıs zamirini ve hikâyeleme tarzını kullanır. Eser genelinde Me'mun Abdurrahman'ın Yahudi Nurit ile aralarında geçen aşk hikâyesini anlatmaktadır²⁸⁹.

1.3.5. Düzyazıları

Semih'in makale, hikâye ve romanlarından oluşmaktadır. 'الأعمال الكاملة' isimli altı ciltli eserinin, VI. cildi kaleme aldığı makalelerden oluşmaktadır. Bununla birlikte müstakil eserleri de aşağıda zikredilecektir.

1.3.5.1. 'عَنِ الْمَوْقِفِ وَالْفَنِّ،' an'il-Mevkifi ve'l-Fenni (Tutum ve Sanat Hakkında)

İlk kez Dâru'l-Avde yayınevi tarafından Beyrut'ta 1970 yılında yayınlanmıştır.

Filistin'in içinde bulunduğu acıları ve sıkıntıları şiirlerinde dile getirdiği gibi, nesir tarzı bu eserinde de dile getirmektedir. Semih'e göre zulme, haksızlığa meydan okumak; hazırlıksız, sadece düz yazı ile olacak şey değildir. Bunu eserinde şöyle dile getirir:

*Şiirsel çalışmalar mesuliyet taşımaktadır. Bunlar dinleyiciyi duygusal ve zihinsel olarak harekete geçirmek ve dinleyiciye net olarak onu hissettirmektedir.*²⁹⁰

Semih olayları anlatırken bir pencereden seyredemiş gibi veya yakaza halinde görülmüş bir rüya gibi anlatmaz. Bilakis olayın ateşinde kavrulur. Bu üslubu altmışlı yıllardan itibaren kaleme aldığı eserlerinde böyle benimsemiştir²⁹¹.

²⁸⁹ Adil Usta, *Semih el-Kâsim: İnnehâ Mücerradü Minfezatün*, 20. (Erişim:04/06/2018, <https://staff-old.najah.edu/sites/default/files/%20%D9%81%D9%8A%20%D8%A3%D8%AF%D8%A8%20%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD%20%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85.pdf>)

²⁹⁰ Semih el-Kâsim, 'an'i'l-Mevkif ve'l-Fen, Dâru'l-Avde, Beyrut 1970, 9.

²⁹¹ Miktaf Mes'ud, *Semih el-Kâsim: Şâ'ir, Batal, Tevemân*, (Erişim:21/05/2018, <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=430826&r=0> <https://www.azzaman.com/?p=80349>)

1.3.5.2. 'مِنْ فَمِكَ أُدِينُكَ' Min Femike Üdînuke (*Senin Ağzından Seni Kınıyorum*)

Eser ilk kez Menşûrâtı Arabesk yayınevi tarafından Nâsıra'da 1974 yılında yayınlanmıştır.

İsrail belgeleriyle işgali belgelediği eseridir. Ayrıca eserlerinin biraraya toplandığı 'A'mâl en-Nacize' isimli eserin altıncı cildinde de yer almaktadır.

1.3.5.3. 'رَمَادُ الْوَرْدَةِ، دُخَانُ الْأَغْنِيَةِ' Ramâdü'l-Verdeh, Duhânu'l-Ağniyeh (*Gülün Külleri, Şarkının Dumanları*)

İlk kez Menşûrâtı Külli Şey'in tarafından Şefa Amr'da 1990 yılında yayınlanmıştır.

Şair Raşit Hüseyin²⁹² ile ilgili hatıralarının ve karşılıklı mektuplaşmalarının yer aldığı eseridir. Ayrıca eserlerinin biraraya toplandığı 'A'mâl en-Nacize' isimli eserin altıncı cildinde de yer almaktadır.

1.3.5.4. 'حَسْرَةُ الزَّلْزَالِ' Hasretu'z-Zilzâli (*Zelzeleye Özlem*)

İlk kez Menşûrâtı'l-Esvâr yayınevi tarafından Aka'da 2000 yılında yayınlanmıştır.

Yazar 1948 yılında Filistin halkının yaşadığı tramvayı kaleme almıştır. Semih dokuz yaşını ve ilkokul ikinci sınıftaki çocukluk günlerini hatırlar. Gözünün önünde sınıfın içi canlanır. Ve birden gök gürültüsü gibi İsrail zulmü ortama çöker. Okurun olayların içinde yaşıyor muşçasına hissetmesine olanak tanıdığı hikâyesi "Fesleğen sessiz... Gök gürültüsü anlatıyor..." başlığı ile başlar.

Yazar eserin bütününde otuz sekiz başlıkta farklı konulara değinmiştir.

1.3.5.5. 'كِتَابُ الْإِدْرَاكِ' Kitâbu'l-İdrâk, (*Şuur Kitabı*)

İlk kez Menşûrâtı'l-Esvâr yayınevi tarafından Aka'da 2000 yılında yayınlanmıştır. Şair tasavvufi sayılabilecek üslubuyla kaleme aldığı bu eseriyle alışıldık üslubunun dışında okuyucularının karşısına çıkmaktadır.

²⁹² 1936-1977 yılları arasında yaşamıştır. Filistin'in Musmus kentinde doğmuştur. (Mahmut Derviş, Semih el-Kâsım, Tefik Zeyyad) gibi mukavemet şairlerinden sayılmaktadır. New York'ta vefat etmiştir. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <http://www.adab.com/modules.php?name=Sh3er&doWhat=ssd&shid=151>)

Hazırlık, yaratılış, dinler, bağlılık, aile, barış, iş, değişim, özgürlük olmak üzere on temel üzerine kurulmuş dini-felsefi-sosyal boyutları olan bir eserdir. Ayrıca ‘İdrak’ Dürzi bayrağının üç rengini (kırmızı, yeşil ve altın rengi) ve manalarını da anlatmaktadır. Eserin son bölümünde çeşitli dualar (sabah, akşam, yemek ve yolculuk vb.) yer almaktadır.

Eserde kullandığı dilde şekil ve muhteva açısından farklı tanınmış klasik eserleri barındırması sebebiyle önemi daha da artmaktadır. Yazarın buradaki amacı toplumu yenilik konusunda aydınlatma ve canlandırma gayreti taşımaktadır. Dürzi inancına yönelik konuları ele aldığı kitabı, klasik İslami eser tarzında kaleme almıştır.

Başka bir deyişle klasik görüş ile modern görüşleri usta bir yöntem kullanarak çağın idrakine uygun hale getirmektedir. Eserindeki bu gayreti sebebiyle ulusal ve uluslararası arenada kendini göstermiştir²⁹³.

1.3.5.6. ‘بِلَا بِنْفَسَجِ (كَلِمَاتٌ فِي حَضْرَةِ غِيَابِ مُحَمَّدِ دَرْوِيْشِ)’ Bilâ Benefsecin Kelimâtün fi Hazrati Ğiyâbu Mahmud Derviş (*Menekşesiz, Mahmut Derviş’in Anısına Yazılar*)

İlk kez Menşûrâtü'l-Hedy ve Matbaatu'l-Hakîm yayınevleri tarafından Nasıra'da 2008 yılında yayınlanmıştır.

Mahmut Derviş'in Ramallah'taki cenaze töreninde yaptığı ateşli ve öfkeli konuşmalarının yer aldığı altmış dört sayfalık bir eserdir. Derviş'in cenazesi alana getirildiğinde ‘*Artık Seninle Konuşmak Yok, Bu Son Haykırıştır.*’ isimli uzun şiirini serdetmiştir²⁹⁴.

Şiirinde Derviş'e şöyle seslenir:

"يَقُولُونَ مَوْتَكَ كَانَ غَرِيْبًا ... وَوَجْهُ الْعَرَابَةِ أَنْتَ عَشْتٌ

وَأَنْتِي أَعِيشُ. وَأَنَا نَعِيشُ. وَتَعَلَّمَ نَعَلَّمَ أَنَا"

“Ölümünün garip olduğunu söylediler... Oysa asıl garip olan senin yaşadıkların.

Benim yaşadıklarım. Yaşadıklarımız, Bil, ben biliyorum.”

²⁹³ Kevser Câbir, (*el-İstidrâk fi Kitâb el-İdrak*) *Homerus min 'e's-Sahrâ*, Menşûrâtü'l-Esvâr, Aka ts. , 53-89; Nebiyye el-Kâsim, 16-17.

²⁹⁴ Ahmet Şevâbike, *Semih el-Kâsim: Yekûlûne Mevtûke Kane Ğariben*, (Erişim: 22/01/2019 <https://alghad.com/>-سميح-القاسم-يقولون-موتك-كان-غريبا-ووجه

1.3.5.7. 'مُكَالِمَةُ شَخْصِيَّةٍ جِدًّا (مَعَ مُحَمَّدٍ دَرَوِيْشٍ)' Mükâlemetün Şahsiyyetün Cidden (*Kendi Kendine Söyleşi, Mahmut Derviş İle Beraber*)

İlk kez Menşûrâtu İzâât ve Matbaatu'l-Hakîm yayınevleri tarafından Nâsıra'da 2009 yılında yayınlanmıştır.

Uzun yıllar süren arkadaşlık sonrası Derviş'in ölümü Semih'te derin yaralar açar. Yokluğunda adeta halvete çekilir ve gözyaşı döker. Çünkü Derviş ve Semih birbirleri ile yazdıkları yazıları paylaşır ve değerlendirme yaparlardı. Kitapta Semih'in Derviş'le yazdığı tüm mektuplar ve şiirler de yer almaktadır.

Semih, Derviş'in ölümünü kabullenmek istemez ve şu şiiri söyler:

"وَأَوْلَا إِعْتِصَامِي بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ يَذْنُو سَرِيْعًا.

وَلَكِنْ بِبُطْءٍ...

لَكُنْتُ زَجْرْتُكَ: خُذْنِي مَعَكَ

وَخُذْنِي مَعَكَ

خُذْنِي مَعَكَ²⁹⁵"

"Eğer ipim Allah'ın elinde olmamış olsaydı, Onu hızla çekerdim.

Ama yavaş...

(Derdim ki): beni de al.

Ve beni de al.

Beni de al."

1.3.5.8. 'لَا تُوقِظُوا الْفِتْنَةَ!' La Tükizû el-Fitnete! (*Fitneyi Uyandırmayın!*)

İlk kez Menşûrâtu İzâât ve Matbaatu'l-Hakîm yayınevi tarafından Nâsıra'da 2009 yılında yayınlanmıştır.

Semih'in nesir tarzında kaleme aldığı, bu son eserinde küresel bazda ve Arap ülkeleri bazında, Arap toplumlarının içinde bulunduğu mezhepçilik ve kabilecilik

²⁹⁵ Semih el-Kâsım, *Mükâlemetün Şahsiyyetün Cidden*, Menşûrâtu İzâât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2009, 113.

çatışmalarını utanç verici bir gerçeklik olarak görmektedir. Bu sorunları, Arap toplumlarında cereyan eden farklı olaylar, problemler ve fitneleri ele alarak işlemektedir.

Semih okuyucuları fitne konusunda şöyle uyarmaktadır:

“Fitmeyi uyandırmayın! Çünkü fitne yayıldığı yeri ateşin yayıldığı yerleri yiyip bitirdiği gibi yer bitirir.²⁹⁶”

1.3.5.9. ‘إِنَّهَا مُجَرَّدٌ مِّنْفَضَّةٌ -سِيرَةٌ (الْجُزْءُ قَبْلَ الْأَخِيرِ)’, ‘Inneha Mücerradü Minfezatün, ‘el-Cüz’ü Kable’l-Ahîr’ (Hayat Bir Küllükten İbaret ‘Sondan Bir Önceki Kısım’)

İlk kez Dâr Râyetün li’n-Neşr tarafından Hayfa’da 2011 yayınlanmıştır.

Otobiyografik bir çalışma olan eser 408 sayfadan oluşmaktadır. Çocukluğu, öğrenciliği ve Filistin halkıyla birlikte yaşadığı işgali anlatmaktadır. Eser farklı tarihlerde kaleme aldığı çalışmaların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Sayfa 170’de yazının sonunda, yazar 22/10/2004 tarihini atarken, sayfa 286’da 02/10/2005 tarihini atmıştır. Yine sayfa 288 ile 299 arasındaki yazılarının Hayfa’da yayınlanan İttihat dergisinde yayınlanmış röportaj olduğunu belirtmektedir²⁹⁷. Sayfa 325’te 13/10/2005 tarihli bir yazısı daha vardır. Kitabın son kısmında resimlerden hemen önce yazı kısmı sona ererken 22/05/2006 tarihi yer almaktadır.

Şair anlatım üslubu olarak 2. Tekil şahıs kullanmaktadır. Bu sayede kendisini olayın dışına çıkartarak anlatan başka bir şahıs havası vermektedir. Böylece hem anlatan hem de anlatılan olarak eserde yer almaktadır. Bu üslubu ilk kez Mahmut Derviş ‘Yevmiyyât el-Huznü’l-Âdi’ ve ‘Fi Hazrat el-Ğiyâb’ eserlerinde kullanmıştır²⁹⁸.

Şair kitabın başlığını ‘مِنْفَضَةٌ’ (Kül tablası) metaforu ile şöyle izah etmektedir:

"فِي الْبَدءِ كَانَ "كَلِمَةٌ"...وَالْخِتَامِ الْكَلِمَةُ..."

وَمَا الْجَسَدُ إِلَّا مِّنْفَضَةٌ لِرِمَادِ نَارِ الشَّيْءِ...

وَمَا نَارُ الشَّيْءِ إِلَّا مِّنْفَضَةٌ لِرِمَادِ نَارِ الْحَيَاةِ...

وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مِّنْفَضَةٌ لِرِمَادِ نَارِ الْجَسَدِ...

²⁹⁶ La Tüyükizü'l-Fitnete Emsiyyetü fi Merkezi Müsâvât, (Erişim:19.03.2019 <http://haifanet.co.il/archives/36867>)

²⁹⁷ Semih el-Kâsım, İnehâ Mücerradü Minfezatün, 288.

²⁹⁸ Usta, Semih el-Kâsım: İnehâ Mücerradü Minfezatün, 13. , (Erişim:04/06/2018 <https://staff-old.najah.edu/sites/default/files/%20%D9%81%D9%8A%20%D8%A3%D8%AF%D8%A8%20%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD%20%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85.pdf>)

مَنْقُضَةٌ... إِنَّهَا مُجَرَّدٌ مَنْقُضَةٌ...²⁹⁹

“Başlangıçta bir ‘Kelime’ idi. Sonda da kelime...”

Beden nedir? Şiir ateşinin küllerinin biriktiği bir küllük...

Şiir ateşi nedir? Hayat ateşinin küllerinin biriktiği bir küllük...

Dünya hayatı nedir? Beden ateşinin küllerinin biriktiği bir küllük...

Kül tablası... O sadece bir kül tablası...”

1.3.6. Kolaj Çalışmaları

A- ‘کولاج 1’ Kolaj I, Ta’birât, Menşûrâtu ‘Arabesk, Matbaatu Selâme, Hayfa, 1983.

B- ‘کولاج 2’ Kolaj II, Ta’birât, Menşûrâtu ‘Arabesk, Matbaatu Selâme, Hayfa, 2009.

C- ‘کولاج 3’ Kolaj III, Menşûrâtu’l-Müessese’l-‘Arabiyye li’-d-Dirâsât ve’n-Neşr, Beyrut, 2012; Menşûrâtü Külli Şey’in, Hayfa, 2012.

D- ‘کولاج 4’ Kolaj IV (ضجيج النهارات حولي) Dacîc en-Nehârât Havlî, Dâr Mozayik li’t-Tercümât ve’n-Neşir ve’t-Tevzî’, Amman, 2014

Arap edebiyatında kolaj ilk kez, hicri 3. asırda Ebu’l-İ’br³⁰⁰ mahlası ile tanınan Ebu Abbas Muhammet Bin Ahmet tarafından, şiir ve nesirlerinde kullanmıştır. Semih’in kolaj³⁰¹ eserleri şiir, düzyazı, haber ve resim alıntılarında oluşan bir edebiyat türüdür³⁰². Sadece Arap şiir âlemine değil tüm dünyada şiirde kolaj üslubuna öncülük etmektedir. Şiirlerinde bazen kafiyeye dikkat ederken bazen serbest yazıma yönelir. Bazen de klasik Arap şiirinde kullanılan vezin ve kafiyeleri kullanır.

Kolaj kelimesi aslen Fransızca olup yapıştırmak manasına gelir. Farklı türlerde kesilmiş gazete kupürleri, bantlar, el yapımı renkli kâğıtlar ve fotoğraflardan kesilen parçaları yeni bir kâğıt veya kumaş üzerinde bir arada derleyerek görsel olarak yeni bir nesne oluşturmaktır³⁰³.

²⁹⁹ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, 170.

³⁰⁰ Ebi’l-Ferac el-İsfahânî, *Kitabü’l-Eğani*, Darü’s-Sâdır, (nşr. Dr. İhsan Abbâs), Beyrut 2002, 76-87; Ebu Bekir Muhammet bin Yahya es-Sûlî, *Eş’âr Evlâd el-Hulefâ ve Ahbâruhum fi Kitâb el-Evrâk*, Dâr el-Mesîra, Beyrut 1982, 143.

³⁰¹ Mehmet Doğan, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2003, 788.

³⁰² Nebiyye el-Kâsım, 17.

³⁰³ Bkz. Erişim: 05/06/2018, www.turkcesozluk.online/kolaj-nedir/e56.html

Farklı zamanlarda kaleme aldığı dört eserden oluşmaktadır. Merkeze ölümü aldığı eserlerinde fiziksel ve psikolojik sıkıntılardan, vatandan, hayattan, hastalıktan, aşktan ve daha birçok konudan kesitler alarak şiirsel bir dille okuyucuya aktarır. Birinci eseri 16 düzyazı, 19 şiir ve 3 alıntıyla toplamda 54 sayfadan oluşmaktadır. Eserinde farklı alanlardaki insanları ilgilendiren çeşitli konulardan ve endişelerden bahseder.

Örneğin:

"حَوَادِثُ الطُّرُقِ الَّتِي تَحْصُدُ الْأَرْوَاحَ عَلَى الشَّوَارِعِ

كَثِيرَةٌ حَوَادِثُ الطُّرُقِ

كَثِيرَةٌ فِي هَذِهِ الْأَيَّامِ

وَيْلٌ وَأَلْفٌ وَيْلٌ

لِكُلِّ مَنْ يَصْحُرُ وَمَنْ يَنَامُ"³⁰⁴

"Yollarda canları biçen trafik kazaları,

Trafik kazaları çoğaldı.

Günümüzde çoğaldı.

Binler kere yazıklar olsun,

Uyanıp uyuyan herkese."

'Kolaj III' isimli eseri 85 sayfadan oluşmaktadır. İlk şiiri kitabın başlığından oluşmaktadır. Şair şöyle seslenir:

"الطَّرِيقُ طَرِيقِي، وَلَا بُدَّ لِي مِنْ طَرِيقٍ،

بَيْنَ نَارَيْنِ، نَارُ الْعَدُوِّ، وَنَارُ الصَّدِيقِ"

"Yol yolumdur, bir yol bulmalıyım.

İki ateş arasında, düşman ateşi ve dost ateşi..."

Ölümün bir son değil aksine yeni bir hayata başlangıç olduğunu bilir. Bu hakikati şöyle ifade eder:

"بِكُلِّ الْهُدُوءِ الْمَوَاتِي"

³⁰⁴ Semih el-Kâsım, *Kolaj I*, Ta'birât, Menşûrâtu Arabesk, Matbaatu Selâme, Hayfa 1983, 25.; Semih el-Kâsım, *A 'mâl en-Nâcize*, VI, 202.

أَرْتَبُ أَوْرَاقَ مَوْتِي
وَأُغْلِنُ بَدْءَ الْحَيَاةِ³⁰⁵

“Ölümümün bütün sakinliği ile

Ölüm evraklarımı hazırlıyorum.

Yeni bir hayatın başlangıcını ilan ediyorum.”

Kolaj IV isimli çalışması 134 sayfadan oluşmaktadır. Eser otobiyografisi ve şahsıyla yakından ilgilidir. Şair modern ve klasik şiir dilini ustaca kullanmıştır. Adeta edindiği hayat tecrübeleriyle biyografisini şiir diliyle aktardığı son esintidir³⁰⁶.

Ölüme şöyle seslenir:

"أَنَا لَا أُحِبُّكَ يَا مَوْتُ
وَلَكِنِّي لَا أَخَافُكَ"

“Seni sevmiyorum ey ölüm,

Ama senden de korkmuyorum.”

1.3.7. Araştırma Çalışmaları

1.3.7.1. ‘el-Kitâbu’l-Esvedü-Yevmü’l-Arz (تَوَثِيقٌ، مَعَ صَلِيْبًا خَمِيْسًا) - (Kara Kitap-Dünya Günü, Belgesel, Saliba Hamîs ile Birlikte Yapılmış Çalışma)

İlk kez Matbaatu’l-İttihâd tarafından Hayfa’da 1976 yılında basılmıştır. Yeryüzünün oluşumu üzerine Saliba Hamis ile birlikte yaptığı çalışmadır.

³⁰⁵ Semih el-Kâsım, *Kolaj III*, Menşûrâtü Külli Şey’in, Hayfa 2012, 32.

³⁰⁶ Muhammet Arikat, *Zacîcu’n-Nehârât Haylî, Üveddiu’ha Semih el-Kâsım ve Rahale*, Amman, (Erişim:22/01/2019 <http://www.alittihad.ae/details.php?id=112382&y=2014>)

1.3.7.2. 'الْكِتَابُ الْأَسْوَدُ - الْمُؤْتَمَرُ الْمَحْظُورُ - (تَوْثِيقٌ، مع د. إميل توما)' el-Kitâbu'l-Esvedü el-Mü'temer el-Mahzûr (*Kara Kitap-Yasaklı Konuşma, Belgesel, Dr.Emil Toma ile Birlikte Yapılmış Çalışma*)

1.3.7.3. 'مَطَالَعٌ مِنْ أَنْطُولُوجِيَا الشَّعْرِ الْفِلِسْطِينِي فِي أَلْفِ عَامٍ / بَحْثٌ وَتَوْثِيقٌ' Metâli'u min Antolocya'ş-Şi'r el-Filistinî fi Elfi Âmin (*Filistin Şiirinin Son 1000 Yıllık Antolojisi, Belgesel-Araştırma*)

İlk kez Menşûrâtu Arabesk yayınları tarafından Hayfa'da 1990 yılında yayımlanmıştır. Semih el-Kâsım Filistin halkının kendi topraklarında kök salmasını önemsemektedir. Bu sebeple Semih eserinde 1000 yıllık süre zarfında Filistin topraklarında yaşamış olan Filistinli şairlerin hayatları ve seçkin şiirlerini bir araya getirmiştir.

Semih bu eserinde sadece şairlerin hayat hikâyelerine ve şiirlerine yer vermemiştir. Bilakis anlattığı konuları öncesi, sonrası kendi zamanları ile irtibatlandırarak anlatmıştır. Bu yöntemle geçmişten gelenler ile gelecek nesiller arasında bağ kurmak istemiştir³⁰⁷.

1.3.7.4. "الرَّاحِلُونَ" er-Râhilûn (*Göçenler*)

İlk kez Dâru'l-Meşrik yayınevi tarafından Şefâ Amr³⁰⁸'da 1991 yılında yayımlanmıştır.

Semih bu eserini 'Metâli'u min Antolocya'ş-Şi'r el-Filistinî fi Elf Âmin' kitabına ek olarak hayatta iken arkadaşlık yaptığı ve yine hayatta iken kaybettiği dokuz şair hakkında yazmıştır. Bu şairler: Halil Hüsnî el-Eyyübî, Cemil Lebîb el-Hûrî, Müeyyid İbrahim, İbrahim Behûs, İ'sam el-'Abbâsî, Habib Şüveyrî, Raşit Hüseyin, Fevzi Abdullah, Hâyil Asâkile' dir.

³⁰⁷ Nebiyye el-Kâsım, 16.

³⁰⁸ Filistin Celil bölgesinde yer alan bir şehirdir. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <http://www.shefaram.muni.il/>)

1.3.8. Mektupları

1.3.8.1. 'الرَّسَائِلُ/ بِالْإِشْتِرَاكِ مَعَ مُحَمَّدِ دَرْوَيْشِ' er-Rasâil/ bil-İştirâk Maa Mahmut Derviş (Mahmut Derviş ile Yazışmaları)

Paris'te Mecelletü el-Yevm es-Sâbi,'de yayınlanan mektuplar ilk kez Menşûrâtu Arabesk yayınevi tarafından Hayfa'da 1989 yılında kitap haline getirilmiştir.

Eser Dr. Emil Habîbi'nin 'Şakkay el-Portakal el-Filistin'³⁰⁹ Filistin portakalının iki yarısı olarak tarif ettiği, batıya göç etmek zorunda kalan Mahmut Derviş ile ömrü boyunca Filistin'de, Filistin'e edebiyatı ile hizmet eden Semih el-Kâsım arasındaki mektuplaşmalardan oluşur. Eser Dr. Emil Habîbi'nin giriş yazısı ile başlar ve 41 adet karşılıklı mektup yer alır. Şairler yazışmalarında kullandıkları devrimci dille Filistin halkını ve Filistinli gençlerin fikirlerini harekete geçirmek isterler.

Mektuplar ilk olarak Paris'te yayınlanan modern kültür ve edebiyat dergisi Mecelletü Yevm es-Sâbi'de yayınlanmıştır. Yayınlandığı dönemde mektuplar, okuyucular ve eleştirmenler tarafından yakından takip edilmiş ve birçok dile tercümeleri yapılmıştır. Bu vesileyle samimiyet, açıklık, karakter, fikir alış veriş, tutumlar, rüyalar, hayaller, hüznler, istekler, gözyaşı ve espriler şairlerin dilinden şiirsel bir anlatımla okuyucularla buluşmuştur³¹⁰.

Örneğin:

"فَرَجٌ مَا؟ هُنَاكَ دَائِمًا فَرَجٌ مَا... لَنْ نَفْقِدَ الْأَمَلَ وَلَوْ مِنْ أَجْلِ الْأَجْيَالِ الْقَادِمَةِ. وَحَسْبُنَا، يَا صَدِيقَ الْعَزِيزِ، أَنَّنَا نَرْسُمُ بِحَبْرِ الرُّوحِ وَبِدَمِ الْقَاصِيْدَةِ سَهْمًا وَاضِحًا يُؤْتِرُ إِلَى الْإِتِّجَاهِ السَّلِيمِ نَحْوَ خُرُوبَتِنَا وَرَيْثُونَتِنَا وَزَهْرَةَ بَرْفُونِنَا اللَّدْعَةَ"³¹¹

"Bir çıkış yolu? Daima bir çıkış yolu olmalı... Gelecek nesiller için umudumuzu yitirmeyeceğiz. Kıymetli dostum, bize düşen, bizler mürekkebin ruhuyla şiirin kanı ile açıkça vuruşabiliriz. Zeytinliklerimize, dil burkan erik çiçeklerimize ve keçiboynuzu ağaçlarımıza doğru yolu gösterilebiliriz."

Semih el-Kâsım- Rama 29/06/1986

³⁰⁹ Semih el-Kâsım, *er-Rasâil*, Dâr'u'l-'Avde, Beyrut 1990, 5.

³¹⁰ Nebiyye el-Kâsım, 16.

³¹¹ Semih el-Kâsım, *er-Rasâil*, 5.

"أَمَّا الْأَخْرُ هَذَا اللَّيْلُ مِنْ أَخْرٍ؟ هَلْ اسْتَطَاعَ الْجَنِينُ، الْمُتَكَوِّنُ فِي هَذَا الرَّحْمِ الْمَرِيضِ، أَنْ يَنْجُو مِنَ الْمَرَضِ؟ لَا أَقْتَرُ جَوَاباً بَلْ أَطَّلَ عَلَى الصَّخْرَاءِ... مَا اسْمُ الْجَزِيرَةِ إِذَا جَفَّ الْبُحْرُ؟ لَا أَقْتَرُ جَوَاباً بَلْ أَطَّلَ عَلَى الصَّخْرَاءِ"³¹²

Mahmut Derviş- Paris 22/07/1986

"Bu gece de diğerlerinden bir gece mi? Hasta bir rahimde hastalıktan kurtulmaksızın bir cenin oluşur mu? Bir cevabım yok! Ama çöle bakıyorum... Göl kuruyunca geride kalan çölün adı nedir? Bir cevabım yok! Ama çöle bakıyorum."

1.3.9. Tercümelere

1.3.9.1. 'الدَّائِرَةُ الرَّزْقَاءُ' ez-Zâkiretu'z-Zerkâ

'Zerkâ Hatıraları' isimli şiiri Nezîhe Hayr³¹³ ile beraber İbraniceden tercüme etmiştir. İlk kez Menşûrâtu Mifrâs yayınevi tarafından 1991 yılında yayınlanmıştır.

1.3.9.2. 'يَاسَمِين' Yasemin

Ronny Someck³¹⁴'e ait olan şiiri Nezîhe Hayr ile birlikte İbraniceden tercüme etmiştir. Kitap ilk kez Matba'atu'l-Kerma yayınevi tarafından Hayfa'da 1995 yılında basılmıştır.

1.3.9.3. 'أَوْلَادٌ فِي حَنْلَةٍ خَلَّاصٍ' (Kurtulmak isteyen Çocuklar)

Bertolt Brecht'e ait şiirsel bir dille kaleme alınan hikâye türü eseri İbraniceden tercüme etmiştir. İlk kez Menşûrâtu İzâât ve Matbaatu'l-Hakîm yayınevi tarafından Nâsıra'da 2010 yılında basılmıştır.

Eser iki kısma ayrılmaktadır. Birinci kısımda şiirsel bir hikâye yer alırken ikinci kısımda ise şairin kısa bir hayat hikâyesi yer almaktadır.

³¹² Semih el-Kâsım, *er-Rasâil*, 6.

³¹³ 1946-2008 yılları arasında yaşamış 48 kuşağının ikinci nesli sayılan Filistinli şair. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <http://www.albahrainprize.org/encyclopedia/poet/1847.htm>)

³¹⁴ Aslen Irak doğumlu olan şair küçük yaşta gittiği İsrail'den vatandaşlık alarak eğitim hayatını Tel Aviv'de tamamlamıştır. (Bkz. Erişim: <https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00418.php>)

1.3.10. Diğer Çalışmaları

el-A'mâl el-Kâmile isimli eseri Semih'in tüm şiir ve makale çalışmalarının derlendiği, farklı zamanlarda üç ayrı yayınevi tarafından 6'şar ve 7'şer ciltlik seriler olarak basılan eserlerinden oluşmaktadır.

A- 'الأعمال الناجزة' el-A'mâl en-Nâcize, (Seçkin Eserler), (7 cilt), Dâru'l-Hedy, Kudüs, 1991.

B- 'الأعمال الناجزة' el-A'mâl en-Nâcize, (Seçkin Eserler), (7 cilt), Dâru'l-Cîl, Beyrut, 1992.

C- 'الأعمال الكاملة' el-A'mâl el-Kâmile, (Seçkin Eserler), (6 cilt), Dâr Suâd Sabbâh, Kahire, 1993.

Seçkin şiirlerinin ve önemli yazılarının toplandığı eseri Filistin, Beyrut, Mısır'da farklı zamanlarda bazı yayınevleri tarafından 7 cilt olarak basıldığı gibi Dâr Suad Sabbah yayınevi tarafından da 6 cilt olarak basılmıştır.

Altı ciltlik eseri ana başlıklar halinde şu çalışmalarını ihtiva etmektedir;

1. Ciltte : 'Mevâkib eş-Şems', 'Ağâni ed-Derûb', 'Demî Ala Keffî', 'Duhân el-Berâkîn', 'Sukût el-Eknia', 'Ve Yekûnü en-Ye'tiye Tâir er-Râ'd', 'Kur'ân el-Mevt Ve'l-Yasemîn' eserleri yer almaktadır³¹⁵.

2. Ciltte: 'el-Mevtü'l-Kebîr', 'Vemâ Katelûhü Vemâ Salebûhü Velâkin Şübbihe Lehüm', 'Divân el-Hamâse (I, II, III)', 'Uhibbûke Kemâ Yeştehi'l-Mevt', 'el-Cânibü'l-Ma'tem Min et-Tüffâha, el-Cânibü'l-Müzi' Min el-Kalb', 'Cihât er-Rûh' eserleri yer almaktadır³¹⁶.

3. Ciltte: 'Karâbîn', 'Şahs Ğayr Merğûb Fihî', 'Lâ Este'zinü Ahaden', 'Sübhâtün Li's-Sicillât', 'Ahzet el-Emîra Yebûs', 'Kasîdetân (Leyâli'l-Uşr Fi'r-Ramîle)' eserleri yer almaktadır³¹⁷.

³¹⁵ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbah, Kahire 1993, I, 7.

³¹⁶ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile*, II, 7.

³¹⁷ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile*, III, 7.

4. Ciltte: ‘İrem’, ‘İskenderûn Fi Rihletü’l-Hâric ve Rihletü’ d-Dâhil’, ‘Mürâsî Semih el-Kâsım’, ‘İlâhi, İlâhî Limâzâ Kateletnî’, ‘Sâlise Aksid el-Karbon’, ‘Sahrâ’ eserleri yer almaktadır³¹⁸.

5. Ciltte: ‘Karkâş’, ‘Hâkezâ İstevlâ Henrî Ala el-Mat’am Ellezî Kane Yüdüruhû Rıdvan ve Şolomo, ve Havvelehû İlâ Dükkan li’t-Ticârah’, ‘el-Müessese’l-Vataniyye li’l-Cünûn’, ‘Keyfe Radde er-Râbî Mendilün Alâ Telâmizihî’, ‘el-İbn’, ‘el-Mu’tesibetü’, ‘İle’l-Cahîm Eyyühâ’l-Leylek’, ‘es-Suveru’l Ahîra fi Albûm’ eserleri yer almaktadır³¹⁹.

6. Ciltte: ‘An’i’l-Mevkif ve’l-Fen’, ‘Min Femike Üdînüke’, ‘Kolaj’, ‘Matâli’ Min Antolocya eş-Şi’r El-Filistînî fi Elfi Âmin’, ‘Ramâdi’l-Verde, Dühân el-Ağniye’, eserleri ile birlikte gazete ve dergilerde çıkan yazıları yer almaktadır³²⁰.

³¹⁸ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile*, IV, 7.

³¹⁹ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile*, V, 7.

³²⁰ Semih el-Kâsım, *El-Âmal el-Kâmile*, VI, 7.

İKİNCİ BÖLÜM

MUKAVEMET EDEBİYATI

Mukavemet kelimesi kök isim olarak dilimize Arapçadan geçmiştir. Dilimizde fiziki olarak direnç, dayanma, karşı durma, karşı koyma, dayanırlık ve direniş gibi manalara gelmektedir³²¹.

Edebiyat kelimesi ise olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı ifade edilme biçimidir³²².

Bu iki kelime her ne kadar bir biriyle alakasız gibi görünse de bir araya geldiklerinde güçlü bir mana oluşturmaktadır. Gerek etkin, gerekse pasif mukavemetin olmazsa olmaz eserleri bu edebiyat sayesinde ortaya çıkmıştır. Mukavemet edebiyatı farklı isimlerle anılsa bile, tarihin hemen her döneminde toplumlar içerisinde savaş öncesinde, esnasında ve sonrasında kullanımlarıyla etkin rol oynamıştır.

İçinde bulunduğu dönemlere göre savaş edebiyatı, cihat edebiyatı, vatan edebiyatı, mücadele edebiyatı gibi isimler almıştır. Mukavemet edebiyatı ‘نکبة 1948’ Filistin işgali ve ‘نكسة 1967’ Arap hezimetini sonrasında ortaya çıkmıştır³²³.

2.1. MUKAVEMET KELİMESİNİN ARAPÇA SÖZLÜK ANLAMI

‘قوم’ fiil kökünden ‘القيام’ manasına gelir. Oturmanın zıddıdır. İbn Arâbî örnek olarak bir kölenin kendisini satın almak isteyen adama, söylediği sözü örnek verir; ‘إذا جعت ، ابغضت قياما من موضعي، وإذا شبعت احببت نومًا’ ‘Acıktığım zaman ayakta durmak zoruma gider, karnım doyunca ise uyumak hoşuma gider.’³²⁴

‘قام’ kelimesi karşılıklı ayağa kalkışmak, bir savaşta, çatışmada, yarışmada karşılıklı olarak ayaklanmak ve birbirini üzerine yürümek manalarına gelir³²⁵.

³²¹ Doğan, 941.

³²² Doğan, 365.

³²³ Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, Müessesetü'd-Dirâsât'ü'l-Filistiniyye, Beyrut 1968, 55.

³²⁴ İbn Manzûr, *Lisân'u'l-Arap I-VI*, Dâru'l-Maârif, Kahire ts., V, 3781.

³²⁵ İbn Manzûr, 3782; Halil bin Ahmet el-Ferâhidî, *Kitab'u'l-Ayn I-IV*, Dâr'u'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2003, III/s. 445.

Zorluklar şiddetlenip fakirlik çoğaldığında, fakirliğe dayanmak, karşı koymak ve sabretmek manasına da gelir. İbn Esir şu manayı da zikreder. İhtiyacını karşılamak için ayağa kalktığında ihtiyacı çözülmüncye kadar ona sabretti³²⁶.

2.2. MUKAVEMET EDEBİYATININ TARİHSEL SÜRECİ

Mukavemet bilinci insan zihninde iki şekilde uyanır. Birincisi özgürlük adına olan mukavemettir. Bu bir kaçış, bir hicret olabildiği gibi zorlukların kaynağıyla ve onlara sebep olanlarla mücadele şeklinde ortaya çıkabilir. Bu mücadele saldırı, isyan ve yakıp-yıkma şeklinde de olabilir.

İkincisiyse düşmanlık adına yapılan mukavemettir. Bu psikolojik veya kişisel istekler adına olabildiği gibi, ideolojik veya akîdevi amaçlar doğrultusunda da olabilir³²⁷.

Mukavemet aslında düşmanın yaptığı zulümler ve aşağılamalar karşısında düşülen kötü durumdan kurtulmak için verilen tepkidir. Mukavemet bu yönüyle özgürlük ile düşmanlık arasında bir konuma sahiptir³²⁸.

Müslümanların işgalciler karşısında bir dava olarak gördüğü mukavemet olgusunun kökenleri, cihat kavramıyla Kur'an ve sünnette bulunmaktadır.

Cihat, fikir ve ilkeler temelinde yürütülen bir mücadele yöntemidir. İslami direnişi batılı türevlerinden ayıran en önemli özellik ise devrimi yakıp yıkmak olarak görmemesidir. Bununla beraber cihat haçlı seferlerinin bir aynası da değildir. Çünkü haçlı seferi için yola çıkan Fransa kralı VII. Louis (1120-1180) '*Musa ve Yuşa'nın öldürdüğü Kenanlı kadar Müslüman öldüreceğini*' ilan etmiştir³²⁹.

³²⁶ İbn Manzûr, 3786.

³²⁷ Seyyid Necm, *İdlâletün fi Ta'rîfi Edeb'u'l-Mukaveme*, 7. (Erişim:07 Ocak 2019), <http://maarefhekmiya.org/wp-content/uploads/2016/10/%D8%A5%D8%B7%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9-1-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%AF%D8%A7%D8%B1.pdf>

³²⁸ Necm, 8.

³²⁹ Alastair Crooke, *Direnış: İslamcı Devrimin Özü*, İyi Düşün Yayınları, İstanbul 2014, 36.

Avrupalı devrimciler ‘*her devrim yıkımla başlar...*’ ülküsünü benimseyerek³³⁰ haçlı seferleriyle atalarından miras aldıkları şiddeti ve bununla birlikte Fransız devriminde de kullanılan Jakoben³³¹ temayı her fırsatta kullanmaktan geri kalmamıştır.

Cihat kavramı batı dillerine ‘*holy war*’ olarak tercüme edilerek, İslami cihat dar bir çerçeveye sokulmaya çalışılmıştır. Ayrıca batılılar tarafından kasıtlı olarak, İslam dünyasında; bir elde Kur’an, bir elde silah, sürekli savaş ortamının hâkim olduğu bir tema resmedilmek istenmektedir. Oysa silah, mücadelenin sadece bir boyutudur³³².

İslam’a göre cihat büyük ve küçük olarak ikiye ayrılmaktadır. Büyük cihat nefisle yapılan³³³, küçük cihat³³⁴ ise savaşı başlatan düşmana karşı yapılan savaştır. Sözü edilen ikinci tür cihat sadece silahla yapılmaz aynı zamanda kalemlerle ve sözle³³⁵ de yapılır. Müslümanlar için savaşılması gereken durumlarda bile İslami kurallar devreye girmektedir. Bu kurallara göre hareket edilmesi, nefse uyulmaması, savaşmayanlarla savaşılması, çocuk, yaşlı, kadınların katledilmemesi ve ele geçirilen şehirlerin yakılıp yıkılmaması istenmektedir³³⁶.

Dini bir vecibe olarak Kur’an ve Sünnette emredilen cihat kavramı edebi literatüre ilk kez Abdullah bin Mübarek’in (736-794) kaleme aldığı ‘*Kitâb’u’l-Cihâd*³³⁷’ ile girmiştir³³⁸. Firuzabâdî³³⁹(1329-1414) ve Rağıb el-İsfehânî³⁴⁰(954-1108) gibi dilciler Kur’an’dan deliller getirerek cihadın açık düşmana, şeytana ve nefse karşı, söz³⁴¹, silah³⁴² ve amelle³⁴³ yapılacağı görüşünü savunurlar³⁴⁴.

³³⁰ Crooke, 94.

³³¹ Siyasi parti olarak 1789 yılında kurulmuştur. Fransız devrimi sonrasında ülkeye yaklaşık bir yıl boyunca egemen olarak bu dönemde devrimden daha fazla kan dökülmesine ve terör eylemlerine sebep olmuştur. (bkz. Mehmet Ali Ağaoğulları, “Fransız Devriminde Birey Devlet ilişkisi”, *Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi*, 44(3), 195-228)

³³² Saffet Köse, “Cihat Kavramı Şiddete Referans Olabilir mi?”, N. Gökkır (Haz.), *Din ve Dünya Barışı Uluslar Arası Sempozyum: 26-28 Nisan 2007-İstanbul: Tebliğler (ss. 168-202)*, İstanbul 2008, 201; Alastair, 37.

³³³ Celalettin es-Suyûtî, *el-Câmi’u’s-Sâğîr I-VI (Fez’u’l-Kadîr)*, Beyrut 1972, nr. 6107, IV, 511.

³³⁴ Nisa: 4/95; Ankebût: 29/6, 69

³³⁵ Furkan: 25/52

³³⁶ John Bowker, “Jihad”, *Concise Dictionary of World Religions*, Oxford University Press, New York 2000, 288; Saffet Köse, 170.

³³⁷ Ebû Abdurrahman Abdullah Bin Mübârek (nşr. Dr. Nüzeyye Hammâd), *Kitâb’u’l-Cihâd, Dâr’u’l-Matbûât el-Hadîse, Cidde ts.*

³³⁸ Crooke, 84.

³³⁹ Muhammed Firuzabâdî (Mütercim Âsım Efendi), *Kamûs’u’l-Muhîd I-VI*, İstanbul 2013, II, 1397.

³⁴⁰ Rağıb el-İsfehânî Ebu’l-Kâsım Hüseyin, *el-Müfredât fî Garibi’l-Kur’ân*, (thk. Muhammed Seyyid Keylânî), Lübnân ts., *el-Müfredât*, Beyrut 1906, 101.

³⁴¹ Furkan: 25/52

³⁴² Nisa: 4/95

³⁴³ Ankebût: 29/6, 69; Fussilet: 41/34

³⁴⁴ Köse, 180.

Kadim dönemlerden itibaren bu manada sözlü mukavemet örneği olarak şiir, gerek kabileler arası savaşlarda kendi taraflarını koruyup kollamak, gerekse savaş öncesi ve sonrasında insanları teşvik ve teskin etmek için kullanıla gelmiştir. Bu meyanda da ‘*Medih, Fahr, Hamâse, Hiciv*’ vb. türlerde şiirler söylenmiştir.

Bu yönüyle Arap edebiyatında kadim bir geçmişe sahip olan şiir, Halil b. Ahmet’in aruz³⁴⁵ olarak isimlendirdiği bahirleri tasnif etmesiyle yeni bir forma kavuşmuştur³⁴⁶. Modern dönem temsilcileri klasik aruz formlarını³⁴⁷ ustalıkla serbest şiirde kullanarak modern şiirle bütünleştirmişlerdir.

2.2.1. Klasik Dönem Hamâse Örnekleme

Cahiliye dönemi şiirlerinde ve ‘*Eyyam’ü’l-Arap*’ derlemelerinde Araplar arasında savaşın oldukça yaygın olduğu görülür. Kabileler arasındaki savaşlarda vuku bulan hikâyeler, kahramanlıklar, üstünlük mücadeleleri, kan davaları ve yiğitlik gösterileri şiirlere konu olmuştur.

Bu savaşlar şairlerin toplum önünde daha fazla değer kazanmasına sebep olmuştur. Özellikle kadın şairler savaş alanlarında en ön safta yer alır ve söyledikleri şiirlerle savaşçıların kalplerine cesaret aşılarlardı³⁴⁸.

Hem savaş esnasında hem de savaş öncesinde şairlerin söyledikleri şiirler halkın zihinsel ve ruhsal olarak savaşa hazırlanmasında önemli rol oynamıştır.

Antere bin Şeddâd’ın muallakasında savaş tasviri yaptığı mısraları şöyledir;

"لَمَّا رَأَيْتُ الْقَوْمَ أَقْبَلَ جَمْعُهُمْ * يَبْدَأَمْرُونَ كَرَرْتُ غَيْرَ مُدَمِّمٍ

يَدْعُونَ عُنْتَرَ وَالرَّمَاخَ كَأَنَّهَا * أَشْطَانُ بِنْرِ فِي لَبَانَ الْأَدْهَمِ"³⁴⁹

‘*Düşman ordusunun birbirlerini kışkırtarak üstümüze geldiklerini gördüğümde, ben de fena sayılmayacak bir hücum ettim.*

³⁴⁵ İbrahim Yılmaz, “Recez Bahrinin Arüz Şekilleri”, Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(2), 2004, 130.

³⁴⁶ Nihat M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011, 50; İbn Reşik el-Keyrevânî, *el-Umde fi Mehâsini’s-Şi’r ve Âdâbih ve Nakdih I-II* (thk. Muhammet Muhyiddin Abdülhamid), Beyrut 1981, I, 135.

³⁴⁷ “*Feülün, fâilün, fâilâtün, mefâilün, müsteftilün, mefûlâtün, müfâaletün, mütefâilün,*” gibi temel sekiz tef’ileden oluşur. Daha geniş bilgi için (bkz. Nihat M. Çetin “Arüz”, *DİA*, İstanbul 1991, III, 428.)

³⁴⁸ İbrahim Yılmaz, *Panayırlar ve Arap Dili Edebiyatının Gelişmesinde Oynadığı Rol (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, B.E. , Erzurum 1997, 10; Abdülaziz Salim, *Tarihü’l-Arap fi Asr el-Cahiliyye*, Dâru’n-Nehza el-Arabiyye, Beyrut 1971, 418.

³⁴⁹ Nurettin Ceviz, *Yedi Askı*, Ankara Okulu, Ankara 2013, 162.

*Mızraklar, kuyuya sarkmış ipler misali yağız atının göğsüne asılmışken “Antere, Antere!” diye sesleniyorlardı.*³⁵⁰

Antere'nin bu şiiri³⁵¹ ‘kâmil’ bahrinde söylenmiştir. Her beyit iki *şatır*³⁵²’dan oluşmaktadır. Her şatır üçer *tef’ile*³⁵³ olmak üzere, toplamda altı tef’ileden oluşmuştur. Her iki şatır’ın son harfleri de birbiriyle aynı olması sebebiyle beyit kafiyelidir. Böyle beyitlere *musarrâ*³⁵⁴ beyit denir.

2.2.2. İslami Dönem Hiciv Örnekleme

Müslüman şairler İslam’ın ilk dönemlerinden itibaren şiiri; İslam’ı savunmak ve gazvelerde Müslümanlara cesaret aşlamak gayesiyle kullanmışlardır. Toplumun her ferdi için canın, malın ve namusun korunması söz konusu olunca eldeki tüm imkânlarla mücadele edilmesinin gerekli olduğu gibi, edebi alanda da mücadelede gerekli hale gelmiştir.

Hz. Peygamber zamanında bazı şairlere müşrikler karşısında şiirleriyle İslam’ı ve Müslümanları savunmak için izin verilmişti. Hassan bin Sâbit el-Ensârî (ö. 674) hem cahiliye döneminde yaşamış hem de İslam’ın gelişine şahit olmuş şair bir sahabedir. Peygamber şairi olarak anılmaktadır³⁵⁵. Âmâ olduğu için cihadı şiiriyledir. Şiir söylediği zaman düşman üzerinde Kureyş’in soylularından daha fazla etkili olduğunu Peygamberimizden rivayet olmuştur³⁵⁶.

Hassan bin Sabit, Ebu Süfyan b. Harb’in Hz. Peygamberi hicvetmesi üzerine ona hitaben her mısrası iki şatırdan oluşan şu şiiri söyler;

”أَلَا أُنْبِغُ أَبَا سُفْيَانَ عَنِّي * فَأَنْتَ مُجَوِّفٌ نَجِبٌ هَوَاءُ

³⁵⁰ Ceviz, 150.

³⁵¹ Tefrik Rüşti Topuzoğlu, “Kâmil”, *DİA*, XXIV, 280.

³⁵² Çetin “Arûz”, III, 428.

³⁵³ İsmail Durmuş, “Tef’ile”, *DİA*, Ankara 2011, XL, 273.

³⁵⁴ Halim Öznurhan, “Tasrî”, *DİA*, Ankara 2011, XL, 131.

³⁵⁵ Hayatı için bkz. Abdullah Müslim İbn Kuteybe, *eş-Şi’r ve Şu’arâ’ I-II* (thk. Ahmet Muhammet Şakir), Dâr’u’l-Me’ârif, Kahire 1986, I, 305; İbrahim Yılmaz, “İslâmî Kabulde Şiirin Etkisine Dair Bir Örnek”, *EKEV Akademi Dergisi*, 1(1), Erzurum 1997, 220.

³⁵⁶ İgnaz Goldziher, (Çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er), *Klasik Arap Literatürü*, Vadi Yayınları, Ankara 2016, 33; Abdurrahman Özdemir, “Peygamber Şairi Hassân Bin Sâbit ve Divânı”, *İstem*, 4, 2004, 201-218; Faruk Çiftçi, “Hassân Bin Sâbit’in Hz. Peygamber İçin Söylediği Mersiyeler”, *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 2004, 79-95.

وَأَنْ سَيُوفِنَا تَرَكَتْكَ عَبْدًا * وَعَبْدَ الدَّارِ سَادَتُهَا الْإِمَاءُ
 هَجَوْتَ مُحَمَّدًا، فَأَجَبْتُ عَنْهُ * وَعِنْدَ اللَّهِ فِي ذَلِكَ الْجَزَاءُ
 أَتَهْجُوهُ، وَلَسْتَ لَهُ بِكُفٍّ، * فَتَسْرُكُمَا لِخَيْرِكُمَا الْفِدَاءُ
 هَجَوْتَ مُبَارَكًا، بَرًّا، حَنِيفًا، * أَمِينَ اللَّهِ، شَيْمُتُهُ الْوَفَاءُ
 فَإِنَّ أَبِي وَالِدَهُ وَعَرْضِي * لِعَرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وَقَاءُ³⁵⁷

“Ebû Süfyan’a söyleyin: Şöyle diyor Hassân senin için

Sen yüreksiz, korkak ve ödleksin, nafîle olma hodbin.

Kılıçlarımız seni köle hale getirdi, eyledi izzetten tecrit

Sana kattı Benî Abdi’-d-dâr’ı ki cariyeler başlarında seyyit

Sen Muhammed’i hicvettin, ben de cevap verdim hicvine

Ümit ederim ki erişirim Allahü Zü’l-Celal katında ecrine

Dengi olmadığı halde nasıl hicveder onu senin gibi biri

Feda olsun insanların en hayırlısına, senin gibi en şeriri

Hicvettin onun gibi yücelik, iyilik ve doğruluk abidesin

O ki Allah’ın sır kâtibi, mizacı ve ahlakı vefadır bilesin

Babam, babamın babası, namusum ve şerefim muhakkak

Muhammed’in namusu için bir kalkandır, sizden koruyacak³⁵⁸”

2.2.3. XII. Yüzyıl Haçlı Seferlerine Karşı Cihat Edebiyatı Örneklemesi

XI, XII ve XIII. yüzyıllarda yaşanan haçlı seferleriyle Müslümanların elinden çıkan Filistin ve Suriye sahillerinde yaşayan halk haçlılar tarafından sürgüne zorlanmıştır. Yaşanan sürgünlerin acıları ve vatan hasreti geçmiş Arap Edebiyatı türlerine benzemeyen Cihat Edebiyatı’nın ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır³⁵⁹.

³⁵⁷ Abdi Ali Muhennâ (Nşr.) , *Dîvânu Hassân bin Sâbit el-Ensâri*, Dâr’u’l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 1994, 20.

³⁵⁸ Özdemir, 215.

³⁵⁹ İbrahim Yılmaz ve Ruhattin Yazoğlu “XII Asır Arap Şiirinde Haçlı Seferlerine Karşı Cihad”, *İlim ve Sanat*, 43, İstanbul 1997, 76.

El-Mütenebbi'nin (M.915-965) Rumiyyât³⁶⁰'ı ve Ebu Temmam'ın (M.805-846) Feth Ammuriyya³⁶¹'sı o dönemde mevcut olan Cihat edebiyatı türlerine örnek teşkil etmektedir. Bu örnekler Filistinli şairlerin XII. yüzyılda kendilerine bir cihat şiiri oluşturmalarında ilham kaynağı olmuştur. Modern Arap Edebiyatında ele alınan hiçbir tema edebi türlere kaynak olma açısından Filistin teması kadar meşhur olamamıştır³⁶².

XII. yüzyıl İslam kahramanı olan Selahaddin el-Eyyübi de (M.1138-1193) Modern Arap Şiirinde önemli yer tutmaktadır³⁶³. Salih et-Tuma eserinde, Selahaddin'i tema yapan veya ona işaret eden 50 den fazla şair ismi zikretmektedir³⁶⁴.

XII. yüzyılda Arap Şiiri haçlılarla cihat etme, onlara karşı koyma ve Müslümanlara yol gösterme hususunda önemli rol oynamıştır. Cihat Edebiyatı'nın revaç bulduğu bu dönem, Müslümanların M.1099 yılında haçlılar karşısında ilk kez savunma hareketiyle başlamış ve Selahaddin'in Kudüs'ü tekrar almasına kadar devam etmiştir.

XII. yüzyıl Arap Şiirinde cihat konusu ilk kez İranlı şair İmadüddin el-İsfehani (M.1125-1201) tarafından rubailerde, kasidelerde ve mersiyelerde işlenmiştir. Bununla birlikte İbn San'a el-Mülk tarafından Mısırda meşhur olan Muvaşşahlarda da işlenmiştir³⁶⁵.

Ebu Muzaffer el-Ebîverdi (M.1065-1113) haçlı saldırıları sonucunda memleketini terk edenlerin hallerini ve felaketin boyutunu şu şiirinde dile getirir;

“Kanlarımızla akan gözyaşlarımız birbirine karışmıştır ve acımak maksadıyla da olsa bizim için geriye hiçbir mekân kalmamıştır.

Gözyaşlarını dökmek ise, kılıçlar savaşın korlarını karıştırdığı zamanlarda, insanın en kötü silahıdır³⁶⁶.”

Ebu Muzaffer el-Ebîverdi bu şiirinde dinleyicilerin hislerini uyandırmaya gayret ederek, haçlılar karşısında harekete geçirmeye teşvik etmektedir. Haçlıların saldırıları karşısında İslam ruhunun canlanması için 1099 yılında Kadı Ali bin Tahir es-Sülemi tarafından Kitabu'l-Cihad isimli eser kaleme alınmıştır. Es-Sülemi bu eserinde haçlı

³⁶⁰ Bizans'a karşı savaşan Seyfüddeve'nin hikâyesinin anlatıldığı eser.

³⁶¹ M. 838'de Abbasi halifesi Mutasım'ın Bizans'a karşı askeri zaferini anlatan eser.

³⁶² Salih et-Tuma, “The Treatment of The Palestinian Conflict in Modern Arabic Literature”, *Middle East Forum*, XLVIII, 1972, 7.

³⁶³ Salih et-Tuma, “Selahaddin el-Eyyübi fi 'ş-Şi'r el Arabi”, *el-Ebed*, XI, 1970, 18-19.

³⁶⁴ Salih et-Tuma, “Selahaddin el-Eyyübi fi 'ş-Şi'r el Arabi”, 17.

³⁶⁵ Ömer Paşa, *el-Edeb fi Bilâdi 'ş-Şam*, el-Mektebetü'l-Abbasiyye, Şam 1972, 556; Muhammed I. Nasır, *İbn San'a el-Mülk*, Daru'l-Kütübi'l-Arabî, Kahire 1967, 143.

³⁶⁶ Francesco Gabrieli, *Arap Historians of The Crusades*, Berkeley University of California 1967, 12; İzzüddin bin el-Esir, *el-Kamil fi't-Târih I-XI*, Daru's-Sadr, Buyrut 1966, X/284.

saldırılarını İslam'a karşı düzenli olarak tertiplenmiş batı seferleri olarak tanımlamaktadır. Bu seferler öncelikli olarak İspanya ve Sicilya'da başlamış, Kudüs'ü işgal etmeyi kendilerine nihai hedef edinerek doğuyu da içine alarak genişlemiştir³⁶⁷.

Cihat Edebiyatı genel olarak İslam'ın emir ve yasaklarını, İslam'ın kutsal mekânlarını, savaş esnasında kadın ve çocukların maruz kaldıkları kötü durumları, devlet adamlarının eksikliklerini tenkit olarak üç ana temayı konu edinmiştir.

El-Ebîverdi bu minvalde olan şiirinde savaş halinde kadınların düştüğü kötü durumundan şöyle bahseder;

“Kanların döküldüğü ve güzel kızların bir utanç vesilesi olarak güzel yüzlerini onların ellerinde ovuştururken!

*Beyaz kılıçların uçları kanla boyandığı ve kahverengi mızraklar kanla lekelendiği zaman!*³⁶⁸”

Cihat edebiyatında yazılan şiirler Müslümanların maneviyatları üzerindeki psikolojik savunma etkisini yansıtmasına rağmen ümitsizlik havası doğurmaz. Buna mukabil geleceğe yönelik umut ve güven aşıl原因an şiirlerdir.

El-Ebiverdi dinleyiciye Arapları ve onların elde ettikleri başarıların muhteşemliğini hatırlatır. Atalarının kazandığı bu zaferler, özellikle Hz. Peygamber'in yolunun takip etmeye teşvik eden dinleriyle birlikte onları Arap yarım adasının dışına taşımıştır³⁶⁹.

XII. yüzyılın başlarından itibaren cihadi şiirde vurgulanan İslam teması, topraklarından mahrum bırakılan halkın durumu, yöneticilere yöneltilen eleştiriler, İslami birlik, Hz Peygamber ve Kudüs gibi konular toplumda ve yöneticilerde cihat fikrinin uyanmasında rol oynamıştır³⁷⁰.

Şiirde kullanılan temalar politik ve askeri olarak İmadüddin, Nurettin Zengi³⁷¹(1173-1211), Selahattin el-Eyyübi gibi İslam kahramanlarının ortaya çıkmasıyla büyük ilgi görmüştür. Bu üç İslam kahramanının ortak gayesi halk tabanında da karşılık bulmuş ve Müslümanlara Kudüs'ü geri almanın yolunu açmıştır.

³⁶⁷ Yılmaz ve Yazoğlu, 78.

³⁶⁸ Yılmaz ve Yazoğlu, 78.

³⁶⁹ İbn el-Esir, X/286.

³⁷⁰ Yılmaz ve Yazoğlu, 79.

³⁷¹ 1193-1211 yılları arasında Musul Atabeğidir. Arslanşah lakabı verilmiştir. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/nureddin-zengi-mahmud>)

Bu dönemde haçlı ordularıyla edebi ve askeri alanda mücadele eden İslam cephesinde, Cihat Edebiyatı, Fedâil Edebiyatı³⁷², Ziyaret Edebiyatı³⁷³ isimli savaşla doğrudan ilgili üç edebi tür ortaya çıkmıştır³⁷⁴.

Bu bağlamda Cihat Edebiyatında ve diğer türlerinde savaş sanatı, askeri taktikler, teçhizat ve binicilikle ilgili olarak birçok eser kaleme alınmıştır³⁷⁵. İbn Asâkir'in (M.1105-1176) kaleme aldığı '*Fadl Beyti'l-Makdis, Fadl Askalan, Fadl Makâm'ı-İbrahim ve Fedâil'u's-Şâm*' Fedâil Edebiyatının ve Ziyaret Edebiyatının meşhurlarındandır³⁷⁶.

XII. yüzyılda Cihatla ilgili temalar cephede yapılan konuşmalarda, Cuma hutbelerinde, sanatsal nesirlerde ve tasavvufi ilahilerde işlenen ana konular olmuştur. Bu yüzden XII. yüzyıl şiirinin genel karakteristiği, İslam temasının yaygın olarak kullanılmasıdır. Velid bin Hâlidî Kudüs'le ilgili olarak şunu söyler;

"Bir mîknâtis misali Kudüs, her romantik hikâyeyi ve rivayeti cezbetti ve O, dini şuurun popüler mihveri oldu³⁷⁷."

Kudüs edebi alanda kendisine hem İslam öncesi dönemlerde hem de İslami dönemlerde sürekli bir yer bulmuştur. Bu sebeple edebiyatta şairlerin sürekli başvurdukları bir tema olarak yerini almıştır.

2.2.4. Modern Dönem Mukavemet Edebiyatı Örneklemesi

Basra körfezinden Fas kıyılarına kadar uzanan Müslüman Arap coğrafyasında XVIII. yy.'den itibaren artmaya başlayan yabancı nüfuzu, I. ve II. Dünya savaşlarıyla en yoğun halde yaşanmıştır. Bu dönemde batı edebiyatının ve işgallerin tesiriyle Arap edebiyatında farklı eğilimler ortaya çıkmıştır³⁷⁸. Bir kısım Arap edebiyatı tarihçileri bu tarihten günümüze geçen süreyi Nahda (Rönesans) olarak isimlendirir³⁷⁹.

³⁷² Dini ve tarihi mekânların, şehirlerin ve mukaddes sayılan yerlerin üstünlüğünü anlatan edebi tür.

³⁷³ Kutsal yerler hakkındaki çalışmalar.

³⁷⁴ Yılmaz ve Yazoğlu, 80.

³⁷⁵ Hamilton A. R. Gibb, *Arabic Literature*, Oxford Clerandon 1963, 128.

³⁷⁶ Ebu'l-Kasım Ali bin Asâkir, *Târih Medine Dimaşk*, el-Mecma'u'l-İlmi'l-Arabî, Şam 1951, 30.

³⁷⁷ Guy le Strange, *Palestine Under The Moslems*, Hayyat, Beyrut 1965, (Introduction).; İbrahim Yılmaz ve Ruhattin Yazoğlu, 83.

³⁷⁸ Ahmet Muhammed Fettüh, *er-Remz ve'r-Remziyye fi's-Şi'r el-Muâsir*, Dâru'l-Meârif, Kahire 1967, 4-5; Mehmet Yalar, *Modern Arap Şiiri, Kavram-Kaynak-Yapı*, Bursa 2003, 30-41.

³⁷⁹ Rahmi Er, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Vadi Yayınları, Ankara 2012, 12; Ahmet el-İskenderî vd. , *el-Mufasssal fi Târihi'l-Edebi'l-Arabî*, Dâr İhyau'l-Ulûm, Beyrut 2004, 416; Ahmet Hasan ez-Zeyyâd, *Târihi'l-Edebi'l-Arabî*, Kahire, ts. , 415; Hanna El-Fehûri, *Târihi'l-Edebi'l-Arabî*, Lübnan 1987, 898; el-Atâvî Mes'ad bin el-'İd, *el-Edebü'l-Arabiyyü'l-Hadis*, Tebuk 2009, 17; Latif Mahmud Muhammed, "Mesîratü's-Şi'ri'l-Arabiyyi'l-Hadis fi Zav'i Nesicîhi

İsrail işgali sonrasında yurt dışına göç eden *Mehcer Edebiyatı*³⁸⁰'nı temsil eden Arap yazarların etkisiyle Arap edebiyatında *romantizm* kendini göstermeye başlar³⁸¹. Mehcer edebiyatının temsilcileri Batı Edebiyatlarının tesiriyle geleneksel Arap şiirinin vezin ve ölçüleri terk ederek bunun yerine serbest hece ölçüsü kullanmıştır³⁸².

Romantizme kayan Arap edebiyatının temsilcileri sömürü ve işgal şeklinde Arap topraklarında cereyan eden zulümler karşısında kalem oynatamamıştır. Filistin'in her karışına yayılan bu zulümlere karşılık, halk arasında çeşitli direniş gurupları ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Filistin'in kendi çocuklarından oluşan, topraklarını terk etmeyen bir gurup şair de milli birlik bilinciyle Arap edebiyatında 'ادب المقاومة' adıyla eserler kaleme almaya başlamıştır.

Mukavemet edebiyatı ismini ilk kez Gassan Kenefânî³⁸³ '*Edeb el-Mukâveme fi Filistin el-Muhtelle 1948-1966*' adlı eserinde kullanmıştır. Eserinde bu edebiyatın tanımını yaparak Filistin Mukavemet edebiyatının kültürel, toplumsal ve politik yönünü temsilcilerinin şiirleriyle örneklendirmiştir³⁸⁴.

İşgal topraklarında; George Habbaş (1926-2008), Gassan Kenefânî gibi isimlerin öncülüğünü yaptığı devrimci sosyalist ve Marksist guruplarla, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi ve Arap Milliyetçilik Hareketine mensup yazarlar tarafından işgal karşıtı şiirler ve makaleler kaleme alınmıştır. Buna mukabil işgale uğramış Filistin'in kurtuluşu için eser veren yazarlar, ya sürgüne gönderilerek vatan cüda edilmiş, ya da genç yaşta suikast sonucu hayatını kaybetmiştir.

Bununla birlikte Mısır'da II. Dünya savaşı sonrasında Filistin direnişine de öncülük eden Seyit Kutup çizgisi ortaya çıkmıştır. Kutup çizgisi Modern dünyada; tanrının yerini alan cahiliye ve batılılaşma temayülleri karşısında mücadele edilmesini bir gereklilik olarak görmektedir. Eğer bu temayüllere karşı topyekûn bir mukavemet gösterilmezse

ve Nakdihî", *Mecelletü Câ'miati'l-Enbâr lil-Lügati ve'l-Âdâb*, 2 (2010), 59; Eyüp Akşit, *Mahmut Derviş Şiirlerinde Dini Semboller (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, S.B.E. , İzmir 2016, 21.

³⁸⁰ Mehcer Edebiyatını 1948 işgali sonrasında Ortadoğu'dan Amerika'ya göç eden Arap şairler temsil eder. Detaylı bilgi için bkz.: Doğru Erdinç, *Mehcer Edebiyatı ve Arap Edebiyatına Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Gazi Üniversitesi S.B.E. , Ankara 1998; el-Ceyyûsi Selma el-Hadrâ, *el-itticâhât ve'l-Harakât fi 'ş-Şi'ri'l-Arabîyyi'l-Hadîs, (Arapçaya Çev. Abdü'l-Vahid el-Lü'lüe)*, Beyrut 2007, 101-103.

³⁸¹ Kabbîş Ahmet, *Târîhu's-Şi'ri'l-Arabîyyi'l-Hadîs*, Beyrut ts. , 8.

³⁸² el-Ceyyûsi Selma, 71.

³⁸³ Kenefânî'nin hayatı hakkında bkz. Aida Omarova, *Gassan Kenefânî (ö. 1972): Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, S.B.E. , İstanbul 2011.

³⁸⁴ Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 55.

'yok olmanın uçurumlarına yuvarlanılacağına'³⁸⁵ dikkat çeker. Kutup'a göre temelde İslam'ı yayma çabası olan bu mukavemet kalp, dil ve el ile yapılmalıdır³⁸⁶.

Ayrıca Kutup'un çizgisi işgal coğrafyalarında oluşan İhvan Hareketi, Hamas ve İslami direniş hareketlerin çoğuna fikirsel boyutta öncülük etmiştir³⁸⁷. Filistin topraklarında sözlü ve fiili direniş hareketlerini temsil eden İslami guruplar Kutup'un İslam'ı müdafaa çizgisinden sapmamışlardır³⁸⁸. Bu guruplar batı ile bir mücadele içine girmedikleri gibi Birleşik Devletlerde meydana gelen 11 Eylül saldırılarını da ilk kınayanlar arasında olmuşlardır³⁸⁹.

Semih'in 'خطاب من سوق البطالة' şiirinde şiddete başvurmaksızın direnişten vazgeçmeyeceğini şu dizelerle ifade eder;

"رُبَّمَا أَفْقَدُ - مَا تَبَيَّنَتْ - مَعَاشِي
رُبَّمَا أَعْرِضُ لِلنَّبِيْعِ ثِيَابِي وَفِرَاشِي
رُبَّمَا أَعْمِلُ حَجَارًا .. وَعِنَالًا .. وَكُنَّاسَ شَوَارِعِ
رُبَّمَا أَبْحَثُ، فِي رَوْتِ الْمَوَاشِي، عَن حُبُوبِ
رُبَّمَا أَحْمَدُ .. عَزِيَانًا .. وَجَائِعِ
يَا عَدُوَّ الشَّمْسِ .. لَكِنُ .. لَنْ أُسَاوِمَ
وَأَلِي آخِرِ نَبْضِ فِي عُرُوقِي .. سَأُقَاوِمُ
سَأُقَاوِمُ! سَأُقَاوِمُ! سَأُقَاوِمُ!!"³⁹⁰

'Belki kaybederim –istedin diye- geçim kaynağımı,

Belki elbiselerimi ve yatağımı satılığa çıkarırım,

Belki taş ustası, hamal, temizlikçi olarak çalışırım,

Belki davar pislikleri içinde taneler ararım,

Belki sadece açlığımı ve çıplaklığımı gideririm,

³⁸⁵ Seyyid Kutub (çev. Ahmet Pakalın), *İslam Toplumuna Doğru*, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2007, 14.

³⁸⁶ Crooke, 81.

³⁸⁷ Crooke, 82.

³⁸⁸ Crooke, 214-215.

³⁸⁹ CNN, *World Shock Over U.S. Attacks*, (Erişim: 28 Aralık 2018),

<http://edition.cnn.com/2001/WORLD/europe/09/11/trade.centre.reaction/>

³⁹⁰ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 447; Gassan Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fi Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 148.

Ey Güneşin düşmanları... Ancak... Pazarlık yapmam!

Damarımın son nabzına kadar... Direneceğim!

Direneceğim! Direneceğim! Direneceğim!

Semih bu şiirini serbest şiir vezniyle söylemiştir. Semih'in şiirinde her beyit tek *şatır* ve üç *tef'ile*'den oluşmaktadır. Semih görüldüğü üzere satır ve şatır sayısında belli bir kurala bağlı değildir. Çünkü kullandığı serbest şiir 'الشعر الحر' formu, klasik kaside yapısındaki şatır ve satır diziliminden tamamen farklıdır.

Semih her ne kadar birçok şiirinde serbest şiir 'الشعر الحر' formlarını kullanarak klasik şiir yapısından kopmuş görünse de klasik dönem eserlerinden etkilenmiştir. Ve klasik usulde şiirler de kaleme almıştır.

2.2.4.1. Filistin Mukavemet Edebiyatı

Filistin direniş edebiyatını anlamak için Filistin topraklarının son yüzyıllık tarihsel sürecini en başından başlayarak incelemeye tabi tutmak gerekmektedir. Çünkü Mukavemet edebiyatının bir özelliği de Filistin toprakları üzerinde son yüzyıl boyunca cereyan eden ve mazlumların kanıyla yazılmış olayları tarihsel olarak resmetmesidir.

Gerçek olayların tam ortasında, kâh zulüm altında inleyenlerin özgürlük feryadı, kâh direniş marşı olan Filistin mukavemet edebiyatı, derdini anlatırken sade bir dil kullanır. Mukavemet edebiyatı direnişin sadece duygusal boyutunu ele almaz. Bununla birlikte düşünce boyutunu da ele alır. Semih el-Kâsım ve Mahmut Derviş gibi şairler, ülkesinde yaşanan işgalleri en etkili şekilde şiirle anlatılabileceğine ve devrimin bu yolla gerçekleşeceğine inanırlar³⁹¹. Bu sebeple işgalcilere karşı mukavemetin kültürel boyutunu temsil ederler³⁹².

İşgal altındaki topraklarda mukavemet edebiyatının ilk tohumları "ادب الوطني" olarak mandater rejimlere, baskılara, zalim yönetimlere karşı vücut bulmuştur. Bu eserler Arap milliyetçiliğini uyandırmaya çalışan ve halkı birlik olmaya çağıran şiir, nesir, hikâye ve gazete yazıları olarak ortaya çıkmıştır.

³⁹¹ Eyüp Akşit, "Mahmut Derviş'in Şiirinde Evreler I.", *Mizân'ul-Hak İslami ilimler Dergisi*, 3, 2016, 16.

³⁹² Kenefâni, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 44; Recâ en-Nakkâş, *Şa'ir el-Arz el-Muhtelle*, Dâru'l-Hilâl, Kahire 2011, 81.

Filistin mukavemet edebiyatının ana hedefi, sorunları güç kullanarak çözmek değildir. Bilakis yıkımın altında yatan nedenleri araştırmak ve ifşa etmektir. İnsanlara davalarını anlatarak, bu konuda duyarlı hale getirmek ve işgal karşısında çıkış yolu aramaktır.

İşgal topraklarında direniş edebiyatı ilk eserlerini verdiği yıllarda işgalciler tarafından uygulanan kültürel ambargo sebebiyle şairler eserlerini basıp dağıtma imkânı bulamamıştır. Bu sebeple şairler ezberlenmesi ve zihinlerde varlığını koruyabilmesi daha kolay olan geleneksel aruz vezinleriyle şiirlerini söylemeyi tercih etmiştir. Direniş edebiyatı uzun yıllar hafızalarda kayıtlı olan halk şiiriyle yaşatılmıştır³⁹³.

Halk şiirleri ihtiyaç duyulduğunda onu söyleyen şairin önderliğinde gerek bir silah gibi meydanlarda işgalcilerin yüzüne haykırılmış, gerekse evlerde, düğünlerde, acıların ve matemın tutulduğu yerlerde üzüntülere ortak olunmak suretiyle neşvu nema bulmuştur³⁹⁴. Mukavemet edebiyatına dair söylenen şiirler, bir işe yönelik sınırlı bir eylemi konu almamıştır. Bilakis işgalciler ile Filistin halkı arasında hayat-memat meselesi olan bütün konuları ele almaktadır.

İşgalciler halkı bilinçlendiren edebi mukavemet akımını engellemek için yazarlara hapis cezası, eserlerini toplatma vb. baskı yöntemlerini uygulamaktan çekinmemiştir. Kamuoyunu üzerinde daha ölümcül tesiri olan yönlendirme ve amacı saptırma metodunu da kullanmıştır. Kültürel ambargonun uygulandığı yıllarda, Filistin sokaklarında, işgalcilerin elinde bulundurdukları yayınevleri aracılığıyla kendi eserlerini basarak ücretsiz dağıtmışlardır³⁹⁵. İşgalciler bunu yaparken insanların ahlaki ve zihinsel yapısını bozmayı hedeflemiştir.

Müslümanların inandıkları dinin kutsal bir metne bağlı olması, edebi eserlerin insanlar üzerindeki etkisini artırmaktadır. Ömer bin Hattab örneğinde olduğu gibi Kur'an'ın dilsel estetik özelliği sebebiyle bile insanlar hayatlarında köklü değişiklere gidebilir. Sadrul İslam döneminde bazı şairlerin İslam'ı kabulünde de şiirin etkisi olduğu bilinen bir gerçektir³⁹⁶.

³⁹³ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 16.

³⁹⁴ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 23.

³⁹⁵ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 32-33.

³⁹⁶ Yılmaz, "İslâmı Kabulde Şiirin Etkisine Dair Bir Örnek", 217.

Edebiyatın halk üzerinde bu denli yüksek etkisinin farkına varan Filistinli mukavemet şairleri de, eserlerini oluştururken, her kelimeye ayrı anlam ve kutsiyet yüklemiştir. Bunu yaparak mukavemeti, insan hayatındaki ince çizgilerle buluşturma çabası gütmek istemişlerdir.

İngiliz edebiyatçı Raymond Williams'da (1921-1988) mukavemet edebiyatında ortaya konan fikirlere yüklenen olumlu ve olumsuz manayı şöyle ifade eder;

"... İçinde hayatın tohumlarını barındıran bazı düşünceler ve düşünce tarzları vardır. Aynı şekilde belki zihinlerin derinliklerinde bulunan ve ölümün tohumlarını barındıran fikirler de vardır. Bunları değerlendirme ölçümüz bu fikirlere yaklaşımımıza bağlıdır. Belki de bu fikirler geleceğimizi belirleyecektir³⁹⁷."

2.2.4.2. Türkçede Filistin Mukavemet Edebiyatı Örnekleri

Filistin toprakları ve içinde barındırdığı kutsal mekânlar, tüm İslam âleminin kutsalıdır. Bu sebeple dilimizde de Filistin'e dair eserler kaleme alınmıştır. Kudüs'ün 1917'de Osmanlı'nın elinden çıkması ve 1948 yılında bu topraklar üzerinde İsrail devletinin kurulması üzerine Türkiye'de de bazı şairler; ümmet bilinci ve cihat ruhu ile edebi eserler kaleme almıştır³⁹⁸. Bu eserlerde tüm insanlık tarafından kutsal sayılan Kudüs şehri üzerine ağıt, hüznün, direniş temaları merkeze alınmıştır.

Sezai KARAKOÇ (1933-), Cahit ZARİFOĞLU (1940-1987), Nuri PAKDİL (1934-), M. Akif İNAN (1940-2000) ve Arif AY (1953-) gibi isimler Kudüs üzerine kaleme aldıkları şiirlerinde bütün şairlik yeteneklerini kutsal adına serdederek dava amacı gütmüşlerdir³⁹⁹.

Şiirlerinde zulümler karşısında mazlumlara umut aşılama, zalimler karşısında direnişin gücünü fark ettirme ve Müslüman coğrafyalarda birbirlerinden habersiz yaşayan toplumları uyandırmayı amaçlamışlardır.

³⁹⁷ Raymond Williams, *Culture and Society (1780-1850)*, Columbia University Press, New York 1983, 338; Crooke, 290.

³⁹⁸ Seyfullah Korkmaz, "Türklerin Gözünde Kudüs, Hüznün ve Elem", *ASOS JOURNAL*, 5 (61), 28.

³⁹⁹ Sema Noyan, "Türk ve Arap şiirlerinde Kudüs'e Dâir Ağıt, Umut ve Direniş", *APJIR*, 2-1, 2018, 19.

Kudüs teması Modern Türk Edebiyatına ilk kez 1969 yılında girmiştir. İşgalcilerin Mescid-i Aksa'yı yakmaları üzerine aynı yıl III. Periyodunun ilk sayısı çıkan *Diriliş*⁴⁰⁰ dergisinde, Sezai Karakoç'un 'Ey Yahudi' isimli şiiri yayınlanmıştır⁴⁰¹.

Aynı yıl 'Edebiyat' dergisinde, Nuri Pakdil'in 'Kalemin Yüğü' başlıklı yazısında Filistin mukavemetini Pakdil, şu sözleriyle dile getirmiştir;

*"Nerede bir insan eziliyorsa, zulüm görüyorsa ezilenin yanındayız, onunla birlikte başkaldırıyoruz işkencenin her çeşidine, her biçimine..."*⁴⁰²

Karakoç 'Alinyazısı Saati Kudüs' şiirinde 'Kudüs'ün gökte kutsanan şehirken yerde yağmalanan şehir' haline dönüştüğünü dile getirir⁴⁰³. C. Zarifoğlu 'Soru İşaretlerinden Biri ve Daralan Vakitler' şiirlerinde Kudüs'ü yeniden özgürleştirmek için yaşanan zulümler karşısında korkuya kapılan, ümitsizliğe düşen ve paraya tamah eden dünya Müslümanlarını direnişe çağırır. Şiirinde 'Kudüs'ün her Müslümanın önünde bir imtihan kâğıdı⁴⁰⁴' olduğunu vurgular.

2.3. FİLİSTİN MUKAVEMET EDEBİYATININ GENEL ÖZELLİKLERİ

Mukavemet edebiyatı kültürel hayatta rastlantı sonucu birden bire ortaya çıkmış bir tür değildir. 1948-1967 arasında işgalcilerin Filistinlilere yaptığı zulümler karşısında direniş olarak ortaya çıkmıştır.

Mukavemet edebiyatında eser verebilmek için herhangi bir ayrıcalık şartı aranmamıştır. Filistin meselesinin ve mukavemet çerçevesinin dışına çıkmayan her şair Mukavemet edebiyatında eser vermiştir⁴⁰⁵. Bu edebiyatçılar inandıkları dava uğruna yaptıkları mücadelelerinde kalemlerini, kelimelerin gücüyle birleştirerek temel silah olarak kullanmıştır. Sahip oldukları değerlerden ve konumlarından ödün vermeksizin mücadelelerinin silahlı mücadeleden daha kapsamlı bir iş olduğunu ortaya koymuşlardır.

Mukavemet şairlerinin dava olarak gördükleri edebiyata bağlılıkları, bir teoriden ibaret, özgürlük hareketi değildir. Onlar, özgürlükçü düşünceleriyle verdikleri mesajlarda

⁴⁰⁰ 1960'dan itibaren çeşitli aralıklarla Sezai Karakoç tarafından çıkartılan fikri ve edebi hareketlerde etkili olan edebi dergi.

⁴⁰¹ Noyan, 20.

⁴⁰² Nuri Pakdil, "Kalemin Yüğü", *Edebiyat Dergisi*, 1 (1), Ankara Şubat 1969, 1; İbrahim Demirci, "Türkçede Filistin Şiiri", *Hece Dergisi*, 12 (136), Ankara Nisan 2008, s. 79.

⁴⁰³ Sezai Karakoç, *Alinyazısı Saati Şiirler IX*, Diriliş Yayınları, İstanbul 2012, 7; Noyan, 24.

⁴⁰⁴ Cahit Zarifoğlu, *Şiirler -Soru İşaretlerinden Biri-*, Beyan, İstanbul 2016, 386; Noyan, 25.

⁴⁰⁵ Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 55.

ve uyguladıkları prensiplerde asla satılmışlığa, kapalılığa veya kafa karışıklığına yer vermezler. Verdikleri eserler hakikatleri örten bir öfkenin veya kötü düşüncelerin ürünü de değildir. Bilakis mücadelenin her cephesinde derin bir mesuliyet duygusu ile ortaya çıkmış eserlerdir.

Mukavemet şiirleri iki yönüyle diğer türlerden ayrılır;

Birincisi, meher edebiyatının aksine şiirlerinde gözyaşı, yas, ümitsizliğe yer yoktur. Bunun yerine devrimci görüşler, heyecan uyandıran isteklere yer verilmiştir.

İkincisi, işgal altındaki topraklarda halk arasında çok hızlı etki göstermesi sebebiyle siyaset üzerinde tamamlayıcı rolü kendisine görev edinmiştir.

Bundan dolayı mukavemet şiirlerinde lakayt tavırlara yer yoktur. Mukavemet şairleri her zaman pazarlık masalarından uzak durmuştur. Sahip çıktıkları davaları adına, siyasal meselelerle, toplumsal meseleler arasında ayırım gözetmeksizin kelimelerin taşıyabileceği bütün zenginlikleri şiirlerine yükleyerek eserlerini vermişlerdir.

Semih'in Necib Mahfuz'a yazdığı şiirde bunun bir örneğini görürüz;

"فَاعْرِفْ مِنْ أَعْمَاقِ الْبُئْرِ الْعُذْرَاءِ
وَاسِقِ الْعَامِلِ وَالْقِرَّانِ وَأَوْلَادِ الْحَارَّةِ
فَالنَّاسُ ظَمَاءٌ
أَكْتُنِبُ عَنْ شَحْذِ الْهَمَّةِ
وَإِكْتُنِبُ عَنْ أَحْلَامِ الْأُمَّةِ
طُوبَى لِلْحَرْفِ الشَّامِخِ فِي اللَّيْلِ مِنْارَةً
وَالْعَارُ لِأَبْرَاجِ الْعَاجِ الْمُنْهَارَةِ"⁴⁰⁶

'Kuyunun derinliklerinden bir avuç tatlı su ver.

İşçi, fırıncı, hür çocuklar sulansın.

İnsanlar susuz...

Ümmetin rüyalarını etkili üslubunla yaz!

⁴⁰⁶ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 334; Kenefânî, *el-Edeb el-Filistîni el-Mukâvim Taht'e'l-İhtilâl 1948-1968*, 29.

*Ne mutlu! Geceleri yol gösteren harfleri olanlara,
Ne yazık! Çökmüş bozulmuş fildişi kulelerde oturanlara...'*

Kültürel ambargo, gözetim altında tutulma vb. baskılar sebebiyle Filistinli yazarlar her zaman zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Buda yazarları ferdi ve toplumsal planda etkilemiştir. Filistin mukavemet edebiyatında eser veren yazarların gerek bireysel yaşantılarında gerekse toplumsal yaşamlarında karşılaştıkları güçlükleri Tevfik Feyyaz 'بيت الجنون' isimli tiyatro eserinde; dış dünyadan yalıtılmış, çatışmacı, ısrarcı, araştıran, kandırılmış, allak bullak ve darmadağın olarak tasvir etmiştir.

2.3.1. Filistin Mukavemet Edebiyatının Modern Dönem Temsilcileri

1950 sonrasında Arap edebiyatında Filistin şiiri; Semih el-Kâsım (1939-2014), Mahmud Derviş (1941-2008), Tevfik Zeyyad (1929-1994), Raşit Hüseyin (1936-1977), Ahmet Hüseyin (1939-2017), Emil Habibî (1922-1996), Mürîd el-Bergûsî (1944-), Radva Âşur (1946-2014), İshak Musa el-Hüseyinî (1904-1990), İlyas Hûri (1948-), Gassan Kenefani (1936-1972) gibi şairlerin şiirleriyle farklı bir boyut kazanmıştır⁴⁰⁷. Semih el-Kâsım bu alanda hocası Hana Ebu Hana'yı (1928-) takip etmiş ve pek çok eser kaleme almıştır⁴⁰⁸. Eserlerinde işgal altındaki topraklarda işgalcilerin günlük yaptığı işkence ve zulümleri, Arap toplantılarına sızan casusları, Arap çiftçilerden zorla toprak gasp eden askerleri ve bunlara benzer günlük tekrar eden olayları konu edinmişlerdir⁴⁰⁹.

Bu süreçte yazılan direniş şiirleri 'lafız-anlam' ve 'anlam-vezin'⁴¹⁰ yönüyle modern şiire tam uyum sağlamıştır.

2.3.1.1. Semih'in Edebiyat ve Şiir Anlayışı

Semih, şiirin tarifini⁴¹¹ yapmaz. Bilakis şiiri daha geniş bir bakış açısıyla halkın yararına kullanır. Mukavemet şiirleri ortaya çıktığı toplumda manasını ve konumunu kendisi belirlemiştir. Özellikle mukavemet şairleri için şiir silah manasına gelmektedir.

⁴⁰⁷ Semih el-Kâsım, VI, 264.

⁴⁰⁸ Kenefânî, *el-Edeb el-Filistîni el-Mukâvim Taht'e'l-İhtilâl 1948-1968*, 53.

⁴⁰⁹ Kenefânî, *el-Edeb el-Filistîni el-Mukâvim Taht'e'l-İhtilâl 1948-1968*, 84.

⁴¹⁰ Rahmi Er, 13.

⁴¹¹ Klasik Arap edebiyatında şiir 'Bir manası olan vezinli ve kafiyeli söz' anlamına gelir. (Bkz. Halil bin Ahmet, II, 337.) ; Firuzabadi, II, 866; el-İsfehânî, 262; İbn Reşik el-Kayrevânî, *el-'Umde fi mehâsini 'ş-'Şi'r ve Âdâbih ve Nakdih I-II* (thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid), Beyrut 1981, I, 19-225-226; Ebu Yakup es-Sekkâkî, *Miftah'u'l-Ulûm* (thk. Abdulhamid Hindâvî), Daru'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2011, 618.

Filistinliler arasında Semih'in her bir şiiri, düşmana atılmış bir kurşun olarak kabul görmüştür⁴¹².

Mukavemet şairleri aynı dönemde yaşayan birçok şairin izlediği romantik akımlara kapılmaktan kaçınmışlardır. Bunun yerine eserlerinde histerik yapıyı, sorumluluk duygusunu görürüz. Bu minvalde Semih'i İsrail için tehlikeli hale getiren şey de kullandığı evrensel dil olmuştur.

Semih el-Kâsım 6 gün savaşları için 'قصيد عن الفدائي' şiirini şunları dile getirerek bitirir.

"يَا مَنْ وَرَائِي

لَا تَحُونُوا مَوْعِدِي

هَذَا شَرَّ أَيْدِي

خُدُوهَا وَأَنْسَحُوا مِنْهَا

بِيَأْرِيَقَ نَسْلِنَا الْمُنْمَرِدِ"⁴¹³

'Ey arkamdaki

Sözümü çiğneme!

Bunlar benim damarlarım

Alın onları ve dokuyun

Baş eğmeyen neslimin bayrağını!

2.3.1.2. Din Hakkındaki Görüşleri

Filistin davası söz konusu olduğunda Filistin'in kendi çocukları din, mezhep, cinsiyet ayrımı gözetmemiştir. İşgale, sömürgeye ve zulme hep bir ağızdan karşı çıkmışlardır. Filistinlilerin sesi olmuş mukavemet edebiyatçılarının ilk kuşağından itibaren, içlerinde Müslüman, Hristiyan ve bu dinlere ait farklı mezheplere tabi olanlar olmuştur. Bunda Filistin'in tarihi etnik yapısı önemli rol oynamıştır.

⁴¹² Bezirâvî, 162; Naci Muhammed Sâlim, 63.

⁴¹³ Cemiyet'ü-l Cüzûr, "er-Rahîl el-Kebîr Semih el-Kâsım", *et-Tevâsul*, 5(4), 2014, (Erişim: 19.03.2019 <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/346864.html>)

Mukavemet şairleri Filistin'in kurtuluşunu amaç edindikleri için halklar arasında ayırım gözetmezler. Kimi zaman kendi halkına kimi zamanda dünyanın farklı yerlerindeki insanlara işgali anlatmak için, aynı siyasi oluşumlar içerisinde mücadelelerini vermişlerdir. İşgalin başladığı ilk günden itibaren, Filistin topraklarında halk arasında işgale karşı oluşan, irili ufaklı direniş guruplarıyla aynı safta olmuşlardır. İşgalinin başlamasıyla birlikte Filistinliler “*İstiklal Partisi, Milli Mücadele Partisi, Arap Filistin Partisi, Islah Partisi ve Milli Kütle Partisi*” gibi oluşumlarla siyasi anlamda mücadeleye girişmişlerdir⁴¹⁴. Bazen İsrail Komünist partisinin Arap temsilcileri olmuşlar bazen de Fetih ve FKO'nun mitinglerinde hatiplik yapmışlardır.

Filistin tarihinin en kapsamlı sivil mukavemetinin gösterildiği 1936 yılındaki boykotta⁴¹⁵ Filistinli bütün mukavemet gurupları Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseynî'nin arkasında saf tutmuştur.

Çünkü işgalciler Filistin topraklarına yerleşirken yaptıkları kısımlarda cinsiyet ve din ayrımı yapmamışlardır. Aynı şekilde işgalciler, verilen eserlere ve yazarlara uyguladıkları baskılarda da yazarın kimliğini, memleketini, cinsiyetini ve ait olduğu kültürü dikkate almamıştır⁴¹⁶.

Semih'e gelince kendisi Dürzi bir aileden gelmektedir. Dürzi inancına göre hayatını sürdürmüştür ve cenazesi de yine Dürzi inancına göre teşyi' edilmiştir.

Semih Kur'an-ı Kerim'i bir vaiz kadar etkin kullanmayı bilmiştir. Şiirlerinde Kur'anî kıssalara, üsluplara ve direk alıntılar şeklinde ayetlere de yer vermiştir. Bununla birlikte şiirlerinde farklı dinlere ait kutsalları sembol olarak kullanmıştır. Mukavemet söz konusu olduğunda Semih hiçbir zaman Dürzi kimliğini ön plana çıkarmamıştır.

⁴¹⁴ Musa İsmail Basit, vd. (Hamza Zib Mustafâ, Gassan Musa Muhibiş ve Said Süleyman Kik), *Kudüs Tarihi*, Nida Yayıncılık, İstanbul 2011, 167; Pınar Özden Cankara, *Türkiye'de Sağ Muhafazakâr İslamcılık Akımının Filistin Sorununa Yaklaşımı, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul Üniversitesi S. B. E. , İstanbul 2013, 12.

⁴¹⁵ Kadir Kasalak, “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi S. B. E. Dergisi*, 2016 3 (25), 74.

⁴¹⁶ Muhsin Atik Han, *Gassan Kenefânî; Râid Dirâsetü 'l-Edebü 'l-Mukâvim ve 'l-Edebu 's-Sahyûnî*, (Erişim:29/01/2019) <https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>

2.3.2. Mukavemet Edebiyatında Kullanılan Semboller

Arapçada ‘رمز’ kelimesi fısıltı şeklinde dil ile yapılan gizli bir düzeltme metodudur. Sessiz bir şekilde dudakların hareketiyle olur⁴¹⁷. Rumuzlar kıymetini; bildirdiği ve delalet ettiği manalardan alır⁴¹⁸. Sekkâkî rumuzları (ö. 1231) edebi sanat türlerinden kinayenin bir çeşidi olarak görür⁴¹⁹. Avrupalı bazı edebiyatçılarsa insanı, sembolleştiren bir varlık olarak tanımlar⁴²⁰.

Modern Arap edebiyatında sembollerin kullanımı önemli yer tutmaktadır. Genelde Filistin şiirinde kullanılan, özeldeyse Semih el-Kâsım’ın kullandığı semboller gelişmiş güzel seçilmiş simgeler değillerdir⁴²¹. Her biri ayrı tarihi, dini, kültürel ve siyasi değeri sembolize etmektedir.

Mukavemet şiirlerinde şairler derinlemesine yaşadıkları Filistin tarihinin üzücü olaylarını şairlik tecrübeleriyle birleştirerek en güzel şekilde sembolize etmişlerdir⁴²². Şairler seçtiği sembolleri sadece kendine has manasıyla kullanmamış, bununla birlikte o sembollere devrimci ve yenilikçi manalar da kazandırmıştır. Ayrıca sembolleri seçerken hem olumlu hem de olumsuz figürleri ustalıkla kullanmıştır.

2.3.2.1. Dini Semboller

Semih Kur’an-ı Kerim, Tevrat ve İncil gibi kutsal kitaplardan alıntılar yaptığı gibi, İslam şahsiyetlerinden ve tarihi olaylardan da alıntılar yaparak tarihi ve kültürel sembolleri, şiirlerinde kullanmıştır. Bunu yaparken Filistin davasına hizmet etmeyi gözetmiştir. Semih Hz. Peygamberi de rumuz olarak kullanmıştır. Hz. Peygamberi, İslam’ın ilk geldiği yıllarda insanları karanlıktan aydınlığa çıkartan, insanlığın karanlık tarafıyla mücadele eden, kötülüklerle, nesep taassubuyla savaşan, insanlığın eşitliği ve adaleti için verdiği mücadeleyi elden bırakmayan bir devrimci olarak nitelemiştir⁴²³.

⁴¹⁷ Ebu Mansur Muhammed Mâturidî, *Tevlâtü Ehli's-Sünne I-V*, (thk. Fatıma Yusuf el-Haymî), Beyrut 2004, I, 268; el-İsfahânî, 203.

⁴¹⁸ İbn Manzûr, 1727; el-Ferâhîdî, II, 149.

⁴¹⁹ es-Sekkâkî, 647.

⁴²⁰ Cassier Ernst, *Sembol Kavramının Doğası*, (Çev. Milay Köktürk), Ankara 2011, 7.

⁴²¹ Nasır Levhîşî, *er-Ramz fi 'ş-Şi'r el-Arabî*, Âlem el-Kütüp el-Hadis, Ürdün 2011, 1.

⁴²² Alciyye Gazâle, *et-Tahlîl el-Uslûbî li-Kasîdeti 'Sevratü Muğanni er-Rabâbe' li-Semih el-Kâsım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ziane Achour Djelfa, Cezayir 2015, 85.

⁴²³ Rukiye Zeydan, *Eseru'l-Fikri'l-Yesâri fi 'ş-Şi'r el-Filistîni*, Hayfa 2009, 262.

Hız. Peygamberin mücadelesi tarihin akışını değiştirmiş ve insanları karanlıktan aydınlığa, küfürden hidayete ulaştırmıştır. Hız. Peygamberin geldiği dönemde hâkim olan bozulmuş inanç sistemleriyle mücadelesini Semih '30 آذار' isimli şiirinde şöyle dile getirir;

"عَاوَدَ الْفُرْسُ وَالرُّومُ كَرَأَتْهُمْ

لَحْمَنَا نَهَبَ أَنْيَابَهُمْ..

فَاخْرُجُوا مِنْ شَرِّ ابْنِكُمْ!

أَنْ يَا إِخْوَتِي

أَنْ أَنْ تَبَعْتَ الثَّائِرَ الْمُصْطَفَى

أَنْ أَنْ نَشْهَرَ الثُّورَةَ الرُّمَحَ وَالْمُصْحَفَاً

أَنْ أَنْ يَعْلَمَ اللَّصَّ وَالْقَاتِلَ

أَنَّهُ زَائِلٌ زَائِلٌ زَائِلٌ"⁴²⁴

'Farıslar, Rumlar hucumlarıyla geri döndü

Etlerimiz onların azı dişleri arasında yağmalandı...

Damarlarınızdan çıkın!

Şimdi ey Kardeşlerim!

Şimdi Hız. Mustafa'nın devrimini diriltme zamanı,

Şimdi Devrimi mızrakla ve Kitap'la yayma zamanı,

Şimdi hırsızla katili ayırt etme zamanı,

O gidecek, gidecek, gidecek...'

Bununla birlikte Semih Kur'anda geçen peygamberlerden Hız. Yusuf'u, Hız. Yakup'u, Hız. Eyüp'ü de sembol olarak kullanmıştır. İnsanoğlunun imtihanı olan, hayır ve şerri tasvir ederken Kur'an da geçen Habil ve Kabil kıssasını da sembol olarak kullanmıştır⁴²⁵. Semih enkaz altından çıkartılan küçük kız çocuğunun sesinin duyurmak

⁴²⁴ Semih el-Kâsım, II, 355.

⁴²⁵ Rukiyye Zeydan, 265.

için Müzzemmil suresinde geçen ‘زملوني’ kelimesini kullanmıştır. Bunu ‘كشف’ isimli şiirinde şöyle ifade eder;

"زَمَلِينِي: صَوْتُ أَنْصَارِي يَعْלו

وَجْهَ أَنْصَارِي يَعْلو

صَدَرَ أَنْصَارِي يَعْلو فِي الرَّحَامِ

مِنْ تَوَابِيْتِي وَأَبْرَاجِ الْحَمَامِ

زَمَلِينِي، زَمَلِينِي يَا خَدِيجَةَ⁴²⁶"

Beni örtün: bana yardım edenlerin sesleri yükseliyor,

Bana yardım edenlerin yüzleri yükseliyor,

Bana yardım edenlerin göğüsleri yükseliyor kalabalıkta,

Ecel kulelerimden ve tabutumdan,

Beni örtün, Beni ört Ey Hatice!

2.3.2.2. Tarihi Semboller

Mukavemet edebiyatında kullanılan tarihi semboller, ferdi planda kahramanlıklar göstermiş kişilerden seçilmiştir. Şairler işgal altındaki Filistin söz konusu olduğunda bu semboller toplumsal bir kahramana dönüştürmüştür. Bu semboller hem olumlu hem de olumsuz yönleri olan şahsiyetlerden seçilebilmektedir. Örneğin; Semih ‘حوار مع رجل’ ismiyle ‘يكرهني’ isimli şiirinde Roma’yı yakan sonra da kendisini yakarak Roma tarihinde kötü bir ad bırakan Neron⁴²⁷’u şöyle anlatır;

"رُومًا اخْتَرَقْتَ يَا مَجْنُونُ!

رُومًا أَبْقَى مِنْ نَيْرُونَ! ⁴²⁸"

‘Roma yandı ey deli!

Neron’dan geriye Roma kaldı!’

⁴²⁶ Semih el-Kâsım, I, 534.

⁴²⁷ M.37-68 yılları arasında yaşamış Roma Kralı. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.biyografi.info/kisi/neron>)

⁴²⁸ Semih el-Kâsım, I, 182.

Endülüs fatihi Tarık bin Ziyâd'ı (ö.720) da sembol olarak kullanmıştır. Filistinlilerin Avrupalı devletler karşısında düştüğü durum için yapılması gerekenleri anlatırken 'يا احفاد طارق!' diyerek seslenir. Tarık'ın bir Müslüman olarak haçlı beldelerinde yaptığı şanlı mücadeleleri örnek gösterir. 'ثورة مغني الربابة' isimli şiirinde şöyle ifade eder;

"يَا أَحْفَادَ طَارِقٍ!"

كُونُوا مَنَائِرَ... وَاغْسِلُوا أَجْفَانَ أَوْزُوباً الْبَهِيمَةَ!⁴²⁹

Ey Tarık'ın torunları!

Deniz fenerleri olun... Aşağılık Avrupa'nın göz kapaklarını yıkayın!'

Mazlum halkın her şeyini yakıp yıkan ve onlara zulüm yapmakla adı öne çıkan Nebukadnezar⁴³⁰ (M.Ö.600) ve istila kavramlarıyla tarihe geçmiş Hülâgü Han'ı (M.1217-1265) da sembol olarak kullanmıştır.

Semih şiirlerinde İtalyan işgali karşısında Libya direnişinin öncü isimlerinden olan Ömer Muhtar'ı da sembol olarak kullanmıştır. Ömer Muhtar'ın özgürlük uğrunda davasına bağlılığı Filistin mukavemetine örnek olmuştur. Semih 'عودة عمر مختار' isimli şiirinde şöyle dile getirir;

"فَتَعَالُوا نَنْشُدُ فِي الْقِمَّةِ"

وَتَعَالُوا نَنْشُرُ فَوْقَ عَبَاءَةِ فَارَسْنَا الْعَائِدِ

أَزْهَارُ الْحِفْدِ الْمَارِدِ

الْكَاسِحِ أَسْوَارِ الظُّلْمَةِ..⁴³¹

'Gelin tepede birbirimize kenetlenelim,

Haydi, yayalım dönen savaşçımızın pelerininin altında

Dev nefretin çiçeklerini

Karanlık duvarlarını yıkan...'

⁴²⁹ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 213.

⁴³⁰ Milattan önce 600'lü yıllarda yaşamış Babil kralıdır. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Nebuchadrezzar-II>)

⁴³¹ Semih el-Kâsım, I, 644.

Semih Endülüs ile Filistin tarihi arasında benzerlik kurmuştur. Filistin'i Endülüs sembolüyle savaşta babasını kaybetmiş bir yetime benzetir⁴³². Bunu 'أندلس' şiirinde şöyle dile getirir;

"وَاسْتَدَارَ الزَّمَانُ
تَارِكاً خَلْفَهُ الصَّرْحَةَ الْخَاوِيَةَ
بِاسْمِ زَيْتُونَةِ الدَّهْرِ فِي مَدْخَلِ الْمُقْبِرَةِ
بِاسْمِ نَفْسٍ عَلَى جَبْهَةِ الْقَنْطَرَةِ
بِاسْمِ مَمْلَكَتِي الْمُقْفِرَةِ
أُنْحَى فَوْقَ سَيْفِي التَّلِيمِ،
وَأَهْوَى قَتِيلًا، غَرِيبًا عَنِ الْأَهْلِ وَالِدَارِ
فِي شَطَفِ اللَّيْلَةِ الْمُمَطَّرَةِ
أَخ.. أُنْدَلُسِي كُرَّرْتُ مَوْتَهَا"⁴³³

'Ve devir döndü

Arkasında çaresiz ağlamalar bırakarak

Kabristan girişindeki asırlık zeytinliklerin adıyla

Kantarın bir tarafına adının yazılmasıyla

Çorak kalmış memleketimin adıyla

Eskiden keskin olan kılıcımın üzerine düştü

Sevgilim öldürüldü,

Evinden ve ailesinden uzak şekilde,

Yağmurlu bir gecede yıkanan,

Ah! Endülüsüm yıkılışı tekrarlandı...'

⁴³² Hasan Fethi el-Bâb, *Semât 'u'l-Hadâse fi 'ş-Şi'r el-Arabî el-Muâsır*, el-Heyet'ü'l-Mısriyyetü'l-Âmme lil-Kitap, Mısır 1997, 133-139.

⁴³³ Semih el-Kâsım, II, 574.

2.3.2.3. Kültürel Semboller

Kültür bir toplumun ve o toplumu oluşturan fertlerin dünya görüşlerinin meydana gelmesinde önemli rol oynar. Aynı şekilde o toplumun muâsır medeniyetler seviyesinde yerini bulmasında ve gerek maddi gerek manevi alanlarda ilerleyebilmesi için gerekli argümanları da içinde barındırır. Kültür ait olduğu toplumun geçmiş, şimdi ve gelecekle arasındaki bağı kurar. Geçmiş olmayan bir toplumun geleceğinin olamayacağı kabul gören görüşlerdendir.

Mukavemet şairleri şiirlerini söylerken kültürel mirası göz önünde bulundurmıştır. Kültürel miras sayılan kişilerden ve tarihi olaylardan kesitleri şiirlerinde rumuz olarak kullanmıştır.

Semih, Selahattin Eyyübi⁴³⁴'nin (1138-1193) Hittin Savaşında⁴³⁵ haçlıları mağlup ederek Kudüs'ü fethini, Ebu Zerr Gifârî (ö.32/653)⁴³⁶'nin siyasi olarak, günümüz tabiriyle sınıf ayrımcılığına ve burjuvaziye karşı Müslümanca göstermiş olduğu direnişi, sembol olarak mukavemet şiirlerinde ustaca kullanmıştır⁴³⁷. Ebu Zerr örneğinde Filistin halkının arasında yer edinen sınıf ayrımcılığına ve sömürgecilere karşı tepkisini dile getirmiştir;

"لَوْ أَنَّ فِي الْمَيْدَانِ

سَيْفٌ أَبِي ذَرٍّ،

وَلَوْ لَمْ يَغْتَصِبْ عُثْمَانُ

قِيَادَةَ الْبِلَادِ، بِالْحَدِيدِ وَالِدِمَاءِ

مَا اسْتَأَسَدَ تَعَالِبُ الرُّومَانِ!

لَوْ هُرْنَا أَنْ يَصْنَعَ الْأَعْدَاءُ

تَاجَ مُلُوكِ يَعْزُبٍ.. مِنْ جَذْوَةِ الْجِصَّانِ

مَا أَصْبَحَتْ حَبِيبَتِي وَجْهًا مِنَ الدُّخَانِ

⁴³⁴ 1138-1193 yılları arasında yaşamıştır. Eyyubi hanedanının kurucusudur. (Bkz. Erişim:02/04/2019

<https://www.biyografi.info/kisi/selahaddin-eyyubi>)

⁴³⁵ 4 Temmuz 1187 tarihinde I. Haçlı seferiyle kurulan Kudüs Krallığı ile Selahattin Eyyübi ordusu arasında geçen savaştır. Selahattin Eyyübi'nin ordusu yaklaşık 17000 haçlıyı imha ederek Kudüs'ü fethetmiştir.

⁴³⁶ Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/ebu-zer-el-gifari>

⁴³⁷ Rukiye Zeydan, 277.

وَجِنَّةٌ صَفْرَاءُ،

يَزْنِي بِهَا شَرَّادِمَ الْفُرْصَانَ⁴³⁸"

“Şayet Ebu Zer’in Kılıcı meydanlarda olsaydı

Şayet Hz. Osman

Yönetim anlayışını isyanı bastırmak olarak devam ettirmiş olmasaydı.

Romalı tilkiler aslanlaşamazlardı!

Şayet düşmanlar atlarının nallarını Arap meliklere taç yapmamış olsaydı.

Sevgilim dumanın bir yüzü olmazdı,

Ve sararmış bir beden

Korsan guruplarının tecavüzüne uğrayan!”

Semih, Araplığın ve asaletin sembollerinden olan ‘Hicaz, Kenâne, Talaytula, Şam’ gibi Arap kültürüne ait şehir sembollerine de şiirlerinde yer vermiştir⁴³⁹.

2.3.2.4. Edebi Semboller

Şairlerin rumuzları kullanırken dikkat ettikleri bir diğer husus da edebi güzelliştir. Rumuzların edebi kullanımında siyak ve sibak önemli yer tutmaktadır. Cümlelerin tamamı anlaşılmadan rumuz olarak kullanılan mekânlar, olaylar ve hadiseyle bağlantıyı kuran kelimeler tam olarak anlaşılmazlar.

Şairler kendilerine has üsluplarıyla, imalarıyla okuyucuya rumuzların manaları hakkında ilham verirler. Bazı anlatılması güç konuları dolaylı anlatım metodunu kullanarak sembolize ederler.

Semih ‘ثورة مغني الربابة’ şiirinde İslam’ın ilk yıllarında nasıl yayıldığını dolaylı anlatım metodunu kullanarak şiirinde şöyle ifade etmiştir;

"قَالَ قَائِدُنَا الْهُمَامُ

الْيَوْمَ يَوْمَكُمْ مَوَا فُقُومُوا وَانْبِعُونِي"⁴⁴⁰

⁴³⁸ Semih el-Kâsım, I, 319; Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 278.

⁴³⁹ Alciyye Gazâle, 89.

⁴⁴⁰ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 211.

‘Önderimiz Pirimiz dedi ki,

Bugün sizin gününüzdür. Kalkın ve bana tabi olun.’

Şiirde geçen ‘همام’ kelimesiyle kastedilen kişi Peygamberimizdir. İkinci mısradaysa İslam’a açıktan davetin başlangıcı söz konusudur. Bu mısralarıyla Filistin halkını direnişe açıkça davet ederken sembol olarak Peygamberimizi ve onun İslam’a davetini kullanmaktadır.

Semih birçok şiirinde Peygamberimizin hadislerinde nakledilen ‘يا أمّتي’ benzeri, nida üsluplarını kullanmıştır.

2.3.2.5. Genel Semboller

Semih ‘إرم’ seçkisinin ‘الأسطى سيد’ isimli şiirinde emekçi sınıfı sembol olarak kullanmıştır. Şiirinde mücadeleci, emekçi ve çalışan insanın efendisi olan ‘Usta’ kelimesini sembol olarak seçmiştir⁴⁴¹. Çünkü emekçiler ezilen kesimi temsil etmektedir. Yine ezilen kesim vatanın kurtuluşu için her alanda mücadele eden, yerinden yurdundan olan kimselerden oluşmaktadır.

İnsanlar arasında iyiliği, adaletin teminini ve özgürlüğü emekçi sınıfın tesis edeceğini kabul eder. Mısır’da Nil nehri üzerine inşa edilen barajın yapımıyla ilgili olarak duygularını şiirinde şöyle ifade eder;

"يا أسطى سيد

باسم ضحاًياً الأهرام وباسم الأطفال

ابن السدّ العالى

يا صانع حلم الأجيال! ⁴⁴²

‘Ey Usta Efendi!

Piramitlerin kurbanları adına ve çocuklar adına

Büyük barajın çocuğu

Ey nesillerinin hayallerini gerçekleştiren!’

⁴⁴¹ Rukiyye Zeydan, 286.

⁴⁴² Semih el-Kâsım, IV, 41.

Filistin topraklarına el koyan sömürgecileri ve işgalcileri tasvir ederken, orada yaşayan insanları gözaltılar, hapis cezaları ve baskılarla yıldırımları sebebiyle, ‘Ejderha’ sembolünü kullanmıştır⁴⁴³. ‘في القرن العشرين’ şiirinde şöyle dile getirir;

"أَنَا قَبْلَ فُرُونِ
لَمْ أَعْوَدُ أَنْ أُكْرَهُ
لِكَيْبِي مُكْرَهُ
أَنْ أُشْرَعَ رَمْحاً لَا يَغِيأُ
فِي وَجْهِ النَّبِيِّينَ!"⁴⁴⁴

‘Ben yüzyıllardır

Nefret etmeye alışmadım,

Ama artık nefret ediyorum.

Fark ettirmeden bir mızrak yükseltmeliyim

Ejderhanın suratına!’

Semih Filistinlilerin vatan cüda olarak yaşadıkları sürgün hayatlarını ‘Serçe’ kuşuyla sembolize etmiştir.

"لِدَوْرِي يَجُوبُ الْأَرْضَ مُنْفِيًّا"⁴⁴⁵

‘Serçe kuşu yeryüzünde sürgün olarak dolaşır durur.’

Filistin halkına her fırsatta zulmeden çeteleri, işgalcileri ve yabancı sömürgecileri ‘Kurt ve Akrep’ ile sembolize etmiştir⁴⁴⁶.

"رَاخَ.. فَالْشَّطَّانُ غَصَّتْ
بِالذَّنَابِ وَعَقَّارِبِ
مِنْ مُعَيَّرِينَ أَجَانِبَ"⁴⁴⁷

‘Gitti! Kıyılar doldu taşıtı

⁴⁴³ Rukiyye Zeydan, 287.

⁴⁴⁴ Semih el-Kâsım, I, 26.

⁴⁴⁵ Semih el-Kâsım, I, 173.

⁴⁴⁶ Rukiyye Zeydan, 288.

⁴⁴⁷ Semih el-Kâsım, I, 228.

*Kurtlarla ve akreplerle**Saldıran yabancılardan oluşan'*

İşgalciler tarafından kendisinin ve eserlerinin maruz kaldığı takibatı ⁴⁴⁸خفافيش' isimli şiirinde yarasa ile sembolize etmiştir.

"الْخَفَافِيشُ عَلَى نَافِذِي ،

تَمْتَصُّ صَوْتِي.

الْخَفَافِيشُ عَلَى مَدْخَلِ بَيْتِي

وَالْخَفَافِيشُ وَرَاءَ الصُّخْفِ..

.. فِي بَعْضِ الزَّوَايَا

تَنْقَصِي خُطَوَاتِي وَالتَّفَاتَاتِي.

وَالْخَفَافِيشُ عَلَى الْمَقْعَدِ...⁴⁴⁹"

'Yarasalar penceremde

Sesimi emiyor.

Yarasalar evimin girişinde

Yarasalar gazetelerin ardında.

Bazı alanlarda

Adımları takip ediyor.

Yarasalar koltuğun üzerinde...'

2.3.2.6. Tabiat Figürleri

Mukavemet edebiyatında 'Hurma Ağacı, Zeytin, Güneş, Yağmur ve Çöl' gibi birçok kelime yeni anlamlar yüklenerek mukavemet sembolü olarak kullanılmıştır.

Hurma Ağacı: Filistin Arap edebiyatında Filistinde yaşanan acı olaylara tanıklık ettiği için, genelde olumsuz manaları çağrıştırmıştır. Semih başta 'الصحراء' şiiri olmak

⁴⁴⁸ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 368; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 133.

⁴⁴⁹ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 368.

üzere birçok şiirinde toplamda 51 kez kullanmıştır⁴⁵⁰. Semih Hurma ağacını Filistin halkının işgal öncesi mükemmel durumuyla işgal sonrası düştüğü kötü durumu kıyaslamak için kullanmıştır.

"رَائِعاً كَانَ النَّخِيلُ،

بَأَيْسَاءَ صَارَ النَّخِيلُ،

بَعْدَ أَنْ أَهْوَى عَلَى الشَّاطِئِ، مَرْزُوقُ الْقَتِيلِ،

بِرَّصَاصَاتِ النَّخِيلِ...

حَرَ مَرْزُوقٌ، وَعَيْنَاهُ، وَعَيْنُ الْبُنْدُوقِيَّةِ،

فِي الْوُحُوشِ الْأَجْنَبِيَّةِ.⁴⁵¹

‘Hurma ağaçları ne muhteşemdi,

Hurma ağaçları berbat oldu.

Sahilde yere düştüğünde, öldürülen Merzûk,

Yabancı silahlarla,

Merzûk yere kapaklandı, gözleri, hedef almış vaziyette,

Yabancıların vahşiliğinde’

Hurma ağacı Filistin insanını temsil etmektedir. Yabancı silahlar da işgalcilerin silahlarını sembolize etmektedir.

Bunun yanında Semih hurma ağacının minareye benzeyen dik yapısını, işgalcilerin karşısında dik durmaya benzetir. Hurma ağacının dalları ve salkımları kesilse dahi tekrardan hayat dolu yapısıyla geri dönüşünü, Filistinlilerin evlerinden ve sevdiklerinden ayrıldıktan sonra vatanlarına geri dönüşüyle ilişkilendirerek, özlemini dile getirmiştir.

Zeytin: Her mevsim yeşil kalması, uzun ömürlü olması, hem meyvesi hem de yağıyla insanlara faydalı olması ve toprakların mülkiyetini hatırlatması sebebiyle Filistinliler için ayrı bir konuma sahiptir⁴⁵². Mukavemet şairleri de kendileriyle,

⁴⁵⁰ Kübra Röşnifker ve Hamid Pürhaşmeti, “Motifü’n-Nahle ve’z-Zeytüne fi Şi’r Semih el-Kâsım”, *Fasliyyetü İzâat Nakdiyye*, 5(20), 2015, İran, 104.

⁴⁵¹ Semih el-Kâsım, I, 109; Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 159.

⁴⁵² Kübra Röşnifker, 110.

toprakları arasındaki tarihi bağı temsil etmesi sebebiyle zeytini sembol olarak kullanmıştır.

İşgalciler Filistin topraklarının gaspıyla yetinmeyerek, insanı hayretler içersinde bırakan bir eyleme girişirler. Zeytin ağaçlarını köklerinden sökerler. İşgalcilerin zeytin düşmanlığını kaleme alan Ürdünlü yazar Raşit Hüseyin; İsraili güçlerin yaklaşık 1.5 milyon zeytin ağacını kökünden sökerek imha ettiğini yazmıştır⁴⁵³.

Semih, zeytin ağacını doğruluk ve dayanıklılığın sembolü olarak, farklı şiirlerinde 65 kez kullanmıştır. Semih şiirlerinde zeytinin kutsiyet boyutunu ve memleketinin her yerinde yetişmesi sebebiyle Filistin toprağı anlamını içerdiği iki boyutunu öne çıkarmıştır.

"لَامٌ نُونٌ"

وَصِرَاعَةٌ رُوحِي، عِمَادِي فِي الْحَمَاءِ الْمَسْنُونِ،

وَالْكَفْنُ الطَّالِعُ مِنْ جِلْدِي،

وَالْتَابُوتُ الطَّالِعُ مِنْ جَسَدِ الرَّيْثُونِ،

وَالْأَسْلَافُ الْمَوْتَى الْأَحْيَاءُ الْمَوْتَى،

وَالْأَخْفَادُ الْآتُونَ...⁴⁵⁴

'Lam Nun

Ruhumun boyun eğişi, kuru bir balçıktaki duruşuma,

Derimden yapılmış talihli kefen,

Zeytinden yapılmış talihli tabut,

Ölen atalarımız, yaşayan ölüler,

Ve gelen torunlar...'

Semih bu mısralarda hayat felsefesini de ortaya koymuş oluyor. Hicr suresi 26. Ayetinde 'Andolsun biz insanı şekillenebilir özlü balçıktan, (şekil verilip) kurutulmuş

⁴⁵³ Raşid Hüseyin, "Ramziyyetü'l- 'Adâ es-Sahyûni li'z-Zeytûn", (Erişim: 30/01/2019), <https://www.palinfo.com/news/2013/10/28/%D8%B1%D9%85%D8%B2%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A-%D9%84%D9%84%D8%B2%D9%8A%D8%AA%D9%88%D9%86---->

⁴⁵⁴ Semih el-Kâsim, III, 88.

‘çamurdan yarattık.’ İfadeleriyle anlatılan; kuru bir balçık iken, deriden oluşan dünya kefenini giydiğini, ölümüyle de zeytin ağacından yapılmış tabuta konulduğunu dile getiriyor. ‘yaşayan ölüler’ derken Bakara suresi 154. Ayetinde ‘Allah yolunda öldürülenler için "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz.’ manasına atıfta bulunmuştur. Semih bu iki dini imgeyi kullanarak zeytinin kutsiyetine işaret etmiştir⁴⁵⁵.

Ayrıca Semih zeytin ağacının tarih boyunca barışı temsil ettiğine işaretle şu mısraları söylüyor;

"أَصْبَحْتُ الْيَوْمَ حَمَامَةً

حَمَلْتُ قَصْفَةَ زَيْتُونٍ... وَطَارَتْ.

في بلادِ الله... جَبْرِيلاً... بَشِيرًا بِالسَّلَامَةِ...⁴⁵⁶

‘Bugün güvercin

Zeytin dalı taşıdı... Ve uçtu.

Allahın beldelerine... Cebrail (a.s.) (gibi)... Barışı müjdeleyen...’

Güneş: Karanlıktan korkan insanlık her zaman ışığa özlem duymuştur. Şairlere göre güneşin her yeni doğuşu yeni bir umut manasına gelmiştir. Şiirlerde ‘özgürlük’ anlamında kullanılmıştır. Semih şiirinde şöyle ifade eder;

"لَنْ أُغْدِمَ إِيْمَانِي

فِي أَنَّ الشَّمْسَ سَتَشْرُقُ..

شَمْسُ الْإِنْسَانِ

نَاشِرَةٌ أَلْوِيَّةُ النَّصْرِ

نَاشِرَةٌ مَا تَحْمِلُ مِنْ شَوْقٍ وَأَمَانٍ

كَلِمَاتِي الْحَمْرَاءُ..

كَلِمَاتِي.. الْحَضْرَاءُ!⁴⁵⁷

‘İnancımı kaybetmeyeceğim

⁴⁵⁵ Kübra Röşnifker, 112.

⁴⁵⁶ Semih el-Kâsım I, 516.

⁴⁵⁷ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 77.

*Güneşin doğuşuna olan,
İnsan güneşini
Zafer sancağı açan,
İçinde taşıdığı imanı ve isteği yayan
Kızıl kelimelerim...
Yeşil kelimelerim!'*

Yağmur:

Yağmur insanlık için hayatın devamını sağlayan bir kaynak olarak görülmüştür. Bereketin, canlanışın ve büyümenin sembolü olarak mukavemet edebiyatında yerini almıştır. Semih şiirinde şöyle ifade eder;

"فَيَا سَحَابَ الْعَيْثِ مَدِي يَدًا
سَحَابُ مَدَاخِنَا صَاعِدٌ
وَصُوبِي الْحَيَاةِ عَلَى شَرْقِنَا
فَقَدْ هَيَّا الْمُنْجِلُ الْحَصْدَ"⁴⁵⁸

*'Ey yağmur bulutları elinizi uzatın
Bacalarımızın yükselen bulutlarına
Doğumuza hayat dökün
Hasata hazırlanan oraklarımıza'*

Bununla birlikte Nuh tufanına sebep olan yağmurda yeryüzündeki bütün kötülükleri yıklayıcı bir sembol olarak Semih'in şiirinde yerini alır. *"Tevratta anlatıldığına göre Nuh peygamber tufandan sonra bir güvercin gönderir. Güvercin akşam ağzında yeşil bir zeytin yaprağıyla dönünce suyun azaldığını anlar."⁴⁵⁹* Semih tevratta geçen bu kıssayı şiirinde barışa kavuşabilmek adına şöyle ifade eder;

"وَلْيَكُنْ الطُّوفَانُ
لِكُنِّي أُرِيدُهُ أَمَامِي

⁴⁵⁸ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 125.

⁴⁵⁹ *Kutsal Kitap*, "Tekvin 8/11", Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2008, 8.

عَسَى أَكُونُ قِسَّةَ السَّلَامِ

لِطِفْلَةٍ أَوْ نَمْلَةٍ أَوْ لَوْحَةٍ...⁴⁶⁰

‘Bir tufan olsun,

Ama ben onu önümde istiyorum.

Umarım barışın bir dalı olabilirim,

Bir çocuk, bir karınca (veya) bir levha (olarak)’

Çöl: Sürgüne gönderilen Filistinlilerin daima geçmek zorunda oldukları bir ateş çemberidir. Gassan Kenefânî çölü, ‘*Ricâlün fi ’ş-Şems*⁴⁶¹’ isimli romanında ‘*ya cennete ya cehenneme açılan bir sırat köprüsü*’ olarak tasvir eder.

Semih’in şiirinde çöl Arap milletinin saflığını, asaletini ve mazisini sembolize etmektedir. 1983 yılında yazdığı ⁴⁶²‘الصحراء’ isimli uzun şiirinde yeniden eski günlere dönmeye ve işgalciler karşısında devrime çağırılmaktadır⁴⁶³.

2.4. FİLİSTİN MUKAVEMET EDEBİYATINDA ELE ALINAN KONULAR

Cezayir’in özgürlük mücadelesi ve Filistin’in işgalciler tarafından işgali son yy. boyunca Arap edebiyatını derinden etkilemiştir. Bu trajedilere duyulan öfkeyi ve ihanete uğramışlığın acısını hafızalarda canlı tutmak adına edebiyat çevreleri tarafından birçok eser kaleme alınmıştır.

Son yüzyıl boyunca verilen eserlere bakıldığında mukavemet edebiyatının her insanın doğal hakkı olan özgürlüğün savunulması, zulme karşı mukavemet bilincinin canlı tutulması, haklı olunan konularda zalimlerin karşısında yüksek sesle haykırılması ve sesinin ulaştığı her noktada işgalcilere karşı direnilmesi gibi belli başlı ülkülere hizmet ettiği görülür.

Cezayir mukavemet edebiyatı örneklerinde özgürlük ruhu, özgürlüğe olan mutlak inanç ve kahramanlıkların tasviri öne çıkarken, Filistin örneklerindeyse işgal edilmiş

⁴⁶⁰ Semih el-Kâsım, I, 538.

⁴⁶¹ Kenefânî, *Ricâlün fi ’ş-Şems*, Menşûrâtu’r-Rimâl, Kıbrıs 2015.

⁴⁶² Semih el-Kâsım, Sahrâ, Aka 1984, 109; Semih el-Kâsım, IV, 287.

⁴⁶³ Usta, 164.

teklif sunarlar. 70 üyesi olan yazarlar birliğinde sadece 2 yazar teklife olumlu yanıt verir. Bu girişim de akim kalır ve Arap yazarların önü tıkanmış olur. İşgalciler tarafından köyü yakılan bir Arap şairin, köyünü tasvir ettiği şiirini tercüme ederek yayınlaması sebebiyle, aynı yazar hakkında İsrail makamları tarafından devlete düşmanlık etmekten dava açılır ve ceza verilir⁴⁶⁹.

Karşılaşılan bu zorluklar sebebiyle Arap yazarlar siyasete girmek isterler. Zaten Komünist parti içerisinde üye olan Semih el-Kâsım, Mahmut Derviş, Tevfik Feyyaz gibi şairlerin desteği ile komünist parti Yahudiler ve Araplar olarak ikiye bölünür⁴⁷⁰.

Böylece yazarlar partinin yayın organı olan 'الإتحاد'⁴⁷¹ sütunlarından direnişi haykırırlar. O dönem de Semih el-Kâsım 'إرم' isimli şiiriyle, Tevfik Feyyaz 'بيت الجنون' isimli tiyatro eseri ve 'المشوهون' isimli hikâyesiyle, Mahmut Derviş 'عشق من فلسطين' isimli şiiriyle direnişin sembolü haline gelirler⁴⁷². Mukavemet fikriyle yazarların ortaya koyduğu eserler işgalciler tarafından kısa zamanda fark edilir. Yazıları yayımlanan birçok yazar gibi Tevfik Zeyyad, Semih el-Kâsım işgalciler tarafından işlerinden kovulur ve takibata uğrar.

Semih 'خطاب من سوق البطالة' şiirinde bu direnişi şöyle haykırır;

"رُبَّمَا أَقْفَدُ - مَا شِئْتِ - مَعَاشِي

رُبَّمَا أَعْرَضُ لِلْبَيْعِ ثِيَابِي وَفِرَاشِي

رُبَّمَا أَعْمَلُ حَجَارًا.. وَعَتَالًا.. وَكَنَاسَ شَوَارِعِ

رُبَّمَا أَبْحَثُ، فِي رَوْتِ الْمَوَاشِي، عَن حُبُوبِ

رُبَّمَا أَحْمَدُ.. عُرْيَانًا.. وَجَائِعَ

يَا عَدُوَّ الشَّمْسِ.. لَكِنِ.. لَنْ أُسَاوِمَ

وَأَلِي آخِرِ نَبْضِ فِي عُرُوقِي.. سَأُقَاوِمُ

[84%D9%85%D8%B5%D8%B7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D8%AA/451-%D8%AA%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%8C-%D8%A8%D9%86%D9%8A%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%86](#)

⁴⁶⁹ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 34-35.

⁴⁷⁰ Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 34-35.

⁴⁷¹ 1944 yılında Komünist parti üyesi Emil Toma, Emil Habibi tarafından Filistin'in Hayfa kentinde kurulmuştur. Halen İşgal topraklarında çıkan en önemli günlük gazetelerdendir. Yazarları arasında Mahmut Derviş, Selim Cübran, Semih el-Kâsım, Tevfik Zeyyad gibi mukavemet şairleri vardır.

⁴⁷² Gassân Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 36.

سَأُقَاؤُمُ! سَأُقَاؤُمُ! سَأُقَاؤُمُ!!⁴⁷³

*'Belki kaybederim –istedin diye- geçim kaynağımı,
Belki elbiselerimi ve yatağımı satılığa çıkarırım,
Belki taş ustası, hamal, temizlikçi olarak çalışırım,
Belki davar pislikleri içinde taneler ararım,
Belki sadece açlığımı ve çıplaklığımı gideririm,
Ey Güneşini düşmanları... Ancak... Pazarlık yapmam!
Kanımın son damlasına kadar... Direneceğim!
Direneceğim! Direneceğim! Direneceğim!'*

2.4.2. Şehirler

Şehirler, modern Arap edebiyatında ve Filistinli şairlerin düşünce dünyasında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Şehir Filistinli şairlerin eserlerinde milliyetçilik fikirleri, siyasi olaylar, halkın içinde bulunduğu toplumsal ve ekonomik olayların sembolize edildiği yerler olarak kendisini göstermiştir. Şairler eserlerinde kendilerine has üsluplarıyla, şehirlerdeki hâkim yönetimler karşısında mahkûm olan halkın resmini çizmektedir.

Semih şiirlerinde, Filistin topraklarında yer alan bazı şehirlerde olup bitenleri savunurken, düşünce dünyasına uymayan bazı şehirleri de karşı cephede değerlendirmiştir.

Semih başta Filistin şehirleri olmak üzere, Arap şehirleri, yabancı şehirler ve tarihi şehirlerden yaklaşık 45 tanesinin ismiyle şiir söylemiştir. Kudüs, Hayfa, Nablus, Bağdat, San'a', Berlin, Atina, İstanbul, Tel Aviv, Mekke, Şiraz, Endülüs ve Babil başlıca ele aldığı şehirlerdendir.

⁴⁷³ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 447; Gassan Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fi Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 148.

Kudüs: Kudüs Semih'in şiirlerinde barışı ve peygamberlerin şehrini sembolize etmektedir. Müslümanların ilk kıblesi olmakla birlikte, İsra ve miraç hadisesinin de meydana geldiği topraklardır⁴⁷⁴.

Semih Kudüs'ü yalnız bırakarak sahip çıkmadıkları için Araplara olan sitemini şu dizelerinde dile getirir;

"الْخَاتَمُ الذَّهَبُ
فِي إِصْبَعِ الْعَرَبِ
مَنْ قَطَعَ الْإِصْبَعِ؟
سُبْحَانَ مَنْ وَهَبِ
وَيْلٌ لِمَنْ ضَيَّعَ!"⁴⁷⁵

'Altın yüzük

Arapların parmağındaki

Parmağı kim kesti?

(Allah) Sübhânehü'nün verdiği.

Yazıklar olsun (onu) kaybedenlere.'

Gazze: Semih şiirlerinde ayrı bir yere sahiptir. Şiirlerinde tüm dünyanın gözü önünde işgalciler tarafından gerçekleştirilen Gazze katliamlarına ve Gazzedeki Filistinlilerin işgalciler karşısındaki direnişçi yönüne vurgu yapar. Ayrıca Gazze, işgalcilere karşı başlatılan intifada hareketlerinde önemli rol oynamıştır⁴⁷⁶.

İşgalcilerin yaptığı zulümleri 'غزة' şiirinde şöyle dile getirir;

"الْغَوْلُ، وَالْعَنْقَاءُ، وَالْجُلُّ الْوَافِي
حَفَظْتُ مَلَامِحَهُمْ
وَكَانَ الْمَوْتُ يَحْفَظُ كُلَّ شَيْءٍ

⁴⁷⁴ İman Galip Şa'ban Maraka, *el-Medîne fi Şi'r Semih el-Kâsım (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Câmiatu'l-Halil, İmâdetu't-Dirâsetu'l-Ulyâ, Filistin 2006, 24

⁴⁷⁵ Semih el-Kâsım, *el-'A'mâl el-Kâmile*, 3, 144.

⁴⁷⁶ Maraka, 111.

فِي الْمِرْقَا الْمَأْهُولِ بِالْأَتِينِ مِنْ دَهْرٍ قَدِيمِ

بِنَوَازِعِ الْقَتْلِ الْقُدَامَى،

بِالْقَوَارِبِ،

بِاللُّغَاتِ..

وَأَعُوذُ بِاللَّهِ الرَّحِيمِ

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَتْ يَدَاهُ

وَأَعُوذُ بِالشَّرِّ الرَّحِيمِ

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَتْ يَدَاهُ⁴⁷⁷"

'Hayalet, Anka ve yetirince sirke

Özelliklerini korudu.

Ölüm her şeyi korudu.

Antik çağdan gelen insanlarla (dolu) limanda

Eski ölülerine özlem duyan,

Kayıklarıyla,

Dilleriyle,

Rahim olan Allah'a sığınırım,

Elleriyle yaptıklarından.

Kovulmuşun şerrine sığınırım,

Elleriyle yaptıklarından...'

Atina: Semih'in şiirlerinde Atina geçmişten gelen kültürüyle özgürlük düşüncesine sahip kendi evlatları için baskılara, şiddete ve zulme karşı mücadele içindedir. Semih'in şiirinde Atina'nın iki dönemi vardır. İlkinde zalim yöneticiler karşısında düşmanca tavır

⁴⁷⁷ Semih el-Kâsım, II, 68-69.

alırken, ikincisinde halkın özgürlük düşüncesiyle giriştiği mücadelecî tavrı karşısında onun yanında yer almıştır.

Semih Avrupa'ya açılan kapı olarak gördüğü Atina'da yaşananları kınadığı 'أثينا' şiirinde ki beyitleri şöyledir;

"هَذَا أَنَا... فَعَمِي صَبَاحاً يَا أَثِينَا

وَمَعِي إِلَيْكَ تَحِيَّةٌ

مِنْ ابْنِ رُشْدٍ وَابْنِ سِينَا

لَمْ يَطْلُبَا كُتُباً.

فَقَدْ سَمِعَا تَفَاصِيلَ الْمَصِيبَةِ

وَاسْتَنْكَرَا تَغْذِيبَ جَالِيئُوسَ،

فِي "يُورَا" الرَّهْبِيَّةِ...⁴⁷⁸

'Bu benim... Sabah geldim ey Atina

Sana selam getirdim

İbn Rüşd ve İbn Sina'dan

Onlar kitaplar istemedi.

Onlar başınıza gelenlerin detayını işitmişler,

Galenos⁴⁷⁹'un işkencelerini kınadılar.

Büyük Avrupa'daki...'

İstanbul: Semih İstanbul'un eski zamanlarda Araplarla mevcut olan bağıyla modern zamanlardaki bağı ele almıştır. Modern zamanda kapılarını batıya açan İstanbul'un Arapları görmezden geldiğini dile getirdiği 'إسطنبول' şiirinde şöyle söyler;

"هَذَا الْفَتَى الْبَدَوِي،

⁴⁷⁸ Semih el-Kâsım, II, 224.

⁴⁷⁹ Tam adı *Claude Galen* olan 129-210 yılları arasında yaşamış 'Hekimlerin imparatoru' lakabıyla anılan Bergamalı hekim. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/biography/Galen-of-Pergamum>)

يَسْأَلُ عَنْ صَدِيقٍ، بِاسْمِ نَاطِمٍ

عَيْنَاهُ مِنْ يُوسُفُورِنَا

وَيَدَاهُ جِدْعًا سَرُوتَيْنِ!

وَيَقُولُ أَنَّ صَدِيقَهُ يَأْتِي الْمَدِينَةَ كُلَّ عَامٍ

مُتَقَدِّمًا شَوْقًا، الْفُصُولُ إِلَى الْمَوَاسِمِ

.....

إِنْسَانٌ إِسْطَنْبُولَ يَجْهَلُنِي.

وَيَجْهَلُ زَوْجَتِي!⁴⁸⁰

‘Bu bedevi genç,

Arkadaşı Nazım’ı soruyor.

Gözleri Boğaz kadar derin,

Elleri serotonin⁴⁸¹ parçası

Arkadaşı şehre her sene gelir diyorlar

Her mevsim özlemi arayan,

.....

İstanbul insanı görmezden geliyor.

Beni de eşimi de...’

2.4.3. Toprak Gaspları

Semih el-Kâsım’ın bu konuda ‘كرمئيل’⁴⁸² isimli şiiri vardır. İşgalciler ‘Deyr el-Esed, el-Biğne, Nehaf,’ bölgelerini içine alan ‘Celil’e bağlı toprakları gasp etmiş ve

⁴⁸⁰ Semih el-Kâsım, I/ 420-421.

⁴⁸¹ İnsanda mutluluk ve canlılık hissi veren hormonun adı. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/science/serotonin>)

⁴⁸² Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 70.

Yahudileştirmiştir. Semih bu bölgeye ⁴⁸³ ‘مدينة حقد والجوع والجمام’ ‘Kinin, açlığın ve kafataslarının şehri’ ismini vermiştir. Bu bölgeyi şiirinde şöyle anlatır;

"صَبَاحُ مَسَاءٍ * يُطَالِعُنَا وَجْهَهَا وَالسَّمَاءُ

وَنُبَسِّمُ لَا بَسْمَةَ الْأَغْيَاءِ * وَلَكِنَّهَا بَسْمَةُ الْأَنْبِيَاءِ

تَحْدَأُهُمْ صَلْبٌ تَأْفَهُ * يُعْطِي الشَّمْسُ بِيغْضِ رَدَائِهِ⁴⁸⁴

‘Akşamın sabahında * Yüzü gökyüzüne dönük

Gülümsüyor, Budalaca değil... * Ancak peygamber gülüşüyle

Zayıf bir şekilde direniyorlar * Güneş birazını örtüyor.’

2.4.4. Katliamlar

Mukavemet edebiyatı bir manada Filistin toplumunun yaşadığı günlük olayların bir tarihçesi olmakla birlikte işgal sebebiyle çekilen sıkıntılar karşısında yanan devrim ateşini canlandıran konumda olmuştur. Bu tür eserler birlik bilincini kuvvetlendirerek, mümkün olduğunca işkence acısının yerine devrim ateşini yerleştirmeyi hedefler.

Her ne kadar şairler işkencelerden, sıkıntılardan etkilenmemiş görünselerde gerek fert planında, gerekse toplum planında yaşanan olumsuzlukları derinden hissetmişlerdir.

Filistin halkı işgal edilen topraklarda ve sürgünde buldukları topraklarda; Deyr Yasin⁴⁸⁵ (1948), Kefer Kasım⁴⁸⁶ (1956), Tel’ü’z-Za’ter (1976), Sabra ve Şatıla (1982), el-Halil (1994), Gazze (2008 ve 2014)de yaşanan katliamlar gibi birçok katliama ve kıyıma maruz kalmıştır⁴⁸⁷.

Bunun örneklerinden bir tanesi ⁴⁸⁸ ‘كفر قاسم’ kıyımıdır. Şairler toplumu derinden etkileyen bu kıyımdan fert planında etkilenmiş ve onunla alakalı eserler kaleme almışlardır. Semih bu katliamın acısını ‘كفر قاسم’ şiirinde şöyle dile getirmiştir;

⁴⁸³ 1960’lı yılların başlarında işgalciler Arap köylerinden “el-Bi’ne”, “Nahf”, “Dayr el-Esed” köylerini yağmalamışlar ve sonrasında Filistin’in Celil bölgesinde yürüttükleri Yahudileştirme faaliyetleri için bu Arap köylerinin yerine bir Yahudi yerleşim yeri olan “Karmiel” kentini kurmuşlardır.

⁴⁸⁴ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 90; Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fi Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 127.

⁴⁸⁵ Semih el-Kâsım, VI, 69.

⁴⁸⁶ Semih el-Kâsım, *Innehâ Mücerradü Minfezatün*, 225; Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fi Filistin el-Muhtelle 1948-1966*, 146.

⁴⁸⁷ Semih el-Kâsım, VI, 72.

⁴⁸⁸ Kûdüs’ün kuzeyinde bulunan bir Filistin şehridir. 1965 yılında Filistinli gençler işgal altında bulunan, 1956 Ekim ayında kanlı bir kıyımın yaşandığı ‘Kafer Kasım’ a doğru yürüyüş düzenlediler. 50 den fazla kadın ve çocuğun şehit

"رَغْمَ لَيْلِ الْخَتَى وَنَيْرِ الْمَظَالِمِ
 حَلَّ وَفُدَّ الْكِفَاحِ يَا كَفْرُ قَاسِمِ
 نَحْنُ مِنْ شَعْبِكَ الْمُقِيمِ عَلَى
 عَهْدِ الضَّحَايَا وَذِكْرِيَاتِ الْمَاتِمِ
 يَا فُبُورُ الْأَحْبَابِ أَلْفَ سَلَامٍ
 مِنْ فُبُورِ عَزَّتْ عَلَيْهَا الْمَعَالِمِ
 أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْعَزَاءِ نُزْجِي؟
 نَحْنُ فِي أُسْرَةِ الْحَدَادِ تَوَائِمِ
 نَحْنُ جِنًّا نَهَيْبَ أَنْ تَسْتَفِيقِي
 فَلْتَلْبِي النِّدَاءَ يَا كَفْرُ قَاسِمِ!"⁴⁸⁹

'İhanet gecesine ve zulüm boyunduruğuna rağmen

Çatışma heyeti olayı çözdü Ey Kefer Kasım'

Bizler senin yerli halkınız

Kurbanlarımızla, hatıralarımızla, kayıplarımızla asırlardır

Ey Dostların Mezarları! Binler selam

Üstündeki işaretle onurlanan kabirler

Hangi teselli giderir?

Biz çifte yas tutan aileleri

Biz yattığı yer talan edilen yerden geldik

Cevap ver! Ey Kefer Kasım!'

olduğu bu yürüyüşte Askeri yetkililer gelenleri köye almamış ve daha önceden köyün etrafında çekilmiş olan tel örgülerin etrafında toplamışlar. Şair bu şiirini burada söylemiştir.

⁴⁸⁹ Semih el-Kâsım, *İnnehâ Müccerradü Minfezatün*, 225; Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fi Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 146.

2.4.5. Mukavemet Edebiyatının Arap Devletleriyle Bağı

Mukavemet edebiyatında görülen Arap milliyetçiliği, tarihsel bağları sebebiyle şiirlerde daima var olmuştur.

Filistin mukavemet edebiyatı son yüzyıl içerisinde Arap dünyasında meydana gelen hemen hemen bütün olayları konu edinir. Mısır'ın 1956 Süveyş krizi, Cezayir direnişi, Yemen direnişi, Nil nehrine yapılan baraj gibi konuları kendilerinden ayrı düşünmedikleri için şiirler söylemişlerdir.⁴⁹⁰ 'أختي صنعاء' isimli şiirinde Yemen ve San'a'yı şöyle anlatır;

"لَا يُعَيِّرُ بِالشُّبَّاءِ مَسَاءً

إِلَّا وَتَطُلُّ مِنَ الأفقِ العَيْنُ الكُحْلَاءُ

عَيْنُ الحُرَّةِ بِنْتُ الثُّورَةِ

أُخْتِي، أُخْتِي صَنْعَاءُ!

يَمْنِي، يَمْنِي المَعْبُودِ

سَيَعُودُ سَعِيدٌ

فَكُحُوفُ الشَّايِ الأَسْوَدِ وَالقَهْوَةِ وَالقَاتِ

صَارَتْ تَكْنَانُ

وَرَجَالِي مِنْ أَسْبُوطِ وَبُورِ سَعِيدِ

كُنْتُ كُنْتُ

وَالنَّصْرُ أَكِيدُ!"

Akşamları pencerenin bir kıymeti yok,

Sürme gözlünün ufka bakışı olmasa.

Hür gözlü Devrimin kızı,

Kız kardeşim, Kız kardeşim San'a!

Yemen'im, kutsal Yemen'im,

Mutlu olarak dönecek.

⁴⁹⁰ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 507; Kenefânî, *Edeb el-Mukâveme fî Filistîn el-Muhtelle 1948-1966*, 156.

Siyah çay, kahve ve qat'ın mekânı,

Kışlaların mekânı oldu.

Adamlarım Asyut'tan ve Bor Sa'id⁴⁹¹'den

Yüklenin yüklenin! Zafer Mutlak!

Semih, Mısırda Nil nehri üzerinde kurulan baraj için 'الی الاسطى سيد' şiirinde milliyetçilikle ilgili güçlü duygu değişimlerini 'Usta Seyyid'e'; Bu baraj kimin için yapılmıştır? Ehramların kurbanları için mi yoksa susuz topraklar için mi? Yoksa Filistin'de esir düşen Arap nesli için mi? diye sorarak dile getirmiştir.

Yine Mısırlı yazar Necip Mahfuz'dan kendine has güçlü edebiyatını mazlum Filistin halkı için kullanmasını ister. 'الی نجيب محفوظ' şiirinde mazlum olan soydaşlarına yardım etmeyen ve onları mücadelede yalnız bırakanları kokuşmuş fildişi kulelerde oturanlar olarak tasvir etmiştir⁴⁹².

2.4.6. Mukavemet Edebiyatının Yabancı Ülkelerle Bağı

Mukavemet şairleri dünya üzerinde cereyan eden olaylara da yabancı kalmazlar. Kendi içlerinde yaşattıkları özgürlük ruhlarıyla hem etkilerler hem de o hareketlerden etkilenirler⁴⁹³. Semih el-Kâsım'ın 'إرم' şiirinde 'الی ثوار الفيتكونغ'⁴⁹⁴, 'الی كاسترو', 'الی بول', 'الی باتريس لمومبا'⁴⁹⁶ gibi örnek şiirleri vardır. Bu şiirlerinde Vietnam mücadelesini, Küba devriminin önderi Fidel Castro'ya, Amerikalı siyahi bir sanatçı olan Paul Robinson'a ve Kongo devlet başkanı Lumbaba gibi devrimin ve insan haklarının temsilcisi konumunda olanlara hitaben şiirler kaleme almıştır.

Örneğin Castro'ya hitaben şu şiiri söyler;

"قَدَمًا قَدَمًا فِي هَذَا الدَّرْبِ"

⁴⁹¹ Akdeniz kıyısında Süveyş kanalına yakın bir Mısır şehridir. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://www.britannica.com/place/Port-Said>)

⁴⁹² Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 334; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 119.

⁴⁹³ Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 63.

⁴⁹⁴ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 338; Semih el-Kâsım, VI, 180; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 117.

⁴⁹⁵ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 324.

⁴⁹⁶ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 107.

يَاحَاطِمَ أَغْلَالَ الشَّعْبِ

قَدَمًا يَا أَوْلَ شُعْلَةٍ

فِي عَثْمَةِ أَمْرِيكَ الْمُحْتَلَّةِ...

...قَدَمًا قَدَمًا يَا شَعْبًا فِي كُوبَا

مَا عَادَ مَسِيحًا مَصْلُوبًا!⁴⁹⁷

'Bu yolda devam edin!

Ey halkın prangalarını kıran!

Devam et ey ilk ateşi çakan!

İşgalci Amerika'nın karanlığına...

...Ey Küba halkı devam edin!

Çarmıha asılmış Mesih dönünceye kadar...'

2.4.7. Ruhsal ve Zihinsel Mukavemet

1948 işgali sonrasında Filistin halkına sunulan iki şey vardır. Ya zorunlu göç, ya da asimile olmak. Kalan yerleşimcilere dayatılan bu asimilasyonun en büyük etkisi eğitim sisteminde kendisini göstermiştir. Yüksekokul ve lise mezunu olan Filistinli gençler mezuniyet sonrasında uzun süre işsiz bırakılarak okuryazarlığın ekmek kazandırmadığı düşüncesi, işgalciler tarafından zihinlerde yeşertilmiştir. Yine bu nesille, geçmişte yaşamış asil dedeleri arasında kültürel miras aktarımının sağlayıcısı olan Arap okullarının açılmasına da sınırlı sayıda izin verilmiştir. Bu politikaya İsraililer *'Filistinlileri cahilleştirme politikası'*⁴⁹⁸ adını koymuşlardı.

Okuma imkânı bulan Filistinli öğrenciler Filistin'in farklı bölgelerinde kurulan okullara gitmek zorunda kalmıştır. Okul için ailelerinden ayrılan gençler hem masraflı hem de idari izinler yönüyle zahmetli olduğu için okul süresince 4-5 yıl kendi şehirlerine

⁴⁹⁷ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 330; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 120.

⁴⁹⁸ Muhammed er-Ramîhî, *Techîl el-Filistîniyyîn*, (Erişim: 29 Aralık 2018),

<http://www.ahram.org.eg/News/202761/4/669625/%D9%82%D8%B6%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%A1/%D8%AA%D8%AC%D9%87%D9%8A%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86.aspx>; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 22.

geri dönemiştir. Çoğu zaman okul ile ailelerin arasındaki mesafe, birkaç saatlik yoldan ibaret olmasına rağmen işgalcilerin kurdukları sınırlar ve kontrol noktaları, Filistinli öğrenciler için geri dönüşü imkânsız hale getirmiştir.

Böyle bir ortamda her şeyi göze alan Filistinli öğrencilerin üniversitelerde birçok yayına ulaşması engellenmiştir. Cahilleştirme sürecinde eser kaleme alan aydınlar, yazarlar, şairler takibata uğramış ve hapse atılmıştır. Cezası dolanlarsa ev hapsinde veya göz hapsinde yaşamaya zorlanmıştır. Bütün bu baskılar işgalciler tarafından Filistinlileri yıldırma ve edebiyatçıları yazı yazmaktan alıkoymak gibi amaçlara hizmet etmesi için tasarlanmıştır⁴⁹⁹.

Semih mukavemet edebiyatını küçümseyen İsraili bir yazarla aralarında geçen konuşmasını şöyle anlatır;

İsraili yazar: *Şiirlerinle kaç İsrail uçağı düşürdün? Diye sorar.*

Semih: *Benim şiirlerimin uçak düşürmeye gücü yetmez. Ancak hatıralarımızı yok eden, bu topraklara olan aidiyetimizi hedef alan Siyonist hesaplarınızı, yalanlarınızı ve duygularınızı vurur, düşürür⁵⁰⁰.*

2.5. MUKAVEMET EDEBİYATININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Mukavemet edebiyatı klasik Arap şiirine başlıca mukavemet konusunda, konu bütünlüğünde, mensur şiirlerde ve şiirde kullanılan lafızlarda yenilikler getirmiştir.

Yazarlar zulmün her çeşidiyle beyitler aracılığıyla nasıl mukavemet edileceğinin, şiirlerin nasıl silah olarak kullanılabileceğinin örneklerini şiirlerinde göstermişlerdir. Şiirlerinde seçilen konular parça parça değildir, başlar ve biter. Çoğu zaman katliam vb. olayların yazıya döküldüğü bir şiir hikâyenin tümüne hasr edilir.

Klasik Arap nazım şekli olan iki şatırlı beyit sisteminin yerine serbest şiir sistemini kullanmışlardır. Buna rağmen tef ile bağlamında, kafiye ve uyum bağlamında kusursuz işler çıkarmışlardır.

Şiirlerini oluştururken seçtikleri kelimeler halkın kolaylıkla anlayabileceği kelimelerden oluşmuştur. Buna ilaveten günlük hayatın içine yabancı dilden giren yabancı kelimeleri şiirlerinde kullanmışlardır.

⁴⁹⁹ Kenefânî, *el-Edeb 'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl* 1948-1968, 29.

⁵⁰⁰ Vefâ el-Amm, *Hivâr es-Sâatü*, el-Mayadeen Programs, (21/08/2014)

2.5.1. Konularda

Mukavemet şiirleri modern Arap şiir akımlarının birçoğunun aksine bu acımasız savaşta kelimelere yüklenen manaları önemsiz görmez. Bilakis şairler kelimelerin insanlar üzerinde bıraktığı etkinin önemini kavramış ve ona kutsal manalar yüklemiştir.

Mahmut Derviş Filistin Mukavemet şiirini şöyle tasvir eder:

"قَصَائِدُنَا... بِأَلْوْنٍ، بِأَلْطَعْمِ، بِأَلْصَوْتِ،

إِذَا لَمْ تُحْمَلِ الْمَصْبَاحَ مِنْ بَيْتِ إِلَى بَيْتِ"

'Şiirlerimiz... Renksiz, tatsız, sessiz olur,

Bir evden diğer eve ışık götürmeyince!'

Bunun üzerine Semih 'دمي على كفي' şiirinde, mukavemet şiirlerini Derviş'in tarifine ek olarak şöyle ifade eder:

"قَصَائِدُنَا.. مَوْفِعَةٌ عَلَى الْفُؤَادِ وَالْأَخْشَابِ وَالصَّخْرِ.

وَأَمَّنَّا.. تَحْتُ الرَّخْفِ.. مَا زَالَتْ تَحْتُ الرَّخْفِ.. لِلْفَجْرِ!⁵⁰¹"

"Şiirlerimiz... Çeliğin, ahşabın ve mermerin üzerindeki imzalarımızdır.

Milletimizi... Hücumla hırslandırır, hali hazırda şafakta hücum var!"

Mukavemet edebiyatçıları mesul oldukları sanatsal bağlılık çerçevesinde karşı koymayı, süren çatışmalarda cesur olmayı temel esas kabul etmişlerdir. Bu çatışmalar işgal altındaki topraklarda 1948'den, günümüze değin günlük yaşanan, şiddetli ve ağır bedelleri olan çatışmalardır.

Bu minvalde verilen eserler hapse atılmak da dâhil bazen yazarlarına ağır bedeller ödetmiştir. Her şeye rağmen davasından vazgeçmeyen mukavemet şairleri, Filistin halkının işgal karşısında verdikleri direniş için bir umut olmuşlardır⁵⁰².

Semih 'الفصل قبل الأخير' şiirinde devrimi ve direnişi 'At' ile tasvir eder;

"إِنَّ لِلْمَقْتُولِ أَنْ يَنْسَى قَلِيلاً

مِنْ تَفَاصِيلِ الْجَرِيمَةِ

⁵⁰¹ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 602.

⁵⁰² Recâ en-Nakkâş, *Şa 'ir el-Arz el-Muhtelle*, Dârü'l-Hilâl, Kahire 2011, 54-72.

فَأَعْدُوا لِلْجَوَادِ الْأَبْيَضِ الْمَاءِ
 أَغْدِي مِنَ الزُّهُورِ اللَّوْزِ وَالرُّمَّانِ
 يَا أُمِّي قَلَادَةٌ...⁵⁰³

‘Vakti geldi maktulün biraz unutmasının,

Katliamın ayrıntılarını.

Beyaz at için su hazırla,

Badem çiçekleri ve nardan,

Annem! Hazırla bir gerdanlık...⁵⁰⁴

2.5.2. Konu Bütünlüğünde

Semih modern Arap edebiyatına ‘*Serbiyyât*’ olarak isimlendirdiği uzun şiirleriyle yeni bir soluk getirmiştir. Bu şiirler sadece bir konuyu ele almaktan ziyade şaire olayın bütünü, halkının hikâyesinin tamamını ifade etme kolaylığı sağlamıştır. Şiirler olayın örgüsüne binaen birbirlerinin içine geçmiştir. Hem Arap şairlerin hem de meşhur dünya şairlerinin tecrübelerinden istifade etmiştir.

2.5.3. Lafızda Yenilik

Mukavemet edebiyatçıları genelde şiirlerini bina ederken, doğrudan hitabet üslubuyla, istek ve nida üslubunu kullanmaya ihtimam gösterirler. Bu üslubu seçmelerindeki yegâne sebep; meydan okuma tarzına uygun olması ve geleceğe olan ümit dolu bakış açılarıdır⁵⁰⁵.

Semih de şiirlerinde isimleri ve fiilleri sanki bir hatibin minberden hitap ettiği üslupla kullanır. Semih’in şiirlerinde ağdalı bir dil yoktur. Halkın her kesiminden okuyan ve dinleyen insanlar rahatlıkla anlayabilir.

Bununla birlikte siyasi şartlar, Nekba’nın acıları, kültürel ambargo ve coğrafi işgal sebebiyle, 1948 sonrasında yazılmış mukavemet şiirleri şekil ve nazım olarak Filistin

⁵⁰³ Semih el-Kâsım, II , 21.

⁵⁰⁴ Sadık Fethi Dehkeri, “Remzu’t-Tuyûr ve’l-Hayavânât fi’ş-Şi’r el-Mukâvim”, *Mecelletü’l-Lügati’l-Arabiyye ve Âdâbih*, 4 (2004), 40; Akşit, 132.

⁵⁰⁵ Hamza, 46.

şairinin gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur. Şairler de şiirlerini oluştururken vezin ve dil konusunda büyük ihtimam göstermiştir. Semih'in şiirlerinde dil ve vezin hataları bulmak zordur. Edebi yönden büyük Arap şairlerinden ve Kur'an'dan büyük ölçüde istifade etmesi, dilinin bu denli güçlenmesinde rol oynamıştır.

Semih ayrıca, komünist partiye üye olduğu dönemlerde çalışma masasında yazdığı yazılardan, resimlerden ve karalamalardan küçük parçalar halinde keserek başka bir resim olacak şekilde bir araya getirir. Böylece kolaj adını verdiği ve modern Arap şiirinde örneği ilk kez kullanılan bir türü ortaya koymuş olur.

Farklı zamanlarda derlediği ve onun renkli kişiliğini ortaya koyan dört adet kolaj çalışması vardır. Günümüz toplumunun geleneksel olanları terkettiği ve bunun yerini alan özentî kültür sebebiyle, karşılaştığı karmaşaları resmettiği kolaj çalışmasında şunları dile getirir;

"لَا فَيْئُوسُ. لَا تَمُوزُ. وَلَا إِفْرُودِيثُ
وَلَا نَرْسِيسُ. وَلَا سِيزِيفُ. وَلَا عَشْتَارُ
هَذَا زَمَنُ سِنَارِ أَكَادِمِي
وَالْهَمْبُرُ عَزُ وَالْكُوكَاكُولَا وَالْبِمْبُرُزُ وَاللَّيْتُونُ
وَالسُّوبَرُ سِنَارُ
الْوَيْلُ لَنَا وَالْوَيْلُ لَكُمْ
دَبْلُو. دَبْلُو. إِسْن. إِسْن. دُوث. كُوم⁵⁰⁶"

'Venüs değil, Temmuz değil, Afrodit değil.

Narsist değil, Sisifos⁵⁰⁷ değil, Ester⁵⁰⁸ değil.

Şimdi zaman akademik starların,

Hamburger, koka kola, pampers, lipton

Ve süper star devri.

Bize de size de yazıklar olsun.

W. w. s. o. s. Com'

⁵⁰⁶ Semih el-Kâsım, *Kolaj II*, 35.

⁵⁰⁷ Yunan mitolojisinde sonsuza dek bir kayayı tepenin sonuna kadar sürmeye mahkûm edilmiş bir kraldır. (Bkz. Erişim: <https://www.britannica.com/topic/Sisyphus>)

⁵⁰⁸ Babil krallarındandır. (Bkz. Erişim: 02/04/2019 <https://www.britannica.com/topic/Book-of-Esther>)

2.5.4. Mensur Şiirleri

Mensur şiiri⁵⁰⁹ ilk defa kullanan Emin el-Reyhâni⁵¹⁰ (1876-1940)'dir⁵¹¹. Mensur şiirle şiirsel nesir birbirinden ayırt edilmelidir. Modern Arap edebiyatında meher edebiyatçıların kullanımlarıyla yaygınlık kazanmıştır⁵¹².

'ثالث أكسيد الكربون' isimli kitabında meşhur Balfour bildirisini kaleme alan Arthur Balfour'a hitaben kaleme aldığı 'سيرة بريطافور' isimli şiirini nesir tarzında kaleme almıştır.

"...سَتَنْفَعُ الْمُدُنُ الصَّنَاعِيَّةَ، الْمَزَارِعَ الْجَمَاعِيَّةَ"

سَيُولَدُ الْأَطْفَالُ وَأَطْفَالُهُمْ

أَمَّا أَنْتَ يَا بَرِيطافُورُ فَلَنْ نَعْفِرُ لَكَ

بَرِيطافُورُ أَيُّهَا الدِّينَاصُورُ الْقَاتِلُ لَنْ نَعْفِرُ لَكَ!

دَمْنَا لَنْ يَجِفَّ...⁵¹³

'...Sanayi şehirleri (kurulacak), koloniler oluşturulacak

Çocuklar ve onların çocuklarını doğuracak

Sana gelince ey Britafour, seni affetmeyeceğiz.

Britafour, Ey katil dinasor, seni affetmeyeceğiz,

Kanımız kurumayacak...'

Diyalog tarzında kaleme aldığı⁵¹⁴ 'حوارية العار' isimli bir eseri vardır. Hizmetçi, köle, eski Mısır krallarından Oziris, şair ve sultan arasında bir konuşma metnidir. Sultan heybetli bir şekilde sahip olduğu topraklar üzerinde gezinmektedir. Hizmetçisi sultanın emrettiği her şeyin yerli yerince yapıldığını sultana rapor etmektedir. Birden Oziris ortaya

⁵⁰⁹ "Şairane bir konuyu, bir duygu veya bir düşünceyi veyahut bir nükteli, birkaç paragraftan birkaç sayfaya kadar değişen bir hacimde kısa, çarpıcı, etkileyici ve yoğun bir biçimde, derli toplu olarak, şairane bir eda ve üslupla anlatan müstakil bir edebi türdür." Daha geniş bilgi için bkz. (M Fatih Andı, "Halit Ziya'nın Mensur Şiirleri I", İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27, 1997, 23-45; Emine Tuğcu, "Tevfik Fikret'in Şiire Dair Eleştirel Yaklaşımı", ASOS Journal, 3(11), 2015, 263-272.)

⁵¹⁰ Lübnanlı edebiyatçı ve düşünür. (Bkz. Erişim:02/04/2019 <https://islamansiklopedisi.org.tr/reyhani-emin-b-faris>)

⁵¹¹ Enes Dâvut, *el-Teccid fi 'ş-Şi'r el-Mehcer*, Kahire ts. s. 243.

⁵¹² Doğru Erdinç, 73.

⁵¹³ Semih el-Kâsım, *Sâlisü Oksit Karbon*, Dâru'l Hedef, Beyrut 1979, 10.

⁵¹⁴ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 548; Kenefânî, *el-Edeb'u'l-Filistîni el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 150.

çıkar ve her şeye rağmen yeniden kurtulacaklarını ve bayraklarını yeniden dikeceklerini haykırır.

Sultan şöyle emir verir;

"بِاسْمِي!"

أَعْدُوا النَّطْعَ لِلصَّوْتِ الْعَرِيبِ عَلَى فَنَائِي

وَالْيُصَلِّبِ الْمُتَمَرِّدُونَ عَلَى مَشِيئَتِي الْوَجِيدَةِ

وَالنَّحْسُودِ الْأَسْلَاكُ...

وَالجُوعِ الْمَذَلُّ...

وَعِدَّةِ الْمَوْتِ الْمَرِيرَةِ

وَأَلْيَسَ حَقُّ الْأَوْبَاشِ، أَوْبَاشُ الْعَقِيدَةِ

أَنَا صَانِعُ التَّارِيخِ كَيْفَ أَشَاءُ

حَرٌّ فِي عَيْدِي.. فِي إِمَائِي!"

'Benim adıyla!

Çatlak sesleri önüme toplayın

Tek irademle isyancıları asın

Telleri toplayın

Rezil açları

Birkaç acı ölümü

Alçakları ezin, inancı bozukları,

Ben ki; tarihi dilediği gibi yazanım

Kölelikte ve hizmetçilikte özgür, '

Şair sonunda şu beyitleri söyler;

"...قَسَمًا بِمَنْ أَهْوَا وَآخِرُ شَهْقَةٍ

مِنْهُمْ بِمَيْدَانِ الْفِدَاءِ؛ تَقَدَّمُوا!...

قَسَمًا بِأَعْرَاسِ الْجِرَاحِ وَفَجْرَهَا

عَيْرَ اللّوَاءِ الحُرِّ... لَأَنْتَرَسَمَّ! ⁵¹⁵

'Son çığlığıyla düşen kimselere yemin olsun,

Onlar kendilerini feda ettiler; ilerleyin!'

'Yaralanan gelin ve damatlara ve onların sabahlarına yemin olsun

Bayrak özgür olmadıkça, tâbi olmayacağız!'

Semih'in verdiği eserler arasında nesir türleri de vardır. Ancak bu eserler onun şairlik yönünün önüne hiçbir zaman geçmemiştir.

2.6. ARAP EDEBİYATINA ETKİSİ

1948 işğali sonrasında, Arap âlemi ile alakası kesilen Filistin topraklarında edebi eserler mukavemet eserleriyle ortaya çıkmıştır. Hayat dolu, devrimci fikirleriyle mukavemet edebiyatı, Filistin Arap edebiyatında Araplar için bir pencere niteliğinde olmuştur. Onca kötü koşullara rağmen mukavemet edebiyatçıları ümitsizliğe düşmemiş ve kurtuluşa olan inançlarını yitirmemiştir⁵¹⁶.

İşgalci İsrail devletinin kuruluşunda önemli rol oynayan Siyonist yazılar, Arap âlemi tarafından ilk kez bu edebiyat yoluyla keşfedilmiştir⁵¹⁷. İşgal altındaki Filistin'de ortaya çıkan devrimci edebiyat ürünleri, ilk kez '*mukavemet edebiyatı*' olarak, özel bir kelimeyle anılmaya başlamıştır. Arap okuyucular da başka ülkelerde gelişen edebi akımlara nazaran, daha devrimci bir yapıya sahip olan, edebiyat türünü bu vesileyle tanımış oldular. Mukavemet edebiyatının bu ismi almasındaki en büyük etken, işgalcilerin bütün baskılarına karşı çıkan bir konumda durarak, mukavemet göstermesidir⁵¹⁸.

Ayrıca işgalcilere karşı duruşta, Filistin halkını da cesaretlendirmiştir. Devrime karşı kıskırtmış ve zor bir yol olmasına rağmen her şartta özgürlük yolunda eser vermiştir. Mukavemet edebiyatının bu özel kullanımı Arap edebiyatını kısıtlamadığı gibi, diğer işgal altındaki dünya ülkelerine de bir yol açması sebebiyle, edebiyat alanında kabul görmüştür.

⁵¹⁵ Semih el-Kâsım, *Divan-u Semih el-Kâsım*, 555.

⁵¹⁶ Gassan, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1968*, 15.

⁵¹⁷ Han Muhsin Atik, *Gassan Kenefânî; Râid Dirâsetü'l-Edebü'l-Mukâvim ve'l-Edebu's-Sahyûnî*, a. y.

⁵¹⁸ Gassan, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1966*, 13.

Mukavemet edebiyatıyla ilgili yapılan çalışmalarda Gassan Kanefani'nin katkısını belirtmek gerekmektedir. Çünkü Kenefani'nin bu keşfi, mukavemet edebiyatı yapısının ilk tuğlası niteliğinde olmuştur. Kenefani eserini kaleme aldığında, onun eseri ve mukavemet eserleri kültürel ambargo sebebiyle Arap âlemi tarafından tanınmıyordu⁵¹⁹.

2.7. ŞAİRLERE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Mukavemet edebiyatının omurgası sayılan *Mahmut Derviş*, *Semih el-Kâsım*, *Sâlim Cübrân* ve *Tevfik Zeyyâd* gibi şairler bu akımın öncüleri olarak ön plana çıkmıştır. Bu edebiyatı temsil eden şairlerin mezkûr ve sadece belirli kişilerden oluşması bazı Arap yazarlar tarafından kıyasıya eleştirilmiştir⁵²⁰.

Bir diğer önemli eleştiri de; mukavemet şairlerinin edebi mi yoksa siyasi mi olduğu konusunda yapılan tartışmalardır. Bu eleştiri yapanlar şu iddaları sıralıyorlar: Mukavemet edebiyatının ilk dört temsilcisi *Mahmud Derviş*, *Semih el-Kâsım*, *Sâlim Cübrân* ve *Tevfik Zeyyâd* hepsi de komünist parti üyesidir. Ayrıca eserlerini komünist partinin yayın organlarından, İsrail'deki Arap medyasına uzun zaman hâkim olan '*Sahîfetu'l-İttihâd* ve *Mecelletu'l-Cedîd*'de neşretmişlerdir. Yine bu isimler Komünist partinin tertiplelediği organizasyonlarda, partide başka Arap delegeler de olmasına rağmen, daima ön safta ve kürsüde rol almışlardır⁵²¹.

Mahmut Derviş '*Bitâkatü Hüviyye*' sinde açıkça düşmana şöyle diyor:

"سَجِّلْ

أَنَا عَرَبِيٌّ،

وَرَقْمُ بَطَائِقِي خَمْسُونَ أَلْفٍ

وَأَطْفَالِي ثَمَانِيَّةٌ،

وَتَأْسِغُهُمْ سَيِّئَاتِي بَعْدَ صَيْفٍ

فَهَلْ تَغْضَبُ؟⁵²²"

⁵¹⁹ Gassan, *el-Edeb'u'l-Filistinî el-Mukâvim Tahte'l-İhtilâl 1948-1966*, 13.

⁵²⁰ Ceyhan Fevzi, *Edebü'l-Mukâveme'l-Filistinî ve Mekânnetü'l-Arz fi'l-Edeb*, (Erişim: 21/01/2019): <https://www.masress.com/almasryalyoum/3447779>

⁵²¹ Nebil Avde, *Şi'r el-Mukâveme Beyne'l-Mazmûn es-Siyâsi ve'l-Mazmûn el-Edebî*, (Erişim: 27/01/2019): <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=544271&r=0>

⁵²² Derviş, *ed-Divân el-Â'mâlû'l-Ülâ*, I, 80.

'Kaydet

Ben Arabım,

Kimlik numaram ellibin

Sekiz çocuğum var,

Dokuzuncusu yaz sonunda gelecek.

Kızdın mı?'

Semih el-Kâsım Kudüs'te bir miting sonrasında göstericilere müdahale eden işgalcilere hitaben bu minvalde şu şiiri söyler;

"تَقَدَّمُوا!"

تَقَدَّمُوا!

كُلُّ سَمَاءٍ فَوْقَكُمْ جَهَنَّمُ

وَكُلُّ أَرْضٍ تَحْتَكُمْ جَهَنَّمُ

يَمُوتُ مِنَ الطِّفْلِ وَالشَّيْخِ، وَلَا يَسْتَسَلِمُ

وَتَسْفُطُ الْأُمُّ عَلَى أَبْنَائِهَا الْقَتْلَى، وَلَا تَسْتَسَلِمُ

تَقَدَّمُوا!"

"İlerleyin, İlerleyin!

Başınızın üstündeki gökyüzü cehennem olmuş,

Altınızdaki yeryüzü cehennem olmuş,

Bizden çocuklar ve ihtiyarlar ölüyor, teslim olmuyor,

Anneler ölen evlatlarının üstüne çöküyor, teslim olmuyor,

İlerleyin!"

Bu minvalde Derviş ve Semih'in şiirlerinden akseden manalara bakıldığında mukavemet edebiyatında verilen eserlerin edebi değerinin olmasının yanında, politik değerinin de olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bir başka eleştiri de mukavemet şairlerinin eserlerini kaleme alırken, bir minberden hitap ediyormuşçasına nida üslubunu kullanmaları, şiirlerinin kalabalıkları

coşturan tarzda olması ve şiirlerinde ideolojik yönün olmasıdır. Bu eleştirileri yapanların işgal altındaki Filistin'de halkın yaşadığı zorlukları ve baskıları görmezden geldiği bir gerçektir.

SONUÇ

Semih el-Kâsım, gerek hayat hikâyesi gerek eserleriyle Modern Arap Edebiyatının ve mukavemet edebiyatının önemli isimlerinden biridir. Daha küçük bir çocukken susturulmaya çalışılan Semih, ömrünün sonuna kadar düşüncelerini desteklemek ve daha fazla okur kitlesine ulaşmak için fikirlerini ve mukavemet şiirlerini yüksek sesle söylemekten çekinmemiştir. İşgal karşısında dirayetli bir duruş sergilemiş ve vatanını terk etmemiştir.

Atalarının topraklarının yabancılar tarafından işgal edilmesi iç âleminde derin yaralar açmıştır. İşgal topraklarında zulme uğrayan veya tanımadığı memleketlere zorunlu göçlerle, sürgüne gönderilmiş olan Filistin halkı onun hep yumuşak tarafı olmuştur. Hayatı boyunca bir gün özlemini kurduğu özgür Filistin devleti için, kaleme aldığı eserleriyle işgalcilere karşı mukavemete devam etmiştir.

Özellikle 1948 sonrasında Filistinlilerin maruz kaldıkları zulümler, mukavemet edebiyatının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Semih el-Kâsım, Mahmut Derviş, Tevfik Zeyyad, Hana Ebu Hana, Raşit Hüseyin gibi mukavemet edebiyatçıları işgal karşısında kalemleriyle direniş göstermiştir. Birçoğu bu sebeple baskılara maruz kalmış ve ev hapsinde tutulmaya zorlanmıştır. Bu sebeple edebi çevrelerce onların edebi ve kültürel kimlikleri çeşitli çalışmalara tabi tutulmuştur. Semih’de ‘*mukavemet edebiyatı*’ tabirini terim olarak ilk kullanan, Gassan Kenefani’nin kaleme aldığı, ‘*el-Edebu’l-Filistîni el-Mukâvim*’ isimli eserinde mukavemet temsilcileri arasında sayılmıştır.

Semih, Filistin davasının söz konusu olduğu alanlarda hiçbir zaman Dürzi kimliğini öne çıkarmamıştır. Eserlerinde yer verdiği Kur’an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Peygamber’e ait ifadeler onun İslami kimliğinin öne çıkmasından değildir. Bilakis Dürzi inancının temellerini destekleme çabasındandır. Eserlerinde tekil olan ben kalıbı yerine, çoğul olan biz kalıbını seçmiş, Filistin’in çoklu etnik halk yapısına uygun telif etmiştir. Bu sayede kendisi ve eserleri, Filistin’de Müslüman, Hristiyan veya farklı din ve mezheplere bağlı olanlar tarafından kabul görmüştür.

Edebiyat alanında şiir, hikâye, tiyatro ve makalelerden oluşan 80’e yakın eseriyle Filistin davasına hizmet etmiştir. Eserlerinde kullandığı cihan şümül tavrı sebebiyle Filistin dışında birçok ülkede tanınmıştır. Uluslararası edebi kimliği sebebiyle yurt içinde ve yurt dışında katıldığı birçok etkinlikte ödüller almış ve kendisine şiirdeki mahareti

sebebiyle birçok lakaplar verilmiştir. Eserleri başta Fransızca ve İngilizce olmak üzere Türkçe dâhil birçok dile çevrilmiştir.

Semih klasik şiir bahirlerinin yanında, çoğu şiirlerinde serbest şiir vezinlerini kullanmıştır. Klasik iki şatırlı ve kafiyeli tarzı terk ederek, serbest şiir vezinlerini kullandığı usulde sadece kelime sonlarındaki uyumu dikkate almıştır.

Semih'in şiirlerinde romantik bir söyleme yer yoktur. Gerçekçi ve yenilikçi bir söylem vardır. Semih hayatı boyunca şiiri, Filistin toplumunu İşgaller karşısında devrimci bir çizgiye taşıyacak vasıta olarak görmüştür. Şiirlerinde edebi sanatları ve sembolleri ustaca kullanırken, onları halkın her kesiminin anlayacağı kadar da basit bir yapıyla kurgulamıştır.

Semih'in şiirlerinde Arap milliyetçiliği her zaman ön plana çıkmaktadır. Söylem ve eylemleriyle başta işgal olmak üzere, gerek kendi ülkesinde devam eden, gerekse dünya üzerinde var olan tüm sömürülere karşı çıkmıştır.

Semih'in mukavemet anlayışı anarşizmden uzak bir çizgidedir. Ona göre devrim yakıp-yıkan anarşist bir tavır aldığında yapımdan fazla yıkımı olmaktadır. O, yeni bir şey oluşturmayı devrim olarak görmüştür. Sosyal ve entelektüel fikirler ekseninde yürütülen devrimlerin kalıcı olacağı görüşünü savunmuştur.

Semih şiirlerinde, Modern dönem şairlerinin de kullandığı sembollerden olan; Endülüs, temmuz, güneş, yağmur, çöl, zeytin ağacı gibi birçok sembole yer vermiştir. Ayrıca Kur'an, Tevrat ve İncil'de kullanılan kıssaları ve peygamber isimlerini ustaca sembole çevirerek, okuyucuyu kutsal metinler içinde bir seyahate çıkarır.

Semih Filistin topraklarında hak iddia eden işgalcilerin, kutsal kitabı ve tarihi bir araç olarak kullandığını bilmektedir. Bu sebeple Semih, Filistin'in Arap kültürünü ispatlamak için, şiirlerinde tarihi ve kültürel sembolleri kullanmayı tercih eder. Arap ülkeleri arasında adeta yetim bir çocuğa benzettiği Filistin'i anlatırken Endülüs sembolünü kullanır. Arap edebiyatçıları tarafından, adeta sürgünün ve zulmün piştiği yer olarak sembolize edilen çölün, Semih'in şiirinde Arap milletinin saflığını, asaletini ve mazisini sembolize eden ayrı bir yeri vardır.

Semih şiirlerinde sembolleri genel olarak Filistin halkının, özel olarak da kendisinin maruz kaldığı baskılar, zulümler ve sürgünleri dile getirmek için bir araç olarak

kullanmıştır. Kullandığı semboller adeta bir tuval üzerine serpilmiş renkler gibi okuyucuyu şiire yabancılaştırmaksızın, manalar arasında alıp götürmektedir. Bu yolla ezilen Filistinlilerin sesini, kendi içlerinde ömrünü geçirmiş birisi olarak, şiirleriyle tüm dünyaya duyurmuştur. Onun şiirlerinde sadece Filistinli bir Arap'ın değil, dünyanın her yerinden okuyucuların kendilerine hitap eden bir şey bulmaları gayet tabiidir.

Semih şiirlerinin yanında hikâye, tiyatro ve çeşitli süreli yayınlar için makaleler kaleme almıştır. Ancak nesirci kimliği hiçbir zaman şair kimliğinin önüne geçmemiştir.

Mukavemet edebiyatçılarının öncülük ettiği edebi eserler, işgal edilmiş Filistin'in tarihiyle ayrılmaz bir bütündür. Bu sebeple güncel bir Filistin tarihi yazılmak istendiği takdirde, mukavemet edebiyatında verilen eserler araştırmacılara büyük katkı sağlayacaktır.

Mukavemetçi kimliğiyle verdiği eserlerin birçoğu Filistin direnişi için marş olmuş ve sanatçılar tarafından okunmuştur. Bu sebeple işgalcilere hitaben söylediği şiirler, adeta meydan okuma sadedinde her biri ayrı bir mukavemet örneğidir:

"تَقَدَّمُوا!"

تَقَدَّمُوا!

كُلُّ سَمَاءٍ فَوْقَكُمْ جَهَنَّمُ

وَكُلُّ أَرْضٍ تَحْتَكُمْ جَهَنَّمُ

تَقَدَّمُوا!

وَهَيِّدُوا،

وَشَرِّدُوا،

وَيَبِّئُوا،

وَهَيِّمُوا،

لَنْ تَكْسِرُوا أَعْمَاقَنَا

لَنْ تَهْزِمُوا أَشْوَاقَنَا

نَحْنُ قَضَاءُ الْمُبْرَمِ"⁵²³

⁵²³ Semih el-Kâsım, III, 405.

“İlerleyin, İlerleyin!

Başınızın üstündeki gökyüzü cehennem olmuş,

Altınızdaki yeryüzü cehennem olmuş,

İlerleyin!

Tehdit edin,

Korkutun,

Yetim bırakın,

(yakın-)yıkın,

Köklerimizi koparamayacaksınız,

Şevkimizi kıramayacaksınız,

Biz başınızın belasıyız.”

KAYNAKÇA

- Abdullah bin Mübârek Ebû Abdurrahman (nşr. Dr. Nüzeyye Hammâd), *Kitâb'u'l-Cihâd, Dâr'u'l-Matbûât el-Hadîse*, Cidde ts.
- Abdülkerim Hasan, “eş-Şi'r fî Zaman el-Mihne, Mukaddime Divan Semih el-Kâsım Meliku Atlantis”, *Isdâru Mecelle es-Sekâfât*, Bahreyn 2003.
- Abu-Manneh Butrus, “The Rise of the Sanjak of Jerusalem in the Late Nigteenth Century”, Ilan Pappé (ed.), *The Israel/ Palestine Question*, Londra, New York: Routledge 1999.
- Ağaoğulları Mehmet Ali, “Fransız Devriminde Birey Devlet ilişkisi”, *Ankara Üniversitesi S.B.F Dergisi*, 44(3), 195-228.
- Ahmet Kabbiş, *Târîhu 'ş-Şi'ri'l-'Arabîyyi'l Hadîs*, Beyrut ts.
- Akşit Eyüp, “Mahmut Derviş'in Şiirinde Evreler I.”, *Mîzân 'ul-Hak İslami ilimler Dergisi*, 3, 2016, s. 13-36.
- _____, *Mahmut Derviş Şiirlerinde Dini Semboller (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, S.B.E. , İzmir 2016.
- Alevi Sâmiye, “et-Tenâssu'l-Usdûrî fî Şi'r Semih el-Kâsım”, *Mecelletü Külliyyet'ül-Edeb ve 'Ulum el-İnsaniyye ve'l-İctimâiyye*, VII, Cezair 2010.
- al-Haj Majid, “Adjustment Patterns of the Arab Internal Refugees in Israel”, *In Internal Migration*, 1986, 24 (3), 654.
- Altay Ayfer, “Şiir Çevirisinde Çevrilemeyenler”, *H.Ü.E.F.D.* , 2001, 18(1), 29-43.
- Amado Selim, “İsrail'de Türkiye Kökenli Yahudiler”, *Görüş*, September 2003, 52.
- Anderson Perry, “Scurrying Towards Bethlehem”, *New Left Review*, July-August 2001, London, 5-30.
- Andı M Fatih, “Halit Ziya'nın Mensur Şiirleri I”, *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27, 1997, 23-45.
- Arayidi Nuaym, *Mesiratu'l-İbdâ' Dirasetu'n-Nakdiyye ve Tahliliyyefi'l-Edebi el-Filistiniel-Muâsır*, Matbaatu Dar el-Meşrik li't-Tercüme ve'-Tıbaa ve'n-Neşr, Beyrut 1988.

- Arı Kemal, “Jewish Migration From Turkey To Israel After The Foundation Of Israel”, *Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 4(2), 2019, 203-230.
- Armaoğlu Fahir, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Kronik Kitap, İstanbul 2017.
- Asâkir Ebu'l-Kasım Ali bin, *Târih Medine Dimaşk*, el-Mecma'u'l-İlmi'l-Arabî, Şam 1951.
- Asker Ahmet, “Nazi Irk Tasnifinde Türkler ve Ortadoğu Halkları”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2012, 12, 79-99.
- Basit Musa İsmail, vd. (Hamza Zib Mustafa, Gassan Musa Muhibiş ve Said Süleyman Kik), *Kudüs Tarihi*, Nida Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Behramoğlu Ataol, *Şiirin Dili Anadil*, İstanbul 2007.
- Bezirâvî Basil Muhammed 'Ali, *Dirâsetu'n-Nakdiyye fi Kasâid el-Mahzûfe*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîiatu Necah el-Vataniyye, Külliyyetu't-Dirâsetu'l-Ulyâ, Filistin 2008.
- Bindârî Hasan vd. , “et-Tenâs fi eş-Şi'r el-Filistinî el-Muâsır”, *Mecelletü Câmîiatü'l-Ezher bi Gazze*, Silsiletü'l-Ulûm el-İnsaniyye, 2009, 2, 241-302.
- Bowker John, “Jihad”, *Concise Dictionary of World Religions*, Oxford University Press, New York 2000.
- Bozkurt Celil, “Türkiye Siyonizmle Mücadele Derneği ve Faaliyetleri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi S.B.E. Dergisi*, 2016, 7, 603-622.
- Buzpınar Tufan, *Hilafet ve Saltanat II. Abdülhamid Döneminde Halifelik ve Araplar*, Alfa Yay. İstanbul 2016.
- Câbir Kevser, (*el-İstidrâk fi Kitâb el-İdrâk*) *Homerus min es-Sahrâ*, Menşûrâtu'l-Esvâr, Aka ts., 53-89.
- Cankara Pınar Özden, *Türkiye'de Sağ Muhafazakâr İslamcılık Akımının Filistin Sorununa Yaklaşımı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi S. B. E., İstanbul 2013.
- Ceviz Nurettin, *Yedi Askı*, Ankara Okulu, Ankara 2013.

- Cleveland William L., *Modern Ortadoğu Tarihi* (Çev. Mehmet Harmancı), İstanbul 2008.
- Crooke Alastair, *Direnış: İslamcı Devrimin Özü*, İyi Düşün Yayınları, İstanbul 2014.
- Çetin Nihat M. “Arûz”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1991, III, 428.
- _____, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011.
- Çiftçi Faruk, “Hassân bin Sâbit’in Hz. Peygamber İçin Söylediği Mersiyeler”, *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 2004, 79-95.
- Dehkeri Sâdık Fethi, “Remzu’t-Tuyûr ve’l-Hayavânât fi’ş-Şi’r el-Mukâvim”, *Mecelletü’l-Lüğati’l-Arabiyye ve Âdâbih*, 4 (2004), 67-78.
- Demirci İbrahim, “Türkçede Filistin Şiiri”, *Hece Dergisi*, 12 (136), Ankara Nisan 2008.
- Derviş Mahmut, *Hisâru li-Medâih el-Bahr*, Aka 1984.
- _____, *ed-Divân el-Â’mâlü’l-Ûlâ*, Beyrut 2005, I-III.
- Doğan Mehmet, *Doğan Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2003.
- Durmuş İsmail, “Tef ile”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara 2011, XL, 273.
- ed-Dîk Hasan, “Ramziyyetü Kınâ’ fi Serbiyyeti Semih el-Kâsım”, *Mecelletü Câmiatü Ezher Bi Gazze*, 2011, 12, 805-834.
- ed-Dîk İhsan, “Kelimât el-Fakîd fi Mehrecâni Te’bînihî”, *Mecelletü Câmiat Ezher bi Gazze*, Silsiletü Ulûm el-İnsâniyye, 2011, 12, 818.
- el-Âmm Vefâ, *Hivâru’s-Sâati*, [Tv Programı], el-Meyâdeen, (21/08/2014)
- el-Atâvî Mes’ad Bin el-İd, *el-Edebü’l-Arabiyyü’l-Hadîs*, Tebük 2009.
- el-Bâb Hasan Fethi, *Semât’u’l-Hadâse fi’ş-Şi’r el-Arâbî el-Muâsır*, El-Heyet’ü’l-Mısriyyetü’l-‘Âmme lil-Kitap, Mısır 1997.
- el-Cemel Dîmeh, *min en-Nâsıra*, [Tv Programı] el-Meyâdeen, Nasıra Filistin, 2014
- el-Ensârî Haydar Ali, *Halkatü Etrâfi’l-Hadîs*, [Tv Programı], eş-Şarkiyye, Irak, 2013
- el-Esir İzzüddin bin, *el-Kamil fi’t-Târih I-XI*, Daru’s-Sadr, Buyrut 1966.
- el-Fehûri Hanna, *Târîhü’l-Edebi’l-Arabî*, Lübnan 1987.

- el-Ferâhîdî Halîl b. Ahmed, *Kitabu'l-Ayn I-IV*, (thk. Abdulhamîd Hindâvî), Beyrut 2003, II/, 149.
- el-Hadrâ el-Ceyyûsî Selma, *el-İtticâhât ve'l-Harakât fi's-Şi'ri'l-Arabîyyi'l-Hadîs*, (*Arapçaya Çev. Abdü'l-Vahid el-Lü'lüe*), Beyrut 2007.
- el-Hamâmîsî Muhammed, 'Ene eş-Şâ'ir'u'l-Ahîr ale'l-Kürati'l-Arziyye', *el-Jûba*, Şeriketü'l-Vataniyye li't-Tevzî', Suudi Arabistan 2008, (19), s. 76-85.
- el-İsfahânî Ebu'l-Kâsım Hüseyin Râgıb, *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'ân*, (thk. Muhammed Seyyid Keylânî), Lübnân ts.
- el-İsfahânî, Ebi'l-Ferac, *Kitabü'l-Eğani*, Darü's-Sâdır, (nşr. Dr. İhsan Abbâs), Beyrut 2002.
- el-İskenderî Ahmet vd. , *el-Mufasssal fi Târihi'l-Edebi'l-Arabî*, Dâr İhyau'l-'Ulûm, Beyrut 2004.
- el-Kâsım Nebiyye, *Semih el-Kâsım Mübdiu'n La Yeste'zinü Ahaden*, Mevsu'atu Ehbâs ve Dirâsât fi'l-Edeb el-Filistînî el-Hadîs, s.1-33.
- el-Kâsım Semih, "Hevâcis li Tukûsi'l-Ahfâd", *Mecelletü Nizva*, 2011, 66, 110-115.
- _____, "Melikü Atlantis", *Mecelletü Sekâfât Fasliyye*, Bahreyn 2002, 2, 75-83.
- _____, *Acâibu Ganâ Cedide*, Menşûrâtu İzâ'ât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2006.
- _____, *an'il-Mevkîf ve'l-Fen*, Dâru'l-Avde, Beyrut 1970.
- _____, *Divan-u Semih el-Kâsım*, Dâr el-Avde, Beyrut 1987.
- _____, *el-A'mâl el-Kâmile I-VI*, Dâr Suâd Sabbâh, Kahire 1993, I, 9.
- _____, *el-Arz Muravva'tün Harîrün Kâsid Lâ Be's*, Aka.
- _____, *el-Kütüb es-Seb'a*, Dâr el-Cedîd, Beyrut 1994.
- _____, *el-Mümessil ve Kasâid el-Uhrâ*, Müessesetü Esvâr, Aka 2000.
- _____, *Ene Müteessif*, Menşûrâtu İzâât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2009.
- _____, *er-Rasâil*, Dâr el-Avde, Beyrut 1990.

- _____, *Hazeletnî es-Sahârâ*, Matbaatu Venüs, Nasıra 1998.
- _____, *İnnehâ Mücerradü Minfezatün*, Dâr Râyetün li'n-Neşr, Hayfa 2011.
- _____, *Kargâş*, Dâr el-İttihâd et-Te'âvûniyye, Hayfa, el-Mektebetu's-Şa'biyye, Nâsıra 1970.
- _____, *Kolaj I*, Ta'birât, Menşûrâtü Arabesk, Matbaatu Selâme, Hayfa 1983.
- _____, *Kolaj II*, El Hakîm li't-Tıbbâ' ve'n-Neşr, Nasıra 2009.
- _____, *Kolaj III*, Menşûrâtü'l-Müessesese'l-'Arabiyye li'd-Dirâsât ve'n-Neşr, Beyrut 2012.
- _____, *Kolaj III*, Menşûrâtü Külli Şey'in, Hayfa 2012.
- _____, *Kur'anü'l-Mevt ve'l-Yasemîn*, Mektebetü'l-Muhtesib, Kudüs 1971.
- _____, *La Este'zinü Ahaden*, Riyâzu'r-Rîs lil-Kütüb ve'n-Neşr, Londra 1988.
- _____, *Mukaddimetü İbn Muhammed Lirûâ Nostrasemihdamus*, Menşûrâtü İzâat, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2006.
- _____, *Mükâlemetün Şahsiyyetün Cidden*, Menşûrâtü İzâ'ât, Matbaatu'l-Hakîm, Nâsıra 2009.
- _____, *Rihletu's-Serâdîb el-Mûhişe*, Dâru'l-'Avde, Beyrut 1969.
- _____, *Seahrucu min Sûratî Zâte Yevmin*, Müessesetü Esvâr, Aka 2000.
- _____, *Sahrâ*, Aka 1984.
- _____, *Sâlisü Oksit Karbon*, Dâru'l Hedef, Beyrut 1979.
- _____, *Şahs Gayr Merğûb fîhi*, Dâr el-Kelime, Beyrut 1986.
- el-Kayrevânî İbn Reşîk, *el-'Umde fî Mehâsini's-Şi'r ve Âdâbih ve Nakdih I-II* (thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid), Beyrut 1981, I, 19-225-226.
- el-Keyyâli Abdülvehhâb, *Târîhu Filistin el-Hâdis*, Beyrut 1990.
- el-Udharî Abdullah, "Semih el-Kâsım: Şiirden Korkan Rejimde Yaşanmaz", *Yarım*, 2, Ankara 1984, 4.
- en-Nakkâş Recâ, *Şa'ir el-Arz el-Muhtelle*, Dâru'l-Hilâl, Kahire 2011.

- ER Rahmi, *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Vadi Yayınları, Ankara 2012.
- Erdinç Doğru, *Mehcer Edebiyatı ve Arap Edebiyatına Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi S.B.E., Ankara 1998.
- Ernst Cassier, *Sembol Kavramının Doğası*, (Çev. Milay Köktürk), Ankara 2011.
- es-Sâhibî İbn Fâris, *fi Fıkhi'l-Luğati'l-Arabiyye ve Mesâilihâ ve Süneni'l-Arab fi Kelâmihâ* (nşr. Muhammed Ali Baydûn), Beyrut 1997, 19-20.
- es-Sekkâkî Ebu Ya'kup, *Miftah'u'l-'Ulûm* (Thk. Abdulhamid Hindâvî), Daru'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 2011.
- es-Sûlî Ebu Bekir Muhammet Bin Yahya, *Eş'âr Evlâd el-Hulefâ ve Ahbâruhum fi Kitâb el-Evrâk*, Dâr el-Mesîra, Beyrut 1982.
- es-Suyûtî Celalettin, *el-Câmi'u's-Sâğîr I-VI (Feyz'u'l-Kadîr)*, Beyrut 1972, nr. 6107, IV, 511.
- et-Taberi Ebu Ca'fer Muhammet b. Cerîr, *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk*, Beyt'ul Efkâr ve'd-Düveliyye, Ürdün ts.
- et-Tuma Salih, "The Treatment of The Palestinian Conflict in Modern Arabic Literature", *Middle East Forum*, XLVIII, 1972.
- _____, "Selahaddin el-Eyyübi fi'ş-Şi'r el Arabî", *el-Ebed*, XI, 1970, s. 18-19.
- ez-Zeyyâd 'Ahmet Hasan, *Târihü'l-Edebi'l-Arabî*, Kahire ts.
- Fettûh Ahmet Muhammed, *er-Remz ve'r-Remziyye fi'ş-Şi'r el-Muâsır*, Dâru'l-Meârif, Kahire 1967.
- Firuzabadi Muhammed (Mütercim Âsım Efendi), *Kamûs'u'l-Muhîd I-VI*, İstanbul 2013, II, 1397.
- Fügali Vüheybe, *el-İnzîyah fi Şi'r Semih el-Kâsım Kasâid Acâibu Ganâ Cedide Enmûzecen*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîatü Akli Mohand Oulhadj, Cezayir 2012.
- Gabrieli Francesco, *Arap Historians of The Crusades*, Berkeley University of California 1967.
- Garaudy Roger, *Siyonizm Dosyası*, (Çev. Nezih Uzel), Pınar, İstanbul 1983.

- Gazâle ‘Alciyye, *et-Tahlîl el-Uslûbî li-Kasîdeti ‘Sevratü Muğanni er-Rabâbe’ li-Semih el-Kâsım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ziane Achour Djelfa, Cezayir 2015.
- Genç İlhan, *Edebiyat Bilimi, Kuramlar-Akımlar-Yöntemler* (ed. İlyas Yazar), İzmir 2007.
- Gibb Hamilton A. R., *Arabic Literature*, Oxford Clerandon 1963.
- Goldziher İgnaz, (Çev. Azmi Yüksel, Rahmi Er), *Klasik Arap Literatürü*, Vadi Yayınları, Ankara 2016.
- Gökşenli Ebru Yener, “Şiir Çevirisinde Çeviri Kayıpları ve Eşdeğerlik Sorunları”, *İ. Ü. Çeviribilim Dergisi*, 7 (2013)
- Gül Muammer, “Kudüs ve Tarih İçinde Aldığı İsimler”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 2001, 305-312.
- Güler İlhami, *Direnış Teolojisi*, Ankara Okulu, Ankara 2015.
- Hamza Hüseyin, “en-Nihâye fi Kasîdeti’l-Mukâveme” *el-Mücemma’*, 4(3), 2010, 37-76.
- Harman Ömer Faruk, “Kudüs”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara 2002, XXVI, 323-327.
- Hâşimî Gazlan, “Semih el-Kâsım Merkeziyyetü Mesûl fi Zakirati’n-Nassiyetin”, *Kitap Te’bîni eş-Şair el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmîatü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014.
- Herzl Theodore, *The Complate Diaries of Theodore Herzl (I-V)*, New York 1960, I, 378.
- Hizmetli Sabri “Karâmitiler”, *DİA*, TDV Yayınları, 2001, XXIV/ s. 510-514.
- İbn Kuteybe Abdullah Müslim, *eş-Şi’r ve ‘ş-Şu’arâ’ I-II* (thk. Ahmet Muhammet Şakir), Dâr el-Me’ârif, Kahire 1986, I, 305.
- İbn Manzûr, *Lisân’u’l-‘Arap I-VI*, Dâru’l-Maârif, Kahire ts. , V, 3781.
- John Hagy Davis, *The Evasive Peace a Study of Zionist-Arap Problem*, Dillon Liederbach, London 1976.
- Karakoç Sezai, *Alınyazısı Saati Şiirler IX*, Diriliş yayınları, İstanbul 2012.
- Karaköse Hasan, “Yahudilerin Filistin’e Yerleşme Girişimleri ve Süleyman Fethi Bey’in Layihası (1911)”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 2004, s. 43-57.

- Karaman M Lütfullah, “Filistin”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1996, XIII, 89-103.
- Karaman M Lütfullah, “Siyonizm”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2009, XXXVII, 329-335.
- Kasalak Kadir, “İngilizlerin Filistin Politikası ve Filistin Mandası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi S. B. E. Dergisi*, 2016 3 (25), 65-78.
- Kassem M Lina, *The Construction of Druze: Druze in Israel Between State Policy and Palestinian Arab Nationalism*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), University of Cincinnati, Fen Edebiyat Fakültesi Siyaset Bilimi Bölümü, 2005.
- Kassûm Kevser Câbir, “Semih el-Kâsım ve’d-Dürri’l-Mensûr”, *el-Mecelle Mecmeul Luğati’l-‘Arabiyye*, Nasıra 2016, 7, 71-92.
- Kenefâni Gassan, *el-Edeb’u’l-Filistîni el-Mukâvim Tahte’l-İhtilâl 1948-1966*, Dâr Menşûrât el-Rimâl, Kıbrıs 2013.
- _____, *el-Edeb’u’l-Filistîni el-Mukâvim Tahte’l-İhtilâl 1948-1968*, Müessesetü’d-Dirâsât’ü’l-Filistiniyye, Beyrut 1968.
- _____, *Ricâlün fi’ş-Şems*, Menşûrâtü’r-Rimâl, Kıbrıs 2015.
- Kimmerling Baruch, *Politicide: Ariel Sharon's War Against The Palestinians*, New York 2003.
- Korkmaz Seyfullah, “Türklerin Gözünde Kudüs, Hüzün ve Elem”, *ASOS JOURNAL*, 5 (61), 28-53.
- Koestler Arthur, *Promise and Fulfilment Palestine 1917-1949*, The Macmillan Company, New York 1949.
- Köse Saffet, “Cihat Kavramı Şiddete Referans Olabilir mi?”, N. Gökkır (Haz.), *Din ve Dünya Barışı Uluslar Arası Sempozyum: 26-28 Nisan 2007-İstanbul: Tebliğler (ss. 168-202)*, İstanbul 2008.
- Kutsal Kitap*, “II. Samuel 5/7”, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2008, 321.
- Kutub Seyyid (çev. Ahmet Pakalın), *İslam Toplumuna Doğru*, Hikmet Neşriyat, İstanbul 2007.
- Küçük Cevdet, “Mîsâk-ı Milli”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 2005, XXX, 173-175.

- Lapidus M İra, *İslam Toplumlari Tarihi- XIX Yy. 'dan Günümüze (I-II)*, İletişim, İstanbul 2010, II, 139.
- Levhîşî Nasır, *er-Ramz fi 'ş-Şi'r el-Arabî*, Âlem el-Kütüp el-Hadîs, Ürdün 2011.
- Mâturidî Ebû Mansur Muhammed, *Tevîlâtü Ehli's-Sünne I-V*, (thk. Fatıma Yusuf el-Haymî), Beyrut 2004, I, 268.
- Maraka İman Galip Şa'ban, *el-Medîne fi Şi'r Semih el-Kâsım (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Câmîatu'l-Halil, İmâdetu't-Dirâsetu'l-U'lyâ, Filistin 2006.
- McCarthy Justin, *The Population of Palestine: Population Statistics of the Late Ottoman Period and the Mandate*, Columbia University Press, New York 1998.
- Muhammed Latif Mahmud, "Mesîratü's-Şi'ri'l-'Arabiyyi'l-Hadîs fi Zav'i Nesîcihî ve Nakdihî", *Mecelletü Câ'miati'l-Enbâr lil-Lüğati ve'l-Âdâb*, 2 (2010), 59-79.
- Muhammed Sâlim Naci, *el-Bu'd' el-Kavmî fi Şi'r Semih el-Kâsım*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîatu'l-Ezher, Külliyyetu'l-Edeb ve'l-'Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018.
- Muhennâ Abdi Ali (Nşr.) , *Dîvânu Hassan Bin Sâbit el-Ensâri*, Dâr'u'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut 1994.
- Musa İbrahim Nemr, *Âfak er-Ru'ye eş-Şi'riyye, Dirâsât fi Envâi et-Tenâs fi Şi'r el-Filistîni*, Vizâratü's-Sekâfetü'l-Filistîniyyeh, Filistin 2005.
- Musaoğlu Mehman, "Türkçede Çeviri ve Aktarma", *Bilig*, 2003, 24, 1-22.
- Müfid Ramâh, "eş-Şâir Semih el-Kâsım fi Hivârin Şâmilin ani'n-Nakd ez-Zâtî ve'l-Cünûn ve'l-İntihâr", *el-Kuds el-Arabî*, 8-9 Eylül 2016, 18 (5394), 17.
- Müsâ'ade Adnan, "Hayatuhû" *Kitap Te'bîni eş-Şair el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmî'atü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014.
- Nasır Muhammed I., *İbn San'a el-Mülk*, Daru'l-Kütübi'l-Arabî, Kahire 1967.
- Noyan Sema, "Türk ve Arap şiirlerinde Kudüs'e Dâir Ağıt, Umut ve Direniş", *APJIR*, 2-1, 2018, 13-29.

- Omarova Aida, *Gassan Kenefânî (ö. 1972): Hayatı, Eserleri ve Edebi Şahsiyeti*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, S.B.E. , İstanbul 2011.
- Öke Mim Kemal, “Çanakkale Savaşlarında Siyonist Alayı'nın Faaliyeti”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XLIII, İstanbul 1987, 403-414.
- _____, “Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)”, *Marife*, 6(1), 261-270.
- _____, *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*, Timaş, İstanbul 2018.
- Öz Mustafa, “Dürzilik”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul 1994, X, 39-48.
- Özdemir Abdurrahman, “Peygamber Şairi Hassân bin Sâbit ve Divânı”, *İstem*, 4, 2004, 201-218.
- Öznurhan Halim, “Tasrî”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara 2011, XL, 131.
- Pakdil Nuri, “Kalemin Yüğü”, *Edebiyat Dergisi*, 1 (1), Ankara Şubat 1969.
- Paşa Ömer, *el-Edeb fi Bilâdi 'ş-Şam*, el-Mektebetü'l-Abbasiyye, Şam 1972.
- Röşnifker Kübra ve Hamid Pürhaşmeti, “Motîfü'n-Nahle ve'z-Zeytûne fi Şi'r Semih el-Kâsım”, *Fasliyyetü İzâat Nakdiyye*, 5(20), 2015, İran, 97-118.
- Salim Abdülaziz, *Tarihu 'l-Arap fi Asr el-Cahiliyye*, Dâru'n-Nehza el-Arabiyye, Beyrut 1971.
- Sâlim Naci Muhammed, *el-Bu 'd' el-Kavmî fi Şi'r Semih el-Kâsım*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Câmîatu'l-Ezher, Külliyyetu'l-Edeb ve'l-'Ulûm el-İnsâniyye, Gazze 2018.
- Sindâvî Halit, “Mazâ Muntesebe'l-Kâmeti”, *Kitap Te'bîni eş-Şair el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmîatü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014
- Şentürk Mustafa, “Kur'ân'da Bir Pasif Direniş Öyküsü: Ashâb-ı Kehf”, *GÜİFD*, 2013, 2(2), 224-237.
- Şenzeybek Aytekin, “Başlangıçtan Günümüze Dürzilik”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31, 2011, 173-216.
- Strange Guy le, *Palestine Under the Moslems*, Hayyat, Beyrut 1965, (Introduction).

- Tâhâ Muhammed ‘Ali, “el-Mevtü Lâ Ya’rifü’l-İntizâr”, *Kitap Te’bîni eş-Şair el-Kebîr Semih el-Kâsım*, Câmîatü en-Necâh el-Vataniyye, Nablus, Filistin 2014, 15-31.
- Taha Mütevekkil, *Mukaddimâtü’ş-Şi’r’u’l-Filistîni’l-Hadîs ve’s-Sekâfetü’l-Vataniyye*, Daru’l Bayrak el-Arabî, Ramallah 2004.
- Tekdal Ayşe Fildiş, “Birleşmiş Milletlerin Taksim Kararı ve İsrail Devletinin Yaratılışı”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, XIV (I), 337-348.
- Tekindağ Şihabetin, “Dürziler”, *İA*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, III, 665-680.
- Teysir Cabbâra, *Târîhu Filistin*, Amman 1998.
- Tibawi A. L., *Anglo-Arap Relations and The Question of Palestine 1914-1921*, Luzac Company, London 1978.
- Tokgöz Habib, “İsrail Devleti’nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm”, *Anasay*, 1(1), 2017, 183-196.
- Topuzoğlu Tefvik Rüştü, “Kâmil”, *DİA*, TDV Yayınları, XXIV, 280.
- Tuçcu Emine, “Tevfik Fikret’in Şiire Dair Eleştirel Yaklaşımı”, *ASOS Journal*, 3(11), 2015, 263-272.
- Turhan Fatma Sel, “Diyar-ı Kenan’dan Arz-ı Filistin’e Kutsal Toprakların Kayıp Geçmişi”, *Anlayış*, n. 2, Temmuz 2003, 37.
- Usta Adil, *Edeb’ü’l-Mukaveme min Tefâul’i’l-Bidâye ilâ Haybet’i’n-Nihaye*, Müessesetü Filistin li’s-Sekâfe, Şam 2008.
- _____, *Zâhiratu’l-Hazf*, Cami’atu Beyt el-Lahm, 2006, 1-15.
- Williams Raymond, *Culture and Society (1780-1850)*, Columbia University Press, New York 1983.
- Yalar Mehmet, *Modern Arap Şiiri Kavram-Kaynak-Yapı*, Bursa 2003.
- Yılmaz İbrahim ve Yazoğlu Ruhattin “XII Asır Arap Şiirinde Haçlı Seferlerine Karşı Cihad”, *İlim ve Sanat*, 43, İstanbul 1997, 76-83.
- Yılmaz İbrahim, “İslâm’ı Kabulde Şiirin Etkisine Dair Bir Örnek”, *EKEV Akademi Dergisi*, 1(1), Erzurum 1997, 217-232.

_____, “Recez Bahrinin ‘Arûz Şekilleri”, *Ç. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 2004, 130-186.

_____, “er-Rihletü İnde’ş-Şua’ra el-Kudemâa: Şua’ra’u’l-Asr’ı’l-Evvel”, *Mecma’u’l-Kâsımî li’l-Lügati’l-Arabiyye*, 2016, 309-317.

_____, *Panayırlar ve Arap Dili Edebiyatının Gelişmesinde Oynadığı Rol (Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, S.B.E., Erzurum 1997

Zarifoglu Cahit, *Şiirler -Soru İşaretlerinden Biri-*, Beyan, İstanbul 2016.

Zeydân Cemâl, “eş-Şâ’ir Semih el-Kâsım”, *Kitap Te’bîni eş-Şa’ir el-Kebîr Semih el-Kâsım*, 2014.

Zeydân Rukiye, *Eseru’l-Fikri’l-Yesârî fi’ş-Şi’r el-Filistîni*, Hayfa 2009.

Ziya Polat, “Yahudilerin II. Abdülhamid Döneminde Filistin’e Göç Girişimleri ve Oliphant’ın Siyonist Koloni Talebi”, *Beytül Makdis Araştırmaları Dergisi*, 2017, 7, 1-20.

Online Kaynaklar

Alâe Halil, *Efneytü ‘Umri fi Hidmet el-Kasîde*, (Erişim:10/05/2018)
<http://www.jehat.com/ar/Ghareeb/Pages/Sameeh23-9-2012.aspx>

Arikat Muhammet, *Zacîcu’n-Nehârât Havlî, Üveddi’u’hâ Semih el-Kâsım ve Rahale*, Amman, (Erişim:22/01/2019),
<http://www.alittihad.ae/details.php?id=112382&y=2014>

Artokça İzzettin, “Ortadoğu’da Dürziler”, *Tasam*, 2013, s. 1-25. (Erişim:10/12/2018),
http://www.tasam.org/Files/PDF/Raporlar/ortadoguda_durziler.pdf_17c703ba-2245-45a7-8a61-bf6798af74fd.pdf

Avde Nebil, *Şi’r el-Mukâveme Beyne’l-Mazmûn es-Siyâsi ve’l-Mazmûn el-Edebî*, (Erişim: 27/01/2019): <http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=544271&r=0>

Cemiyet’ü-l Cüzûr, “er-Rahîl el-Kebîr Semih el-Kâsım”, *et-Tevâsul*, 5(4), 2014, (Erişim: 19.03.2019), <https://pulpit.alwatanvoice.com/content/print/346864.html>

CNN, *World Shock Over U.S. Attacks*, (Erişim: 28 Aralık 2018),
<http://edition.cnn.com/2001/WORLD/europe/09/11/trade.centre.reaction/>

Druze in İsrail, (Erişim: 23/01/2019), https://joshuaproject.net/people_groups/11620/IS

Emin Muhammed Sadık, *fi Zikrâ Rahîlihî*, (Erişim:06/08/2018)

<http://alkhaleejonline.net/%D8%AB%D9%82%D8%A7%D9%81%D8%A9-%D9%88%D9%81%D9%86/%D9%81%D9%8A-%D8%B0%D9%83%D8%B1%D9%89-%D8%B1%D8%AD%D9%8A%D9%84%D9%87-%D9%82%D8%B5%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85-%D9%82%D9%86%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D9%84-%D8%AA%D8%B6%D9%8A%D8%A1-%D8%AF%D8%B1%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9>

Emsiyetü Tekrîm eş-Şa'ir el-Kebîr Semih el-Kâsım, [Tv Programı], EHNATV, Merkezü Mahmut Derviş, Nâsıra, (2012)

er-Râmihî Muhammed, '*Techîl el-Filistîniyyîn*', (Erişim: 29 Aralık 2018),

<http://www.ahram.org.eg/News/202761/4/669625/%D9%82%D8%B6%D8%A7%D9%8A%D8%A7-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%A1/%D8%AA%D8%AC%D9%87%D9%8A%D9%84-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A%D9%8A%D9%86.aspx>

eş-Şaddiy Fevziyye, "Semih el-Kâsım: Sîretün Zâtîyyetün ve İbdâi'yyetün", *Divân el-Arab*, 2014, 1-11. (Erişim:13/02/2018), www.diwanalarab.com/spip.php?article40244

Fehmi Hişam, *Da Ba Tivi*, [Tv Programı], (30/01/2011)

Fevzi Ceyhan, Edebü'l-Mukâveme'l-Filistîni ve Mekânetü'l-Arz fi'l-Edeb, (Erişim: 21/01/2019): <https://www.masress.com/almasryalyoum/3447779>

Gazze ve Serbiyye Semih el-Kâsım 'Ene Müteessif', Camiatu Beyt el-Lahm, 2015, s. 6. (Erişim:21/01/2019) <https://staff-old.najah.edu/sites/default/files/%20%D9%81%D9%8A%20%D8%A3%D8%AF%D8%A8%20%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD%20%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85.pdf>

Hakîm Remzi, *İnnehâ Mücerradü Minfezatün*, [Tv Programı], Musawa, Filistin, (23/08/2016)

Han Muhsin Atik, *Gassan Kenefâni; Râid Dirâsetü'l-Edebü'l-Mukâvim ve'l-Edebu's-Sahyûni*, (Erişim:29/01/2019), <https://blogs.aljazeera.net/blogs/2018/7/22/%D8%BA%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%83%D9%86%D9%81%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D8%AF-%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D8%B3%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85-%D9%88%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A>

Human Rights Committee, *Initial Report of States Parties Due in 1993:Israel. 09/04/98. CCPR/C/81/Add.13. [State Party Report]*, (Erişim:11/12/2018), [http://web.archive.org/web/20070604194825/http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/CCPR.C.81.Add.13.En?Opendocument](http://web.archive.org/web/20070604194825/http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/CCPR.C.81.Add.13.En?Opendocument), pf. 252.

Hüseyin Raşid, “*Ramziyyetü'l-'Adâ es-Sahyûni li'z-Zeytûn*”, (Erişim: 30/01/2019), <https://www.palinfo.com/news/2013/10/28/%D8%B1%D9%85%D8%B2%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%AF%D8%A7%D8%A1-%D8%A7%D9%84%D8%B5%D9%87%D9%8A%D9%88%D9%86%D9%8A-%D9%84%D9%84%D8%B2%D9%8A%D8%AA%D9%88%D9%86---->

İsrael, (Erişim:11/12/2018), [http://web.archive.org/web/20060903022121/http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/\(httpEnvelopes\)/F11200E8ECD83F71802570B8005A7276?OpenDocument](http://web.archive.org/web/20060903022121/http://www.internal-displacement.org/idmc/website/countries.nsf/(httpEnvelopes)/F11200E8ECD83F71802570B8005A7276?OpenDocument)

Riad Kamel, “*Dirâsât fi'l-Edebi'l-Filistîn*”, (Erişim:27.03.2019), <http://www.diwanalarab.com/spip.php?article47051>

_____, “*Sûratu'l-Âmil fi'ş-Şi'r Zeyyâd ve'l-Kasım*”, (Erişim: 27.03.2019), <http://m.ahewar.org/s.asp?aid=627099>

Kaştan Yüksel, *Orta Doğu'da Arap-İsrail Mücadeleleri ve Türkiye*, s. 1797-1816. (Erişim:07/12/2018),<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/KA%C5%9ETAN-Y%C3%BCksel-ORTA-DO%C4%9EU%E2%80%99DA-ARAP-%C4%B0SRA%C4%B0L-M%C3%9CCADELELER%C4%B0-VE-T%C3%9CRK%C4%B0YE.pdf>

La Tüykizû el-Fitnete Emsiyetü fi Merkezi Müsâvât, (Erişim:19.03.2019),
<http://haifanet.co.il/archives/36867>

Mes'ud Miktâd, *Semih el-Kâsım: Şâ'ir, Batal, Tevemân*, (Erişim:21/05/2018),
<http://www.m.ahewar.org/s.asp?aid=430826&r=0>
<https://www.azzaman.com/?p=80349>

Mülhim İbrahim, *Bernâmecü Hâricü'n-Nass*, [Tv Programı], Filistin, (ts.)

Nasrallah Muhammet Rıza, *Hâzâ Hüve*, [Tv Programı], Cebel Hayder, 1993

Necm Seyyid, *İdlâletün fi Ta'rîfi Edeb el-Mukaveme*, s. 8. (Erişim: 07 Ocak 2019),
<http://maarefhekmiya.org/wp-content/uploads/2016/10/%D8%A5%D8%B7%D9%84%D8%A7%D9%84%D8%A9-%D9%81%D9%8A-%D8%AA%D8%B9%D8%B1%D9%8A%D9%81-%D8%A3%D8%AF%D8%A8-%D8%A7%D9%84%D9%85%D9%82%D8%A7%D9%88%D9%85%D8%A9-1-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%AF%D8%A7%D8%B1.pdf>

Sabra ve Şatila katliamı, <https://aa.com.tr/tr/dunya/sabra-ve-satilla-katliaminin-35-yili-911849>, (erişim: 24/04/2018)

Said Hayrullah, *Mua'llakatu Semih el-Kâsım el-Muâ'sıra 'Bağdat ve Kasâidu Uhrâ'*,
Matba'atu'l-Hakîm, Nâsıra 2008, (Erişim:23/05/2018)
<http://www.thawabitna1.com/culture/General/Genera24.htm>

Şayâ Visâm, *Kelâmü'l-Aklâm*, [Tv Programı], DMTV, (26/04/2011)

Şevâbike Ahmet, *Semih el-Kâsım: Yekûlûne Mevtüke Kane Ğarîben*,
(Erişim:22/01/2019), <https://alghad.com/سميح-القاسم-يقولون-موتك-كان-غريباً-وجه/>

Tel ez-Za'ter katliamı, (Erişim:24/04/2018) (<https://dogruhaber.com.tr/haber/217309-filistinlilerin-unutmadigi-tel-ez-zater-katliami/>)

Temmuz Benyamin, (Erişim: 29 Aralık 2018), <https://www.madarcenter.org/%D9%85%D9%88%D8%B3%D9%88%D8%B9%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B5%D8%B7%D9%84%D8%AD%D8%A7%D8%AA/451-%D8%AA%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%8C-%D8%A8%D9%86%D9%8A%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%86>

Usta Adil, *el-'Arz Muravva'tiin Harîrûn Kâsid Lâ Be's*, (Erişim:14/05/2018),
http://diwanalarab.com/spip.php?page=article&id_article=14056

_____, *Semih el-Kâsim: İnnêhâ Mücerradü Minfezatün*, s. 13. , (Erişim:
 04/06/2018), <https://staff-old.najah.edu/sites/default/files/%20%D9%81%D9%8A%20%D8%A3%D8%AF%D8%A8%20%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD%20%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85.pdf>

Wilson Scott, *Golan Height Lands, Lifestyles Lure Settlers*, (Erişim:11/12/2018)
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/29/AR2006102900926.html?noredirect=on>

Yahlef Yahya, *Kirâatun fî Nesri Semih el-Kâsim*, Müessesetü Yaser 'Arafat, s. 161-169.
 (Erişim:13/04/2018), <http://yaf.ps/server/uploadedFiles/docs/paletinian-issue8/12.pdf>

<http://www.adab.com/>

<http://www.albaptainprize.org/encyclopedia/poet/1847.htm>

<http://www.alittihad.ae>

<https://www.britannica.com>

<https://www.biography.com>

<http://haifanet.co.il>

<https://islamansiklopedisi.org.tr>

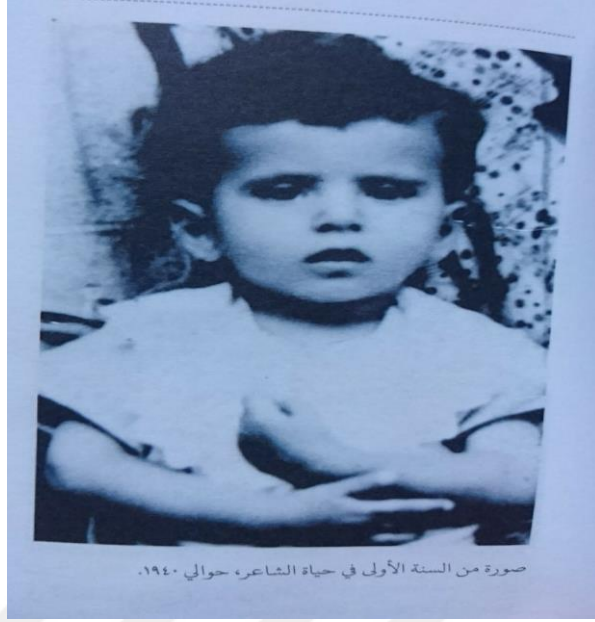
<https://library.osu.edu/projects/hebrew-lexicon/00418.php>

http://uridavis-official-website.info/bio_and_cv.htm

<https://www.urbandictionary.com>

<http://www.shefaram.muni.il/>

EKLER

⁵²⁴1940'lı Yıllar: Semih el-Kâsım Bir Yaşında

⁵²⁵ 1950'li Yıllar: Semih el-Kâsım On Üç Yaşında

⁵²⁴ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, 41, 361.

⁵²⁵ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mücerradü Minfezatün*, 41, 362.

⁵²⁶ 1970'li Yıllar: Semih el-Kâsım Komünist Parti Toplantısında

⁵²⁷ 1980'li Yılların Başları; Semih el-Kâsım Sahney'n'de
Binlerce Kişiyeye Şiir Okurken

⁵²⁶ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mucerradü Minfezatün*, 41, 366.

⁵²⁷ Semih el-Kâsım, *İnehâ Mucerradü Minfezatün*, 41, 366.

⁵²⁸ 2000'li Yıllar: Semih el-Kâsım ve Mahmut Derviş Son Şiir Gecesindeler

⁵²⁹ Semih el-Kâsım; Yaser Arafat ve Filistinli Yöneticilerle Gazze'de

⁵²⁸ Semih el-Kâsım, *İnnihâ Mücerradü Minfezatün*, 41, 386.

⁵²⁹ Semih el-Kâsım, *İnnihâ Mücerradü Minfezatün*, 41, 385.

⁵³⁰ Semih el-Kâsım Bir Şiir Gecesinde

⁵³¹ Semih el-Kâsım'ın Cebel'i-Hayder'deki Mezarı

⁵³⁰ (Erişim: 09/02/2019): <https://www.sayidaty.net/node/604706/%D8%A3%D8%B3%D8%B1%D8%A9-%D9%88%D9%85%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%B9/%D8%B4%D8%AE%D8%B5%D9%8A%D8%A9-%D8%A7%D9%84%D9%8A%D9%88%D9%85/3-%D8%A3%D8%B9%D9%88%D8%A7%D9%85-%D9%85%D8%B1%D8%AA-%D8%B9%D9%84%D9%89-%D8%B1%D8%AD%D9%8A%D9%84-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D8%A7%D8%B9%D8%B1-%D8%A7%D9%84%D9%81%D9%84%D8%B3%D8%B7%D9%8A%D9%86%D9%8A-%D8%B3%D9%85%D9%8A%D8%AD-%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%A7%D8%B3%D9%85#photo/1>

⁵³¹ (Erişim: 09/02/2019): <https://www.alarab.com/article.php?newsid=631075>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Muhammet Berat CAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Konya-1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Bildiği Yabancı Diller	Arapça İngilizce Rusça Kazak Türkçesi
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Şamalğan (Kazakistan) İlahiyat Meslek Okulu Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Merkezi Gümüşhane Üniversitesi Araştırma Görevlisi
İletişim	
E-Posta Adresi	mberat@gmail.com
Tarih	24.04.2019